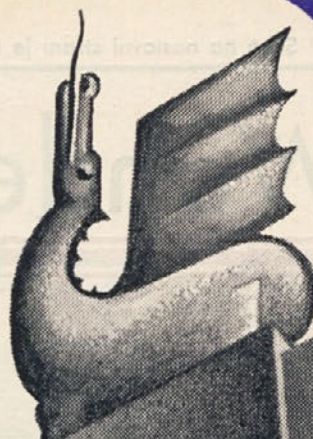

9/10

TUJSKI PROMET

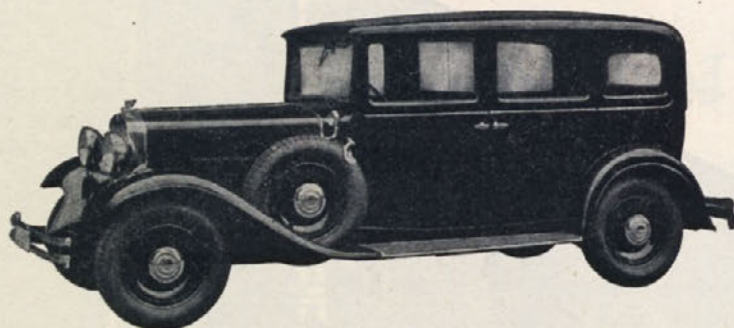
LJUBLJANA

DOMAČI
PRIJATELJ

„Wanderer“

na

severnem tečaju

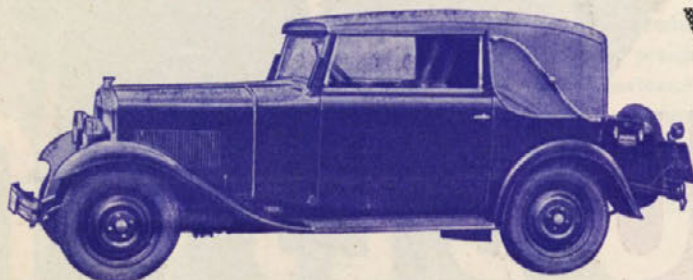
10/50 PS 5- in 7-sedežna Limuzina

WANDERER

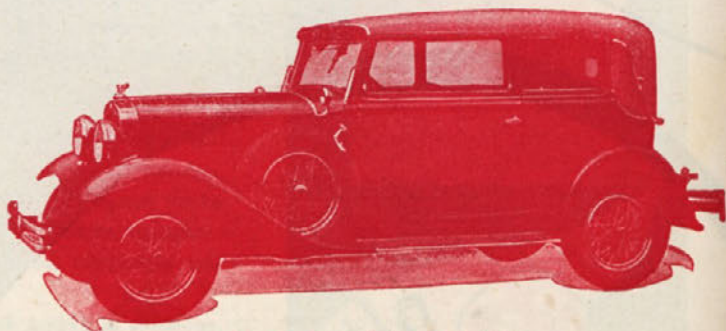
je bil tudi pri 10.000 kilometrski tekmi v nižjem razredu edini Team-zmagovalec.

Pri mednarodni alpski vožnji je bil »Wanderer« absolutni zmagovalec in je dobil mednarodni alpski pokal.

Wanderer Vas pa ne bo očaral samo po svoji tehnični popolnosti, temveč Vas bo prijetno presenetil tudi po svoji vnanji lepoti.

6/30 PS 4-sedežni Cabriolet

10/50 PS 5-sedežni Cabriolet

WANDERER

ima vse prednosti za Vašo varnost in zadovoljnost.

Serijo vozov Vam brezobvezno pokaže generalno zastopstvo

DOLENC & TÖNNIES, LJUBLJANA

DVOŘAKOVA ULICA ŠTEV. 3

Telefon številka 27-62

Telefon številka 27-62

Takile so zavitki
dr. Oetkerjevih izdelkov

Dr. A. Oetker-jev
vanilinov sladkor
za kuhinjo.

Ta zavitek zadostuje, da zadobi velik puding, krema, kolač ali 1 liter likerja prijeten vaniljev aroma.
Vsečina tega zavitka nadomestuje 2-3 stroke dobre vanilije.

Doktor Oetker-jev
pecilni prašek
je najboljši!
Zakonito zaščiten pod imenom
Backin

Bactamid
(nadomestek za jajca)
od Dr. Crata in Dr. Oetkerja

nadomešča moč za shajanje testa in barvo jajc: noževa konica tega praška vsebuje moč barve enega rumenjaka kakor tudi moč enega beljaka.

Bactamid se koristno doda vsaki moči: nati jedi in peciva, posebno omeletam, žličnjikom, rezancem, krpicam, cmokom, buhtelnom, kolačem, maslenemu in krhkemu testu itd. naka se dobi lepo obliko in je lahko prebavljivo.

Dr. Oetker-jev
PRIPOMOČEK
ZA
VKUHAVANJE
za gospodinjo.

Vsečina tega zavojčka uporabljena po onostranskem navodilu, da 5 kg vkuhanega sadja, želea, marmelade, sadnega sokovja, kumaram in sličnemu stalnost in zabrani njih kvajenje po nespobni ter kisanju.

Dr. Oetkerjevi šartlji kakor tudi pudingi, kreme in drugi izdelki se dobe v vseh trgovinah.

L. MIKUŠ, Ljubljana

MESTNI TRG ŠTEV. 15

Dežniki

Na drobno! Ustanovljeno leta 1939. Na debelo!

V osmi številki na strani 179 je bil pri oglasu Pension Zlatorog pomotoma izpuščen kraj «Kranjska gora». To pa so čitatelji gotovo že sami uganili, ker je le iz Kranjske gore lep razgled na Prisank in Razor.

ZA JESEN NOVI MODELI

elegantnih oblek
in površnikov

DRAGO GORUP & Co.

LJUBLJANA, Miklošičeva cesta 16

Telefon 32-33

Telefon 32-33

„KARTOTEKA“, D. Z.
O. Z.

Ljubljana, Šelenburgova ul. 6/I

Telefon 3338

Rolex

knjigovodstvo

Kartoteke za vse vrste obratov.

KLIŠEJE

vseh vrst za eno-
in večbarvni tisk

JUGOGRAFIKA

d. z o. z.

Ljubljana, Sv. Petra nasip šte. 23.

G O S P A !

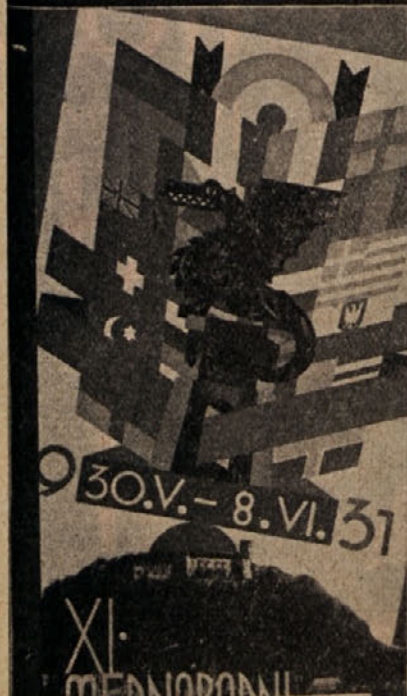
*Zahtevajte
pri
svojem
trgovcu
samo
izdelke
tvornice
keksov,
biskvita,
vafeljev
itd.*

B. PAUER, družba z o. z. Ljubljana, Sv. Petra cesta št. 48.

IZDELKI DELNIŠKE TISKARNE

● D·D·V LJUBLJANI ●
MIKLOŠIČEVA C 16 ●
TELEF·21-32 ●

visoko

na
pričakovanje

d
v
i
g
n
e
m
o

Vaš
promet

RAZŠIRIMO
KROG VAŠIH
ODJEMALCEV

my

A L O M A
C O M P A N Y
ANONČNA, REKLAMNA,
NAKUPOVALNA IN
PRODAJNA DRUŽBA Z O. Z.

ZA UMETNIŠKI
GRAFIČNI
ATELJE
I. MIKLAVEC

inseriranje, plakatiranje,
železniška, kino-, sve-
tlobna in tramvajska re-
klama ter vsa druga pro-
paganda in trgovske
ter privatne informacije

izvršujemo: plakate, pro-
spekte, diplome, delnice,
ovoje, ilustracije, diapo-
zitive, signete, razgled-
nice itd.

L J U B L J A N A
ALEKSANDROVA C. 21. * TELEFON 21-74

ALOMA COMPANY

D O M A Č I

LETO V. / ŠTEV 9/10
SEPTEMBER-OKTOBER 1931

PRIJATELJ

ILUSTRIRANA DRUŽINSKA REVIIJA

T e dni se odeva naša bela Ljubljana v praznično obleko. Sto in sto pridnih rok je delalo z ljubeznijo v najbolj vročih dnevih, in zadnja dela se pravkar končujejo. Vsi hočemo po svojih močeh pokazati desetisočim gostov, da jih Ljubljana sprejema iskreno in odkritosrčno kot prijatelje v svojo sredo. Pokazati hočemo, da sprejema Ljubljana ožje rojake kot svojo družino, kot brate in sestre. Pokazati hočemo, da ni razlike med glavnim mestom in deželo in da hočemo živeti z njimi v pristrčnem razmerju. Ljubljana se veseli obiska bratov Srbov in Hrvatov. Ljubljana proži tujcem gostoljubno roko in želi, da dobe tujci o našem mestu najboljši vtis.

Naš list pa hoče pokazati Ljubljano v živi besedi in lepi sliki. V kratkem času smo zbrali gradivo, in odkrito povemo, da v tako tesnem prostoru ni mogoče vsega povedati in pokazati vseh lepot Ljubljane in njenih znamenitosti. Povemo pa, da smo delali na tem zvezku z veliko ljubeznijo, ki jo imamo do našega mesta. Posebno so se z neobičajno požrtvovalnostjo odlikovali gospodje, ki so navzlic kratkemu roku dali na razpolago svoje odlične prispevke. Lepa hvala vsem!

Pri delu nas je vodila iskrena želja, da naj tudi naš list pripomore olepšati slavnostne dneve bele Ljubljane, tako da bo lahko množica, ki poseti Ljubljano, iskreno in pristrčno z nami vred vzklikala:

„Pozdravljena naša bela Ljubljana!“

LJUBLJANA V POVESTI IN PESMI

J. V. Valvazor:

Liubljana v 17. stoletju

«Liubljana je kakih 50 let sem znatno napredovala tako po lepoti hiš kakor tudi po številu prebivalstva in vnanjem sijaju. Če si namreč ob začetku tega (t. j. 17.) stoletja videl v mestu komaj štiri kočije, jih lahko zdaj našteješ čez petdeset... V mestu prebiva najodličnejše plemstvo, deželni upravitelj, vice-dom, deželni odborniki, uradniki, doktorji prava in zdravilstva, tajniki in slični ljudje... Poleg visokega plemstva in deželnih uradnikov stanuje v Ljubljani tudi mnogo meščanov in obilo preprostega ljudstva, tako da najdeš večkrat po tri, štiri, celo pet ali šest družin v ne posebno prostorni hiši.»

«Čuditi se je, da je v mestu, ki je tako bogato z vinom, najti malo prepira in razprtij, kar je pripisovati čuječnosti oblasti. Sicer število oboroženih meščanov ne znaša več ko 500 mož, vendar, če bi bila sila, lahko oboroži 3000 do 4000 prebivalcev. Na čelu jim je stotnik, ki se izvoli iz njih srede in je navadno kak zaslužen upokojen župan. Pomagata mu dva lajtnanta in trije praporščaki, ki zapovedujejo trem četam meščanov, izmed katerih mora biti vsak s puško oborožen... Trgovina je zelo živahna, ker stoji mesto v središču med deželami in pošilja svoje blago na tri strani: v Italijo, na Hrvatsko, Solnograško in na Bavarsko...»

«Slava vojvodine Kranjske» (1689).

V. Vodnik:

Popisovanje Kranjske dežele (1795)

Liubljana, nekdanj Emona, glavno mesto cele dežele, stoji na Ljubljani, katera jo po sredi deli. V Ljubljani prebiva okoli enajst tavižnd ljudi, je dosti lepo zidana; ima štiri predmestja.

Ona je sedež deželskega poglavarstva in enega višjega škofa. Je dober kraj za kupčijo. Za učenost so v Ljubljani male in visoke šole.

Dr. Ivan Tavčar:

I z z a k o n g r e s a

(Odlomek)

Kongres v Ljubljani! Oči vsega olikanega sveta so se obračale leta 1821. v naše glavno mesto, a dandanes pri nas ljudstvo skoraj ne ve, da se je takrat v Ljubljani odločevala usoda Evrope...

V pričetku leta 1821. se je usulo vse, kar je bilo v zvezi s kongresom, v Ljubljano. V tolpah so prihajali gostje, da je od njih po mestu vse mrgolelo. Današnja generacija nima pojma o tem, kako je bilo ljubljansko meščanstvo tedaj zadovoljno in navdušeno. In kako tudi ne? Celih pet mesecev so na to meščanstvo različni dvori, različni ministri, različni poslanci tako rekoč iz škafa zlato usipali: Zanesljiv svedok tiste dobe opozarja z vidnim ponosom, da so gospodje kongresniki samo meseca januarja le za stanovanja plačali skoraj 78.000 gld. Vzlic temu je vladal povsod najlepši red. Tudi stanovanj ni primanjkovalo, in kar je največje

čudo: cena živil vso kongresno dobo ni prav nič poskočila...

Eden prvih je dospel prvič tedanjih diplomatov: Klemens Vencel Lotar knez Metternich-Winneburg. Stal je takrat na vrhuncu svoje slave, pa tudi na vrhuncu svoje izredne domišljavosti... Na dan svetih Treh kraljev, dne 6. januarja ob dveh popoldne je prispel cesar Franc s svojo soprogo Karolino — «der aller geliebten Landesmutter»... Prihod ruskega carja je bil napovedan na nedeljo, dne 7. januarja. Popoldne se je v uniformi avstrijskega generala pripeljal po cesti od Save sem. Sedel je v odprtem vozu, v katerega je bilo vpreženih šest krasnih konj. Ob cesti so se gnetle množice ljudstva, ki so imperatorja širne Rusije burno pozdravljale. Izstopil je pred škofijo, kjer so ga pričakovali avstrijski cesar, škof Avgustin (čigar gost je bil car), viceguverner grof Porcia in generali.

Ivan Cankar:

O d l o m e k i z „K u r e n t a“

Ob topli jeseni, ob prelepem dnevu se je napotil Kurent v to staroslavno ljubljansko mesto, v to prestolnico veselega pijančevanja...

Mnogo in mnogovrstnih težav in nadlog je izkusil slovenski narod, oj, in jih bo še več; za tolažbo in povračilo v teh hudih časih pa mu je Bog dodelil Ljubljano.

Človek roma po slovenskih deželah, malo dušen klone glavo in žalostno je njegovo srce.

Pa se napoti romar v Ljubljano. Kje žalost, kje plahost? Vesela preteklost, še veselejša je prihodnost. Komaj zazvoni iz daljave resnobno-veseli šenklaški zvon, se oči zasvetijo, se usta nasmehnejo. Utrujenost mine, bridkost je za gorami, korak je lahak in poskočen. Romar stopi v krčmo, z levico objame natakario, z desnico si natoči cvička, pa — «kaj bi tisto! Saj je vseeno!»

Vse blagoslove tebi, Ljubljana! Večja in lepša mesta so na svetu — ali vendar ni ti ga enakega pod nebom! Pozdravljena, ti kraljica veselja, ti mati vseh sladkosti, ti botrica prešernih ur! Prav na sredo vseh nadlog te je postavila nebeška modrost, luč v temo, zeleno trato v puščino! Devetkrat obremenjen popotnik pride in te pozdravi; ko se poslavlja, si mu odvzela osmero bremen. Romar se čudi in srce mu poje: obraz do obraza, nikjer bridkosti, nikjer hudih misli; romar gleda: hiša do hiše, smejo se prijazno, nekatere celo mežikajo; romar posluša: beseda do besede, pesem do pesmi, vse so prešerne. Tako romar gleda, posluša ter se čudi in njegovo srce je potolaženo...

Ko se je Kurent približal mestu ljubljanskemu, ga je pozdravljalo z vsemi tremi od vseh deveterih cerkva. Iz zgodnjega mraka so se luči smejale; celo zvezde so se opotekale po nebu ter so se majale, omamljene od tobakovega dima in vinskega duha.

Kurent je stopil v mesto in je zažvižgal od osuplosti; hiše so gledale ošabno in prazniško kakor ob cesarjevem godu, nekatere so bile celo pobeljene; izpod streh so visele dolge zastave. «Zahvaljen, ti kloster veselih čednosti, da pozdravljaš spodobno svojega patrona.»

E. Justin: Ivan Cankar (orig. lesorez iz l. 1928.).

• Ivan Cankar:

Moje življenje

(Odlomek)

Najlepša podoba mojih mladih sanj je bila Ljubljana. Vse se je razmahnilo, vse na široko razmeknilo v prsni, kadar sem pomislil nanjo. Niso mi veliko pripovedovali o nji; sam sem si bil ustvaril podobo, ki je bila sijajna brez primere. Bral sem pač tudi o cesarskem Dunaju in o drugih velikih mestih, še bolj daljnih in tujih, ki so se solnčila tam nekje v praznini, onkraj sveta. Ali to so bile zgolj pravljice, pač

lepe, toda izmišljene in mnogo bolj neverjetne kakor prigode in junaštva Petra Klepca. Kolikor je bilo lepote v meni, kolikor svetlobe, z vso sem bil ovenčal in ožaril Ljubljano.

In Ljubljana je v resnici bila, je živela, še prav blizu. Ob jasnih dnevih sem videl njen mili, topli odsvit že z vrha Svete Trojice. Mesto samo je zakrival očem temni hrib nad Logom, občutilo pa ga je srce v ljubezni in koprnjenju.

Izidor Cankar in Ljubljana

Ljubljano imamo vsi zelo radi, vendar nihče niti za trenutek ne dvomi, da je še močno kmetiška. Kar je gosposkega, je le pritiklina. Lajanje golovških psov se na Vodnikovem trgu križa s hreščečimi valčki Latermanovega drevoreda in petje viških gostiln sega prav do Zvezde, kjer počasi preide v vojaško razgrajanje udmatskih kavarn.

Kar je novejših hiš, so take, da se jim Šentpeter čudi in jih prezira. Spomeniki se dolgočasijo, ker ne vedo, zakaj so tukaj; ljudje jih ne gledajo; oni bi morda gledali ljudi, pa jih tam, kjer spomeniki stoje, navadno ni. Prešeren ima vedno iste obraze pred seboj: zjutraj dijake s knjigami in gospodinje s koši, opoldne zopet dijake s knjigami ter male uradnike in delavce, zvečer zopet dijake, pa brez knjig, in raznolike gospodične zmerno moderne zunanjsčine. Vmes se še pode tramvajski vozovi,

včasih za svojimi lastnimi številkami, včasih za potniki, včasih potniki za njimi. Nesreč v Ljubljani ni. Hodi in dela in živi se počasi, pa dolgo. Ljubljancani smo vljudni, prikupni in prijazni. Kadar hočemo biti sirovi, se zmerjamo v časopisih. Simbol Ljubljane so mlekarice iz okolice, ki so kmetiške kakor mesto samo. Je pa cesta v Ljubljani, ki ji je malo enakih. To je Bleiweisova cesta. Tam ni veliko prometa, pač pa je tam prvo solnce in prva pomlad in prvi mehki duh zelenja, ki zaveje iz Tivolija. Vsa cesta je prijetna kakor topla soba starega samca ob zimskih večerih. To je cesta otrok in penzionistov, ljudi, ki gredo nasproti solncu in življenju in ki se poslavljajo od njega, cesta vozičkov in žog, s srebrom okovanih palic in skrbno izbranih cigar, cesta svetlih kodrov in kratkih kril, trudnih rok in toplih sukenj.

E. Justin: Prešeren (orig. lesorez iz l. 1929.).

France Prešeren in Ljubljanke

Kar zvezd nebo, deklet ima Ljubljana;
rad ogledujem vas cvetečelične
ljublanske ljubeznive gospodične.

Kak Tvoje je bilo srce goreče
za čast in prid in blagorstvo Ljubljane,
Ljubljane, ljubice nebes in sreče.

Bil vel'ki teden je. V soboto sveto,
ko vabi molit božji grob kristjana,
po tvojih cerkvah hodil sem, Ljubljana,
v Trnovo tja sem uro šel deseto.

Trnovo kraj nesrečnega imena!
Tam meni je biló gorje rojeno
iz dveh očesov čistega plamena.

Od nekdanj lepe so Ljubljanke slovele.

Josip Stritar:

Iz popotnih pesmi (1869)

Pozdravi Bog te, belo mesto,
nad tabo sivi, stari grad;
iz daljne sem dežele zvesto
prišel te pozno obiskat.

Ti pač si mene pozabilo,
let mnogo je preteklo že,
kar sem zapustil tvoje krilo,
zapustil tvoje sem gore.

Goré spet gledam zaželjene,
veselje mi rosi oko,
oh, bo še kdo se spomnil mene?
Saj sem spremenil se močno.

Obličje se mi spremenilo,
ostalo kakor prej srce,
ljubezen zvesto ohranilo
do mile rojstne je zemljé.

Ljubljana v narodni pesmi

(Ravbar zbira vojsko za bitko pri Sisku.)

Preko polja do Ljubljane
trdne, visoke in prostrane
gospod Ravbar dram' Ljubljanice:

«Oj, Ljubljaneci, oj, zaspanci,
brž iz pernic ustajajte,
se na vojsko pripravljajte!»

Pa za Ravbarjem hodile
so Ljubljanke, ga prosile,
srebra, zlata ponujale,
družeta si odkup'vale.
Ravbar: «Gospe, tih in mamke,
malo potrpite samke,
zdaj ni časa podkup'vati,
sila se je vojskovati,
meji žuga turški blisek,
hoče nam požreti Sisek,
Turek če vzel Sisek bode,
nam narobe vse vse pojde,
vam Ljubljana bo pokraj'na,
stran dolenjska turška drajna.»

Večer na Rožnodolskem ribniku

Fot. Janko Skerlep

Rožnik

Fot. prof. Janko Ravnik

Jutro v Trnovem

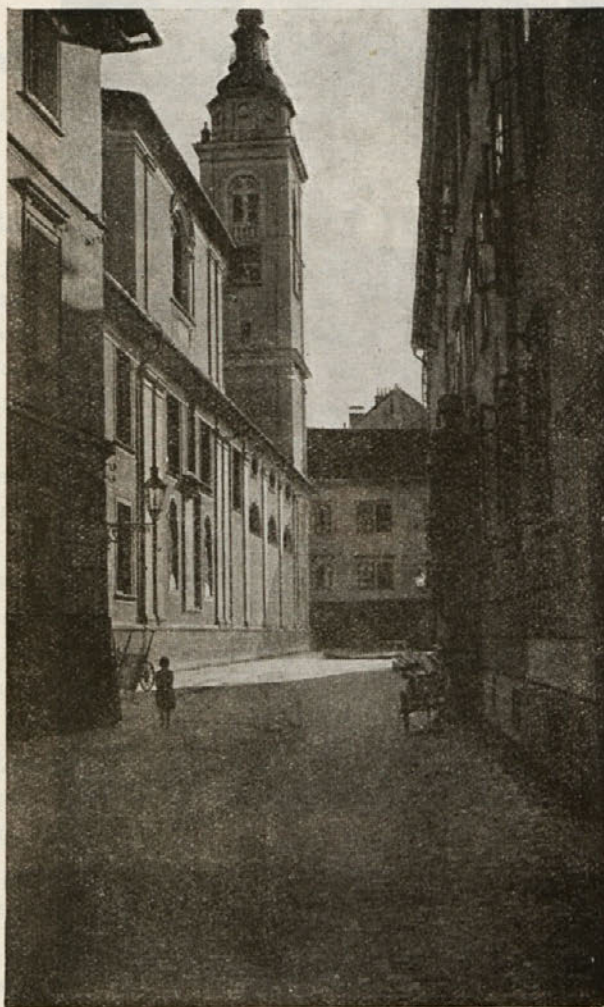
Fot. prof. Janko Ravnik

Kongresni trg po dežju

Fot. Janko Skerlep

maison v orlu

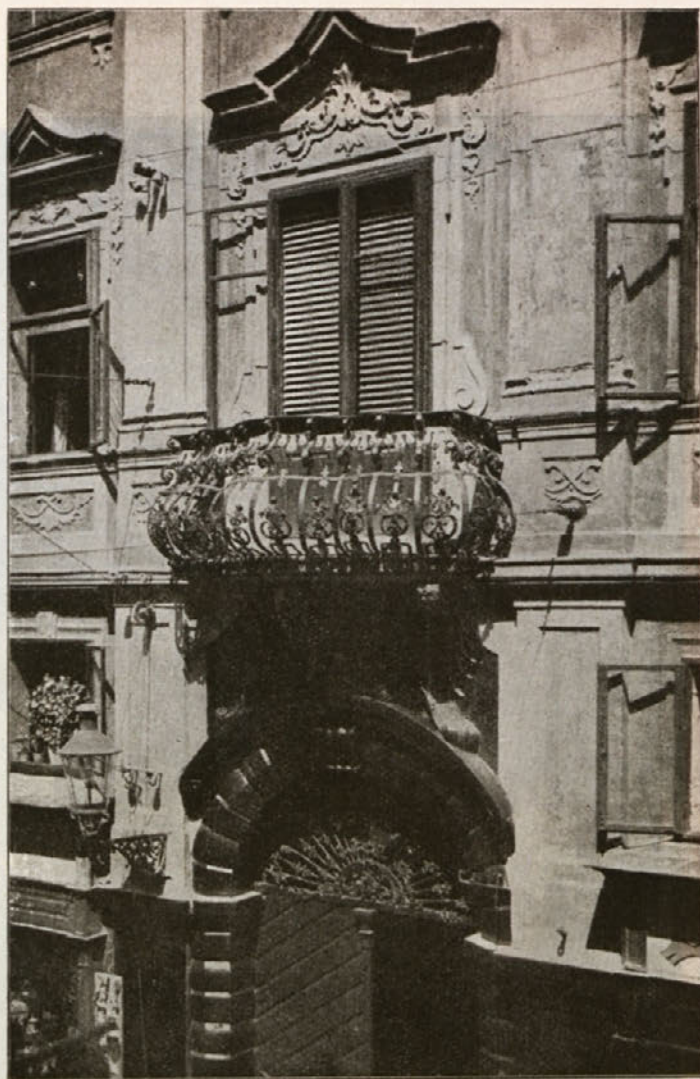
Leva zgornja slika:
Aleksandrova cesta.

Desna zgornja slika:
Stolna cerkev s semeniščem.

Desna spodnja slika:
Delavska zbornica.

Portal davkarije na Vodnikovem trgu.

Stara Ahačičeva hiša na Starem trgu.

Pogled z Grada na Kongresni trg.

Odlomek iz romana „Mater spiritualis“

Solnce je že razkadilo meglo, ko se je pred njimi odprla savska dolina v široko ljubljansko kotlino. Iz sinje daljave so jih pozdravile planine. Na drugi strani je obsevalo solnce prijazen grič s starodavnim zidovjem ljubljanskega gradu, pod njim pa stolpe in stolpiče ljubljanskih cerkva in morje sivih lesenih ljubljanskih streh.

Kmalu so zatopotala kopita Valvazorjevega pojezda med nizkimi hišami in vrtnimi plotovi šentpeterskega predmestja.

Ko so prijahali na trg pred avguštinsko cerkvijo, je Valvazor ustavil konja in se ozrl. Trg je bil zastavljen z vozovi, polnimi drv, ki so jih pripeljali kmetje na prodaj.

«Najbolje bo, ako že tu razjahamo», je dejal bogenšperški gospod in se zavihtel iz sedla. Ostali so storili isto.

Marija je stisnila zobe, ko je skočila iz sedla na tla. Slabo prespana noč in dolga ježa sta jo silno utrudili.

Grajzar jo je skrivaj pogledal od strani.

«Ali ste močno utrujeni?» jo je šepetaje vprašal, ko sta vstric gnala konje pod visokim obokom na leseni Špitalski most.

„Komornik“ — Marija — je bledega obraza zrl brezbrizno z napol zaklopljenimi očmi mimo stojnic, ki so bile razmeščene na obeh straneh mostu.

«Oh, kaj šel!» se je posmehnila. Z živahnejšim pogledom je objela dvonadstropno poslopje vrh širokih Špitalskih vrat.

Stražnik na vratih je spoznal Valvazorja. Spoštljivo se je postavil z dolgo helebardo v pozor. Smehljaje se mu je baron pokimal.

«Četvero mož in četvero konj je za meno!»

«Že prav, Njihova Milost.»

Onstran Špitalskih vrat so zavili na desno za visokim trdnjavskim zidom ob Ljubljanci in mimo mogočnega okroglega stolpa. Še nekaj korakov in bili so pred baronovo hišo. Pehar je prevzel skrb za konje. Skozi obokano vežo jih je odpeljal v hlev. Vsi drugi so odšli z gospodarjem v prvo nadstropje.

Vrh temnih stopnic jih je sprejela starejša ženska zanemarjene zunanosti. Pisana ruta ni popolnoma zakrivala zmršenih mastnih sivih las.

«Oh, milostivi gospod baron! Kar zdelo se mi je, da pridejo danes. Oh, oh! Kako sem jih vesela!» in poljubila je baronu roko.

Baron se je je brž otresel.

«Jera, naj posluša zdaj! Zakuri naj v sprejemnici! Potem pa naj pripravi štiri postelje: eno v moji sobi, dve v vogalni in eno za mojega komornika v sobi za tujce. Ali me je razumela?»

«I, kajpak, razumela, seveda sem razumela.» Z malimi, globoko skritimi očmi je ostro premerila vsakega Valvazorjevih spremljevalcev posebej. «Samo ključev nimam, da bi vzela perilo iz skrinj», je pristavila v prijazno zbadljivem tonu.

«Moj komornik ji izroči vse potrebno», je kratko odrezal Valvazor in odprl prva vrata na hodniku.

Ženska je godrnjaje odšla v pritličje po drva.

Ko so bili sami v prijazni mali sprejemnici, je gospodar odklenil omarico v zidu in vzel iz nje šop ključev.

«Marija, tu imaš ključ. Vzemi iz skrinj in omar, kar se ti zdi potrebno. In še nekaj: pripravi mi, prosim, mojo paradno obleko! Osnaži jo, preglej gumbe, izlikaj, če je treba. Jutri, po otvoritvi deželnega zbora bo gostija pri vicedomu. Poskrbi, da bom kolikor mogoče lepo našemljen.»

«Našemljen?»

«Nu, seveda. Če bi jih mogla videti, kakšni bodo drugi!»

«Mogla videti? Seveda jih bom videla. Čemu pa sem prišla v Ljubljano?»

«Nemogoče, Marija. Komornikov ne bodo pustili v deželni zbor in še manj na vicedomovo gostijo.»

«Oh!» — zaničljiv posmeh.

Valvazor si ga je pravilno tolmačil — poznal je Marijo. Različne njene avanture so mu vstajale v spominu. Prijel jo je za roko in ji resno pogledal v oči.

«Marija, še enkrat te prosim, ne delaj neumnosti! Upam, da mi moje popustljivosti ne plačaš z razposajeno neposlušnostjo. Bodi previdna! Pomisli, ako te spoznajo v moški obleki, te primejo biriči!»

„Komornik“ je povetil pogled. Valvazor je bil zadovoljen.

Vitezovič je sarkastično zavlekel tanke ustne.

„Najbolje bi bilo, da svojemu komorniku diktiraš zapor v njegovi sobi.“

Kakor veter se je okrenila in pogled, poln jeze in prezira, je premeril zasmehovalca od nog do glave.

„Hu — u! Milost!“ je pesnik smeje se dvignil obe roki.

Ošabno je dvignila obrvi.

„Moj blagor vam je zelo pri srcu, gospod vitez. Škoda, da niste moj oče.“

Če bi se ne bila tako hitro obrnila, bi jo bil gotovo presenetil pogled, ki ga je Vitezovič vrgel Valvazorju. S prisiljeno mirnim glasom je vprašala barona:

„V kateri skrinji dobim posteljno perilo?“

„Dozdeva se mi, da v onih dveh, ki stojita na hodniku. Hola! Čakaj, Mihec, še tole se pomenimo. Zdajle imam do kosila različna pota. Ti, Pavel, pojdeš k tiskarju Mayerju, kajne? In vi, Grajžar, ali boste peljali mojega komornika nekoliko po mestu naokrog?“

Grajžar se je priklonil.

„Opoldne me pa počakajta na Kapucinskem trgu pred Vicedomskim mostom. Pojdemo k „Črnemu orlu“ na kosilo.“

Nekoliko pozneje sta Grajžar in „Mihec“ stopila iz hiše.

Marija je bila precej utrujena in najrajša bi bila ostala doma. Ali da bi to priznala Matiji Grajžarju — ne.

Šla sta ob zidu za vodo in prišla v ozko in temno Špitalsko ulico.

„Zakaj — Špitalska?“

„Ker so tale poslopja tu pri cerkvi sv. Elizabete meščanski špital, zavetišče za onemogle meščane“, je razložil Grajžar.

Marija se je ozrla na začrnelo zidovje in pogled ji je obšel blatno temno ulico. Pridrževala je sapo, ker ji je udarjal v nos neprijeten duh po plesnivih skladiščih, po vlagi, ki se je plazila po vseh hišah navzgor.

Stresla se je.

Prerila sta se mimo stojnic, ki so stale na obeh straneh ulice, in prišla na trg.

Grajžar je iztegnil roko.

Marija ga je prehitela:

„Vem. Ono poslopje z oboki in s stolpom na strehi je magistrat. V oni železni kletki pri vhodu izpostavljajo zločince ali pa jih privežejo na onile steber — sramotilni kamen. Kipa na oglih v prvem nadstropju pa predstavljata Adama in Evo.“

„In tu na levo ona cerkev s šiljastim stolpom?“

„Je stolnica. Ljubljano poznam, kakor da sem v njej doma. Oče jo je narisal za baronovo veliko delo „Die Ehre — —“. In še druge slike ima baron: Ljubljana iz ptičje perspektive — celo zbirko — saj veste. Odtod poznam mesto. Lahko bi sama hodila po njem, pa mislim, da bi se ne izgubila. Saj Ljubljana ni velika.“

„Ni,“ je pritrdil s hudomušnim smehom, „le nekoliko je večja od Litije.“

Postrani ga je pogledala in se nasmehnila. Zakaj je ne pogleda vedno tako toplo? Zakaj strmi s srepim pogledom vedno mimo nje?

„Če greva zdaj mimo stolnice in mimo frančiškanov do mestnih vrat ter tod nazaj po trgu na Stari trg do Pisanih vrat, pa sva premerila vse mesto po dolžini okrog Gradu.“

„Nu, pojdiva tako.“

„Ali bi radi bivali tu v mestu, Marija?“

„Uh, ne! Tu ni zraka. Svetloba je povsod takšna, kakor če se okrog Bogenšperka pripravlja nevihta. Ni solnca, še mraza ni. Glejte blato na cesti! Na Bogenšperku je zdajle povsod led in sneg, lep bel sneg. Tu pa — pogledajte oni kup snega! — ves je sajast.“

Prikimal je.

„Življenje v mestu ni zdravo.“

„Ali vi ste bivali vedno v mestu, preden ste prišli k našemu gospodu baronu?“

„Vedno. Najprej sem tu v Ljubljani dovršil gimnazijo. Potem sem šel na tuje. Učil sem se risanja in bakrorezanja — v mestih, kajpak, na Dunaju in drugod. Zato sem tudi —“

Zamahnil je z roko.

Plašno je pogledala na njegov blede obraz.

Pred frančiškansko cerkvijo, za pokopališkim zidom, se je ustavil.

„Ali si ogledava cerkev?“

„Je li zanimiva?“

Skomignil je z rameni.

„Ima lepo grobnico turjaških grofov.“

«Grobnice me ne zanimajo.»

Pogledala je po velikem samostanskem poslopju in potem po ulici.

«Tamle so že mestna vrata?»

«Da, Frančiškanska vrata, ki vodijo na Poljane.»

«Kar vrhiva se.»

«Onole je javno kopališče», je pokazal Grajžar na nizko poslopje z majhnim vrtom nasproti frančiškanskega samostana.

«Tam stavi padar pijavke in rožičke, da pušča ljudem kri, kajne? Ljudje so zares bedasti.»

«Zdravniki jim sami svetujejo...»

«Zdravniki! Ali mislite, da zdravniki niso ljudje?»

«Hočete reči —»

«— da bodo čez sto let zdravniki zavrgli vse tisto, kar danes nasvetujejo.»

«Torej jih rajši ne poslušajmo?»

«Bolje bi bilo.»

«In umrimo?»

«Umreti ni težko. Saj je to naš cilj.»

«Smrt? Hm. Seveda. Ali bridko bi bilo naše življenje, če bi nam bil ta cilj vedno pred očmi.»

«Zakaj? Mar živimo zaradi sebe?»

«Večina ljudi živi le zaradi sebe. Mnogo jih je pa tudi, ki žive zaradi drugih, ki jih ljubijo.»

«Motite se, gospod Matija. Prav za prav živimo vsi le zato, da vzdržujemo življenje. Vsak mrtev človek je vir novega življenja. Pretvorbo oskrbuje mati zemlja.»

Njegove oči so bile polne toplega odseva.

«Mati zemlja! V njej je vsa življenjska skrivnost.»

«In skrivnost smrti, ki je začetek življenja in njegov konec. Smrt enega bitja pomeni vedno rojstvo in življenje drugega — v večnem krogu.»

«Marija!» Ustavil se je in ji pogledal v velike zagonetno črne oči. Vzdržala je njegov pogled, globok, resen, občudovalen. «Čudovit človek ste, Marija. Kakor da niste za ta svet, ves teman in meglen.»

«Da nisem? Res, včasih se skoraj ustrašim, če pogledam globlje v ljudi okrog sebe. Čutim se osamela, da me je groza. Med mladino

mojih let se čutim stara kakor odrasel človek proti dojenčku. Med odraslimi pa se čutim kakor — kakor Kristus med pismarji in farizeji. Včasih si kar želim, da bi umrla, da bi ne živela več med ljudmi, ki si domišljujejo, da je nekaj, česar ni, in ne vidijo onega, kar je.»

«Na primer?»

«Verujejo v hudiča in v čarovnice. Verujejo v gospodstvo enih in podložništvo drugih. Verujejo, da je Bog tako krivično uredil človeško družbo. Ne vidijo, da so pred Bogom vsi enaki. Ne vidijo v človeku onega, kar ga dela človeka, ampak vidijo le njegovo obleko in njegovo namišljeno kupljeno ali podedovano dostojanstvo. Bedaki! Duše pa ne cenijo in ne cenijo srca.»

«Hm. Zdajle govori iz vas — oglar Gašper. Ali ne, Marija?»

Marija je nekoliko zardela.

«Gašperja cenim bolj od marsikakšnega učenjaka, ki sem ga videla in slišala pri našem baronu», je rekla resno, skoraj jezno.

«In kako ocenite človeka?»

«Po zunanosti ne in ne po rojstvu. Še manj po stanu ali po premoženju.»

«Človeka ocenite po znanju, ali ne?»

«Po znanju? Ne. To si lahko vsak pridobi. Znanje je kakor obleka. Z znanjem zakriva človek svojo golo človečnost. Koliko sem spoznala učenjakov, ki prihajajo na Bogenšperk od vseh vetrov sveta, ljudi, ki mnogo vedo in mnogo znajo, pa bi ne mogla vsakega spoštovati. Ocenila bi ljudi po njihovi srčni dobroti in po prirojenem razumu. Tole je Tranča, jeli?»

«Da, zloglasna Tranča.»

«Koliko ljudi je v teh ječah po nedolžnem trpelo!»

«Ker so njihovi vodniki bili pač samo ljudje svojega časa.»

«Ha! Ali ste videli, kako me je pogledalo to dekle — gotovo sem zanimiv mladenič. Nemara se še katera zaljubi vame.»

Razposajeno se je obrnila in — res! — tudi tuje dekletce se je obrnilo.

«Hahaha!»

Grajžar je nadaljeval pot po ozkem Starem trgu, ne da bi se ozrl.

«Puh! Mu že ni prav, ker se glasno smejem. Kaj me briga, če me gledajo ljudje. Saj me nihče ne pozna. Kako je strašno pust! Nu, dobro, zdaj bom tiho vso pot.»

Molče sta prehodila Stari trg s starimi dveali trinadstropnimi hišami, z lepimi kamenitimi portali in balkoni vrh njih. Marijino lepote žejno oko je iskalo po hišah navzgor, da se je spotikala po vegastem tlaku. Grajžar jo je vodil po sredi ulice med trgovskimi stojnicami, ki so stale pred hišami.

Na križišču, kjer je stal vodnjak s Herkulovim kipom, se je Grajžar ustavil in pokazal na večje poslopje.

«Jezuitska gimnazija in tam zadaž cerkev in kolegij.»

«Mhm.»

Ozrl se je na njen trmasto resen obrazek in se skrivaj nasmehnil. Nadaljevala sta pot po ozki ulici navzgor do nizkih in temnih Pisanih ali Karlovških vrat in se potem vrnila skozi Stari trg do Tranče. Tam sta zavila pod oboki na Čevljarski most, na katerem so stale po obeh straneh čevljarske lope tesno druga pri drugi. Po ozki ulici sta prišla na Novi trg, v aristokratsko četrt mesta Ljubljane. Široki trg so obrobjala najlepša poslopja, pred vsemi deželna hiša in krasna palača Turjančanov, knežji dvorec, z lepimi arkadami na dvorišču.

Marija je stopila v vežo knežjega dvorca, da bi bliže občudovala štukature na visokih obokih. A pristopil je vratar, ves z zlatimi tresami obložen in s pozlačeno dolgo palico v roki in jo vprašal:

«Želite?» in premeril je lepega, preprosto oblečenega mladega fanta od nog do glave.

«Samo gledam», je skomignila Marija z rameni.

«Ogled tega dvorca ni dovoljen, kadar biva tu gospoda», in z dovolj razumljivo kretnjo je vljudno pokazal na vrata.

Mariji je stopila rdečica v obraz. Vrnila se je in opazila hudomušen smeh na Grajžarjevem obrazu. Nasmehnila se je, dvignila ramena in napravila otroško šobo.

Umaknila sta se gospodu, ki je v blesteči, s srebrnimi rožami pošiti svileni obleki moško stopil mimo njiju in vratarja v palačo.

«Tega pa ne vpraša: Želite?» je oponašala Marija vratarjev nosljajoči glas.

«Gospod knežji vratar pač tudi ne ve, da smo pred Bogom vsi enaki», jo je podražil Grajžar.

Obrnila sta se na desno, v Gosposko ulico, kjer so stali ob obeh straneh domovi kranjskih plemičev, lične hiše z lepimi, iz kamena klesanimi vhodi. Na koncu ulice velika vicedomska palača. Poleg nje vicedomska vrata s pridvižnim mostom čez mestni jarek. Proti vodi okrogel stolp z ječami.

Grajžar in komornik Mihec sta stopila čez most na Kapucinski trg. Nekaj časa sta stala pod velikim križem pred jahalnico in gledala hlapca, ki je drgnil upehanega konja. Marijo je zazebló v noge. Začela sta meriti trg ob kapucinskem zidu navzgor, pa zopet navzdol.

Na trgu je pihal svež, mrzel veter. S slastjo je Marija vdihavala čistejši zrak.

«Ozračje za mestnim zidom je strašno. Iz vsake hiše je prihajal drugačen duh. Ali se vam ni dozdevalo tako?»

«Na Bogenšperku imamo čistejši zrak,» se je nasmehnil Grajžar.

Z grajskega stolpa se je oglasila ura. Zadonel je zvon v zvoniku kapucinske cerkve nasproti Vicedomskih vrat. In vmes so se oglašali zvonovi drugih ljubljanskih cerkva.

«Kakšno klenkanje! Dozdeva se mi, da se ziblje vsa Ljubljana.»

«Ker ste vajeni bogenšperske tišine.»

Prišla sta že tretjič nazaj do mostu.

«Barona pa dolgo ni. Morda je pozabil na naš dogovor.»

Zdajci se je odprlo okno v drugem nadstropju vicedomske palače. Skozi okno je pogledal baron Valvazor in nekaj zaklical. Ni Grajžar ni Marija ga nista razumela.

A že je prihitel čez most sluga v vicedomski livreji in ju nagovoril:

«Milostiva gospa vicedomovka, grofica Blagajeva, in milostivi gospod baron Valvazor želita govoriti z gospodom.»

Grajžar in Marija sta se spogledala, vendar sta krenila za slugo.

Ivan Albrecht:

Oj, ti Ljubljana . . .

To so bili tisti mrki dnevi, ko je ležalo kakor mora na nas. Tedaj sem iz nemškega Gradca prišel v Ljubljano.

Ljubljana! Ali je to res tista naša bela Ljubljana, tisto toplo gnezdece, ki nam je bilo prijeten dom v dijaških dneh? Grad, nekdanj torišče naših razposajenih iger, kraj, kamor smo hodili sanjat in odkoder smo v šir in dalj pozdravljali rojstne kraje, ta ponosni Grad je zdaj tesen dom njim, ki so nam mladim neustrašeno kazali pot proti soncu! Srce se krči človeku, ko sliši, da domujejo v grajskem splotju jetniki — naši vodniki.

Ljubljana, ti bela Ljubljana, ali te ni sram?

O, seveda se sramuje! Kakor ponižana nevesta se Ljubljana skriva in molči. Kar je smeja, kar je vrvenja, to ni njeno. Ljubljana ga ne mara. Ljubljanec sploh ni. V ponosni bolečini se je skrila. Kar kaže dnevu, to ni njeno lice. Samo krinka je, bolešno spačena krinka, ki si jo je nadela naša nevesta v smrtni grozi, v breznačnem boju za svojo čast. Samo to krinko kaže Ljubljana in kdorkoli hodiš po njej, je ne glej! Po tej krinki je ne boš spoznal.

Hočeš videti Ljubljano? Potem stopi tiho, prav tiho na Dunajsko cesto v hišo blizu kavarn Evrope. Tam prebiva Frančišek Levec, tisti Levec, ki je izmed profesorjev prvi in najbolj razumel čudaškega študenta Ivana Cankarja na realki, ga branil in ščitil in mu pomagal, njemu in nam, da imamo danes v našem slovstvu Ivana Cankarja!

K temu možu stopi! Ob misli na njegovo obilo delo na vrtu naše kulture stopi z ljubeznijo in spoštovanjem k njemu, pa se ti bodo odprla vrata. Od vrha do tal te bo premeril, s prodirnim pogledom ti bo pregledal srce, če je še ostalo zvesto, nakar te odpelje skozi vrsto tihih sob v svojo knjižnico. Čim se je pričel, da je vrata varno zaklenil za seboj, pričneta govoriti. Levčeve besede so premišljene, tehtne in tople. Kakor razborit mladenič bo poslušal sivolasi mož tvoje pripovedovanje, sleherna malenkost ga bo zanimala, vse bo pretehtal, vse tvoje dvome bo zamoril in te vsega ogrel s svojo silno vero v večno pravico. Potlej ti bo razgrnil Ljubljano, tisto lepo, večno živo Ljubljano, ki se je zdaj skrila in čaka in kliče vse od najmanjšega do največjega. Okrepljen in poživljen odhajaš in jasno veš, kaj je v tej krvavi zmedi tvoja dolžnost.

Še večkrat mi je bila sreča toliko naklonjena, da me je v tistih dneh pripeljala v Ljubljano. Med mnogimi svetišči njenega bitja je bilo najsvetejše: arhiv mestnega magistrata. Tam je uradoval Oton Župančič.

Tiho je človek vstopil, pritajen je bil pozdrav, potem pa je bil prostor naenkrat poln cigaretnega dima. Nisem žurnalista in ničesar si nisem beležil iz tistih razgovorov, zato bi

E. Justin: Sv. Krištof (staro pokopališče), orig. lesorez iz l. 1930.

lagal, ako bi hotel obnavljati kakršenkoli dialog. Vem pa, da sem iz mestnega arhiva odhajal vedno kakor človek, ki je v mistični združitvi pred tabernakljem našel tolažbe. Župančičeve široke kretnje so še zdaj žive pred menoj. In še danes slišim, kako mi njegova beseda poje o lepoti naše zemlje, ko mi razlaga lepoto Groharjevih slik, visečih tedaj v mestnem arhivu.

Kadar sva si segla v roko, sem odhajal močan in je ni besede, ki bi povedala, kaj je ob slovesu položila v mladega človeka ta prožno iztegnjena Župančičeva desnica.

Še in še sem prihajal v Ljubljano. Kadar me je tja zanesla gluha noč, sem obstal pri trpinu — Milanu Puglju v Kolodvorski ulici. To je bil «mali človek», robot svojega naroda. Brez velikih gest, brez širokih ambicij je sprejemal nje, ki so prihajali. In kakor svetopisemska vdova svoj vinar ti je dal Pugelj v pomanjkanju vsega drugega vsaj stol, da si prenočeval pri njem. V topli odkritosrčnosti je dobričina potlej pravil vse, kar je vedel dobrega o prijateljih in o Ljubljanici. Za vsako senco je znal najti dovolj luči, za slednjo zmoto je imel vselej umevanje in zmeraj odpustanje. Zato sem srečeval pri njem toliko ljudi, slovenskih ljudi, da bi moral biti kamen, če se ne bi razživel in ogrel. In vprav pri njem sem slišal prvič o boju med lučjo in temo, med zdravim plodom našega drevesa J. Ev. Krekom in mrkim genijem našega nazadnjaštva, robom drjem I. Sušter-

E. Justin: Stara Ljubljana (orig. lesorez iz l. 1929.).

B. Borko.

Ljubljana in periferija

Na mesto lepih besed o razvoju naše Ljubljane, o nje srečni legi v osrčju najmikavnejše slovenske pokrajine, o nje urbanični kulturi, naj postavim konkretno vprašanje:

— Kaj je Ljubljana slovenski periferiji?

Ljubljana je središče, a obod kroga teče čez Prekmurje, Slovenske gorice, Kozjak, Koroško in ostale kraje ob koroški meji ter zavije v širokem loku v pokrajino ob nekdanji hrvaški meji.

Tem krajem je Ljubljana banovinska metropola. Toda oni obenem črpajo posredno ali neposredno iz nje kot središča vsega našega kulturnega stvarjanja ono, kar jih tradicionalno loči od sosedov onkraj kroga: črpajo vrednote našega jezika in naše kulturne samobitnosti. Zato ti Slovenci potrebujejo Ljubljano in — to pri nas radi pozabljamo — Ljubljana potrebuje njih.

Med središčem in periferijo bi morale nastati intimnejše vezi. Ljubljana naj bi bila več kot sedež banovine, več kot mesto, ki ustreza samo racionalnim potrebam. Morala bi postati srčna vez razmetanih delov, simbol duhovne skupnosti, sladko ime, ki bi vzbujalo v provincialcu hrepenenje in ponos.

Slovence na severni periferiji je šele v zadnjem desetletju, ko se je slovenstvo poistovetilo z državnostjo, docela zajel val narodne zavesti. Padle so »kronovinske meje«, gravitacija v

sičem. In čim je mora tistih dni nekoliko popustila, se je razgibala Ljubljana, se oklenila Krekove luči in je zavrgla temo. Da, to je bila spet naša Ljubljana, ki so z zaupanjem in ponosom mislili nanjo vsi, razkropljeni po bojnih poljanah, ginevajoči v ječah in vojnih bolnicah, Ljubljana, simbol slovenskega bistva in zavesti, Ljubljana srce naše vere in moči.

Bolnika ob Dunavu ni bilo več, ko sem spet prišel v Ljubljano. In dveh ni bilo več, dveh, ki sta bila kakor dva nebeška svetilnika: Krek in Cankar spita na polju zunaj Ljubljane. Ali Ljubljana-nevesta se je vzdramila ob njenem odhodu. Ko se je razgledala — joj, mnogih, mnogih ni! Z jezo je vrgla raz sebe dušeco krinko in je vzvalovala. Da, to gibanje, ta smeh, ta vrisk, to je Ljubljana, naša bela Ljubljana, srce Slovenstva in močan temelj v zgradbi Jugoslavije. Močan temelj, sevajoč na sever in zapad v potrdilo našega bitja, na jug v zavezo naše enotne volje do življenja!

Črtico o Ljubljani naj bi bil napisal, zdaj pa vidim, da je ne morem in ne znam. Samo tele begotne impresije sprejmi, ljubica moja Ljubljana, sprejmi jih tako otroško preprosto, kakor ti jih dajem za vse dobro in zlo, kar sem ga prejel od tebe.

Gradec in Celovec je presekana, toda magija teh nekdanjih središč je ostala vsaj v podzavesti. Beseda Ljubljana, najlepša, kar jih more naš jezik dati mestu, ker zveni kakor ljubljena, še vedno nima tistega čara in mikavnosti, tiste vizionarne lepote v domišljiji preprostega periferijskega Slovenca, ki so ga imela prejšnja, čeprav tujerodna središča.

A Ljubljana naj bi to imela.

Ljubljana naj bi bila ljubljena.

Toda za ljubezen je treba obeh polov —, morda bo po nekem skritem zakonu, ki je v stvareh samih, Ljubljana celo prva poklicana, da vzbuja to ljubezen. Zaradi tega bo Ljubljana kot metropola slovenske kulture, kot vredna sestra kulturnega Beograda in Zagreba morala v svojem razvoju misliti tudi na severno periferijo in iskati poti k njenemu srcu. (In vedno mislimo samo na zadeve srca, občutja, duha, ne na zadeve politike in gospodarstva.)

Beograd je prestolnica; privid tega mesta vstajaj pred nami kot vtelesenje nerazdružljive državne skupnosti, kot središče vsega lepega mozaika, ki tvori Jugoslavijo. To je naša Praga, naš Pariz.

Ljubljana bodi ob njem vtelesenje najbližjih, najintimnejših odnosov, naš regionalni, provencalski simbol, žarišče naše kulturne svojskosti, Helikon naših Muz, mesto z našo

najvišjo urbanično kulturo. Velike kulturne prireditve v Ljubljani naj bi bile kakor božja pota.

Čemu? — bo vprašal kdo, ki pozna samo celoto.

— Ker je celota tem silnejša, čim trdnjše so med seboj spojeni deli, in tem več vredna, čim dragocenejša je vsebina delov.

In ko mislim na vprašanje našega kulturnega središča, na Ljubljano, vidim tudi širom sveta raztresene drobce. Vidim stotisoče onkraj meja. Naše številne naselbine po Jugoslaviji in v tujini. Kakor pri pesniku, rase in se širi naš obod v neskončnost...

Kje naj bo tem tisočem in tisočem poleg rodnega kraja mesto, ki jim bo najbližje — tako domače, da ga bodo gledali iz tujine celo v sanjah?

Vprašanje Ljubljane je več kot vprašanje mesta in njegovega napredka.

Vprašanje Ljubljane — ljubljene ali neljubljene — je vprašanje slovenskega srca.

Ljubljanski župan dr. Dinko Puc.

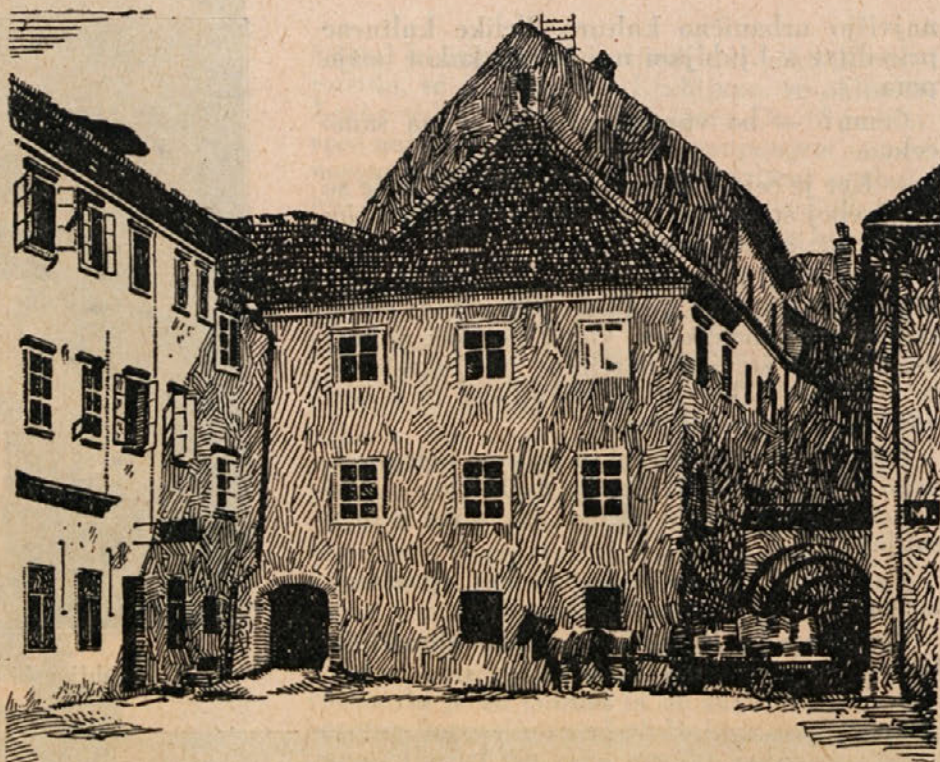

Pogled z grada na Marijin trg. V oza dju ljubljansko polje s šmarno goro.

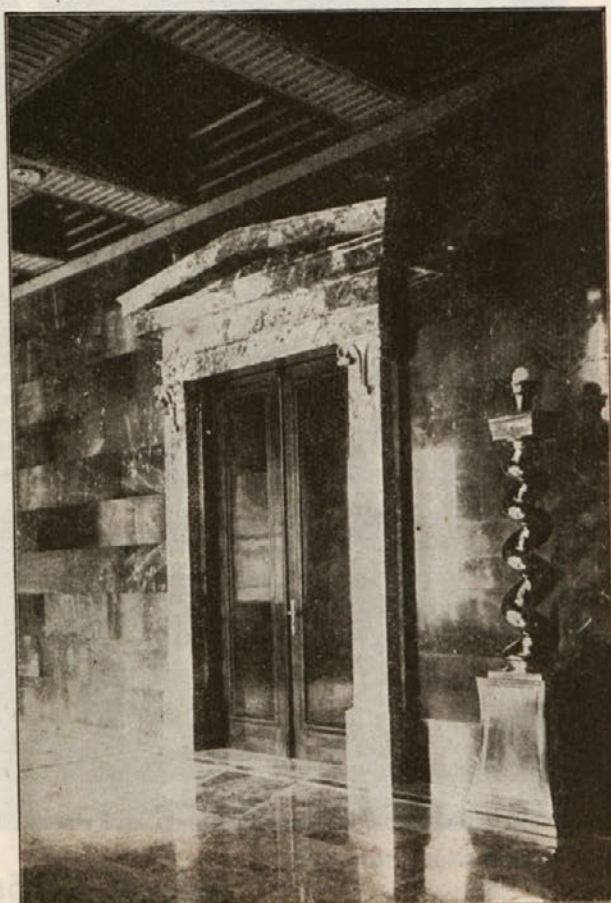
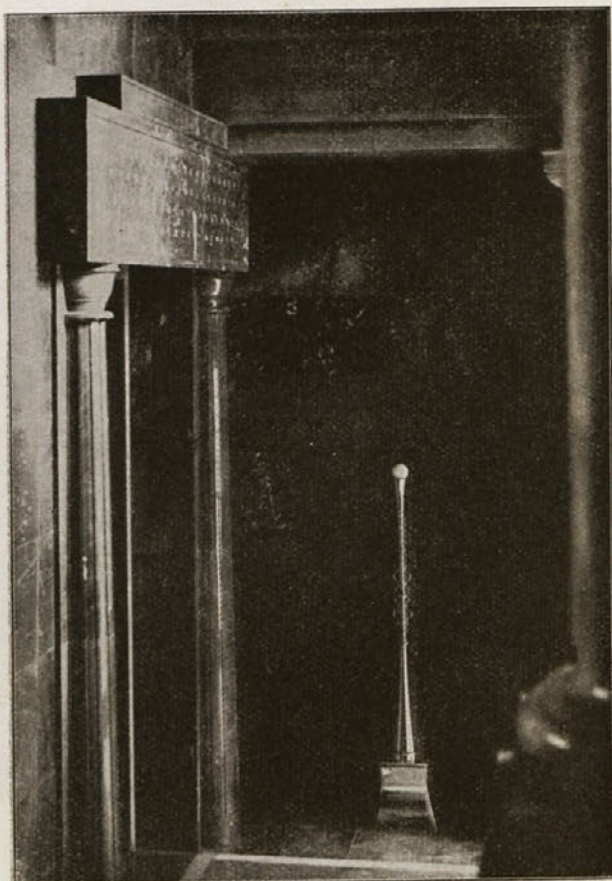
STARA LJUBLJANA

Zgornja slika:
Cankarjevo nabrežje.

Spodnji sliki:
Ulica na grad.
Stari trg.

Arh. Fr. Tomažič (Plečnikova šola): Zbornica za TOI
 Zgornji sliki: Svetilka v veži in veža v drugem nadstropju
 Spodnji sliki: Glavna dvorana in vhod v veliko dvorano

Nekaj umetnin kiparja Frančiška Robbe

Levi angel z oltarja v stolni cerkvi.

Desni angel z oltarja v stolni cerkvi.

Sv. Felicita z oltarja v frančiškanski cerkvi.

Sv. Katarina v uršulinski cerkvi.

Vodnjak pred mestno hišo, umotvor Frančiška Robbe

Fot. prof. Janko Ravnik

Uršulinska cerkev s stebrom sv. Trojice

Fot. Janko Skerlep

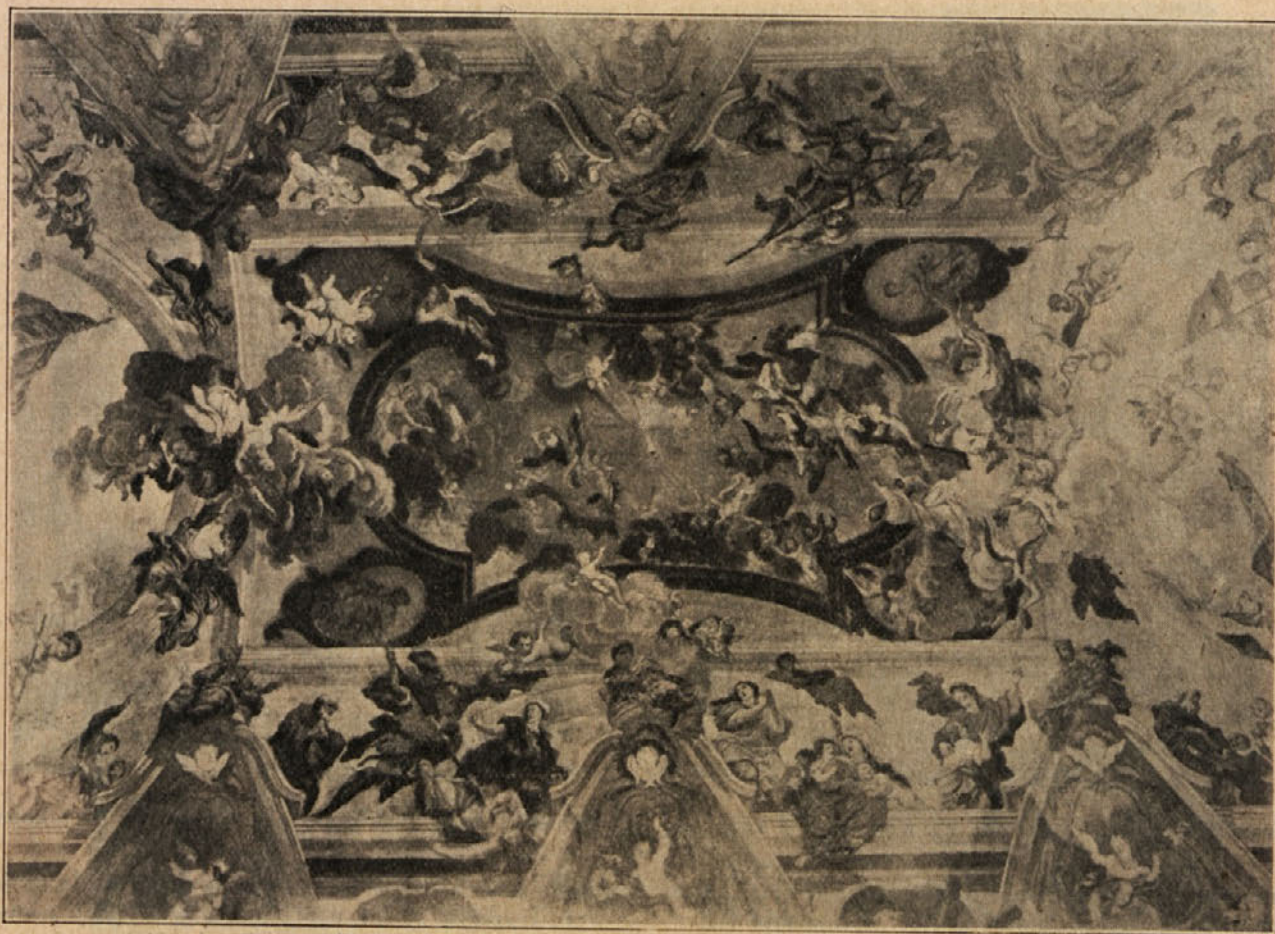
Idila iz stare Ljubljane

Fot. Cveto Švigelj

Ob vznožju Golovca. V sredi cerkev sv. Jožefa

Fot. Janko Skerlep

G. Quaglio: Freske na svodu ladje v stolni cerkvi.

Fr. Stelè: UMETNOST V RAZVOJU LJUBLJANE

Človek je večša: samo enkrat se požene v luč življenja, prav v sredo žarišča, in tam neusmiljeno zgori. Oslepljen od razkošja žitja pozabi in prezre vse razglede v to, kar je prvi pogoj njegovega bitja, kakor v njega posledice. Zgodovino je proglasil za svojo učiteljico, a je ne pregleda in jo iz svoje enodnevnosti tolmači po svoje, in le redki so med nami vidci, modreci in stvaritelji, ki pregledajo nekaj več, ki vidijo nekoliko jasneje in zmorejo izoblikovati toliko členov neskončne verige življenja, da se popolnoma ne pretrga. Pa še kljub njim se ta veriga vsak trenotek pretrguje: Naš spomin je bled in pozabljiv, naš pogled moten in vrtoglav, tudi kadar je najbolj bister. Nad človekom in preko njega, preko njegovih enodnevnih strujanj in borb pa se neusmiljeno vali velereka pravih dogajanj in ustvarjanj, trajnih in trdno povezanih med seboj v sistem, logičnejših in veljavnejših kot najjasnejša misel najjasnovidnejšega misleca: Historija plete svojo verigo preko vseh nas in proti nam vsem, kljub naši drugačni volji in samozavestnim smelim načrtom. Med činitelji, ki v vseobsežnem organizmu Historije instinktivno in res iz globin prabitja človeštva ustvarjajo to verigo in zapisujejo pravo dogajanje zgodovine v bolj trdna in manj min-

ljiva gradiva kakor je človekov spomin, ker jo pišejo iz podzvesti minljivega bitja v praspomin večnega Bitja, je v prvi vrsti umetnost.

Mesto kot torišče življenja velikih skupin ljudi je zaokrožen organizem, bitje z določno fiziognomijo. Ta fiziognomija je resnična in spoznavna, da, celo otipljiva, in kar je trajnega v nji, je ustvarila predvsem umetnost. In sicer umetnost kot instinkt in nujna neizprosna reakcija na vse doživljanje prav tako kakor umetnost kot volja, stvaritelj in diktator življenja.

Taka je tudi umetnost v razvoju Ljubljane: činitelj je v njenem življenju in njega odmev.

In Ljubljana je, hvala Bogu, med tistimi mesti, kjer je umetnost kot činitelj močnejša kakor kot odmev. Njena fiziognomija priča o tem in daje najlepše spričevalo ljudem-veščam, porajajočim se in umirajočim sredi njenih zidov. Elementi so se zaganjali vanjo — vojne, požari, potresi — in vendar še danes ponosno vzdržuje svoje osnovne poteze kot Feniks, ki se vedno iznova preraja.

Trikrat je umetnost Ljubljane odmev, dvakrat samozavestna volja, toda preračunjeni akt je bil obakrat jačji v nji kot trikratni pasivni odmev na mednarodne sile miljéja, izravnavačnega instinkta prilagajanja se. Dvakrat si je Ljubljana

Francšek Robba: Sv. Janez Nep. v cerkvi sv. Florijana.

samozavestno pogledala v obraz in rekla: Tako bodi! in si vselej z določno potezo zarezala v lice novo odločilno potezo.

Trikrat odmev je umetnost Ljubljane: Prvič v srednjem veku, ko je tipični srednjeveški graditeljski instinkt izbral zanjo položaj in ji dal prvo in osnovno obliko v mreži njenih ulic, trdnem obroču njenih ozidij, reliefu njenih od tajnih sil upognjenih streh in kroni na Gradu. Drugič je ona odmev v dobi reformacije in protireformacije, ko dolgo niha med severom in jugom, dokler se v zrelem baroku zavestno ne oklene juga, a mu takoj ne postavi samozavestno lastne volje nasproti in sama prvič umetniško aktivno ne poseže v življenje precejšnjega ozemlja. Pa še tretjič je ona odmev v naši polpretekli dobi, v celem devetnajstem stoletju, ko je njen vzor Dunaj in je navezana na pasivno sprejemanje drobtin, padajočih z bogatinove mize.

Dvakrat doslej je umetnost Ljubljane samozavestna volja: Prvič v dobi zmagovite, vse življenje dežele nanovo organizujoče protireformacije, ki ji odgovarja stilistična oblika rimskega in posebej še srednjeevropskega zrelega baroka. Ljubljana postane v prvi polovici in sredi 18. stoletja središče na našo zemljo navezanega umetnostnega življenja v slikarstvu, kiparstvu in stavbarstvu. Volja tega gibanja je bila močna in brezobzirna, saj je dala mestu čisto novo umetnostno lice. Zunanji izraz te volje je bila leta 1693. ustanovljena Academia operosorum. Njen največji dokument pa najlepša in najposebnejša arhitektura Ljubljane, uršulinska cerkev. Ogromna,

Francšek Robba: Kip sv. Dizme v cerkvi sv. Jakoba.

trdno usmerjena volja odseva iz dejstva, da so jo gradili okrog 30 let, a pri tem niso zgrešili njene osnovne misli ter jo dogradili tako čisto v njenem individualnem slogu, kakor bi bila plod prvega neprekinjenega zaleta fantazije in stvariteljske volje.

Drugič je v zgodovini Ljubljane umetnost izraz samozavestne volje v dobi, ki jo sami preživljamo po svetovni vojni. Tudi to pot je ta volja, katere nosivec je eden najbolj naših umetniških genijev, kar jih je rodila naša zemlja, arhitekt Jože Plečnik, vsaj na videz skrajno samovoljna in samozavestna ter z energično potezo zarezuje v fiziognomijo Ljubljane nove poteze, katerih zvez mi, enodnevnne večje, omamljene od razkošne luči življenja, ne utegnemo pregledati. Intuicija vidca-umetnika pa gleda jasno oblikovan ideal in po njem nanaša na vidno lice realne Ljubljane sedaj potezo tu, pa zopet drugje, ker je ob prenosu v materialno obliko vezana po toliko in toliko konkretnih ovirah, po neštetih ozirih in zaprekah.

Vem, da me nazadnje vprašujete celo po tem, kje je tista umetniška Ljubljana, o kateri toliko govorim, a Vam je ne pokažem toliko določno, da bi jo tudi vi videli.

Tudi njena posest je kakor njena ustvariteljica umetnost sploh prav različnega značaja; sedaj je prav konkretna, otipljiva in skoro matematično opredeljiva, takoj nato malo dalje že imaginarna, težko dosegljiva, v svojem učinku od nebroja objektivnih in subjektivnih momentov odvisna. Je pa ona končno povsod, ker je izraz duha,

Frančišek Robba: Desni angel na oltarju cerkve sv. Jakoba.

ki ni tako aristokratski kakor enodnevna vešča človek, njen slučajni vidni nosivec. Tako je umetnost že v stari Ljubljani splošno kot konceptu in se javlja prav tako v tajnem življenju fantastičnih hrbtov njenih streh, kakor mreže njenih ulic; prav tako v kakem zatišnem, malo opaženem kotu in dvorišču, fasadi in stopnišču kakor v Mestnem in Starem trgu ter v kroni Gradu in manjših kronicah, plavajočih nad splošno maso, strehah zvonikov in kupol. Je pa prav toliko v celoti kot v posameznostih, da, še več: prav toliko v tem, kar

je temu organizmu dala umetnost, kakor v tem, kar je ona že našla v naravi in samo dopolnila.

Prav tako je tudi v novi in bodoči Ljubljani umetnost v vsem, v delcih njenih, ki nastajajo pred našimi očmi, kakor prav posebno v tistem velikem konceptu, po katerem mojster zarezuje te na videz neskladne poteze. Kdor hoče Ljubljano kot estetski organizem prav razumeti in prav tolmačiti, mora imeti pred očmi predvsem celotni koncept, potem naj šele razlaga posameznosti. Če bo po tem prodrl do smisla starega, se

Frančišek Robba: Sv. Katarina z oltarja v cerkvi sv. Jakoba.

mu bodo odprle oči tudi za smisel novega in za slutnjo tiste celote, h kateri povojna Ljubljana samozavestno stremlje.

Če si izbistril oko za celoto, boš pa takoj videl nebroj pojavov umetniškega duha v posameznostih, mimo katerih si hodil doslej mogoče brez zanimanja. Ponos Ljubljane in njena umetniška kvaliteta pa je razen pravkar podčrtanega splošnega koncepta starega in novega mesta posebno v sledečem: Stolnica in križevniška cerkev sta dve odlični baročni cerkveni arhitekturi. Za prvo je napravil načrte slavnj jezuitski arhitekt Andrea Pozzo, za drugo Benečan Domenico Rossi. Prva učinkuje po svoji pretehtani prostornini in bogatem okrasu stenskih slik, druga po preprosti

resnosti in logičnosti svojih arhitektonskih členov in celote. Višek ljubljanske baročne arhitekture je v uršulinski cerkvi, ki jo je v palladijskem slogu t. zv. kolosalnega reda ustvaril pod pokroviteljstvom Akademije operosorum neki gornjeitalijanski, mogoče benečanski umetnik. Fasada s šilastimi loki svojega ščita sploh nima para in je ena izmed umetnostnih ugank našega mesta. Notranjščina je veličastna in igriva obenem; oba elementa sta, kakor sem v svoji brošuri o ti cerkvi pokazal, tako srečno spojena, da kljub slikovitemu spremljajočemu elementu kornih arkad osnovni arhitektonski koncept v celoti obdrži svojo veljavo. Biser arhitektonske Ljubljane je dalje kapela sv. Frančiška Ksaverija v cerkvi sv. Jakoba, ki je primer bogate štukaturne okrasitve kupolastega prostora. Oltar s kipi padovanca Jakoba Contierija pa spada med najlepše v naši domovini.

Slikarstvo baročne Ljubljane ne zaostaja po enotnosti svoje linije za arhitekturo: Severni Italijan Julij Quaglio je ustvaril freske v stolnici in v bogoslovni knjižnici. Od njega vplivani Fr. Jelovšek one v šentpeterski cerkvi. Njegova oljna Madona in Nolli me tangeri! pri sv. Petru spadata med najlepša dela slovenske umetnosti. Odlično serijo slikarskih del je ustvaril Valentin Metzinger, udomačeni Lotrinžan, v slikah oltarjev cerkve sv. Petra. Odlična je dalje serija slik v križevniški cerkvi: sv. Elizabeta je delo Antverpenčana Ant. Schoonjansa, sv. Jurij Martina Altomonteja, slika Marije Pomagaj v velikem oltarju pa Canonova (Jan Straširipka). Njeno prednico, ki je zgorela (ostanek v Narodni galeriji), je naslikal Dunajčan Janez Fr. M. Rothmayr. Prvak srednjeevropskega poznega baročnega slikarstva J. M. Kremser-Schmidt je poslikal stene kapelice v Virantovi hiši; njegova je tudi slika Marijinega oznanjenja v kapeli vojaške bolnice.

Posebno važno je dalje baročno kiparstvo v Ljubljani, ki nam dovoljuje govoriti naravnost o ljubljanski kiparski šoli. Ljubljanske delavnice, katerih glavni vodje so bili M. Cussa, L. Mislej in Fr. Robba, so nepretrgoma delovale in se razvijale v dobi od skoro sto let. Dočim so od začetka kipe naročali v Benetkah ali za večja naročila najemali italijanske kiparje, kakor že imenovanega J. Contierija, je zadnji in najvažnejši vodja teh delavnic, Robba, sam odličen kipar. Njegova delavnost se razteza na bolj ali manj vso sedanjo Slovenijo in še čez do Celovca ter na Zagreb; njegova kvaliteta pa je toliko, da so njegova dela priznani strokovnjaki proglašali za Donnerjeva. V vodnjaku pred mestno hišo, v tabernakeljskih oltarjih v stolnici in pri sv. Jakobu, v arhitektonskih oltarjih ladje cerkve sv. Jakoba ter velikima v uršulinski in frančiškanski cerkvi ima Ljubljana enega največjih zakladov svoje umetnostne preteklosti.

Arh. Fr. Tomažič (Plečnikova šola): Stopnišče v palači Zbornice za TOI v Ljubljani.

L. Mislej: Portal semenišča.

Tudi v posvetni umetnosti hrani Ljubljana še kljub izgubi knežjega dvorca primere umetnostne ambicije, ki jih sebi v čast lahko pokaže tujcu: Virantova hiša, ki jo je sezidal G. Gruber, ima najlepše stopnišče našega mesta, okrašeno z bogato štukaturo in Herrleinovimi slikami v kupoli. Njeno kapelo smo že omenili. Škofijska palača ima največje arkadno dvorišče v Ljubljani in lepo dvorano iz konca 18. stoletja. Mestna hiša bo po prenovitvi stopila v prvo vrsto ljubljanskih arhitektur: Njena fasadna arkada je arhitektonsko-estetski vozel vsega Mestnega trga, njena veža ima stebriščno lopo, za katero bi jo Italija lahko zavidala, njeno arkadno dvorišče je okrašeno s sgrafitti. Nepozabno učinkuje orjaški kariatidni portal L. Misleja v skoro gladki fasadi duhovskega semenišča, ki ima arhitektonsko pomembno knjižnično dvorano.

To so samo vrhovi: Stara Ljubljana je še danes torišče umetnosti, niti potresi niti požari niti nerazumevanje ji niso mogli vzeti tega značaja.

Ponos nove Ljubljane, predvsem popotresne in jugoslovanske Ljubljane je njena nacionalna

kultura. V umetnosti se javlja ta predvsem v novem umetnostnem razcvitu, ki je dobilo najvidnejšo svojo obliko v slikarski struji slovenskega impresionizma. Mnoga glavna dela, vsaj pa značilni dokumenti te kulture, ki je imela svoje središče v Ljubljani, so zbrani v Narodni galeriji. Drugi ponos sodobne nacionalne Ljubljane postaja njena arhitektura, ki jo zastopajo v prvi vrsti Jože Plečnik, Ivan Vurnik in Vl. Šubic. Genij nove arhitektonske Ljubljane je Plečnik; Šentjakovski trg, Cojzova cesta, Vegova ulica z Ilirskim spomenikom, Kongresni trg, Tivoli, Masarykova cesta pred glavnim kolodvorom in frančiškansko tromostovje so prvi sadovi velikega zamisla nove estetsko uravnovešene Ljubljane bodočnosti. Stopnišče, veže in dvorane v palači zbornice za TOI, fasada palače Vzajemne zavarovalnice, stadion in cerkev sv. Frančiška v Spodnji Šiški so osnovni kamni stavbe nove, po zamislu, izvršitvi in gradivu od tujine neodvisne ljubljanske arhitekture.

Taka je umetnost v razvoju Ljubljane! Povsod je, kakor sem že poudaril, saj je dar stvariteljskega duha, za katerega pojave ni mej in ovir razen v ljudeh, njih notranji nemoči, neodločnosti ali nezavednosti. Povsod je: v celoti prav tako kakor delu, v spomeniku in zamislu preteklosti nič bolj kakor v onem sedanosti. V vabljeni zunanjsčini našega mesta je prav tako kot v skritih, malo opaženih kotičkih, v cerkvah in palačah nič bolj kakor v stopniščih, dvo-

riščih in fasadah meščanskih hiš, predvsem pa mora biti v naših dušah, ker če bodo njihove oči zanj mrtve, bo umrla tudi ona, saj živi samo od njihove luči in njihovega sprejemljivega spoznanja.

Vrh stopnišča v Virantovi hiši.

LJUBLJANSKE CERKVE

Leta 1695. se je ustanovila v Ljubljani po zgledu italijanskih akademij prva akademija znanosti in umetnosti z naslovom «Academia Operosorum». Namen tej znanstveni družbi je bil združevati duševne zmožnosti in jih praktično udeleževati. Prve čase je delovala ta družba bolj na skrivnem, leta 1701. pa je nastopila s prvim obnim zborom, ki se je vršil v knezoškofijski dvorani. Zunanji simbol te družbe je bila pridna čebelica. Pod vplivom te akademije so nastala v Ljubljani mnoga nova monumentalna poslopja, ki jih še dandanes občudujemo. Najlepše umetnine, s katerimi se ponša današnja Ljubljana, pripisujemo okusu in marljivosti te «družbe delavnih mož».

Iz te dobe so vsi starejši umotvori iz stavbarstva, kiparstva in slikarstva. Največ teh del nahajamo v starih cerkvah mesta Ljubljane. Zaradi popolnosti pa si oglejmo tudi ostala svetišča.

CERKEV SV. NIKOLAJA (stolnica).

Naš slavni zgodovinar Valvazor omenja, da je že leta 745. stala cerkev sv. Nikolaja na sedanjem prostoru in da so jo sezidali ljubljanski ribiči svojemu zavetniku sv. Nikolaju. Ta trditev pa ne ustreza zgodovinski resnici, saj vemo, da Valjahun v tem času še ni dobojeval zmage za krščansko vero, pa tudi pri nas v tisti dobi še niso poznali tega svetnika. Sv. Nikolaja so pričeli pri nas častiti šele proti koncu 11. stoletja, ko so prenesli svetnikovo truplo iz Male Azije v italijansko mesto Bari.

Zato lahko trdimo, da pred 12. stoletjem ni stala cerkev sv. Nikolaja na tem mestu.

V zgodovinskih virih čitamo, da je cerkev pogorela leta 1361. in 1386. Dne 27. junija 1386 popoldne je izbruhnil med večernicami grozen požar, ki je upepelil šenklaško cerkev z vsemi poslopji v okolici, frančiškanski samostan s cerkvijo na sedanjem Vodnikovem trgu in meščanski špital s cerkvico sv. Elizabete pred sedanjim frančiškanskim mostom. Prvotno cerkev sv. Nikolaja so imenovali kapelo in je bila podružnica župnije sv. Petra, imela je tri ladje. Leta 1461. je bila ustanovljena ljubljanska škofija, zato je postala cerkev sv. Nikolaja stolnica in obenem tudi župna cerkev za ves obzidani del tedanje Ljubljane. Povečali so torej cerkev, toda to stavbo je leta 1699. potres tako razmajal, da je ni kazalo popravljati, pač pa je sprožil stolni dekan dr. Anton Thalmitscher pl. Thalberg misel, naj se sezida nova hiša božja. Dne 15. januarja 1700 so sklenili, da podero staro cerkev in sezidajo novo.

Načrt za novo cerkev je napravil jezuit Andrej Pozzo. Gradil jo je Benečan Franc Bombasi, ljubljanski meščan in kamnosek, pomagal pa mu je Milanec Peter Janni. Zidarska dela je vodil Pavel Jugovic, po njegovi smrti pa Gregor Maček.

Leta 1706. je bila mogočna stavba dovršena, in dne 8. maja 1707 jo je škof Ferdinand grof Kühnberg slovesno blagoslovil.

Stavba je zidana v baročnem slogu in ima široko podolgasto ladjo z desetimi oltarji. Bogato so pozlačeni kapitelji in štukature na nakitni progi zgornjega stenskega roba in na svodu v presbiteriju. Kupolo in laterno sta postavila domačina, zidarski mojster Matevž Medved in tesar Gregor Pajk leta 1841. Slikarska dela je izvršil Julij Guaglia, kateremu je pomagal 16letni mladenič Carlo Carlini v letih 1703 do 1706. Kupolo je slikal Matej Langus v letih 1843 do 1844.

Prvi oltar na desni od glavnega vhoda je posvečen sv. Magdaleni, slika pa je neznanega mojstra iz italijanske šole.

Drugi oltar ima sliko božjega Izveličarja, ki jo je slikar napravil pod vplivom Guaglie. Tudi tej sliki ni mogoče določiti mojstra.

Frančiškanska in stolna cerkev.

Na oltarni mizi je soha žalostne Matere božje z Jezusovim truplom v naročju. Ob straneh sta sliki sv. Katarine Sienske in sv. Alojzija. Obe sliki je napravil Langus. V grobnici te kapele počiva dne 7. februarja 1859 umrli ljubljanski škof Anton Alojzij Wolf. V tretji kapeli poleg stranskega vhoda je vnebovzetje sv. Janeza Nepomuka, Langusovo delo. Oltarno podobo Marijinega srea je naslikal Plank.

Stranskemu vhodu nasproti je kapela sv. Križa s sohamo žalostne Matere božje in sv. Janeza Evangelista. Slika Marije Pomagaj je Langusovo delo.

Poleg prižnice je kapela presv. Trojice z Langusovo sliko: Marijino kronanje. Pod to kapelo je grobnica škofa Josipa grofa Rabatta, ki je umrl dne 28. februarja 1683. Naslednja kapela je posvečena Kraljici majnika. Tu so se opravljale prve šmarnice, ki jih je vpeljal prošt I. Zupan leta 1864. Na oltarni mizi so podobe sv. Jožefa, sv. Terezije in sv. Magdalene Kortske. Vse tri slike je napravil Langus. Zadnja kapela na levi strani je posvečena sv. Barbari. Na oltarni mizi sta sliki sv. Joahima in sv. Ane, ki ju je slikal tudi Langus.

Stene kapel krasi freske, ki kažejo dogodke iz življenja svetnikov in svetnic. Poleg zakristije je oltar sv. Dizme z lepo Plankovo sliko Marije Pomočnice in relikvijami sv. Varie in sv. Vitalisa. Sliko sv. Dizme je napravil Guaglia.

Nad zakristijo je slika sv. Ambroža, tej nasproti pa sv. Avgušтина. Pod njo je doprsni kip stolnega dekana in graditelja stolnice Antona Thalmitscherja pl. Thalberga, ki ga je izklesal kipar Contieri.

Temu oltarju nasproti je bogato pozlačen tabernakelj z Najsvetejšim. Ob straneh klečita dva angela, ki ju je izklesal kipar Franc Robba.

Oltarno sliko sv. Treh kraljev je slikal Langus. Nad zasilnim stranskim vhodom je slika sv. Gregorja Velikega, tej nasproti pa sv. Hieronima, pod katerim je kip škofa Antona Alojzija Wolfa. V glavnem oltarju je slika župnega patrona sv. Nikolaja, ki jo je naslikal Langus. Ob straneh slike sta marmornati sohi apostolov sv. Petra in Pavla. Na stranskih stenah glavnega oltarja so freske, ki kažejo čudeže iz življenja sv. Nikolaja. Stropna slika pa predločuje ustanovitev ljubljanske škofije.

Na oltarni mizi je tabernakelj iz kararskega marmorja z dvema angeloma. Za oltarjem so stoli in klečalniki za škofa in 12 kanonikov. Naslonila imajo ovalno obliko in so pozlačena ter predločujejo mučeniško smrt 12 apostolov, nad škofovim sedežem pa papeža na prestolu.

Slike na ladjinem stropu so vzete iz časa preganjanja kristjanov po Neronu in Dioklecijanu. Pod kupolo so naslikani štirje evangelisti, v vdolbinah pa stojijo nad 2 m visoki kipi emonskih škofov Maksima, Flora, Kasta in Genedija, o katerih so tedaj mislili, da so oznanjali sv. vero v stari Emoni. Te kipe je izklesal kipar Angelo Pozzo iz Padove in so jih posta-

vili leta 1713. Pod slikama evangelistov so grbi papeža Pija II., cesarja Friderika IV., škofa Sigmunda grofa Herbersteina in škofa Ferdinanda grofa Kühnberga ter alegorične podobe pravice, srčnosti, vede in zmernosti.

Križev pot je slikal Josip Plank z Dunaja.

V tri stare orgelske omare je postavil ljubljanski orglarski mojster Ivan Milavec nove orgle z 32 registri, 3 manuali in s pedalom.

Nad stranskim vhodom in nad prižnico so tudi po ene majhne orgle.

Ob straneh glavnega vhoda stojita dva visoka zvonika. V levem visi 64 q težak zvon, ki ga je daroval baron Codelli in je bil vlit leta 1706. V desnem pa vise trije: večji tehta 1773 kg, srednji 1261 kg, najmanjši pa 846 kg. Prvič so zapeli in vabili vernike k polnočnici 1. 1924.

Nad zakristijo visi mrtvaški zvonček, ki ga je vpe-ljal Franc Adam grof Lamberg dne 29. novembra 1711.

V zunanji južni steni cerkve je v vdolbini kip žalostne Matere božje, dar občinskega sveta in ljubljanskega prebivalstva. Zunanje tri slike so Guaglijeve in jih je prenovil slikar Wolf. Solčna ura je iz leta 1821. Kameniti sohi sv. Hermagora in sv. Fortunata so postavili leta 1872. Izklesal ju je kipar Zajec. Leta 1912, so postavili v spomin na evharistični kongres na Dunaju v vdolbini na pročelju sohi sv. Tomaža Akvinskega in sv. Bonaventure, leto dni pozneje pa na severni strani sohi ljubljanskih škofov Sigmunda Lamberga in Tomaža Hrena, ki ju je izklesal podobar Ivan Pengov.

CERKEV PREBLAŽENE DEVICE MARIJE, POMOČ-NICE KRISTJANOV (Križniški red).

Že leta 1292. je stala tu cerkev, ki so jo postavili templarji. Prvotna križniška cerkev je bila najstarejše svetišče v naših pokrajinah in je bila zidana na obzidju stare Emone. Za časa obleganja Ljubljane po celjskem grofu in Turkih je cerkev mnogo trpela. Leta 1511. jo je hud potres zelo poškodoval, nesreča pa je hotela, da je dne 14. marca 1583 pogorela z vso okolico. Gvidon grof Stahremberg, kontur nem. vit. reda, je prišel dne 17. julija 1700 v Ljubljano, dal podreti staro cerkev in sklenil sezidati novo. Poklical je beneškega stavbnika Domenica de Rossi, ki je stavbo dovršil v sedanji obliki v letih 1714–1715. Zgradba je hitro napredovala in meseca avgusta leta 1715, so v dveh tednih napravili kupolo. Zgradba je središčena s kupolo in z dorskokorintskim pročeljem ter ima tri oltarje in dve kapeli. Dne 1. novembra 1715 so pripe-ljali za križniško cerkev tri oltarne slike, ki so jih darovale tri avstrijske cesarice: soproga takratnega vladarja cesarja Karla VI., vdova cesarja Leopolda I. in Leonora Amalija, vdova cesarja Jožefa I. Sliko Marije pomočnice v velikem oltarju je napravil Canon na Dunaju leta 1859., ker je prvotna slika Marije pomočnice pogorela leta 1857. Sliko sv. Elizabete je slikal Anton Schoonjans, sliko sv. Jurija pa Martin Altomonte.

V eni kapeli je slika Marije Pomagaj iz leta 1660., kapelica poleg velikega oltarja pa je posvečena vernim dušam v vica. Orgle je postavil orglar Mayer iz Feldkirchna. V zvoniku sta dva zvona, vlita v Stroj-nih tovarnah in livarnah v Ljubljani leta 1925., ki tehtata: večji 364 kg B, manjši 67 kg G.

CERKEV SV. JAKOBA.

Prvič se omenja cerkev sv. Jakoba leta 1389. Leta 1494. so se preselili k tej cerkvi avguštinci, ki so do-tlej domovali na kraju sedanje frančiškanske cerkve. Leta 1511. je hud potres razmajaš šentjakobsko cerkev tako, da so avguštinci bili primorani zidati novo sve-tišče. Leta 1513. je takratni škof Krištof Ranber po-ložil temeljni kamen novi cerkvi. Avguštinci pa so se leta 1555. preselili na Reko in prodali cesarju Ferdi-nandu I. cerkev in poleg stoječi samostan. Ta je pre-uredil samostan v bolnico za onemogle idrijske ru-darje in doslužene ohromele vojake.

Križniška cerkev.

V tistem času je bilo močno razširjeno luteranstvo po naših krajih, zato je nadvojvoda Ferdinand pokli-cal v Ljubljano jezuite, da bi pomagali zatirati lute-ranstvo. Dne 21. januarja 1596 so prišli jezuiti v Ljubljano in se naselili v frančiškanskem samostanu na sedanjem Vodnikovem trgu. Ker je bil pa ta samo-stan premajhen, so se premestili k sv. Jakobu. Tu so bivali v prejšnji cesarski bolnici, ki je bila za jezuit-ski red premajhna, cerkev pa silno slaba. Sklenili so torej, da podedo cerkev in samostan. V ta namen so kupili okoli cerkve nad 30 hiš in cesarsko bolnico. Dne 1. maja 1612 je škof Tomaž Hren položil temeljni kamen novi stavbi in že dne 15. novembra 1615 ob izredni slovesnosti blagoslovil novo svetišče. Dne 31. julija 1667 je škof Jožef grof Rabatta blagoslovil temeljni kamen kapelici sv. Frančiška, ki je bila do-zidana leta 1669.

Leta 1691. pa je močan potres cerkev močno po-skodoval, še večjo škodo pa ji je napravil potres leta 1699., zato so jo morali temeljito popraviti. To delo so dovršili leta 1701., kar priča nadpis nad glav-nim vhodom v cerkev. Dne 28. junija 1774 je stra-šen požar uničil cerkev sv. Jakoba in 58 poslopij okrog nje. Pogorela je cerkvena streha, pa tudi zvonik je bil hudo poškodovan. V notranjosti je cerkev mnogo trpela, ker je bila od dima vsa sajasta in so morali slike na stropu prebeliti. Malokatera ljubljanskih cerkva se more ponašati s tako notranjščino kakor šentjakobska. Veliki oltar je postavil Franc Robba leta 1732, za 2900 gld., sliko župnega patrona sv. Ja-koba pa je naslikal Janez Gottfried Auerbach leta 1720. V adventnem času je v velikem oltarju slika Prez-madežne, delo Andreja Herrleina. Na evangeljski strani velikega oltarja je kapelica lurske Matere božje, na nasprotni strani pa stranski vhod. Na epi-steljski strani poleg misijonskega križa je oltar sve-tega Ignacija, za katerega je daroval Peter pl. Codelli 1000 gld., grof Adam Lamberg pa 300 gld. Oltarno sliko je izgotovil Bambino leta 1714. Nad oltarjem je kame-nit relief, ki kaže presv. Trojico. Naslednji oltar je posvečen sv. Janezu Nepomuku. Za ta oltar je volil tajnik Raab 500 gld., postavili so ga pa leta 1721.

Na oltarni mizi počivajo v stekleni omari ostanki mučenika sv. Feliksa, v kelihu pa je kri tega svetnika. Te ostanke so prenesli iz rimskih katakomb po pri-zadevanju takratnega župnika Franca Hrovata dne 26. decembra 1858. V rakvi te kapele počiva truplo dne 8. junija 1601 umrlega grofa pl. Lenkoviča. Na-slednji oltar je posvečen sv. Jožefu, čigar oltarna slika, ki predčuje smrt tega svetnika, je delo Franca Rem-

Fot. prof. Janko Ravnik: Cerkov sv. Jakoba.

ba iz leta 1715. Ob straneh stojita kipa sv. Dizme in sv. Barbare, nad oltarjem pa je kamenita reliefna podoba Marijine poroke. Sliko presv. Srca Jezusovega je napravil Josip Plank. Za ta oltar je prispeval leta 1716. Josip pl. De Giorgio 1000 gld. Zadnji oltar na tej strani je posvečen križanemu Izveličarju. Oltarna slika žalostne Matere božje je Plankovo delo. V vznožju oltarja počiva nekdanji stolni dekan in znameniti pisatelj Ivan Ludvik Schönleben, ki je umrl dne 15. oktobra 1681. leta.

Na nasprotni strani je oltar žalostne Matere božje z oltarno sliko Marije kraljice sv. rožnega venca, tudi Plankovo delo. Naslednji oltar je posvečen sv. Angelu varihu. Oltarna slika je iz Babinove delavnice iz leta 1723. Zanj je daroval Josip Vines 840 gld., ostalo pa zvonar Gašper Franchi. Na oltarju stojita sohi nadangelov Gabriela in Rafaela in slika presv. Srca Marijinega, tudi Plankov umotvor. Relief nad oltarjem kaže nadangela Mihaela. V rakvi počivata Bernardin grof Barbo in njegova soproga Katarina. Leta 1724. so postavili oltar sv. Ane, za katerega sta poleg neznanega dobrotnika prispevala vikar nemškega viteškega reda Resman 100 gld., Ana Smrekarjeva pa 500 gld. Na oltarju sta marmornati sohi sv. Katarine in sv. Magdalene, nad oltarjem pa slika sv. Ulrika. Naslednji oltar je posvečen Marijinemu vnebovzetju. Sliko je napravil Langus. Marmornata skupina nad oltarjem kaže Marijino kronanje. Za ta oltar je volil magister Inocencij Erber 2000 gld. Ta dobrotnik je umrl kot misijonar v Paragvaju.

Poseben kras šentjakobske cerkve je kapela svetega Frančiška Ksaverija, ki je v obliki osmerokotnika. Nad kapelo je kupola, ki se končuje v laterno. Kupola in zidni robovi so bogato okrašeni s stukaturnimi izdelki. V kotih osmerokotnika stoji osem soh iz malca v naravni velikosti, ki služijo za stebre. Na stenah kapelice je šest velikih in starih oljnatih slik, ki kažejo dogodke iz življenja sv. Frančiška Ksaverija. Oltarna slika je delo slikarja Pavla Kühnla, ki je naslikal tudi križev pot v tej cerkvi. Pod oltarno mizo leži marmornata soha sv. Frančiška Ksaverija. Kamenita dela v tej cerkvi razen velikega oltarja je izvršil Luka Mislej, ki je imel spretna pomočnika, Jakoba Contierija in Franca Robbo. Zadnji je pridobil za svojo umetnost tudi Franca Rottmana. Orgle je postavil domačin Franc Gorčič leta 1883.

Na stropu so štiri slike v obliki medaljonov, vzete iz življenja sv. Jakoba. Naslikal jih je leta 1886. Jurij

Fot. prof. Janko Ravnik: Cerkov sv. Florijana.

Šubic, kateremu je pomagal Anton Jebačin. Leta 1895. pa je potres cerkev zelo poškodoval. Prej sta stala ob pročelju dva zvonika, ki so ju podrli do cerkvene strehe ter sezidali nad stranskim vhodom 65 m visok zvonik. Zvonovi so jekleni in prav dobro ubrani, vlti pa so bili na Jesenicah. Nad glavnim vhodom je Zajčev relief, ki kaže Jezusovo izpremenjenje na gori.

Cerkov je bila prenovljena iz prejšnje gotske v baročni slog jezuitskega načina.

CERKVICIA SV. FLORIJANA.

Na kraju sedanjega svetišča je stala pred kakimi 270 leti shramba za mrvo. Dne 19. septembra 1660 je hud požar upepelil na Starem trgu več ko 20 hiš, pogorelo bi pa bilo lahko vse mesto, kajti silen veter je nosil goreče utrinke po zraku čez mesto, kjer so bile tisti čas hiše krite večinoma z deščicami. Razen tega so pa stale ob pobočju Gradu smodnišnice, ki so bile vedno napolnjene z nekaj tisoč funti smodnika. Gorje, ako bi se bila katera izmed teh vnela! Šentjakobski župljani so se v tej strašni stiski zatekli k svetniku sv. Florijanu in se zaobljubili, da sezidajo njemu na čast kapelo ali cerkvico. Kmalu bi pa bili na to obljubo pozabili, kajti šele dne 7. julija 1672 je položil škof Jožef grof Rabatta temeljni kamen za novo svetišče. Ljubljancani so bili za zidavo cerkvice prav vneti in sam takratni župan Gabriel Eder pl. Edenburg je dal na svoje stroške zgraditi zvonik, kar priča napis nad vodnjakom, ki je vzidan v zvoniku.

Cerkov ima pet oltarjev. Glavni je posvečen svetemu Florijanu, čigar sliko je izgotovil Andrej Herrlein leta 1786. Oltar s Kristusovim kipom sta dala postaviti leta 1699. ljubljanski meščan in pek Andrej Reven in njegova žena Ana, napravil ga je pa kipar Cussa. Kristusov kip je stal nekoč na Hradeckega mostu. Pri oltarju žalostne Matere božje je znameniti kip sv. Janeza Nepomuka, ki ga je izklesal po naročilu deželnihi stanov kipar Franc Robba. Ta kip je stal od leta 1727. do leta 1864. v kapeli na levem bregu Save pri črnuškem mostu. Tisto leto je prevzela kip mestna občina in ga dala leta 1878. postaviti na to mesto. Dve vrstici z letnicama 1727 in 1878 pričata o zgodovini tega kipa z besedami: «Sv. Ivan, nekdanj zvesti varih savskega mostu, bodi odslej vreden tovariš sv. Florijana.» Sliko žalostne Matere božje je naslikal Tomaž Kundišek leta 1639. Herrlein je naslikal tudi podobo sv. Rozalije leta 1789. Mala slika sv. Lu-

cije je Langusovo delo. Prve orgle je postavil Mali-hovski leta 1707. Nad pročeljem cerkve stojita v vdolbinah kipa sv. Karla Boromejskega in kip avstrijskega cesarja Karla VI. Oba kipa sta delo iz Robbove delavnice. Nad stranskim vhodom je slika Marije pomočnice, ki jo je napravil Janez Potočnik. To sliko je obnovil leta 1875. Janez Wolf; toda vsled vremenskih vplivov je slika zelo obledela, zato jo je leta 1903. preslikal z oljnatimi barvami Ludovik Grile. Pa tudi te barve so se kmalu oluščile, dokler je ni leta 1922. akademski slikar Matevž Sternen po starem načrtu nanovo naslikal. V zvoniku visi zvon iz leta 1775., ki ga je vliil Janez Reit.

KAPELICA SV. JURIJA NA GRADU.

Kakor vsak srednjeveški grad, tako ima tudi ljubljanska kapelica, ki je posvečena sv. Juriju, takratnemu deželnemu patronu in zaščitniku ljubljanskega mesta. Kapelica je zgrajena v gotskem slogu in je imela nekoč tri oltarje. Sedanji oltar je bil postavljen najbrže leta 1877. Na oboku so grbi nekdanjih kranjskih deželnih glavarjev, oltarna slika sv. Jurija pa je delo gluhonemega slikarja Janeza Potočnika iz leta 1816. Križev pot je naslikal slikar Klemenčič.

Od leta 1560. do leta 1597. so se shajali v tej kapelici protestanti, dokler jih ni ljubljanski škof Tomaž Hren izgnal in uvedel katoliško službo božjo. Posebno slovesno se je že od nekdanj pa do leta 1869. praznovala nedelja po sv. Juriju s slovesnim cerkvenim opraviлом in ljudsko veselico. Leta 1908., posebno pa po svetovni vojni, je zopet oživel prekinjeno »Jurjevanje« na ljubljanskem gradu.

CERKEV PREBL. DEVICE MARIJE, POMOČNICE KRISTJANOV, NA RAKOVNIKU.

Eno izmed najnovejših svetišč ljubljanskih je cerkev na Rakovniku. Leta 1641. je dal bogati ljubljanski odvetnik dr. Putschar ob vznožju Golovca sezidati grad, kjer je gostil svoje prijatelje in lovske tovariše. Leta 1654. pa je dr. Putschar umrl, nakar so se lastniki gradu kaj hitro menjavali. Leta 1900. je prišel gradič po prizadevanju plemenitega dobrotnika pokojnega opata Janeza Smrekarja v last salezijancem, ki so prišli dne 23. novembra 1901 v Ljubljano. Tu so si sezidali stanovanjsko poslopje, šolo in cerkev, ki je bila še nedovršena blagoslovljena dne 20. decembra 1908, posvečena pa potem, ko je bila popolnoma dograjena, dne 8. septembra 1924. Načrt za cerkev je naredil arhitekt Marij Ceradini, profesor v Turinu. Notranjost cerkve napravi takoj prav ugoden vtisk. Veliki oltar je iz italijanskega marmorja, nad oltarjem pa se dviga lesen baldahin, ki sloni na štirih kamenitih stebrih. V oltarju je kip Marije, pomočnice kristjanov, in tabernakelj. Cerkev ima še tri stranske oltarje, ki so posvečeni presv. Srcu Jezusovemu, Don Bosku, ustanovitelju salezijancev, in sv. Jožefu. Cerkev je zidana na zunaj v sirovem zidu, pročelje pa je deloma iz umetnega kamna. Med visokima zvonikoma se dviga kapelica s kipom Marije pomočnice. Zvonika sta visoka 35,5 metra, na vrhu odrezana, ter se končavata s teraso in s štirimi majhnimi stolpi na oglih. Leta 1927. so potegnili v zvonika štiri zvonove, ki so jih vliile Strojne tovarne in livarne in ki tehtajo: D 1251 kg, Fis 606,5 kg, A 390 kg, H 268,5 kg.

CERKEV MARIJINEGA OZNANJENJA.

Na mestu današnje monumentalne, v baročnem slogu zidane frančiškanske cerkve je stala nekdanj na nekoliko zvišanem mestu cerkvice sv. Martina in sv. Janeza Krstnika »na gričku«. Leta 1366. so sezidali novo cerkev, ki je bila posvečena lateranski Materi božji. Dne 11. februarja 1629 pa je uničil strašen požar cerkev in avguštinski samostan poleg cerkve. Ker avguštinci niso mogli sami sezidati novega svetišča, jim je priskočil na pomoč baron Konrad pl. Ruessenstein in njegova soproga Felicita. Dne 13. avgusta 1646 so položili temeljni kamen sedanji cerkvi. Med zidanjem

svetišča pa je umrl plemeniti dobrotnik, ki so ga pokopali v grobnico pred velikim oltarjem, kjer počiva tudi njegova soproga Felicita. Započeto delo sta nadaljevala njegova vdova in sin Avgust ter darovala v ta namen nad 100.000 gld. Krasna stavba je vsem ugajala, posebno lepa je bila prostorna lavretanska kapela Matere božje, katere kip je izrezljan iz lesa loretske ciprese. Kapelico je blagoslovil tedanji škof Jožef grof Rabatta dne 31. decembra 1669, cerkev pa je posvetil škof Sigmund grof Herberstein dne 15. aprila 1700. Veličastna hiša božja ima poleg velikega oltarja in že omenjene lavretanske kapele še osem oltarjev.

Takoj ob glavnem vhodu pod korom je veličastna Oljska gora, ki se v božičnem času izpremeni v ljubke jaselece. V prvem oltarju na desni strani vhoda je Mencingerjeva (Metzinger) slika sv. Valentina z oltarno sliko sv. Alojzija. Naslednji oltar je posvečen trem mučenicam: sv. Apoloniji, sv. Luciji in sv. Agati, katerih slike je napravil Josip Ferdinand Frohnmiller. V oltarju tretjega reda je Kleinertova slika Jezusa na križu. V ladji je oltar sv. Križa z oltarno sliko Matere božje in oltar sv. Deodata. Poleg je oltar sv. Treh kraljev, ki jih je naslikal Herrlein; v srednjem levem oltarju pa je Kastnerjeva slika Srca Jezusovega. V zadnjem levem oltarju je slika sv. Frančiška Ser., delo Frica Kunza. Mogočen je veliki oltar, za katerega je daroval bogati ljubljanski plemič Filip di Giorgio 6000 gld. Izvršitev tega oltarja je bila poverjena Luki Misleju, ki je pa med delom umrl, zato je oltar dovršil njegov zet Fr. Robba. Visoki nastavek oltarja se končuje v baldahin, pod katerim se vzpenjajo po trije stebri na vsaki strani. Na evangelijski strani je kip sv. Filipa, na epistolski pa sv. Felicite ter kipa sv. Avguščina in sv. Tomaža Vilanovskega. Sliko Marijinega oznanjenja je naslikal po Kremser-Schmidovi sliki v Velesovem slikar Jebačin. Sliko Brezmadežne, ki jo vidimo v adventnem času in v majniku, na p. Otokar Aleš. Notranjščino cerkve je slikal Matej Langus v letih 1848 do 1855. Velikonočni potres na je leta 1895. slikarije zelo poškodoval. Popravila in izpopolnila sta jih slikarja Kastner in Kleinert. Po potresu so tudi presbiterij podaljšali in povečali lavretansko kapelico. Tudi tu so Kastnerjeve slike. Reliefni križev pot je Mayerjevo delo iz Monakovega. Mogočne orgle je postavil leta 1870. ljubljanski orglarski mojster Franc Goršič, preuredil na leta 1902. Josip Mauracher od Sv. Florijana pri Lincu. Orgle imajo tri manuale s 44 registri in pedalom. Iz dveh visokih zvonikov se oglašajo pet zvonov. V desni zvonik so potegnili dne 10. julija 1926. leta 2152 kg (H) težak zvon, ki je bil vliit v Strojnih tovarnah in livarnah. V levem zvoniku pa vise: 1664 kg (Fis), 448 kg (A), 336 kg (H) in 220 kg (C). Tretjega je vliil Samassa, ostale pa Strojne tovarne in livarne.

Mogočen vtisk napravi na gledalca cerkveno pročelje z napisom: »Ave, gratia plena!« s tremi kipi Boga Očeta, angela in Marije, monumentalna dela iz druge polovice XVII. stoletja. Lepe so tudi freske: češčenje presv. Rešnjega telesa, sv. Frančiška in sv. Antona Padovanskega. Prva slika je delo slikarja Wolfa, zadnji dve pa p. Aleksandra Robleka. Na vrhu pročelja stoji visok kip zamorske Matere božje, delo Matevža Schreinerja. Postavili so ga 9. septembra 1858.

CERKVICE OBISKOVANJA PREBL. DEVICE MARIJE NA ROŽNIKU.

Ni ga kmalu kraja v bližnji okolici, ki bi bil tako priljubljen kakor Rožnik. Zato ni čuda, da je ta kraj od ranega jutra do poznega mraka vedno poln ljudi. Na Spodnjem Rožniku je prijazna kapelica lurske Matere božje, ki so jo sem prenesli meseca septembra 1885. Na najvišji točki Rožnika je priljubljena cerkvice, posvečena Marijinemu obiskovanju. Na tem kraju je bila leta 1453. hiralnica za gobave, pozneje pa grad s pristavo, ki je večkrat menjal svoje gospodarje. Kdaj so tu sezidali cerkev, ni znano, pač pa vemo, da je nadvojvoda Ferdinand leta 1602, dal je-

zuitom cerkev z gozdom vred, čemur se je pa stolni kapitelj uprl, in cerkev je ostala še nadalje šentpeterska podružnica, kar je bila že prej, in je ostala kot taka do leta 1836. Z vso gotovostjo pa lahko trdimo, da so leta 1740. cerkev popolnoma podrli in sezidali v letih 1745–1746 sedanjo. Za časa Francozov v naših krajih je cerkev mnogo trpela. Tudi potres leta 1895. jo je hudo razmajal. Leta 1823. so jo temeljito popravili in očistili. Na praznik Marijinega obiskovanja dne 2. julija 1896 so blagoslovili tri nove oltarje. Slika v velikem oltarju predokuje Marijin obisk in je delo Jurija Šubica, stranski oltarni sliki sv. Kozme in Damijana in sv. Magdalene so Mencingerjeve. Marijin kip z Jezusom v naročju je prej stal v velikem oltarju. Podobe sv. križevega pota je slikal Janez Potočnik leta 1802. Orgle je postavil orglarski mojster Fran Goršič, zvonovi so jekleni.

CERKEV SV. FRANČIŠKA ASIŠKEGA V SPODNJI ŠIŠKI.

Poleg stare cerkve sv. Jerneja, nekdanje podružnice frančiškanske župnije v Ljubljani, so leta 1925. postavili v Spodnji Šiški po načrtu prof. Josipa Plečnika krasno cerkev, posvečeno sv. Frančišku Asiškemu. Nad velikim oltarjem je slika sv. Frančiška Asiškega, ob obeh straneh te slike pa so naslikani dogodki, ki kažejo svetnika v njegovi slavi. Vse te slike so mojstrsko delo patra Blaža Farčnika. Na epistelski strani je oltar sv. Antona Padovanskega, na evangelijski pa sv. Elizabete s podobo Svetogorske Matere božje, ki jo je kopiral slikar Strle. Orgle so bile prenesene iz stare šišenske cerkve in jih je napravil orglar Zupan iz Kamne gorice. V še nedodelanem zvoniku se oglašja 1307 kg težak zvon (Dis).

CERKEV PRESV. TROJICE (Uršulinska cerkev).

Ena najlepših ljubljanskih cerkva je cerkev presv. Trojice na Kongresnem trgu, ki jo je dal sezidati bogati trgovec Jakob pl. Schellenburg, doma v Sterzingu na Tirolskem. Dne 27. julija 1718 je škof Jakob Viljem grof Leslie opravil svečano polaganje temeljnega kamna, in dne 26. julija 1747 je takratni škof Ernest grof Attems slovesno posvetil ta božji hram. V notranjščini ni stropnih in stenskih slik, zato je cerkev tudi tako svetla in prijazna. Na vitkih stebrih slonita ob straneh dva kora za nune, na pevskem koru nad vhodom so orgle, ki jih je postavil leta 1891. domačin Franc Goršič.

Veliki oltar je posvečen presv. Trojici. Izklesal ga je Franc Robba in ga dovršil leta 1744. Ob straneh sta kipa sv. Ane in sv. Katarine. Pod baldahinom so upodobljene tri božje čednosti: vera, upanje in ljubezen. V tem oltarju je navadno slika Marijinega kronanja, ki jo je napravila m. Josipina Strusova. Nad oltarno sliko držita dva angela pozlačen grb ustanovitelja te cerkve. Tabernakelj je bakren in v ognju pozlačen. Na epistelski strani je v steno vdolano veliko zamreženo okno, kjer pristopajo uršulinke k sv. obhajilu. Okoli presbiterija so slike, ki kažejo skrivnosti svetega rožnega venca, ki jih je slikal večinoma Nikolaj Bambino. V vdolbini poleg prižnice je soha sv. Valburge, na nasprotni strani pa sv. Janeza Nepomuka. Nad presbiterijem je kupola z laterno. V presbiteriju počivata Jakob in Ana Katarina Schellenburg. Prej so pokopavali v cerkvi tudi redovnice. Tako je bila redovnica m. Leopoldina Kechelsberg prvi mrlič, ki je bil pokopan v cerkvi leta 1726. V oltarju nasproti prižnice je pod steklom soha trpečega Kristusa. O božiču občudujemo tu lepe jasele. Na oltarni mizi je podoba žalostne Matere božje, ki jo je slikal Langus. Naslednji oltar je posvečen sv. Avguštinu z Mencingerjevo sliko, isti umetnik je tudi izgotovil sliko svete Magdalene v obliki medaljona. Na menzi je slika svetega Vincenca Ferrerija, tudi Mencingerjevo delo. Zadnji oltar kaže sliko sv. Frančiška Pavelskega in v medaljonu sv. Agato; obe sliki sta delo Mencingerjevo. Na oltarni mizi je podoba Matere božje z Jezu-

som v naročju in napis: «Hausmutter 4. September 1638.» Temu oltarju nasproti na evangelijski strani je oltar posvečen Kraljici miru. To sliko je podaril leta 1738. oče dveh uršulink; enako sliko časte pri Mühldorfu na Bavarskem. Oltar poleg prižnice je posvečen sv. Uršuli, tudi ta slika je Mencingerjeva, kakor tudi slika sv. Cecilije v medaljonu. Na oltarni mizi pa je podoba sv. Angele. V pridvoru ob stranskem vhodu je vzdani mrliški spomenik Ane Sabine de Cardi, ki je umrla leta 1735. Najbrže je tudi ta spomenik Robbovo delo. V vdolbinah so krasni kipi sv. Antona Padovanskega, sv. Terezije, Deteta Jezusa, sv. Angela variha, sv. Vincenca Pavelskega in žalostne Matere božje.

CERKEV SV. PETRA.

Šentpeterska cerkev je stala že davno prej kakor ljubljansko mesto samo. Kdaj je bila sezidana prva cerkev na prostoru sedanje hiše božje, je težko določiti; ve se samo to, da je bila sezidana leta 1385. v gotskem slogu, ko je župnikoval Ulrich pl. Scheyer. Cerkev je trpela dovolj ne le pred Turki, ki so jo oskrunjali, ampak tudi pred luteranci. Tudi turški naval na slovenske pokrajine niso prizanesli šentpeterski hiši božji, kajti dne 3. junija 1472 so jo Turki požgali, o čemer priča kamenita plošča na steni ob desnem cerkvenem vhodu.

J. Laznik: Cerkev sv. Petra.

Luteranci so si hoteli po vsej sili osvojiti šentpetersko cerkev. Ljubljanski kanonik Primož Trubar je učil okoli leta 1544. v Ljubljani novo vero, zato je bila večina ljubljanskih prebivalcev (95 %) luteranska. Luteranci so si mnogo prizadevali, da bi tudi v šentpeterski cerkvi oznanjali svoj nauk in pokopavali v njeni grobnici svoje mrlič. Toda to namero so preprečili šentpeterski duhovniki. Luteranci so pokopavali svoje mrtvece pač na pokopališču, ki je bilo okoli šentpeterske cerkve, in sicer zategadelj, ker je bilo to edino ljubljansko pokopališče v tedanji dobi. O tem, da čaka tam mnogo odličnih Ljubljancev in Ljubljank vstajenja, pričajo spomeniki, vzdani na stenah cerkvene shrambe. Škof Tomaž Hren je dal pokopati na tem pokopališču svoje starše. Jurij Dalmatin, goreč oznanjevalec Lutrove vere in prvi prevajalec sv. pisma na slovenski jezik, počiva prav tako na pokopališču pri Sv. Petru.

Popolnoma zanemarjena, brez stropa in tlaka, je stala šentpeterska cerkev do leta 1618., ko jo je škof Tomaž Hren s pomočjo mestnega magistrata, ki je dal opeko, in imovitejših ljubljanskih meščanov tako popolnoma prenovil, da je bila res lepa in prostorna, toda imela ni take oblike, kakršno ima dandanes.

Ker je v začetku osemnajstega stoletja pričela cerkev razpadati, so začeli novo graditi dne 30. marca 1730 in jo dozidali 31. oktobra 1733. Za zidavo je daroval tudi mestni magistrat iz svojih opekarn

300.000 opek (po 100.000 vsako leto). Vzorec za cerkev je napravil inženjer Giovanni Fusconi, gradil pa jo je Gregor Maček. Škof Feliks grof Schrattenbach je posvetil cerkev 1734. leta.

V letih 1856 in 1857 so jo znotraj olepšali in umili freske na stropu, tla pa pokrili z granitnimi ploščami.

Sedanja cerkev, sezidana v baročnem slogu in po vzoru sloveče cerkve San Giorgio maggiore v Benetkah, ima tri ladje, katerih srednja je višja od stranskih. V mogočnem cerkvenem pročelju stojita sohi sv. Petra in sv. Pavla, ki ju je izklesal kipar Tomec iz moravškega kamna. Nad kornim oknom je 4 m širok in 2,7 m visok mozaik, ki pred očuje izročitev cerkvene oblasti na zemlji sv. Petru po Jezusu, delo Alberta Neuhauserja iz Innsbrucka.

Po potresu leta 1895. so podaljšali cerkveni presbiterij in prenovili cerkveno pročelje z zvonikom vred.

Znotraj krasi cerkev bogate freske. Kupolo in ladjo je slikal Franc Illovšek, novi del svetišča in obe novi kapeli po potresu leta 1895. pa Kastner.

Prejšnji veliki oltar je bil lesen, v njem je stala soha sv. Petra, ob obeh straneh pa kipa apostolov sv. Pavla in sv. Andreja. Nad župnim patronom je plaval Bog Oče, ki sta ga ob obeh straneh povečevala dva angela. Žal, da se je ta leta 1777. postavljeni in po mojstru Martinu Kiglu izgotovljeni oltar moral leta 1895. umekniti sedanji sliki, ki jo je naslikal Josip Kastner. Tabernakelj je iz lesa. Prevlekel ga je z dobro pozlačenim tombakom ljubljanski pasar Matevž Schreiner in ga postavil leta 1843. V prvem desnem stranskem oltarju je slika sv. Andreja, delo Valentina Mencingerja iz leta 1736. Poleg tega oltarja je kapela, posvečena sv. Janezu Nepomuku z Mencingerjevo sliko iz leta 1738. Na oltarni mizi je podoba Srca Jezusovega, delo Mihaela Stroja. Naslednji oltar je posvečen trpečemu Kristusu na križu, čigar sliko je izgotovil leta 1743. Mencinger. Čigava je slika sv. Magdalene v zadnjem oltarju na desni strani, ni znano, skoraj gotovo Illovškova.

Nasproti temu oltarju na desni strani je oltar svete Uršule, katere sliko je dovršil Mencinger leta 1736. Tudi slika naslednjega oltarja sv. Florijana je Mencingerjevo delo iz leta 1738. Pod svetnikovo podobo je slika stare Ljubljane od nekdanje avguštinske, sedanje frančiškanske cerkve do šentpeterske. Lepa oltarna slika v kapeli presv. Trojice je tudi Mencingerjevo delo iz leta 1738. Na oltarni mizi je slika Srca Marijinega, ki je Langusovo delo. Sliki sv. Ane in sv. Terezije Deteta Jezusovega je izgotovila ga. Vurnikova.

Priznica je bila nekdanj v frančiškanski cerkvi na sedanjem Vodnikovem trgu in jo je šentpeterske cerkev kupila za 201 gld. Krasno umetniško delo cenijo še dandanes na več tisoč dinarjev. Iz prejšnje šentpeterske cerkve je krstni kamen z letnico 1611. Leta 1921. so po načrtu arhitekta I. Vurnika povečali kor, med vojno pa so olepšali župljani cerkev z novim križevim potom, katerega podobe je naslikal profesor Anton Koželj, okvire pa izdelal mojster Vurnik v Radovljici.

Orgle je postavil orglar Malihovsky pod vodstvom takratnega stolnega pevovodje Gregorja Riharja v letih 1848 do 1849, in še danes kažejo posledice svetovne vojne.

V desnem zvoniku visi od leta 1875. 30 q težak zvon, v levega so pa leta 1923. potegnili tele zvonove: B (34 kg), G (547 kg), F (726 kg) in D (1278 kg), ki so jih vlije ljubljanske Strojne tovarne in livarne.

CERKEV SV. KRIŠTOFA.

Podružnica šentpeterske župnije je cerkev svetega Krištofa ob Dunajski cesti. Tu je stala cerkev že leta 1497., če že ne prej. V njej je oznanjeval Primož Trubar svoj nauk, preden so se mu odprla vrata spitalske cerkve ob današnjem frančiškanskem mostu. Oltarno sliko sv. Krištofa je naslikal Anton Cebej leta 1765., podobi Kristusa s štirimi evangelisti in svetega Janeza Nepomuka pa je izdelal Miroslav Tomc leta 1872. oziroma 1873. Leta 1923. je bila cerkev zno-

traj in zunaj temeljito popravljena. Tisto leto sta zapela tudi dva zvona: 596 kg (A) in 104 kg (C), ki sta bila vlija v Strojnih tovarnah in livarnah.

CERKEV PRESV. SRCA JEZUSOVEGA (Družbe misijonarjev sv. Vincencija Pavelskega).

V gotskem slogu leta 1884. sezidana cerkev presv. Srca Jezusovega je ena izmed najlepših ljubljanskih cerkev. Temeljni kamen je bil položen dne 14. maja 1881. Cerkev ima tri oltarje in kapelo sv. Cirila in Metoda. V velikem oltarju stoji kip Srca Jezusovega, ki ga je izdelala Mayerjeva delavnica v Monakovem. Ta trdka je napravila tudi križev pot in okna. Kipi stranskih oltarjev so bili izdelani na Tirolskem, oltarje so pa napravili domači bratje. Notranjščino je okrasil leta 1896. Simon Ogrin. V zvoniku vise štirje zvonovi: 1050 kg (es), vlit leta 1930., 527 kg (g), leta 1925., 250 kg (c), leta 1921., 337,5 kg (b), leta 1884. Prve tri so izdelale Strojne tovarne in livarne, zadnjega pa je vlił S. Samassa. Leta 1895. so postavili v cerkev krasne orgle, ki jih je izdelal Rieger iz Jägerndorfa.

CERKEV SV. JOŽEFA (jezuitskega reda).

Jeziiti so prišli prvič v Ljubljano leta 1596. in so leta 1612. sezidali sedanjo šentjakobsko cerkev s kolegijem in šolo, kjer so poučevali in vzgajali mladino. Škofu Tomažu Hrenu so uspešno pomagali zatirati luteranstvo. Red je ostal pri nas do leta 1773., a leta 1870. so se jezuiti zopet naselili v naši domovini, in sicer v Repnjah pri Vodica, toda samo za tri leta. Tretjič so prišli na Kranjsko dne 12. novembra 1887 in se naselili pri sv. Florijanu v Ljubljani, dokler niso v letih 1896—1897 zgradili na sedanji Zrinjskega cesti redovno hišo s kapelico, ki je posvečena sv. Jožefu in kamor so se preselili dne 8. novembra 1897. leta. Domača kapelica je postala kmalu pretesna, zato so sklenili sezidati novo hišo božjo. Načrt za cerkev je napravil benediktinec p. Anzelm Werner iz Sekove. Temeljni kamen je slovesno blagoslovil škof dr. Anton Bonaventura Jeglič dne 4. avgusta 1912. Za časa svetovne vojne so stavbo uporabljali za vojašnico, skladišče in za aprovizacijo mesta. Cerkev je zidana v romanskem slogu in je bila dne 19. marca 1922 posvečena. Zunanja dolžina meri 68½ m, kupola je visoka 26½ m. V velikem oltarju stoji kip sv. Jožefa, nad oltarnimi mizami stranskih oltarjev so slike iz življenja sv. Jožefa. V zadnjem času je dobila cerkev orgle, ki so se prej glasile v cerkvi na Črnučah, zvonovi so jekleni.

Omeniti je še cerkvi v splošni bolnici in na pokopališču. Obe svetišči sta posvečeni sv. Križu. Prvo so sezidali leta 1895., drugo pa leta 1906.

CERKEV SV. JANEZA KRSTNIKA V TRNOVEM.

V beli Ljubljani prot' mestnemu logu, kjer berhka Gradašca v Ljubljanco šumlja, je Bog zapovedal, naj roža prelepa Jovanu Kerstniku požene iz tla! n.

To kitico, ki določa kraj, kjer stoji trnovska župna cerkev, čitamo v knjigi «Koledar slovenski za leto 1858». Leta 1711. je stala na tem kraju neznatna kapelica, slična kapelici, ki stoji še dandanes ob razkrižju Kravoske ulice in Emonske ceste. Mestna občina ljubljanska je vložila dne 14. maja 1738 prošnjo na škofijstvo, naj se izpolni zadnja volja tedanjega župana Antona Janežiča in naj se podeli Trnovemu beneficij. Na podlagi izdanega privolila so župljani na kresni večer dne 23. junija 1738 položili temeljni kamen novi cerkvi. Kmalu pa je bilo nova svetišče dosti premajhno za tako prostrano župnijo, poleg tega je pa bila cerkev vsled ognja, ki je upepelil leta 1800. skoraj vse Trnovo, tudi zelo poškodovana. Dolgo časa so odlašali župljani z zidavo nove cerkve. Dne 24. aprila 1854 so pričeli s podiranjem stare cerkve in dva meseca pozneje, na praznik godu župnega patrona dne 24. junija 1854, so položili temeljni kamen današ-

nji župni cerkvi. Stavba je zidana v novem bizantinskem slogu in jo je posvetil škof Alojzij Wolf dne 7. junija 1857. Načrt za stavbo je napravil inženjer Franc Schöbel, zidarska dela pa je prevzel najprej zidarski mojster Vadlej, pozneje pa Franc Faleschini. Velikonočni potres leta 1895. je stavbo precej poškodoval. Načrt za današnjo zunanjsčino je napravil arhitekt Jeblinger, ki pa še daleč ni takšna, kakršna je bila prejšnja. V zadnjem času so njene zunanje stene po načrtu prof. Plečnika temeljito popravili.

Slika v velikem oltarju je delo slikarja Mencingerja iz leta 1755. Ker je bila slika prekratka za novi oltar, ji je napravil dostavek slikar Wolf leta 1859. Veliki oltar je postavil rezbar Matevž Tomc iz Št. Vida nad Ljubljano.

Oltarne slike sv. Frančiška Asiškega, Marije pomočnice, sv. Mihaela in sv. Križa je slikal Pavel Künl. Njegovo delo je tudi Križev pot in manjše oltarne slike sv. Ane, sv. Lucije in Žalostne Matere božje. Slika sv. Antona Padovanskega, ki visi ob levi strani vhoda, je Mencingerjevo delo, slika sv. Alojzija pa delo Janeza Wolfa.

Orgle je postavil domačin Franc Goršič leta 1864. V levem zvoniku poje 1960 kg težak zvon (h), ki ga je vtil Samassa, leta 1922. pa so vtille Strojne tovarne in livarne tele zvonove za to župnijo: 1037 kg (dis), 617 kg (fis), 445 kg (gis) in 49 kg (gis).

EVANGELJSKA CERKEV NA GOSPOSVETSKI CESTI.

To svetišče so pričeli graditi dne 12. avgusta 1850 in ga dovršili leta 1851. Današnji stolp so zgradili leta 1895. Uro in dva zvona je kupil Friderik Karel

Jos. Wester:

Ljubljana kot letovišče in izhodišče za izlete

Junija meseca t. l. sem se mudil v Beogradu, tri tedne sem bival v Kruševcu v Moravski dolini, na povratku sem posetil Vrnjačko banjo, Čačak, Užice, Sarajevo, Mostar, Split, Rab in Sušak. Povsod je vladala že silna poletna vročina; a ko sem se vrnil v Ljubljano, sem imel občutek, kakor da sem prišel v prijetno — letovišče.

Nič novega ne povem, če zatrdim, da našo belo Ljubljano lahko smatramo za mesto, ki ima

Laiblin. Svetovna vojna je vzela večji zvon, danes je v zvoniku samo še manjši, ki tehta 456 kg (a) in ki ga je vtil Samassa. V velikem oltarju je Künlova slika, ki kaže Jezusa s Samaritanko pri vodnjaku. Nad vodom in ob obeh straneh notranjščine je kor za vernike in za pevce. Tu so tudi orgle, delo domačina Franca Goršiča iz leta 1880.

PRAVOSLAVNA KAPELICA SV. NIKOLE

je v vojašnici vojvode Mišiča, poleg nje pa stolpič, v katerem vabi zvon, 1025 kg (F) težak, naše pravoslavne brate k službi bežji. V kratkem pa dobe oni v Trubarjevem parku novo svetišče, kakršnega kaže slika. Posvečeno bo slovanskima bratoma svetemu Cirlu in Metodu.

vse pogoje za udobno poletno bivališče. Marsikateri Ljubljančan si pravi: «Čemu bi hodil drugam na letovanje, ko mi vendar Ljubljana sama nudi vse ali vsaj dosti tega, česar bi v drugem in drugem letovišču v širši domovini ali v tujini zaman iskal?» In kaj poreče šele tujec, ki pride

oddih, povsod prilike za telesni odmor in duševno razvedrilo.

Kateri so bistveni pogoji za ugodno letovišče? Zdravo planinsko ali vsaj subalpinsko podnebje, zračno, svetlo in čisto stanovanje ter tečna, okusna hrana. Letoviščnik se želi svobodno kre-

Ljubljanski grad.

tati v prirodi, hoče se mu solčnih in vodnih kopeli. Ta bi rad gojil kak sport, oni ljubi družabne zabave, samotarni pa išče blagodejne samote. Vse to nudi nerazvajanemu tujcu Ljubljana, tu se vsakemu lahko ustreže po njegovem individualnem okusu, vsak lahko pride — banalno rečeno — na svoj račun.

Ljubljana ima spričo svoje zemljepisne lege subalpinsko podnebje, ki se poleti odraža čisto po dokaj vročih solčnih dneh, ki mikajo h kopanju v hladni vodi. Večeri so dovolj topli, da dovoljujejo bivanje na prostem, ne da bi se pri tem človek izpostavljal nevarnosti prehlada. Izpodnebna moča dovolj pogosto čisti in ohlaja ozračje, tako da tudi pripeka «pasjih dni» ni neznošna. Mestna uprava vzorno skrbi za snago po ulicah in šetališčih, tako da v Ljubljani ne moremo več govoriti o nadlogi prahu. Mestni vodovod dovaja v vsako stanovanje izredno dobro pitno vodo, ki tudi v najhujši vročini ne prestane. Po gosto razmreženi kanalizaciji se odvaja vsa nesnaga brez tistih neprilичnih spremnih pojavov, ki jih morajo posetniki letovišč na deželi večkrat neprijetno doznati.

Tudi za bivališče je letoviščarjem v Ljubljani v vsakem pogledu zadostno poskrbljeno. Kdor noče stanovati v hotelu — za daljše bivanje se priznajo tujcu popusti v cenah — ta si rajši najme sobo pri zasebniku. Take sobe so prav v počitniški dobi, torej v glavni letoviški sezoni, ko se dokaj sob v mestu izprazni, za primerno ceno v vseh mestnih delih na razpolago. Žal, da se v Ljubljani ni še udomačila naprava tako zvanih «penzionov», kakršni so v inozemskih mestih in letoviščih že splošno uvedeni. Hrupnih zabavišč in mondenskega ponočnega življenja Ljubljana doslej ne pozna, kar bo miru željnemu letoviščarju le všeč.

V sedanji «sportni» dobi najde tujec tudi v Ljubljani dovolj prilike, da more gojiti sport vsak po svojem zanimanju. Za vodni sport (plavalni in skakalni) je poskrbljeno v vzorno urejenem sportnem kopališču «Iliriji», deloma tudi v «Koleziji» in v mestnem kopališču ob Ljubljani. Na Ljubljani lahko gojiš tudi veslaški sport, v Trnovskem pristanu je na razpolago flotilja vsakovrstnih čolnov. Vneto se igra tudi «tennis» na igrališčih društva «Atene», «Ilirije»

Park na ljubljanskem gradu.

in Ljubljanskega sportnega kluba. Kogar zanima nogomet, ima skoraj vsako nedeljo priliko, da prisostvuje nogometnim tekmam. O najidealnejšem sportu, o planinski turistiki, pa nekaj besed pozneje.

Kogar mika družabno življenje, ta ga najde dovolj v večernih urah v kavarnah, kjer si lahko krati svoj čas s čitanjem domačih in inozemskih časopisov ter ilustrovanih revij, ali pa poseti kak gostilniški vrt, n. pr. v «Zvezdi», kjer mu svira koncertna godba, v «Unionu», pri «Štruklju», pri «Mikliču», v hotelu «Tivoli» (s plesiščem), v «Bellevue» (z jazz-bandom) ali v kaki mirni gostilni z domačo postrežbo.

Za duševno razvedrilo najde tujec dosti poučnega v bogatih zbirkah Narodnega muzeja, Etnografskega muzeja in Narodne galerije, zabavnega ali poučnega štiva v raznih jezikih si izbere v javnih knjižnicah, znanstveniku pa nudi dovolj duševne pobude državna študijska knjižnica.

Ljubljana upravičeno slovi po svojih šetališčih, kjer najde letovišar med lepo negovanimi nasadi, a tudi v prosti prirodi najprimernejši oddih in razvedrilo. V osrčju mesta ga hladi staroznana «Zvezda», zunaj mesta pa, a vendar v neposrednem stiku z njim, glasoviti Latermanov drevored, ki doživlja prav sedaj po zamisli arhitekta profesorja Plečnika svojo temeljito preosnovo. In dalje zunaj te vabi Tivolski gozd, preprežen s senčnatimi potmi in stezami, ki te vodijo pod Rožnik ali na vrh Rožnika (z lepim razglediščem pri cerkvi) ali na Šišenski hrib ali do hotela «Bellevue», s čigar obširne ploščadi uživaš očarljiv pogled na mesto in na obsežno obzorje od Storžiča do Krima. Nihče naj ne opusti, da se ne bi povzpel na Grad, na to najhvaležnejše razgledišče, ki odpira šetalcu pokrajinsko panoramo, s kakršno se ne more ponašati nobeno mesto naše ožje in širše domovine.* Svojevrstni užitek nudi šetnja po Golovcu, še lepšega pa izlet na Šmarno goro, ki ga vsakemu letoviščarju priporočamo kot poskusno planinsko turo. Na Grmadi, zapadnem vrhu Šmarne gore, more planinske turistike nevesči izletnik praktično dobiti osnovne pojme o planinskih plezalnih napravah.

Ljubljana pa je tudi kaj prilično izhodišče za daljše izlete v raznih smereh, zlasti ker se dajo dobro spojiti z vožnjo po železnici ali z avtobusom. Na dolenski strani bo zanimal tujca Iški Vintgar, glasovita soteska kanjonskega značaja. Priporočen bodi izlet po dolenski progi do Šmarja, nato na hrib Sv. Magdalene ali do Grosuplja, odtod pa na zgodovinsko zanimivi Tabor pri Št. Jurju ali k Sv. Ahe in na sloviti Turjak. Drugačno pokrajinsko lice odkriva izlet v Borovnico in odtod v romantični Pekel s peterimi slapci ali v Polhov Gradec in na Grmado ali na vrh Sv. Lovrenca, oba sloveča po pomladanski flori. V Zasavju, čigar stržen tvori slikovita savska

soteska od Lazov do Zidanega mosta, se priporočajo mikavni vzponi na Jančje, k Sv. Miklavžu, na Sv. Goro, Sv. Planino, Mrzlico, Kum itd., na gorenjsko stran pa k Sv. Katarini, na Osolnik k Sv. Mohorju, v Kranj in odtod na Šmarjetno goro ali k Sv. Joštu; vse te gore so tudi neizvežbanemu pešcu lahko dostopne. Kdor pa hoče spoznati planinski svet vsaj z znožnih postojank, se popelje v Kamnik in se odtod pošeta v Kamniško Bistrico, to divno alpsko dolinsko zakotje. Enako se lahko v enem dnevu opravi izlet na Jezersko, veličastni dolinski sklep onstran Grintovcev, dalje na Bled, v Bohinj do «Zlatoroga» in slapa Savice, torej do najdivnejših, od pesnikov opevanih krajev naše domovine. Prav tako pomeni le enodnevno pot izlet v Mojstrano in dalje k slapu Peričniku in do kraja Vrat tik do znožja veličajne Triglavske severne stene ali v Kranjsko goro s posetom Martuljka, tega tabernaklja naših Alp; z modernim vozilom se lahko popelje na Vršič tik do državne meje. Planinska tura, ki jo zmore tudi neizvežban turist, pa je izlet z Jesenic na Golico, naš jugoslovanski Rigi, z obsežnim razgledom na Julijske Alpe in na slovenji Korotan tja do Visokih Tur z Velikim Klekom.*

*

Ljubljana ima torej res vse pogoje, da bi se mogla uveljaviti kot letovišče in izhodišče za zanimive pokrajinske in planinske izlete. Ta njena prednost se je v predvojni dobi, ko so prihajali semkaj letovat gostje iz sosednje Primorske, dokaj uvaževala. Koliko bolj bi morala Ljubljana priti do veljave sedaj, ko so se stanovanjske prilike v njej znatno izboljšale in javne naprave bistveno izpopolnile! Ljubljana naj bi postala letoviški «eldorado» za naše sodržavljanke zlasti iz onih pokrajin ki morajo poleti pogrešati svežega ozračja, torej iz vzhodnih in južnih predelov naše kraljevine. Tujsko-prometne organizacije naj bi pričele aktivno propagando s pomočjo predavanj in predvajanjem slik in filmov. Bela Ljubljana, tretja državna prestolnica, naj postane vsaj v poletnih mesecih prijetno shajališče jugoslovanskega občinstva!

* Glej Rudolf Badjura, Sto izletov. Samozaložba. Cena 55 Din.

Tivolski grad.

* Glej brošuro Wester-Žmitek, Razgled z Ljubljanskega Grada. Založila mestna občina Ljubljanska. Cena 10 Din.

Ljubljana kot središče tujskega prometa v Sloveniji

Dve mesti ležita v območju vzhodnih Alp, ki po svojem položaju, po svoji zgodovini in zunanjem licu prav močno sličita drugo drugemu. Na severni strani severnoapneniških Alp leži v prekrasni pokrajini prastaro mesto Salzburg, v pravem pomenu biser Avstrije in živahno ter krepko se razvijajoče tujsko-prometno središče lepe salzburške dežele, da, celo stožer tujskega prometa v vsej centralni Evropi. To je bila dolga stoletja ponosna prestolnica mogočnih in bogatih salzburških nadškofov, ki so znaten del svojega premoženja porabili za to, da so mesto olepšali, in to v taki meri, da predstavlja Salzburg danes pravo zakladnico umetnostnih predmetov in čudovitih spomenikov.

V široki ravnini, še v okrilju južnih apneniških Alp pa kraljuje dvojnik lepega Salzburga, naša bela Ljubljana. Kljub temu pa, da napravi na prvi pogled Ljubljana, bodisi zaradi svoje divne okolice, bodisi zaradi svojega mogočnega gradu in slikovitih stolpov na tujca vtis Salzburga, je vendar med tema dvema mestoma vsekakor velika razlika. Dočim je Salzburg znatno manjši od Ljubljane, predstavlja v tujsko-prometnem pogledu neprimerno več kakor pa naša metropola.

Izraziti tujsko-prometni značaj Salzburga jasno kaže veliko število modernih hotelov, večjih in manjših, ter dobro vodenih gostiln. Saj razpolaga Salzburg z nič manj ko 2300 sobami v hotelih in gostilnah; poleg tega pa ima še ogromno število privatnih sob, ki se stalno oddajajo tujcem. Že na prvi pogled preseneti tujca v Salzburgu neprimerno velik ulični promet, ki se stopnjuje v neverjetni obsežnosti v poletnih mesecih, ko Salzburg odene praznično obleko in nudi svojim gostom celo serijo najrazličnejših opernih predstav in drugih glasbenih prireditev. Salzburg je v najožji zvezi z letovišči svojega območja, on tvori rezervoar, iz katerega se polnijo letovišča z gosti.

Dasi ima Ljubljana dokaj naravnih pogojev za sličen razvoj, ki ga je napravil Salzburg, vendar bi bila danes trditev, da je Ljubljana jugoslovanski Salzburg, nekako še presmela.

Izkušajmo razmotrivati razloge, ki so sprečevali, da bi se Ljubljana v tujsko-prometnem oziru približala Salzburgu, in poizkusimo orisati glavne osnove, ki bi jih bilo treba upoštevati pri razširjenju tujskega prometa v Ljubljani.

Ljubljana je bila v teku stoletij središče province, ki je rajna Avstrija ni nikdar preveč favorizirala, ampak celo zelo po mačehovsko ravnala z njo. Avstrijska vlada je zelo malo žrtvovala za Ljubljano, in kar ima Ljubljana iz prejšnjih stoletij, se ima večinoma zahvaliti privatnim mecenom. Potres leta 1895. je uničil dokaj zanimivih

starih poslopij v Ljubljani, ki se niso dala več renovirati.

Ljubljana se je pričela prav za prav razvijati šele v začetku tega stoletja, ko je pričelo pod agilno iniciativo slovenskih županov rasti novo mesto iz ruševin. Komaj pa se je pričel tujski promet v naših krajih primerno razvijati, že se je vnela svetovna vojna, ki je na mah zaustavila ves napredek Ljubljane. Najznačilnejši dokaz za to je regulacija Ljubljane v območju mesta samega, katera dela so v pričetku vojne na mah prenehala in potem počivala skoro 17 let.

Tudi številna druga javna dela, ki bi bila koristna za tujski promet v Ljubljani, so z vojno zastala, po vojni pa se vsled nejasnih političnih razmer niso mogla nadaljevati. Prometna sredstva so v Ljubljani ostala dolgo časa skoraj na istem nivoju kakor pred 30 leti. Ljubljanski tramvaj je za to pač klasičen primer.

Privatna iniciativa se je ves čas po vojni zelo živahno gibala, saj so podjetni hotelirji in restavratirji neprestano povečavali in obnavljali svoje obrate, tako da smemo danes ponosni konstatirati, da Ljubljana razpolaga že s čednim številom moderno opremljenih tujskih sob, ki bi delale čast vsakemu drugemu večjemu mestu. V priznanje agilnim podjetnikom je treba tudi poudariti, da so cene hotelskim in gostilničarskim sobam v Ljubljani znatno cenejše kakor v inozemstvu, pa tudi dokaj cenejše kakor v ostalih večjih centrih naše države.

Ker razpolaga Ljubljana z zadostnim številom sob za prenočevanje tujcev, bi služila lahko kot naravni regulator tujskega prometa vse pokrajine, katere gospodarsko središče je danes v resnici. Naravnih privlačnosti Ljubljani res ne manjka: imamo lepe izprehode in parke, prav lepo okolico in bližino visokega alpskega sveta, vendar pa v Ljubljani vsak količnik razvijen tujec, ki potuje na oddih, pogreša zabav, ki mu jih nudijo dandanes naša večja letovišča. Pri tem so v prvi vrsti mišljeni plesni lokali s primerno godbo in drugimi atrakcijami. Moderni tujski promet želi nač nekoliko več hrupne zabave kakor je bilo nekdati. Takih in sličnih zabavišč v Ljubljani tujci bridko pogrešajo. Vsak poizkus, pridržati dalje časa zabave željne tujce v Ljubljani ali pa celo samo za nekaj dni o priliki prehoda skozi Ljubljano, se je ravno iz gori navedenih razlogov izjalovil.

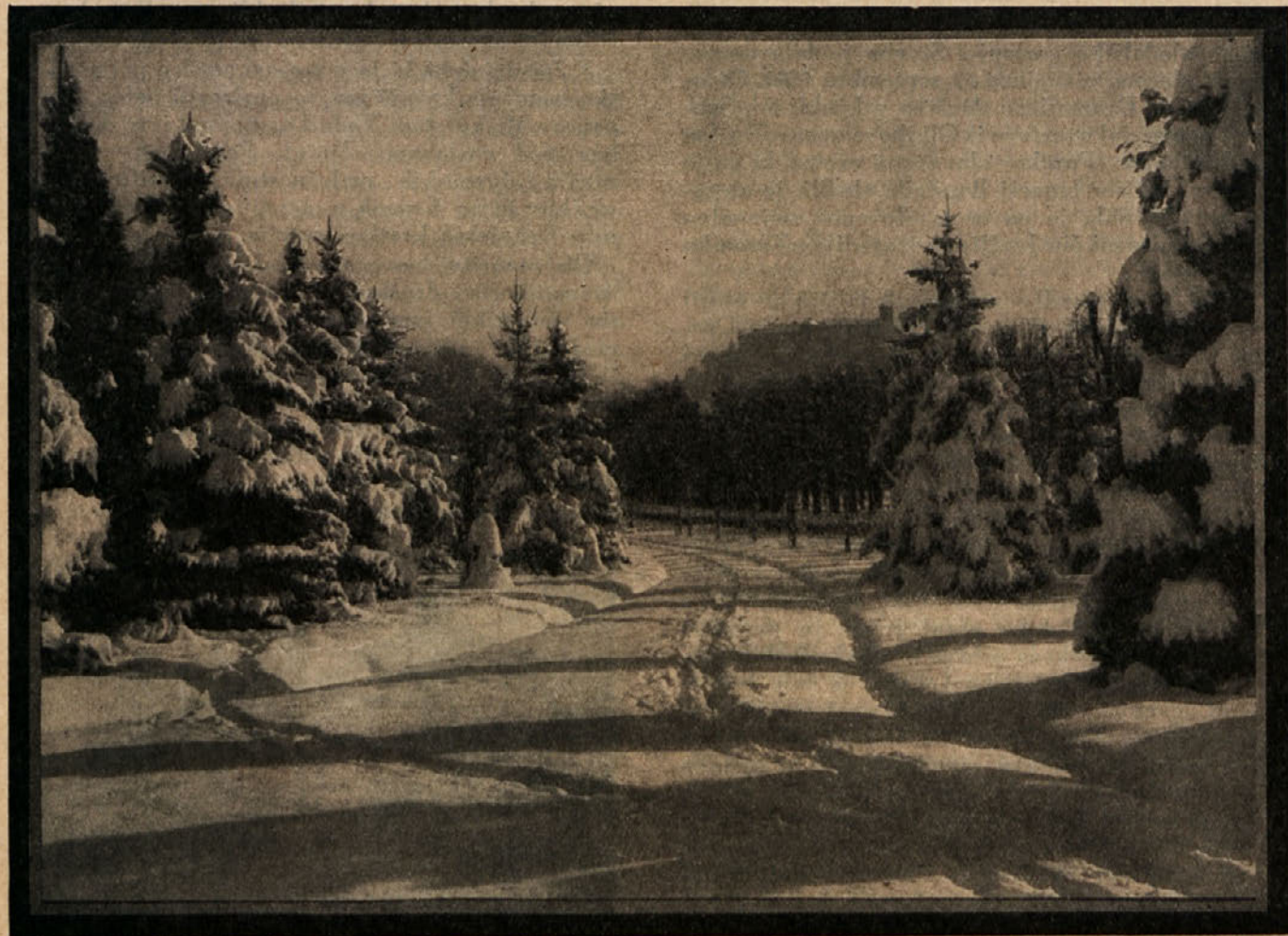
Letos se bo pričelo po salzburškem vzorcu s slavnostnimi dnevi, ki bodo nudili tujcem več glasbenega užitka kakor je bilo to doslej. Videli bomo, kako se obnese ta poizkus, nakar se bo na podlagi dobljenih izkušenj lahko delalo naprej.

V primeru povečanega tujskega prometa v Ljubljani bi bilo treba tudi skrbeti za boljše dovozne ceste iz okolice v mesto samo. Nesporno je, da so nekatere ceste v Sloveniji zelo dobre in pripravne za avtomobilski promet, izven vsakega dvoma pa je, da so v najbližji bližini mesta ceste v skrajno slabem stanju, tako da ne tvorijo prav nič mikavnega dohoda iz tujega sveta v naše mesto. Pri tej priliki bi bilo predvsem omeniti Dunajsko cesto, ki tvori glavno zvezo Ljubljane s srednjo in severno Evropo in ki je naravnost v obupnem stanju, posebno pa še zadnjih nekaj sto metrov pred mestnim središčem samim. Zgodili so se primeri, ko so se tuji avtomobilisti z največjim veseljem približevali našemu mestu, a to veselje jim je prešlo, ko so zavozili na razdrapana mestna tla.

Da povzdignemo tujski promet v Ljubljani, bo treba odločno misliti na temeljito popravilo voznih žil samih. Le v dobrih cestah leži bodočnost našega tujskega prometa. Lepe ceste v naš divni gorski svet, ki se v zadnjem času trasirajo in deloma tudi že grade, bodo brez dvoma tudi Ljubljani pripomogle do večjega razmaha v tujem prometu. Z zgraditvijo ceste v Kamniško Bistrico, ki bo menda že letos dograjena, se bo

Ljubljana zopet znatneje pomeknila h Kamniškimi planinam, temu edinstvenemu gorskemu predelu, ki vsakega obiskovalca Ljubljane prav mikavno vabi v svoje osrčje. Cesta čez Kamnik in Luče v Logarsko dolino bo približala nov tujsko-prometni teritorij Ljubljani. Upajmo, da bo ta cesta tudi v najkrajšem času zgrajena. Nekako sredi te ceste se bo oddvojila cesta na Veliko planino, kar bo omogočalo, da bomo iz Ljubljane lahko prišli z avtom v dveh drobnih urah v visoki alpski svet.

S svojimi monumentalnimi zgradbami, zanimivimi historičnimi spomeniki, zelenimi parki in gozdovi v najbližji bližini in po najkrajših potih zvezana z našim alpskim svetom bo Ljubljana zares tvorila privlačnost za tujca. Ko bo zadoščeno vsem zahtevam modernega tujskega prometa v Ljubljani in najbližji njeni okolici, se ne bodo tujci samo bežno ustavljali v našem mestu, temveč se bodo radi tu dalje časa pomudili, da, ostali bodo pri nas dalje kakor po navadi tudi tisti, ki bodo čakali v Ljubljani kot središču tujsko-prometne dežele na to, da jim bo dana prilika pohiteti v naša letovišča in zdravilišča, kjer si bodo že iz Ljubljane ven lahko rezervirali svoja mesta.

Ljubljana pozimi.

(Oris iz preteklosti.)

Dne 17. februarja 1887 je pogorelo stanovsko gledališče v Ljubljani. Ljubljansko nemštvo je izgubilo s tem svojo kulturno centralo in stare privilegije, zlasti posest 45 lož, ki so bile dotlej Slovincem nedostopne. Dne 22. oktobra 1888 je

Državna opera.

sklenil tedanji deželni zbor kranjski, da se zgradi novo gledališko poslopje. Stavba je bila dograjena odnosno otvorjena 29. septembra 1892. Otvorilo jo je Dramatično društvo v Ljubljani. Spored je obsegal uverturo iz Glinkove opere «Ruslan in Ljudmila», Funtkov slavnostni prolog, ki ga je govoril režiser Ignacij Borštnik, sledila je alegorija, zaključila je pa ta za Slovence eminentno važni kulturni čin Jurčičeva tragedija «Veronika Deseniška».

Sklep za zgradbo novega gledališča je storil kranjski deželni odbor že leta 1888., ko je Dramatično društvo po neprestanih borbah z Nemci za slovenske predstave v stanovskem gledališču — doseglo jih je največ po štiri na mesec — nujno potrebovalo za svoj razvoj stalen umetniški hram. Izpočetka sta bili sicer dovoljeni Slovincem le po dve predstavi na teden. Dramatičnemu društvu je predsedoval dr. Ivan Tavčar, podpredsednik je bil Karel Bleiweis, tajnik pa Anton Trstenjak, ki je v založbi Dramatičnega društva izdal v otvoritvenem letu knjigo «Slovensko gledališče» in z njo za tedanjo dobo zbral revne in skromne podatke gledališkega arhiva in zgodovinskih razvojnih virov. Gledališko vodstvo je bilo poverjeno devetorici članov, ki so skupaj tvorili ravnateljstvo, petčlanski posebni igralni odsek je pa kot artistično vodstvo zavoda skrbel za sestavo repertoarja, izbiro iger odnosno preskrbo prevodov in sestavo bodoče sezone. Društvo je prvotno prejemale od deželnega odbora 3000 gl, od mestne občine 1000 gl, članarina je donajala okoli 500 gl in je bilo gledališče po povprečnem donosu 150 gl od predstave v finančnem oziru fundirano. Slovenska dramatika tedanje dobe je bila pač borna. Sicer so se že v 17. in v prvi polovici 18. stoletja

prirejale pasijonske procesije v slovenskem jeziku. Prvi poganjki prosvetne dramatike se prično z nastopom Antona Linhartarja z znano po Beaumarchaisu «La folle journée ou le mariage de Figaro» prirejeno veseloigro «Ta veseli dan ali Matiček se ženi» in po Richterju («Die Feldmühle») po slovensko oblečeno «Županovo Micko», ki je bila uprizorjena dne 28. decembra 1789 po diletantih iz odličnih ljubljanskih krogov. Ta predstava ni bila prva slovenska predstava, kajti stara poročila navajajo dijaško predstavo v slovenskem jeziku dne 6. februarja 1670 pod Turnom pod vodstvom jezuitov. Tudi ustanovitev starega stanovskega gledališča leta 1765. je vzročno priložnostna. Deželni stanovi so ob prihodu cesarja Jožefa II. v Ljubljano — hoteč pri tej priliki prirediti gledališko predstavo — preuredili staro jahalnico v Talijano poslopje, ki je imelo prostora za 850 ljudi in se obnovilo in prezidalo leta 1846. ves čas v izključni nemški posesti z gostovanji nemških igralskih družb in italijanskih pevcev. Ne spadalo bi v okvir kratkega orisa, da bi podali pregled tedanjih predstav, omenjamo le, da se je poleg priljubljenega Kotzebua, Ifflanda, uprizarjal tudi Schiller in Shakespeare.

V Zoisovi dobi, ki je v svojem nosilcu prijateljsko negovala kranjščino, so uprizorili poleg «Županove Micke» tudi Vodnikov prevod igre Kotzebua pod naslovom «Tinček Petelinček» poleg raznih slovenskih priložnostnih verzificiranih vložkov in po Nemcih v obupni slovenščini igranih «Kranjskih kratkočasnosti».

Ob otvoritvi novega gledališča je bilo sicer dramatičnemu društvu na razpolago nekaj deset let slovenskih iger odnosno odrskih poizkusov, med njimi tudi nekaj stvari Alešoveca, Stritarja in Ogrinca, vrednejša za uprizoritev pa sta bila le Jurčičeva «Veronika Deseniška» in njegov «Tugomer». Tudi Josip Vošnjak ni mogel prodreti. Novo gledališče je pilo svoje materino mleko iz dunajskih prs, kjer sta tedaj neomejeno vladala Raimund in Nestroy.

Dramsko gledališče.

Prvotni igralski ansambl je bil skromen, a izključno slovenski. Duša mu je bil naš največji igralec Ignacij Borštnik in soproga Zofija, nastopali pa so tedaj Anton Cerar-Danilo, Gusti Danilova in Anton Verovšek.

Predsodki javnosti o igralskem poklicu, tehnična neizšolanost solistov, med katerimi je bilo le Borštniku leta 1885./86. možno, da je na Dunaju sistematično obrusil svoj veliki naravni igralski in režijski dar, končno tudi pomanjkanje prave dramatične šole niso bili činitelji, ki bi bili ugodno vplivali na razvoj skromne naše dramatike, posebej na čistost jezika in razmah repertoira. Zlasti je treba pomisliti, da je rasel naš teater brez bogate tradicije kot večna igračka političnih in gospodarskih borb in po svoji otvoritvi v neprestanem strahu za svoj obstanek, če upoštevamo, da mu je stal velik del ljubljanske publike, če že ne kritično-pasivno nasproti, pa vsaj vidno neinteresiran za njegov procvit. Od idiličnega sožitja stare čitalnice s starim stanovskim teatrom so se pa v novi dobi poostrele tudi nacionalne osti, izzvenevajoče po eni plati v vedno večje in bolj in bolj upravičene zahteve slovenske javnosti po večjem tedenskem številu naših predstav, po drugi plati so nastajajoče denarne krize močno vplivale na repertoar, ki je s favoriziranjem ljudskih iger in s prevladovanjem opere in zlasti operete povzročil v pričetku novega stoletja srdite literarne in osebne borbe.

Hud udarec je zadel slovenski ansambl z odhodom Borštnika leta 1894. v Zagreb, kamor so ga gnale tesne domače razmere in ugodna častna ponudba za angažma od tedanjega intendant in gledališkega reformatorja-strokovnjaka Stjepana pl. Miletića. Z Borštnikom je odšla tudi njegova gospa Zofija. Slovenskih namestnikov nista imela. Po Trstenjakovem poročilu je obstajal tedanji igralski ansambl iz tehle igralcev: Ignacij Borštnik (od leta 1882.), Anton Danilo (od leta 1877.), Fran Lovšin, Fran Perdan, Julij Sršen, Zdravo Urbančič, Anton Verovšek (od leta 1887.), Šturm, in igralci: Zofka Borštnik - Zvonarjeva, Gusti Cerar-Danilova, Gizela Nigrinova (od leta 1877.), Marija Polakova in Marija Slavčeva. Osrednja glashena osebnost gledališča pa je bil Fran Gerbič, kapelnik Dramatičnega društva od leta 1887. dalje.

Operni solisti v otvoritveni seziji 1892/1893 so bili: Daneševa Lujiza, Fedyczkowski Marcel, Gerbičeva Milka, Nigrinova Gizela, Nolli Josip, Pavšek Josip in Perdan Fran.

Čeprav je gledališki ansambl šele polagoma prehajal iz čitalniškega diletantizma v odličen slovenski umetniški corpus, je imenovati Borštnikovo in njegove soproge slovo od Ljubljane usodno zavoro v razrasti slovenskega teatra.

Od te dobe dalje si je gledališče mašilo vrzeli s tujimi igralci, zlasti s Čehi, med katerimi je Rudolf Inemann iz Prage vodil slovensko dramo od leta 1894./1895. do 1900./1901. Vpeljal je red in disciplino, dvignil literarno višino repertoira ter kot igralec in režiser postal učitelj mnogih svo-

jih igralskih vrstnikov. Slovensko gledališče je stopilo v dobo učenčeve. Pomembnejša češka igralka tega časa sta bila Zdenka Terševa in Rudolf Deyl. Razumljivo je, da neslovenski duh, ki je vladal v gledališču, ni mogel ugodno vplivati zlasti na slovensko odrščino.

V sezoni 1895/1896 dalje je dobil odbor Dramatičnega društva pravico prirejati predstave po trikrat na teden. V upravnem oziru je gledališče ostalo na trdnem, posebno še, ko se je bilo že leta 1893. ustanovilo «Gledališko društvo» s predsednikom notarjem Ivanom Plantanom. Intendant prvih sedmih sezij so bili: dr. Valentin Krisper, Gustav Pirc, notar Ivan Plantan, odvetnik dr. Tekavčič in Josip Prosenc.

Konec sezone 1898/1899 je intendant zopet odstopila in v sezoni 1899/1900 je prevzel vodstvo opere koncertni vodja Matej Hubad in vodstvo drame Fran Milčinski. Prvi se je zlasti v svojih novejših intendantskih letih pošteno in uspešno trudil za sestavo slovenskega opernega ansambla.

Dne 13. februarja 1900 je doživelo novo gledališče svojo 1000. predstavo. Drama je kot tretjo slavnostno predstavo uprizorila namesto od vlade prepovedanega «Tugomera» Govekarjeve «Rokovnjače». Podpore je dobivalo gledališče še vedno 6000 gl., mestna občina pa je odobrila še 2500 gl., katerega zneska pa ni redno izplačevala. V vodstvu gledališča je žal soodločevala politična pripadnost, kar je vedno v škodo zdravemu razvoju umetniških institucij. Katoliška stranka, ki ni imela v vodstvu svojega zastopnika, je vodila opozicijo proti članom gledališkega odbora, liberalni tisk pa je dolžil klerikalno stranko, da podpira Nemce in uničuje slovenski teater.

Na občnem zboru Dramatičnega društva dne 1. aprila 1901 je bil po predlogu Ivana Hribarja imenovan stalen honorirani gledališki tajnik. Število predstav se je zvišalo od 79 v sezoni 1898/1899 na 90 v sezoni 1900/1901. Intendant Milčinski je izkušal uvesti v dramo svetovno dramsko literaturo in gojiti domačo izvirno dramo, vendar so kmalu prevladoval narodne igre s petjem. Že iz početka je bilo slovensko gledališče nekak poizkusni oder za razne slovanske igralce, ki so — z malimi izjemami — po nekaj sezijah odšli na boljše mesta svoje domovine. Tako je tudi Inemann odšel v sezoni 1900/1901 v Prago. Naše gledališče pa je konec sezi 1899/1900 zapustila Irma Polakova, namesto nje pa je prišla v Ljubljano Kristina Rückova, ki je ostala pri nas do svoje smrti. V tem času je bil angažiran tudi priljubljeni komik Čeh Boleška, Inemannovo mesto pa je izpolnil Adolf Dobrovolny.

Na občnem zboru Dramatičnega društva dne 30. marca 1901 je prevzel intendant dr. Tekavčič, mesto honoriranega tajnika pa magistratni koncipist Fran Govekar. Nova intendantca je upravljala gledališče do sezone 1905/1906. Blagajniške posle je z nenavadno vnemo vodil blagajnik Rozman, ki je k finančno vrlo aktivnim sezijam doprinesel svoj del. Mnogo so okrepile blagajno Govekarjeve dramatizacije Levstikovih in Jurči-

čevih del. Fran Govekar kot najbolj spretni gledališki upravni praktik je skozi vsa bodoča leta v krizah in težavah trdoživo vztrajal na svojem mestu kljub strastnemu napadanju s strani mlajše literarne generacije, ki je hotela dvigniti okus slovenske publike, izkušala s skrbjo negovati izvirno dramsko produkcijo in ustaviti dotok tujega igraltva. Koliko so bili njeni napori upravičeni, nimamo namena razpravljati v tej bežni skici, eno je ostalo: gledališče je hodilo po svojih starih tirih bolj ali manj varno naprej.

Veliko popularnost je dosegel v tem času Anton Verovšek, ki je pomagal s svojimi nepozabnimi tipi reševati marsikatero finančno zadrego teatra — koliko v škodo svojega razvoja, naj presodi novejša doba, gledajoča iz objektivne distance minuli čas in kritično ta čas in njega hibe raziskujoča.

V tem času je omeniti poleg čeških igralcev Leva Dragutinovića kot uglednega igralca, ki je zaključil svojo pot na deskah tržaškega gledališča. Pomembni češki igralki sta bili tedaj na našem odru Noskova in Kreisova, v moškem ansamblu pa Lier.

Leta 1905./1906. je prevzel gledališko vodstvo Fran Govekar. Izkušal je dvigniti avtoriteto intendantice in s tem njen ugled in splošno disciplino. Sledeča finančna kriza gledališča je bila s pomočjo mestne občine odstranjena. Dne 17. novembra 1906 je odstopil od vodstva Fran Govekar in je do konca sezijske 1907/1908, torej dve leti, prevzel intendantco Friderik Juvančič. Pomembnejši tuji igralci teh let so bili Čeh Viljem Taborski in soproga, Barjaktarović, Dragutinović. V seziji 1907/1908 je odšel na tržaško gledališče Anton Verovšek. Z njegovim odhodom je izgubila publika svojega ljubljenca in najbolj slovenskega igralca. V režiserja pa je intendant Juvančič povzdignil v močno igralsko osebnost rastočega Hinka Nučiča in nanovo angažiral. Po odstopu prof. Juvančiča je prevzel intendantco od leta 1908. do 1912. zopet Fran Govekar. S 1. aprilom 1909 je mestna občina tudi pravno prevzela vso upravo gledališča. V seziji 1910/1911 je bilo dovoljenih do pet slovenskih predstav na teden.

V tej seziji se je preselil tudi nemški »Teaterverein« v novo jubilejno gledališče v Gradišcu.

V imenovanih sezijah se je krepko gojila izvirna literatura. Iz Trsta se je vrnil Verovšek in iz tujine Borštnikova. Od čeških igralcev je omeniti komika Bohuslava in Šimáčka, v operi pa so poleg Čehov dominirali tudi Rusi, Hrvati in Poljaki.

V letu 1912./1913. je prevzel po odstopivšem Franu Govekarju intendantco prof. Fran Kobal. V vodstvu sta mu pomagala bivši intendant Matej Hubad in mestni arhivar Oton Župančič, slednji v funkciji dramaturga. Repertoirne smernice se niso izpremenile, izpopolnil pa se je slovenski ansambl. Angažirani novi slovenski igralci so bili: Valo Bratina iz Maribora, Josip Šest in Milan Skrbinšek. Finančne težave gledališča so se pa

bolj in bolj večale. Odbor Dramatičnega društva je tedaj sklenil prirejati v gledališču po dvakrat na teden tudi — kinematografske predstave. Dne 7. oktobra 1913 se je ustanovil Klub slovenskih igralcev in igralk, ki naj bi na svojo odgovornost prirejal predstave. Vodstvo kluba je prevzel za sezijo 1913/1914 Ignacij Borštnik, ki pa je že konec sezijske spet odšel v Zagreb, kjer je ostal do leta 1919. Kriza je dosegla svoj višek leta 1914., ko je dežela ustavila izplačilo podpore in se je moralo gledališče zapreti. Izbruhnila je svetovna vojna, igraltvo se je razšlo, decembra meseca 1914 je Antona Verovška rešila smrt iz zemeljskih kriz. V Ljubljani je Danilo v Mestnem domu otvoril z ostanki ansambla Malo gledališče s predstavo dne 15. februarja 1915, a že meseca maja istega leta je ugasnilo tudi njegovo s pomočjo slovenske javnosti zasnovano gledališko podjetje, ki je imelo pač le namen, rešiti igralce iz najhujše dobe.

V poslednjih letih vojne se je ustanovil gledališki konzorcij in je bilo vodstvo poverjeno Franu Govekarju. Po kratki dobi pa je odložil svoje mesto, ki ga je prevzel Hinko Nučič leta 1918. V seziji 1918/1919 je konzorcij nastavljal Pavla Golio za dramaturga. Po Nučičevem odhodu v Maribor je imenoval konzorcij Friderika Juvančiča za upravnika, za ravnatelja drame Pavla Golio in za dramaturga Otona Župančiča.

Ravnatelj opere je bil Friderik Rukavina. V sezoni 1920/1921 je prevzela država beograjsko, zagrebško in ljubljansko gledališče v svojo last.

Prvotno je sestojalo (v seziji 1921/1922) vodstvo iz šestih članov, odnosno upravnih uradnikov. Za upravnika je bil imenovan v tem letu Matej Hubad. V seziji 1924/1925 je bil premeščen operni ravnatelj Rukavina in nameščen na njegovo mesto Mirko Polič. Današnje vodstvo pa je pridržano upravniku Otonu Župančiču kot umetniškemu in gospodarskemu vodji zavoda. Dodeljen mu je v dramo ravnatelj Pavel Golio in v operi ravnatelj Mirko Polič.

Leta 1919. je umrl Ignacij Borštnik. Bil je celoletni gost Narodnega gledališča. Nučič je odšel v Zagreb, Skrbinšek v Maribor.

V prvih sezijah so se torej pričele zopet stare težave v ansamblu. V seziji 1920/1921 je pridobilo gledališče ruskega režiserja Borisa Putjata, ki je pet let neutrudljivo delal. Z njim je bila tudi angažirana Marija Nablocka. Od slovenskih igralk pa je Mila Šaričeva že vrsto let odlična dramska prvakinja. Ga. Marija Vera je prinesla iz tujine bogate izkušnje zlasti v režiji Ibsena in nemških klasikov. Med najboljše slovenske režiserje štejemo danes Milana Skrbinška, Osipa Šesta in v poslednjem času Cirila Debeveca. Med močnimi igralskimi osebnostmi pa navajamo poleg drugih Ivana Levarja, Emila Kralja, Ivana Cesarja, Šaričeva, Frana Lipaha, Jana in druge.

Pričujoči oris naj pa ne služi podrobnemu pregledu naših gledaliških razmer. Podati nam je le bežno sliko naše lepe gledališke stavbe, ko imamo

namen pokazati sodobno Ljubljano in njene pomembne zgradbe. Deželno gledališče se danes prenavlja in kaže ne le na ven — dotaknili smo se v prvi vrsti le dramskega razvoja — temveč tudi na znotraj sliko prečiščenja in vstajenja. Nobe-nega dvoma ni, da je zlasti drama poslednjih deset let pokazala lep razvoj, ki je v čast naši edini gledališki umetniški centrali. Gledališka stavba, zgrajena po načrtih Hráský-Hrubý, je prenovljena. Pozabili smo na čase, ko so nam politične borbe onemogočile obstoj gledališča in le še z žalostjo se spominjamo na danes zopet od mrtvih vstalega Ganglovega genija z baklo, ki je moral pred našo lastno ozkosrčnostjo v muzejske zapore, medtem ko je kino metal svoje mrtve sence po hramu naše žive slovenske besede. Z veseljem pa se spominjamo tudi konzorcija po prevratu (Lilek, Praprotnik, Hubad, dr. Ažman), ki je s podporo javnosti v novo življenje priklical naš Talijin hram, in v svetli zavesti nam je delo Antona Lajovica, ki je brezkompromisno in po najkrajši poti dosegel, da je dobila drama svojo lastno streho in jugoslovanski konservatorij gostoljubno zavetje v Filharmonični družbi v Ljubljani.

Poslopje dramskega gledališča je prešlo v last tedanjega oblastnega odbora, ki je stavbo kupil od Kranjske hranilnice. Ta je bila s pomočjo cesarskega daru zgradila nemško stavbo, a mnogo po zaslugi bivšega oblastnega predsednika dr. Na-

tlačena je sedaj v posesti čisto slovenske Ljubljane.

Danes je po prirodni poti prešlo poslopje v last dravske banovine in s tem dokončno v našo last. Banovina je pokazala, da ceni pomen obeh naših kulturnih zavodov, ko je prevzela adaptacijo sedanjega opernega gledališča. Da bo moglo biti gledališče dostopno širšim slojem prebivalstva, se v bodočnosti odpravi 12 balkonskih lož opernega teatra.

Ogromen je trud našega igralskega in opernega ansambla. V sezoni 1930/1931 smo doživeli okoli štiri sto predstav, nekaj več v drami kakor v operi. Lahko se trdi, da preobremenjenost osebja škoduje uspehom predstav in razvoju posameznikov.

Ob bližnji 40letnici prve slovenske predstave pojde pač vsak prijatelj Ljubljane in njenega gledališča s ponosom mimo stavbe, iz katere je izšlo mnogo naših dramskih in opernih umetnikov-mojstrov, ki so nas s častjo predstavili kritični tujini. Zavedali se bomo, da so s to stavbo združene vse boli, težave in tudi napake našega malega plemena in njegovih razmer. Naše hibe in pogrške pa naj bodočnost izpremeni v zavestno čisto in brezkompromisno delo: za popolnoma slovensko gledališče.

Podatke za zgornji članek sem črpal iz rokopisnih zapiskov režiserja g. Cirila Debeveca in iz Trstenjakove knjige.

Ing. arch. O m a h e n J a n k o :

O Plečnikovem regulacijskem načrtu Velike Ljubljane

Z velikim zanimanjem zasledujejo Ljubljanci vsa dela, ki se tičejo regulacije našega glavnega mesta. Dosti se ugiba in pretehtava, dosti svetuje in kritizira. Še celo s peresom se posega v ta boj z uspešnimi in neuspešnimi članki. Med javnimi in skritimi borci so zastopani vsi stanovi, ali točneje povedano, lajiki pa tudi strokovnjaki. Pa naj je že tako ali tako, resnica je le ena, da je vsem Ljubljana preveč draga, da bi se ne bali za njeno usodo.

Uverjen sem, da je ta strah čisto odveč. Dali so namreč vajeti v roke Ljubljancu, ki mu je usoda našega mesta gotovo vsaj toliko pri srcu kakor komurkoliko drugemu — mojstru, ki bo ustvaril iz Ljubljane več kakor kdorkoli drug, in — umetniku, ki je presadil vse svoje srce v našo grudo.

O posameznih detajlih Plečnikovega regulacijskega načrta se je že mnogo razpravljalo. O celotni njegovi ideji velike Ljubljane pa še ni bilo govora. Je to sicer strokovno vprašanje, ki se bo pa dalo podati tudi poljudno, saj je tudi za lajika silno zanimivo vprašanje, kako se prav za prav rešujejo regulacije mest. Je pa to tudi potrebno, če hočemo spoznati, kako je rešil prof. Plečnik enega izmed najvažnejših in do sedaj prav za prav še nerešenih problemov regulacij. Za razvoj urbanizma pa je prav ta njegova rešitev važna pridobitev.

Za boljše umevanje moramo poseči v zgodovino razvoja mest. Mesta so imela nekoč čisto drugo nalogo in namen kakor ga imajo danes. Nekdaj so bila mesta obrambna točka dežele proti sovražniku. V smislu današnjih trdnjav so bila obdana z obzidjem, vse ulice

so naravno potekale vzporedno z obzidjem, to je obročasto in k sredini, k centru mesta, radialno. Ko je prišla mirnejša doba, je prišel z njo tudi razcvit trgovine, obrti in industrije. To dejstvo je imelo za posledico, da so bila ovržena vsa do takrat odločilna načela o ureditvi mest. Stavbe so začele rasti ob vseh glavnih dotočnih cestah, kjer se je vršil trgovski promet. Čim večja možnost in pogoj za razcvit trgovine in industrije je bila dana z naravnim bogastvom in lego kraja, tem bolj in tem hitreje se je mesto širilo in raslo. Vse glavne zveze z okolico so postale glavne ceste, to je žile, po katerih se pretaka moč in bogastvo vsakega mesta. Center je najbogatejši in najglavnejši del mesta, srce vsega organizma, ki se vanj stekajo vse žile.

Ta načela so še danes odločilna pri reševanju ureditve mest. Kako resnična garancija za razvoj mesta je trgovina, nam najjasneje priča mlado ameriško mesto Chicago. To mesto se je razvijalo s prav ameriško naglico, in vse to le vsled tega, ker so bili dani pogoji za to: lega, okolica in zveze.

Seveda pa ni vprašanje urbanizma odvisno samo od trgovine. So tudi še drugi, vendar manj mogočni faktorji, ki vplivajo na to vprašanje: okolica, lega, nadalje vsa mogoča vprašanja medsebojnih zvez, vprašanje železnic, terenskih prilik itd. Lahko trdim, da je urbanizem danes funkcija vseh mogočih nejasnih faktorjev, ki ustvarjajo probleme, ki jih bodo reševale zmote in napake ter zgodovina.

Izmed vseh problemov je pa že desetletja eden, ki je najvažnejši in popolnoma jasen, ki ga pa zgodovina

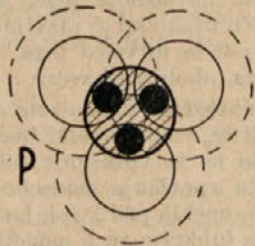
še ni praktično rešila. Njegova rešitev pomenja namreč novo pot v razvoju urbanizma. Plečnikov načrt ga je načel in nakazal to novo pot ravno pri Ljubljani. In na to dejstvo so Ljubljancani lahko ponosni.

Oglejmo si torej ta problem поблиže.

Vsako mesto, ki ima v sebi vse pogoje za prosopeh in razcvet, si mora omisliti regulacijski načrt, ki sega v celotni zamisli daleč v bodočnost. Podlaga za tak načrt je verjetnostni račun iz statistike o naraščanju prebivalstva, industrije itd. Na podlagi obrestnoobrestnega računa dobimo število prebivalcev n. pr. za 100 let naprej in z ozirom na to bodoče stanje zamislimo in projektiramo nov načrt mesta, oziraje se seveda na že obstoječe mesto in na terenske prilike. Vsak tak projekt sega globoko v bodočnost v vseh svojih detajlih in vse, kar se zdaj zida in dela, vse je za zdaj še nepopolno, le nekako dopolnjevanje tiste slike, ki naj jo mesto dobi takrat, ko bo odgovarjalo vsem računom, na podlagi katerih je bil načrt delan, to se pravi, mesto bo kazalo pravo in popolno sliko šele čez 100 let! Ta način pridobitve regulacijskega načrta se zdi na prvi moment nepravilen, je pa povsem logičen, le sistem ureditev mest je nepravilen. Iz obeh teh faktorjev, torej iz pridobitve načrta in do sedaj običajnega sistema ureditve mest, pa izvira sledeča nerodnost, ki je stanovanjski del ne občuti, katere žrtev pa postane center mesta. Zakaj? Ker je center v začetku prevelik in neizrabljen, ne oziraje se še na to, da je ta svet najdragocenejši in najdražji v mestu. Vse dimenzije so za enkrat dosti prevelike, vse medsebojne zveze zato nerodne. Največja zagata pa nastopi po 100 letih, ko prekorači mesto število prebivalcev, ko postane torej telo preveliko in obleka premajhna in začne pokati na vseh koncih in krajih. Center postane torej ne samo pretesen, ampak tudi nevaren vsled naraščajočega prometa in primanjko- vanja prostora. Od tega momenta dalje ni mesto nikoli več popolno urejeno, ker je treba vedno novih podiranj že obstoječega in novih reguliranj, ker postaja prav vse, tudi stanovanjski del, prenatrpan in pretesen. Znanost doživlja tu polom, gospodarstvo mesta pa anarhijo v spekulacijah in uničevanju narodnega premoženja s podiranjem celih že obstoječih blokov. Te težave prebolevajo danes ne samo vsa evropska vlemesta, ampak tudi vsa večja mesta v Nemčiji.

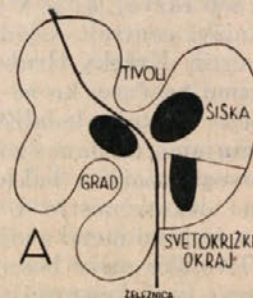
Napaka je torej v tem, da se ne razvija vse harmonično oziroma, kakor smo prej s primero povedali, da ne rase obleka vzporedno s telesom. Enkrat je prevelika, drugič premajhna, prav pa le malo, malo časa.

Poglejmo sedaj, kako je rešil prav ta problem mojster Plečnik pri novem regulacijskem projektu mesta Ljubljane in okolice. Svetokriški okraj je projektiral kot samoupravni del mesta Ljubljane z lastnim centrom in s tem razbremenil center sedanje Ljubljane. Toda ne samo da ga je razbremenil, še po-

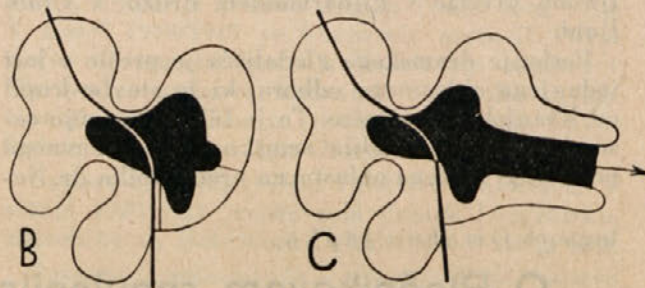

daljšal ga je v smeri proti svetokriškemu okraju. Tudi šišenski okraj bo dobil svoj center in s tem je stvar podobna trem mestom, ki se z razširjenjem približujejo vsak sebi. Ko se bodo združili, je že sedaj vse

tako pripravljeno, da se zlijejo vsi trije centri v enega samega, in predvideno je že, v katero smer se bo potem skupni center pomikal. Vse te tihe priprave za bodoči razvoj centra je mojster Plečnik genialno rešil. Glavna pridobitev urbanizma pa rezultira iz vsega tega. Kakor bi združil tri reke v eno in jo pognal mogočno naprej. Kakor kaže slika A, je center sedanje Ljub-

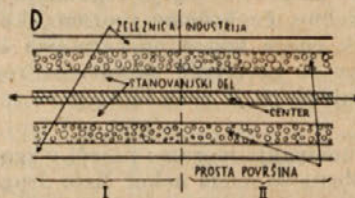

ljane nekako Marijin trg, Prešernova ulica, Šelenburgova ulica, pošta in del Dunajske ceste in Miklošičeve ceste. Ta center je prav za prav na skrajnem obodu Ljubljane in v neposredni bližini svetokriškega okraja. Linhartova cesta je center svetokriškega okraja, oba pa veže Dunajska cesta. Šišenski okraj se bo združil z obema. Slika B nam kaže nadaljnji razvoj —

združitev vseh treh centrov v enega, in slika C premikanje centra v ravni smeri proti Savi v pravcu današnje Dunajske ceste. Če iz vsega tega pregledamo glavno Plečnikovo misel in jo preštudiramo, vidimo jasno, kako si on misli bodoče mesto in s kako rešitvijo se izogne vsem problemom, ki so do sedaj tlačili vsa vlemesta v prostem razvoju. Njegovo vprašanje urbanizma leži v najpreprostejši rešitvi v obliki, ki je pričetek vsake naselbine — vasi. Ob eni glavni črti se razprostira vse in rase prosto, harmonično in v razvoju svobodno po potrebi. Da rabim prejšnjo primero: obleka rase vzporedno s telesom in tvori celotno harmonično sliko. Nakazal je to smer mojster Plečnik že pri svetokriškem okraju. Center je prema črta — Linhartova ulica.

Pojdimo po tej nakazani njegovi sledi dalje, izpopolnimo si na podlagi svetokriškega okraja tako mesto in dobili bomo njegovo misel bodočega mesta, ki je mogočna pridobitev sodobnega urbanizma. Vse težkoče odpadejo, ni problemov, vse je jasno kakor na dlani. Koliko sodobnega pojmovanja je v tem, se da pač le čutiti, in ne napisati.

Slika D nam kaže tako mesto v njegovem smislu, ni začetka, ni konca, v daljavo gre, dokler je pogoj za

razvoj dan, kakor vaške hiše ob cesti. Po sredi gre center, trgovski del mesta s trgovskimi stavbami, bankami, hoteli, borzo, gledališčem, uradi itd., na vsaki strani centra stanovanjski del (v vseh sistemih zidanja) s trgi, za tem pas prostih površin, to so parki, nasadi. Sem spadajo tudi šole in bolnice. Za temi bi bila železnica, in za njo na skrajni periferiji težka industrija. Predeli, naznačeni s številkami, so samoupravni deli mesta z gotovim številom prebivalcev in vsemi potrebnimi kulturnimi, socialnimi in samoupravnimi ustanovami.

Poglejmo sedaj, koliko so pri taki rešitvi odstranjene dosedanje napake. Regulacijski načrt sega v bodočnost lahko za 100 ali za 1000 let. V tem ni nikake bistvene razlike, samo toliko, da imamo namesto dveh dvajset samoupravnih delov ali na koliko prebivalcev pač zaključimo tako samoupravno telo. Mesto se raz-

vija normalno popolnoma po potrebi. Center ni vsled tega nikoli pretesen in nikoli prevelik. Mesto kaže vedno popolno sliko, in vse dimenzije se zmanjšujejo, ker je decentralizacija vsega.

Slika C nam kaže nadaljnji razvoj velike Ljubljane v tem smislu. Ni sicer mojster Plečnik še povedal, kako naprej, vendar se mi zdi, da je naznačil dovolj poleg že nakazanega naravnega razvoja Velike Ljubljane.

Vsekakor je to neprecenljiva pridobitev za našo Ljubljano in za študij urbanizma. In da se bomo zavedali Plečnikovega genialnega zamisleka Velike Ljubljane, zato sem napisal te vrstice, ker bi bilo škoda, da bi se pozabilo na to, kar se ne vidi, od česar pa znanost urbanizma lahko silno obogati. Moja tiha želja pa je, da bi se zavedal vsak Ljubljančan, kaj smo s tem pridobili.

Arch. Jožef Plečnik: Študija regulacije severnega dela Ljubljane, risal ing. arch. Vinko Glanz.

Pokojninski zavod za nameščence v Ljubljani

V središču bele Ljubljane, in sicer v njenem najlepšem delu, na oglu Aleksandrove in Gledališke ulice, nasproti Opere, ima svoje poslovne prostore Pokojninski zavod za privatne nameščence, ki izvršuje zakon o pokojninskem zavarovanju za privatne nameščence za Slovenijo in Dalmacijo. Pokojninski zavod je bil ustanovljen zato, da se zbirajo prispevki privatnih nameščenec. V tem zavodu nalaga danes svoj denar okoli 10.000 članov. Na tem mestu ne bomo govorili, kako ogromnega pomena je zavarovanje zoper onemoglost in starost.

Palača Pokojninskega zavoda na oglu Aleksandrove ceste in Gledališke ulice.

Vojna in njene posledice so uničile desetletni trud privatnih nameščenec in vrednost premoženja bivšega avstrijskega Pokojninskega zavoda. Po vojni je moral nanovo ustanovljeni ljubljanski Pokojninski zavod pričeti z novim delom, da ustvari nanovo zopet vse tisto, kar so vojne posledice porušile, in da izboljša zavarovanje.

Delodajalci in nameščenci, ki skupno vplačujejo zavarovalne prispevke, so se v tem zavodu tesno združili in gredo njih stremljenja roko v roki. V kratkem času so pokazali, da se morejo napraviti z združenimi močmi velike stvari. V desetih letih so zgradili novo ogrodje in nove temelje za pokojninsko zavarovanje. To novo ogrodje je povezano s tesnimi vezmi ljubezni do bližnjega. V vodstvu so nesebični ljudje, ki neumorno delajo za blaginjo zavarovancev.

Pokojninski zavod izplačuje svojim upokojenim zavarovancem pokojnine z draginjskimi do-

kladami, ki so leta 1930. že presegle vsoto 5 in eno četrt milijona dinarjev. Od početka poslovanja, t. j. od leta 1909. pa do konca leta 1930., je izplačal zavod na rentah in draginjskih dokladah nad 22.600.000 Din, na odpravninah za umrlimi zavarovanci pa nad 1.300.000 Din. Pri tem se stalno dviga število upokojencev. Na koncu leta 1930. je bilo 487 invalidnih in starostnih upokojencev, 330 vdov ter 290 sirot. Prav tako se dviga vsota rent letno za preko pol milijona dinarjev.

Četudi je bil Pokojninski zavod ustanovljen z namenom, da preskrbi onemoglim in zaradi bolezni ali starosti za službo nesposobnim privatnim nameščencem ter njihovim vdovam in otrokom pokojnine in rente, vendar to še ni vse, kar nudi Pokojninski zavod. Kajti imovina, ki jo nabirajo privatni nameščenci s pomočjo svojih službodajalcev za svoja stara leta, stalno narašča. Vendar ta denar ne leži mrtev, temveč se vedno zopet vrača narodnemu gospodarstvu. Zavod pomaga državi s posojili na ta način, da kupuje državne papirje (koncem leta 1930. jih je imel za preko 49.000.000 Din), banovinam in občinam posojuje denar (leta 1930. nad 27.000.000 Din), trgovini, industriji in kmetijstvu daje sredstva po zmerni obrestni meri na razpolago (leta 1930. preko 54.000.000 Din). Uprava zavoda pa tudi direktno sama leto za letom investira velike vsote v nepremičnine. V svoji uvidevnosti je uprava zavoda zavzela širokogrudno stališče proti sedanjí svetovni krizi, ki tudi nam ne prizanaša. To je javno dokumentiral predsednik Pokojninskega zavoda, g. Vekoslav Vrtovec, ob priliki vzidave temeljnega kamna ljubljanskega nebotičnika, ko je izrekel te-le lepe in važne besede:

«Poznamo krizo naše trgovine in industrije, čutimo pojave naše socialne bede in brezposelnosti. In zato smo vso našo kreditno politiko usmerili v tak pravec, da moremo to brezposelnost in socialno bedo na eni strani lajšati, a na drugi strani, da dobimo naša trgovina in industrija v produktivnih in investicijskih kreditih in delih za javne svrhe vsaj deloma gotov ekvivalent povrnjen. Zato gradimo, zato polagamo temeljni kamen ne le visoki zgradbi, ampak tudi delu za procvit našega narodnega gospodarstva.

Delo Pokojninskega zavoda v tem pravcu je dovolj vidno. Že s samimi našimi dosedanjimi zgradbami, ki so deloma dovršene, deloma še projektirane v Ljubljani, Mariboru, Celju, Splitu in Dubrovniku, smo veliko storili v olajšanje socialne bede. A marsikdo tudi v naši ožji javnosti morda še ne ve, da smo s cenanimi krediti, ki so služili našemu zavarovanju in predvsem našemu malemu človeku, pripomogli samo Ljubljani do največ enodružinskih in dvodružinskih stanovanj z okrog 400 stanovanjskimi sobami brez upoštetih drugih pri-

tiklin. In naše delo gre v tem pravcu naprej. Poznajo ga naša mesta, poznajo ga banovine, poznajo oni, ki imajo opravila z deli, ki gredo v korist celokupni naši javnosti. A ne samo to. Naš smoter gre tako pri nas na sedežu zavoda kakor tudi na morski obali za tem, da na eni strani pomagamo okrepitvi tujskega prometa, na drugi strani pa da najdemo nove življenjske žile za lajšanje brezposelnosti, krize in bede sploh. Zato forsiramo graditev železnice, ki bi vezala našo dravsko banovino po krajši poti s Sušakom in morjem ter odprla neprometnim krajem okno v svet.»

Te znamenite besede, ki jih je izrekel odlični predsednik zavoda, povedo, kako obsežno je sedanje karitativno in gospodarsko delo in kako

12 nadstropji, z vštetim pritličjem pa s 13 etažami. Ta kompleks bo dograjen prihodnje leto.

Da omili stanovanjsko bedo ter da po možnosti zmanjšuje brezposelnost, je Pokojninski zavod že leta 1926, sklenil dovoljevati stavbne kredite za gradnjo malih stanovanjskih hiš pod zelo ugodnimi pogoji. S temi krediti se je zgradilo po večjih centrih Slovenije in Dalmacije 106 manjših in večjih stanovanjskih hiš s preko 200 stanovanji. Stavbni krediti presegajo vsoto 16,000,000 Din.

Naše mesto pa je pridobilo s palačami in stanovanjskimi hišami, ki jih je zgradil Pokojninski zavod, na lepoti, ker se stavbe odlikujejo po svoji lepi arhitektonski zunanosti. Arhitekti, umet-

Stanovanjska hiša Pokojninskega zavoda na oglu Miklošičeve ceste in Pražákove ulice.

bogat program ima še vodstvo zavoda za bližnjo bodočnost.

Mi pa naj na tem tesnem prostoru naštejemo v kratkih besedah dobroto tega dela, ki ga bodo znali pravilno ceniti šele rodovi, ki pridejo za nami.

Pokojninski zavod za nameščence v Ljubljani je sezidal leta 1923, veliko uradno poslopje na oglu Aleksandrove ceste in Gledališke ulice. Istega leta je zgradil na Brinju sedem dvodružinskih, pod Rožnikom pa štiri dvodružinske stanovanjske hiše. Leta 1926, je postavil v Mariboru na Kralja Petra trgu štiri večje stanovanjske hiše. Na oglu Miklošičeve in Pražákove ulice je zgradil leta 1928, dve veliki palači. Skupna vrednost njegovih nepremičnin znaša nad 26,000,000 dinarjev. Sedaj se zida na oglu Dunajske ceste, Gajeve in Beethovnovе ulice velik kompleks, obstoječ iz treh palač. Med temi je nebotičnik z

niki in cela vrsta obrtnikov in trgovcev je dobila delo pri teh stavbah.

Imena mož, ki vodijo zavod, nam jamčijo, da bo Pokojninski zavod še veliko dobrega storil na karitativnem in gospodarskem polju. V načelstvu so tile gospodje: Predsednik Vekoslav Vrtovec; člani službodajalci: dr. Mirko Božič, podpredsednik, Josip I. Kavčič, ing. Avgust Heinrich, dr. Ernest Rekar, Adolf Ribnikar, Franc Jerič; nameščenci: Peter Bergant, Evgen Lovšin, podpredsednik, dr. Maks Obersnel, Avgust Bercieri, Franc Svetek, Janko Bukovec. Upravni odbor pa sestoji iz gg.: predsednika V. Vrtovca, obeh podpredsednikov dr. M. Božiča in Evgena Lovšina ter članov A. Ribnikarja in P. Berganta. Direktor zavoda je dr. Anton Sagadin, poddirektor pa dr. Janko Vrančič.

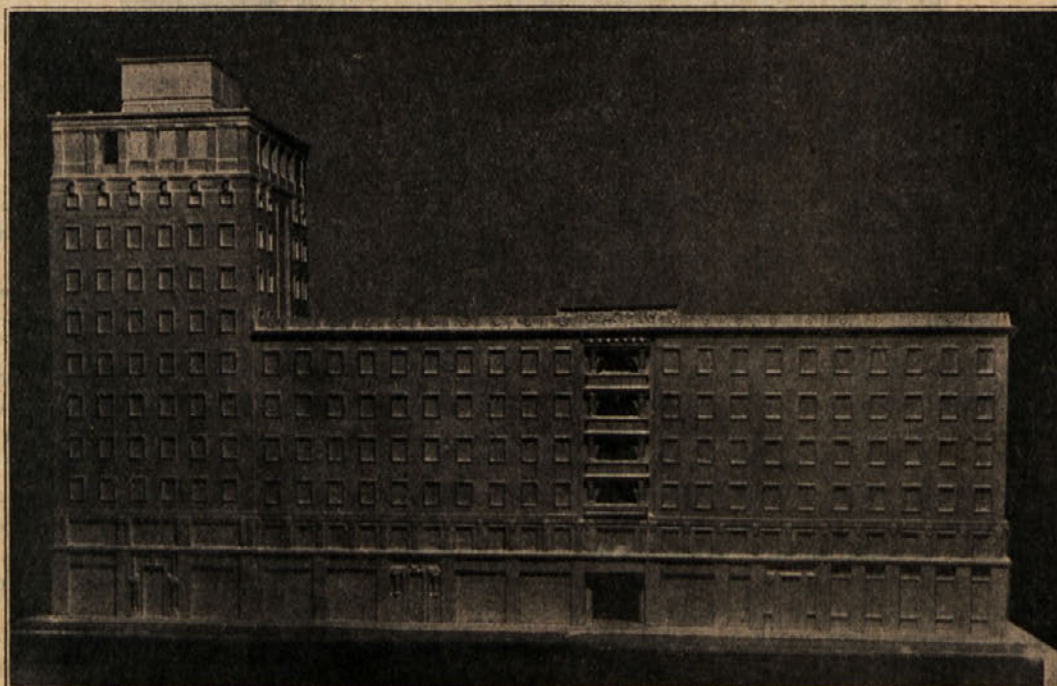
Narod zna ceniti vsestransko blagodejno delovanje Pokojninskega zavoda in v marsikaterem

srcu je zapisana iskrena hvala tistim, ki delajo z ljubeznijo za blaginjo svojega bližnjega, v srcu onih pa, ki še niso deležni dobrot pokojninskega

zavarovanja, se dviga vedno večje upanje in vroča želja, da bi bil ta prekoristni zakon čim prej razširjen na vso državo.

Ljubljanski nebo-
tičnik, ki ga gradi
Pokojninski zavod
na oglu Dunajske
ceste, Gajeve in
Beethovnovе ulice

Ivo Lah: **Naše delavsko zavarovanje**

Živimo v tako velikih časih, da smemo z vso upravičenostjo trditi, da smo na pragu nove dobe, novega veka, katerega dalekosežnosti in veličine si ne more naslikati niti najbujnejša fantazija. Gigantski napredek v znanosti in tehniki, kakršnega zgodovina ne pozna, je v toku zadnjega stoletja bistveno omajal temelje družabnega reda. Vsi dosedanja veliki zgodovinski dogodki — preseljevanje narodov, razpad rimsko-helenske kulture in razmah krščanske hierarhije ob zatonu starega veka, nadalje odkritja, izumi in reformacije ob zatonu srednjega veka — imajo samo politično in versko obeležje. Družabni red je pri tem ostal neizpremenjen. Suženjstvo in tlačanstvo je obstajalo do najnovejših dni.

svojega obstoja. Začetki so bili zelo skromni in primitivni. Nepregledna množina neznatnih bolniških blagajn (v bivši Avstriji nad 2000, v območju Dravske banovine blizu 100) najrazličnejših tipov je brez vsakih višjih vidikov in načel delila samo najnujnejše podpore obolelim delavcem. Z osvoboditvijo narodov po končani svetovni vojni pa je bil na mirovni konferenci podpisan pakt Društva narodov, posebna konvencija o mednarodni organizaciji dela, versajska pogodba in ostale mirovne pogodbe, ki vsebujejo na prvih mestih osnove za ureditev in izpopolnitev delavskega zavarovanja in delavske zaščite. Te osnove so priznale vse države, ki so članice Društva narodov. Delavsko vprašanje tvori podlago najvaž-

Palača Okrožnega urada za zavarovanje delavcev na Miklošičevi cesti.

Z velikopoteznim uvajanjem strojev v produkcijo in vedno širšim podjarmljevanjem prirodnih sil se je zgodilo nekaj nepojmljivo velikega, človeštvo si je pridobilo osebno svobodo, ki je ni mogel dati noben pravno-filozofski sistem, nobena religija.

Od prvotne čisto formalno-pravne osebne svobode smo se zadnja desetletja že precej približali k stvarni osebni svobodi posameznika. Delavstvu se je priznala politična enakopravnost zlasti glede udruževanja v strokovne organizacije. Nadalje se je zagarantirala delavstvu preiskrba ob času bolezni in nezgode — v najnaprednejših državah tudi že ob času onemoglosti in brezposelnosti. Novejša socialna zakonodaja gre pa še mnogo dalje, ona stremi za tem, da se regulira razdelitev dobrin tako, kakor je pravilno in pravično za delavca in delodajalca.

Naše delavsko zavarovanje je eno najstarejših, saj je pred kratkim praznovalo štiridesetletnico

nejših političnih dokumentov, po katerih se vodi povojna svetovna politika.

Jugoslavija je ena izmed prvih držav, ki je začela urejevati svoje delavsko zavarovanje. Naš zakon o zavarovanju delavcev z dne 14. maja 1922 si je priporil renome s spojitvijo (unifikacijo) vseh panog delavskega zavarovanja v enotno delavsko zavarovanje v eni instituciji, Osrednjem uradu za zavarovanje delavcev v Zagrebu, ki vrši svoje funkcije po okrožnih uradih in privatnodruštvenih blagajnah. Slovenija je dobila samo en okrožni urad s sedežem v Ljubljani.

S tem je naše delavsko zavarovanje tako napredovalo, da prav nič ne zaostaja za privatnim (življenjskim) zavarovanjem. OUZD v Ljubljani, ki ima 100.000 članov s približno eno milijardo dinarjev zavarovanega letnega delavskega zaslužka, smemo primerjati po njegovi kapitalni moči in sistemu poslovanja le z največjimi privatnimi zavarovalnicami svetovnega slovesa.

Kopališče «Jadran».

Nič manjši ni napredek našega delavskega zavarovanja, kar se tiče nege obolelih zavarovancev. Pri tem ne mislimo toliko na višje dajatve in daljšo podporno dobo napram predvojnemu zavarovanju, kakor na specialno zdravljenje. V ambulatorijih OUZD-a imajo rentgen, višinsko solnce, fizikalno zdravilišče itd. — kratkomalo vse zdravilne priprave in pomočke, ki jih pozna moderna medicina in ki so sicer pristopne le premožnejšim ljudem.

Ena glavnih teženj našega delavskega zavarovanja je ta, da se napravijo zdravilišča in kopališča dostopna tudi najsiromašnejšemu sloju — delavstvu — vsaj takrat, ko je potreba najbolj pereča, t. j. ob času bolezni in rekonvalescence.

Že bivša Okrajna bolniška blagajna za Slovenijo v Ljubljani, ki se je s 1. julijem 1922 preselila v OUZD, je kupila v naši solnčni Dalmaciji, ki jo imenujejo tujci «deželo tisoč otokov» in «deželo večne pomladi», na otoku Rabu zdravilišče «JADRAN» za bolne delavce, katerih zdravljenje zahteva morsko klimo in morske kopeli. Lična stavba «Jadrana», ki leži na obali evfemijskega zaliva sredi bujne subtropske flore ob koncu znamenitega parka mesta Raba, ima prostora za 40 pacientov. Letni promet znaša okoli 400 oseb.

Nedostatnost prostorov «Jadrana» in vedno bolj pereča potreba po radiotermalnem zdravljenju je prisilila OUZD, da je leta 1930. kupil v zeleni Savinjski dolini, katere topli zdravilni vreli so bili že starim Rimljanom dobro znani, zdravilišče «Radio-Therma LAŠKO». Zdravilišče, ki je po izvršenih adaptacijah dobilo tudi na zunan najlepše lice, ima prostora za 160 oseb. Letni promet znaša okoli 1200 pacientov.

Lastnega delavskega zdravilišča s planinsko klimo OUZD žal še nima in se mora zato posluževati zdravilišča «Klenovnik», ki leži v hrvaškem Zagorju, svetovnoznanim po predhistorijskih izkopinah (homo krapinensis) blizu kraja Ivanec v območju OUZD-a v Zagrebu. «KLENOVNIK» je največje zdravilišče našega delavskega zavarovanja.

V njem je investiranih preko 20.000.000 Din. V zdravljenje se sprejemajo v začetnem stadiju na pljučih oboleli delavci. Posebnost «Klenovnika» je obsežna in vzorno urejena ekonomija, v kateri dobijo pacienti svoji diagnozi primerno zaposlitev na svežem zraku. Prostora je za 200 oseb. Letni promet znaša okoli 2000 bolnikov.

Naše delavsko zavarovanje ima v ostalih krajih Jugoslavije še celo vrsto zdravilišč, kopališč itd. Naj omenimo samo nekatere važnejše: «Brestovac» na Slemenu pri Zagrebu, «Kasindol» pri Sarajevu, «Palić» pri Subotici, zdravilišče «Strazilovo» v Banji Koviljači, «Terapija» v Zagrebu, zdravilišče «Zagreb» na otoku Krku itd.

Bili bi pa vse preveč enostranski, ako bi se omejili samo na zdravniško udejstvovanje OUZD-a. Nič manj važna ni tudi narodno-gospodarska stran delavskega zavarovanja, zlasti ob času sedanje svetovne krize. Prvotno bolniško zavarovanje je poznalo samo «kurativno» zavarovanje, ki obstoja izključno v zdravljenju bolnikov. To zavarovanje je začel OUZD že od vsega začetka vedno bolj intenzivno izpopolnjevati z novejšim in važnejšim «preventivnim» zavarovanjem, ki gre za tem, da se obolenja, nezgode itd. kolikor mogoče preprečijo in omejijo na minimum. Preventivno zavarovanje je koristno ne samo delodajalcem, katerim se bremena delavskega zavarovanja znižujejo, temveč tudi delavcem, ki nimajo in ne smejo imeti v podporah 100%ne kompenzacije za izgubljeno zdravje in delazmožnost.

Ideja preprečevanja nezgod, obolenj itd. se zdi na prvi pogled nekako neresna, toda ne smemo pozabiti dejstva, da se z izpopolnjevanjem varnostnih naprav, higijene delavnic, poukom delavstva itd. da preprečiti mnogo nezgod, obolenj itd. Brez vsakih teoretičnih razmotrivanj spomnimo samo na dejstvo, da je OUZD s preventivnim zavarovanjem dosegel zelo velike uspehe, ki so omogočili, da daje tako velike podpore, kakršnih ne bi zmogla pri enakih prispevkih nobena predvojna bolniška blagajna. Kot konkreten dokaz navajamo samo statistično dokazano dejstvo,

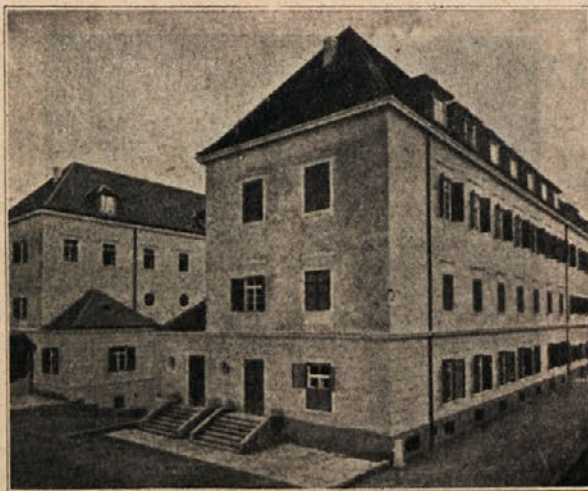

Glavno zdravilišče Laško.

da je umrljivost zavarovancev OUZD-a skoraj za polovico manjša od umrljivosti članov bivših bolniških blagajn. Sedaj umre od tisoč zavarovanih delavcev na leto samo pet namesto nekdanjih deset. Osnovni princip racionalnega gospodarstva «z minimalnimi žrtvami doseči maksimalne uspehe» je obenem tudi osnovni princip našega delavskega zavarovanja.

Statistika OUZD-a se ne omejuje samo na zavarovalno-tehnične potrebe, temveč daje tudi najrazličnejšim drugim interesentom stalne informacije. Naj omenimo samo poročevalno službo OUZD-a časopisnim redakcijam o kretanju števila zavarovanih delavcev, o gibanju delavskih plač itd. Ti podatki tvorijo poleg borznih poročil, indeksov cen itd. najzanesljivejšo podlago za proučevanje gospodarskega stanja. Skoraj ni časopisa in razstave v Dravski banovini, pri kateri ne bi sodeloval OUZD s svojimi statističnimi podatki. Še mnogo važnejše so vsakoletne publikacije najzanimivejših statističnih podatkov OUZD-a, katere so si zbog svoje znanstvene vrednosti utrle pot do našega najvišjega znanstvenega foruma — do vseučilišča v Ljubljani.

Ni torej nikako pretiravanje, ako trdimo, da je delo OUZD-a v Ljubljani velikega socialno-

Zdravilišče Klenovnik.

medicinskega, narodno-gospodarskega in kulturno-znanstvenega pomena. Z ozirom na nove ideje in metode v problemih delavskega zavarovanja, katere streme vse za tem, da doseže vsak naš delavec ne samo v zdravljenju, ampak vsepovsod popolno enakopravnost z ostalimi člani človeške družbe, je pa udejstvovanje OUZD-a celo zgodovinskega pomena.

Spomeniki in druge znamenitosti

Rotovž je renesančna stavba z balkonom in peterovogelnim urnim stolpom, ki so ga nanovo zgradili v letih 1717—1718 po podrtjem prvotnem, ki je stal na istem mestu in je bil že zelo star in neznaten. Znamenita je sejna dvorana, ki ima v rdečem mramorju vklesana vsa imena ljubljanskih županov, počevši z letom 1484. Na levi strani visi slika Ivane Kobilčeve, ki jo je poklonil slavnemu jugoslovanski škof djakovski Strossmayer in ki predstavlja Slovenijo, ki slavi Ljubljano. Na desni strani pa je slika Ljubljane, ki je delo Fr. Vavpotiča.

Te dni bodo odkrili spomenik kralju Petru Osvoboditelju, ki bo stal na rotovškem stopnišču. Spomenik je izdelal akademski kipar Lojze Dolinar.

Pred rotovžem stoji vodnjak italijanskega mojstra Francesca Robbe, ki je brez dvoma najlepši javni spomenik mesta Ljubljane. Devet let je delal Robba na tem spomeniku brez prestanka. Dobil je za to svojo mojstrovino ljubljansko meščanstvo in mesto v zunanjem občinskem svetu. Svoj čas je bil ta vodnjak središče mestnega tržnega prometa.

Marijin trg s Prešernovim spomenikom.

Sicer je treba omeniti izmed spomenikov še spomenik največjega slovenskega pesnika dr. Franceta Prešerna (1800—1848) na Marijinem trgu, ki ga je napravil akademski kipar Ivan Zajec, potem spomenik Valentina Vodnika, prvega slovenskega pesnika, na Vodnikovem trgu, ki je delo akademskega kiparja Al. Gangla, Trubarjev spomenik ob koncu Aleksandrove ceste, ki je delo Franca Bernekerja, dalje spomenik velikega slavista dr. Franca Miklošiča na Trgu kralja Petra, ki sta ga izvršila Ivo Kos in Svitoslav Peruzzi, spomenik Valvasorjev pred muzejem, lepi Marijin steber na Trgu sv. Jakoba, ki so ga poklonili kranjski deželni stanovi za spomin na osvoboditev iz turškega jarma, spomenik sv. Trojice na Kongresnem trgu iz leta 1722. nasproti uršulinske cerkve, ki spominja Ljubljano na osvoboditev mesta

Trubarjev spomenik.

pred kugo, potem nagrobni spomenik dr. Janeza Ev. Kreka, velikega organizatorja, na pokopališču pri Sv. Križu.

Kot spomenik iz najnovejše dobe je treba omeniti krasno zasnovani spomenik Napoleonu na trgu pred križevniško cerkvijo, ki so ga postavili po načrtu mojstra Plečnika na pobudo Glasbene Matice, ki je hotela za svojo tako uspešno turnejo po Franciji opozoriti že naprej francosko javnost na Slovence. Iz skromnega predloga, naj se postavi v škofiji, v kateri je nekaj časa stanoval Napoleon, spominska plošča, je zrasla velikopotezna misel, proslaviti 120letnico Ilirije oživilene na slovesnejši način. Mestna občina je pokazala popolno razumevanje za veliko stvar in je skupno z Glasbeno Matico v rekordnem času dveh mesecev postavila mogočen spomenik. Sloki steber nosi ob svojih straneh glavo Napoleona in Ilirke, ki sta delo akademskega kiparja Lojzeta Dolinarja, besedo pa je dal Oton Župančič.

Narodni muzej na Muzejskem trgu je eden najstarejših muzejev kraljevine in je bil ustanovljen leta 1821. kot deželni muzej. Sedanja, leta 1888. v visokorenesančnem slogu zgrajena muzealna stavba hrani v dvorani znamenite stropne slike Ivana Šubica, dalje slikarja Jurija Šubica podobe sledečih znamenitih Kranjcev: Valvasorja, prvega zgodovinarja, Vodnika, prvega slovenskega pesnika, Zoisa, prvega mecena umetnosti, in grofa Herbersteina, znanega avstrijskega državnika, ki je bil doma v Vipavi.

1.) Arheološki oddenek vsebuje kot posebnost izkopine in najdbe iz dobe mostičarjev iz neolitične kulturne dobe na Ljubljanskem barju, bogate izkopine iz hallštadske dobe, med temi tudi dobro ohranjeno situlo iz Vač, o kateri se je že tako veliko pisalo in govorilo in ki izvira iz 5. stoletja pr. Kr. Tudi doba la Tène je dobro zastopana, zlasti z izkopinami iz Podzemlja. Izredno bogate so najdnine iz rimske dobe.

Muzej z Valvasorjevim spomenikom.

2.) Umetnoobratni oddenek obsega bogato zbirko znanih kranjskih majolik, številne domače izdelke steklarske industrije, spomenike in predmete zelo razvite cerkvene umetnosti.

3.) Etnografski muzej vsebuje bogato zbirko domačih narodnih noš, vezenj in ročnih del, notranjščine slovenskih kmetijskih hiš itd.

4.) Naravoslovno-zgodovinski oddenek obsega zoološko zbirko z zastopniki domače favne, dalje botanično, mineraloško in paleontološko zbirko.

Galerija slik

hrani mojstre, med katerimi je izmed tujih mojstrov treba omeniti Giana Francesca Da Rimini (1470), čigar prekrasno Madono so nedavno odkrili v farni cerkvi v Hočah pri Mariboru.

Iz domačega umetnostnega življenja srednjega veka zaslužijo omenitve negativi fresk iz XIII. stoletja kakor tudi odlomki gotških fresk iz prve polovice XV. stoletja.

Izmed domačih slikarjev iz baročne dobe je zastopan Valentin Metzinger (1702—1759) kot izrazita umetniška osebnost z veliko oltarno sliko Brezmadežnega spočetja. Njegov 20 let mlajši tovariš Anton Cebež iz Ajdovščine se nam predstavlja z dvema slikama. Fortunat Bergant je znamenit poleg cerkvenih slik zlasti kot portretni slikar. Tudi plodoviti Leopold Layer je zastopan z več oljnimi slikami. Od Lovrenca Janše, poznejšega profesorja akademije upodablajočih umetnosti na Dunaju, ima galerija dve pokrajini.

Izmed domačih umetnikov iz biedermeierske dobe je na prvem mestu omeniti Matijo Langusa (1795—1855) iz Kamne gorice na Gorenjskem. Izboren portretist je bil Mihael Stroj. Znamenita krajinarja iz te dobe v galeriji sta Marko Pernat (Pernhart), slikar naših planin, in Franc Kurz pl. Goldenstein.

Novo dobo slovenskega slikarstva zastopajo Janez Wolf iz Leskoveca na Dolenjskem, dalje mojster Janez Šubic in Anton Azbe in naposled pokrajine Ivana Franketa.

Od slikarjev iz najnovejše dobe hrani galerija slike Ivana Groharja, Rikarda Jakopiča, Ivana Vavpotiča, Matije Sternena, Matije Jame, Petra Zmitka, Ivana Tratnika, Anice Zupančeve in drugih.

Tudi moderni slovenski kiparji Alojz Gangl, Lojze Dolinar in I. Berneker so zastopani z nekaj skulpturami. V stopnišču so odlivki iz mave po skulpturah kiparja Stepiča.

Narodna galerija

je bila otvorena leta 1928. v nanovo prezidanih in obnovljenih dvorinah bivšega Narodnega doma na Aleksandrovi cesti.

Posebno bogata je galerija s slikami domačega impresionizma, zlasti Ivana Groharja, Rikarda Jakopiča, Matije Jame, Mateja Sternena. Dobro zastopani so tudi predniki impresionizma Ivana Kobilčeva, Josip Petkovšek in Ferdo Vesel.

Spomenik Valentina Vodnika.

Najstarejša hiša na Mestnem trgu

Po stari grški pravljici so se Argonavti pod vodstvom kraljeviča Jazona vračali iz solnčne Kolhide po Donavi in Savi do mesta, kjer stoji današnja Ljubljana. Ustanovili so baje tu Emono in gotovo je, da se niti Jazonu niti ugrabljeni kraljični Medeji in njunim Argonavtom ni sanjalo, da bo na to Emono, sedanjo Ljubljano, čez toliko in toliko stoletij gledal z željami in hrepenenjem mali slovenski narod kot na svojo prestolnico in svoje središče.

Dognano je, da se Ljubljana pod imenom Laybach ali pa Lubigana v zgodovinskih listinah prvič imenuje leta 1144, ko je bil gospodar Ljubljane znameniti koroški vojvoda in pospeševatelj viteškega pesništva Bernard Sponheimski, oziroma njegov zastopnik kastelan Vodalrik. Ljubljana je bila takrat že dokaj obsežno in dobro zavarovano mesto, ki se je razprostiralo med pričetkom sedanje Florijanske ulice in današnjim Čevljarskim mostom. Na eni strani jo je obkrožala in branila pred napadi Ljubljanica, na drugi pa strmi in dobro utrjeni Grad.

Ni čuda, da je tako solidno utrjeno mesto z eminentno važno naravno pozicijo v obilni meri privabljalo vedno nove in nove naseljence. Mesto se je zato hitro širilo in že kakih 100 let kasneje se je najstarejšemu delu Ljubljane, to je Staremu trgu, pridružil še Novi trg na levem bregu Ljubljance, tam, kjer je danes Križevniška in Gospodarska ulica. Tu so se naselili po večini mogočni in bogati kranjski plemiči, ki jim je življenje v mestu veliko bolj prijalo kakor puščobno samotarjenje na podeželskih gradovih. Vzporedno z Novim trgom je začel naraščati tudi sedanji Mestni trg.

Mestni trg ni najstarejši del Ljubljane, reči pa moramo, da je že od 14. stoletja najimenitnejši del ljubljanskega mesta. Tu je stala od 1484. leta dalje stara mestna hiša, ki so jo leta 1719. nadomestili z novo, ki stoji še danes. Vsakemu količkaj domoljubnemu Slovincu je ta ljubljanski magistrat znan kot ena najlepših baročnih stavb vse Slovenije. Zani so ljubljanski meščanje, ki so v onem času očitno zelo ljubili umetnost, naravnost razkošno razsipali z denarjem. O tem priča tudi vodniak pred magistratom, ki ga je izdelal uveljavljeni italijanski arhitekt in kipar Francesco Robba. Iz tega sledi, da so bili ljubljanski meščani prvič ne samo zelo bogati, ampak da so že zgodaj mislili predvsem na svoj reprezentančni trg, to je Mestni trg. Tu se je torej sklenila vrsta ljubljanskih patricijskih hiš, v katerih je razkošno prebivalo in uspešno trgovalo ljubljansko mestno in denarno plemstvo (patriciji). Med drugimi starinskimi hišami Mestnega trga je posebne omembe vredna sedanja Skabernetova hiša, Mestni trg št. 10, ki je v marsikaterem oziru ena prvih ljubljanskih patricijskih hiš, važna ne samo v kulturno-zgodovinskem, ampak tudi v umetnostnem pogledu.

Naibžje je bila ta hiša zgrajena že kmalu iznočetka 16. stoletja. Njen prvi v listinah izkazani posestnik je bil Leonhard Chrön (Hren).

Fasada, tronadropne hiše, ki se je v teku stoletij prav naglo menjala, je bila vseskozi baročna. Poseben znak te baročnosti je dal po vsej širini fasade tekoči baročni balkon, ki se je ohranil

do danes samo v srednjem delu nad portalom. Baročni so bili tudi ornamenti pod okni in nad okni, prav tako tudi lizene med njimi. Po našem mnenju so ti baročni ornamenti ohranjeni, vsaj v svoji glavni koncepciji, še danes in kažejo veliko umetniško vrednost. Mnoge finejše, čisto figurativne linije teh ornamentov bi mogle človeka zavesti k mišljenju, da je v poznejših časih baročno jedro ornamentov doživelo zelo posrečene izpremembe v smislu elegantnejšega rokoko-sloga.

Posebne vrednosti je pri tej hiši notranje štirikotno dvorišče. Na vzhodni in severni strani se dá še danes navzlic adaptacijam dobro slediti stebrovje križnih hodnikov, ki so se neokrnjeni ohranili na zapadni in južni strani. Ti križni hodniki se odlikujejo po vitkosti stebrov in harmonični razporeditvi obokov, največja njih odlika pa je vsekakor zapadna, to je pročelna stran, kjer je prostor med posameznimi stebri do balustradne višine v I. in II. nadstropju izpolnjen z vitkimi pilastri. Te vrste pilastri vnašajo v arhitektonsko solidnost in enakomernost obilo življenja in elegancije. Zato bi smeli trditi, da so ti križni hodniki neprimerno lepši in popolnejši izraz renesance na Slovenskem kakor pa hodniki v znanem gradu Auerspergov v Soteski na Dolenjskem.

Prvi znani posestnik te hiše je bil Leonhard Hren, precej znano ime ne samo med ljubljanskimi meščani, ampak tudi ime dalekosežne važnosti v slovenski kulturni zgodovini. Ta Leonhard Hren, eden najuglednejših patricijev, večkratni ljubljanski mestni sodnik in petkratni ljubljanski župan, je bil tudi član kranjskega plemiškega stanovskega zbora. Kot navdušen protestant in zaščitnik slovenske reformacije je leta 1565. načeloval kranjski stanovski deputaciji, ki je pri nadvojvodi Karlu, gospodarju Notranje Avstrije v Gradcu, energično zahtevala, da se oče slovenske reformacije in knjige Primož Trubar pusti še dalje v Ljubljani kot protestantski superintendent (škof).

V tej hiši je torej moral biti rojen Leonhardov sin Tomaž, kasnejši katoliški ljubljanski škof. Čudno se utegne zdeti, da je sin protestantskega očeta postal tako vnet katoličan in glavni voditelj protireformacijskega gibanja ne samo v Sloveniji, ampak tudi v vseh pokrajinah Notranje Avstrije. Izpreobrnitev pripisujejo čudežu. Tomaž Hren je bil poseben ljubličenec tedanjega nemškega cesarja Ferdinanda II., ki ga je leta 1599. sam osebnostno imenoval za ljubljanskega škofa na starodavni stolici sv. Maksima. Škofoval je celih 31 let. Kaj pomeni ime Tomaža Hrena v naši domači kulturni preteklosti, je znano. Pobijal je protestante in jih spreobračal s pomočjo glasovitih «protireformacijskih komisi» in uporabljal pri tem ista sredstva, ki so že Primožu Trubarju služila izredno uspešno — tiskane slovenske knjige. S tem se je slovenska književnost, ki so jo obudili naši protestanti, uveljavila in ohranila, in slovenska knjiga je od tedaj naprej zvesto stala ob strani malemu slovenskemu narodu v vseh njegovih bojih za obstoj v sosedstvu mogočnih tekmovalcev. S tem si je Tomaž Hren poleg Primoža Trubarja zagotovil eno najbolj častnih mest naše narodne preteklosti.

Iz rok Hrenove družine je sedanja Skabernetova hiša prešla v začetku 17. stoletja v posest plemiškega rodu Watz von Watzenberg, ki je imel več fidejkomisnih posestev in gradov po vsej Kranjski. Tudi hiša v Ljubljani je bila dovršen čas fidejkomis. Ko so bili Watzi povzdignjeni v

Od tedaj dalje posluje v tej stari patricijski hiši imenovana ugledna trdnjava, ki uživa velik sloves po slovenskih deželah. Človek bi skoraj vzkliknil: «Nil novi sub sole!», ko se zamisli nad bogato preteklostjo te svojevrstne ljubljanske hiše. Zgrajena od bogatega ljubljanskega pa-

stan nemških državnih grofov (Reichsgrafen), so hišo prodali goriškim plemičem Reja, ti pa nato družini Paschach. Od teh jo je kupila že v prejšnjem stoletju znana ljubljanska družina Pammer, ki je pa hišo že leta 1891. prodala Avgustu Skabernetu, ustanovitelju manufakturne trdnjave A. & E. Skaberne, in njegovi ženi Adeli Schrey pl. Redlwerth.

tricija-trgovca v kombinirani renesanci in baroku, je bila pod svojo streho neposredna priča, oziroma celo voditeljica najbolj razgibanih časov naše preteklosti. Bila je priča delu Primoža Trubarja in slovenskih protestantov, vzgojila je katoliškega reformatorja Tomaža Hrena, spremljala delo Schönlebna, Valvazorja in njegovih akademikov, dokler se ni po tolikem času zopet vrnila k svojemu prvotnemu namenu, k trgovini.

Ljubljana in njeni velesejmi

Institucija ljubljanskega velesejma se je kot prva svoje vrste v Jugoslaviji ustanovila leta 1920., leta 1921. se je priredil že prvi mednarodni vzorčni velesejem. Bilo je tedaj 470 razstavljalcev, od teh 17 inozemcev. Na letošnjem XI. pomladanskem velesejmu je bilo pa že 816 razstavljalcev, med temi 299 inozemskih. Iz tega se vidi ogromni razvoj in napredovanje te gospodarske ustanove. Uprava velesejma pa ni ostala le pri prirejanju mednarodnih vzorčnih velesejmov, ampak je posegla razen v industrijo, obrt in trgovino tudi v vse ostale panoge narodnega gospodarstva, zlasti v kmetijstvo, šumarstvo, lovstvo in na vsa kulturna polja, sport, telesno kulturo itd. Tovrstne razstave se prirejajo zlasti v jeseni pod geslom «Ljubljana v jeseni». Uprava velesejma je s požrtvovalnim in uspešnim sodelovanjem skoraj celokupne slovenske javnosti in strokovnjakov vseh panog priredila že po eno ali več sledečih razstav:

Kmetijsko, mlekarско, čebelarско, vinarsko, plemenske živine in konj, psov, perutnine, kuncev,

Ljubljana, čeprav najmanjša in najskromnejša izmed treh jugoslovanskih prestolnic, ima smisel za enotnost, veličino, ugled in procvit naše države, in sicer ne v najmanjšem obsegu.

Ta širokopoteznost stremljenja in hotenja našega od treh tujih držav obkoljenega slovenskega naroda odseva tudi v delovanju in v uspehih ljubljanskih velesejmov. Ti sejmi so solidno vodeni in organizirani. Ljubljanski velesejmi združujejo v svojem taboru vso Slovenijo, pa tudi dobršen del ostalih pokrajin naše širne države.

Ne da se namreč tajiti dejstvo, da je Ljubljana ravno zaradi svoje najbolj zapadne lege v vsej kraljevini najbližja ostali centralni in zapadni Evropi in da je najvažnejše in največje križišče svetovnih prog v Jugoslaviji.

Tu se križajo v resnici svetovne proge Pariz—Milan—Trst—Beograd—Sofija—Carigrad; odnosno Beograd—Bukarest s svetovno progo Praga—Dunaj—Gradec—Trst—Rim ter z vzporedno progo Frankfurt—Monakovo—Beograd.

kanarčkov; Zoo; sadno, račio, stavbno, male obrti; zelenjadarsko, vrtnarsko; esperantno, meščanskih šol, zadružno; higiensko; gozdarsko, lovsko; umetnostno, žensko kulturno, sportno.

Pestrost, mnogobrojnost in temeljitost so žig teh razstav in velesejmov Ljubljane. Vse prireditve ljubljanskega velesejma imajo svoj posebni, samonikli značaj, ki se ne priznava in odobrava samo doma, marveč tudi v inozemstvu.

Vse naše prireditve v Ljubljani, ki naj informirajo svet o stanju naše kulture in gospodarstva, so izrazito jugoslovanskega značaja. Tudi naš ljubljanski velesejem je bil zasnovan na tej široki in narodni bazi. Uspeh ni izostal. Z reprezentativno izložbo sadov našega resnega dela in organizacije smo dokazali inozemstvu, da smo že stopili v krog gospodarsko razvitih držav Evrope kot enakovreden člen, ne kot varovanci ali celo nekaka kolonija. Inozemstvo naj spoznava, da naša notranja konsolidacija kljub vsem zaprekam in kletvam čvrsto napreduje, da je tudi pri nas razvit čut za delo in red, okus in lepoto. Letošnja jesenska prireditev Ljubljanskega velesejma bo to posebno živo pokazala.

Ljubljana je torej v pravem pomenu besede ključ do Jugoslavije in s tem do Balkanskega polotoka. Da pa tudi življenje v Ljubljani sami pridobiva na velikomestnem značaju, nam pričajo izredno snažni hoteli, udobne in lepo urejene restavracije, razkošno opremljene kavarne, vesela zabavišča itd. Posebno privlačno silo pa ima Ljubljana izmed vseh jugoslovanskih mest po svoji krasni legi na pragu divnih slovenskih planin in jezer, kamor dospejo naši gostje v nekaj urah železniške vožnje.

Ljubljana je najizrazitejša nositeljica in predstaviteljica jugoslovanske misli proti zapadu, njeni velesejmi razgrinjajo vse bogastvo in napredek te zemlje in njenih prebivalcev pred očmi tujega sveta, pričajo pa tudi o solidnosti, poštenosti, točnosti in vestnosti slovenskih duševnih in telesnih delavcev, ki so si pridobili po teh svojstvih dober sloves v tujem svetu. Zato so ljubljanski velesejmi ne samo provincialna izložba male Slovenije, ampak v resnici splošna prireditev združene in vedno močnejše domovine Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Novo življenje v našem knjigotrštvu

Založba Modra ptica

Pri čitanju naših starejših avtorjev sem se velikokrat čutil, odkod jim njihova velika preproščina in naivnost, ko so bili vendar možje svetovnega obzorja, ki so izredno dobro poznali svetovne literature in svoje velike sodobnike. Rešitev tega vprašanja sem deloma našel v njihovih pismih, ki so se zdela, če so bila pisana v nemščini, na sodobni kulturni višini, slovenska pa vsa okorna in solzava, tipično provincialna, kakor da bi se v slovenščini ne dalo pisati drugače. Vzrok temu vidim v veliki meri v pomanjkanju večjih domačih del v prozi, največ pa v pomanjkanju dobrih prevodov iz svetovne književnosti, ki bi vtisnili še mlademu, za pisanje nadarjenemu čitatelju smisel za prozo v domačem jeziku.

O kakem sistematično organiziranem književnem trgu se za dobo pred svetovno vojno ne dá govoriti. Imeli smo pač »Zabavno knjižnico«, »Knezovo knjižnico«, »Mohorjevo družbo« in še nekaj podobnih, toda vse to je bilo namenjeno domačemu štivu, ne pa resničnemu ljubitelju in poznavalcu lepe knjige. Pomanjkljivost se kaže poleg nesistematične izbire predvsem v opremi in tisku, na kar se takrat očitno ni polagalo skoraj nobene važnosti. Nekatere založbe so se sicer semtertja nekoliko potrudile (Schwentner, Bamberg itd.), toda preko sporadičnega izdajanja domačih del in prevodov iz tujih književnosti ni prišlo.

Po prevratu se je občutila ta pomanjkljivost le še močneje. Domača proizvodnja je občutno padla, ljudje so se odvrnili — na videz — od kulturnih vrednot k politiki in sportu, in že se je zdelo, da preti vsej naši književnosti prav klavern zastoj, če že ne konec.

Založba »Svet« je bila prva, ki je posijala v te obupne razmere kakor svetel žarek. Tolstega »Ana Karenina«, Dostojevskega »Bratje Karamazovi«, oboje v odličnem prevodu Vladimirja Levstika, Mukeržijeva »Mladost v džungli« v prevodu Josipa Vidmarja, vse tri knjige — za naše razmere nenavadno izbrano opremljene — so bile pravi dogodek na našem knjižnem polju. Založba, ki je prva uvedla sistem plačevanja na obroke, se je razblinila zaradi pomankljivosti v organizaciji.

Šele založbi »Modri ptici« je bilo namenjeno, zanesti red v kaos našega knjižnega trga, nuditi čitateljem in ljubiteljem lepo knjigo v najlepši opremi; in v najboljših prevodih obenem z največjimi ugodnostmi plačevanja. Sistematizirati knjižno produkcijo. Vse to je v najvišji meri uspelo »Modri ptici« z železno organizacijo in z inteligentnim vodstvom. Sistem plačevanja mesečnih obrokov se je kar najbolje obnesel. Založba nudi svojim naročnikom letno po

štiri velike prevode iz svetovne književnosti. Stik med založbo in čitatelji vzdržuje mesečna revija »Modra ptica«, ki je moderno urejevana in ki zbira okrog sebe vse, kar kaj v domači literaturi obeta. Poleg rednih publikacij izdaja M. P. tudi izredne, ki so naročnikom na razpolago po kar najnižjih cenah. Knut Hamsun »Blagoslov zemlje« in »Pana«, dveh romanov, ki ju je »Modra ptica« izdala kot svoji prvi knjigi.

Knut Hamsun,

avtor »Blagoslova zemlje« in »Pana«, dveh romanov, ki ju je »Modra ptica« izdala kot svoji prvi knjigi.

»Blagoslov zemlje« in »Pan« (izredna publ.), Galsworthyjev »Temni cvet«, Scottov »Ivanhoe« (izredna publ.), Čehova novele »Anjuta«, Mériméejeva »Šentjernejska noč«, Lagerlöfove »Gösta Berling«, Baringova »Daphne Adealne«, O'Flahertyjeva »Noč po izdaji«, vse v odličnih prevodih O. Župančiča, Vl. Levstika, J. Vidmarja, St. Lebna, R. Kresala — ena sama vrsta krasno opremljenih prevodov iz svetovne književnosti, ki bodo obdržali trajno vrednost. Neizčrpen niz dobrega štiva, nenadomestljiva šola jezika za naše mlade prozaiste. Temelj bodočim velikim slovenskim romanopiscem in pisateljem. Jekleno sidro za domači jezik. Prodor našega jezika do svetovne višine. — Preblizu smo še, da bi mogli v vse potankosti pravilno oceniti delo te mlade, sijajno uspevajoče založbe. O njej bo morala nekoč izpregovoriti naša literarna zgodovina. Pač pa je ja. no viden njen veliki vpliv. Po njenem zgledu so v zadnjem času začele delati številne založbe, ki vse doprinašajo k obogatitvi našega knjižnega trga.

Vladimir Bartol.

Založba izda vsako leto štiri velike knjige, prevode iz svetovne književnosti, poleg tega še mesečno revijo »Modro ptico«. Letna naročnina znaša za knjige, vezane v polusnje, Din 300.—, za knjige, vezane v platno, Din 240.—, kartonirane Din 180.—. Ta naročnina se

lahko plačuje v mesečnih obrokih po Din 25.—, 20.— in 15.—. Posamezne knjige so v knjigotrštvu mnogo dražje. Naroča se pri »Založbi Modri ptici« v Ljubljani, Rimska cesta št. 3, telefon št. 31-63. V vsako hišo »Modro ptico«!

Hranilnica Dravske banovine, prej Kranjska hranilnica

Ljubljana

Telefon 24-83

Knafljeva
ulica št. 9

Račun poštne
hranilnice
štev. 10.680

Ni je hranilnice na jugoslovanskem jugu in tudi preko meja, ki bi se mogla ponášati s tako dolgo tradicijo izredno uspešnega poslovanja.

Hranilnico so ustanovili ugledni ljubljanski človekoljubni meščani leta 1820. z imenom «Ljubljanska hranilnica». Bila je v vsej bivši Avstriji drugi zavod te vrste.

Navdušujoči ilirski pokret je prekrstil tudi hranilnico tako, da je delovala od leta 1828. do 1844. kot «Ilirska hranilnica». Nato se je nazivala «Kranjska hranilnica» in obdržala to ime do letošnjega leta, ko se je tvrdka izpremenila v Hranilnico Dravske banovine, Ljubljana, da tako tudi na zunaj dokumentira svoj javno-pravni značaj. Hranilnica je bila namreč do 7. januarja 1928 društvo. S tem datumom je kot društvo likvidirala, ugotovljeno čisto premoženje se je razdelilo v občekoristne in dobrodelne svrhe, tvrdka sama z aktivami in pasivami pa je prešla na denarni zavod, ki ga je ustanovilo zakonito zastopstvo ljubljanske oblasti za pospeševanje gospodarskih koristi.

Ogromno je bilo delo hranilnice v predvojnem času. Šestdeset let je bila edina hranilnica v deželi, budila je smisel za varčevanje, ščitila narod

pred oderuštvom s cenenimi krediti in žrtvovala težke milijone za občekoristne svrhe. Med mnogimi ustanovami humanitarnega značaja je zlasti omeniti ustanovo za neozdravno bolne, iz katere se sedaj vzdržuje v raznih zavodih 45 siromakov.

Po vojni se je nemško orientirani zavod dogovorno nacionaliziral, vendar se v izpremenjenih razmerah ni mogel primerno razvijati. Zaslomba v oblastni samoupravi je hranilnici udarila nove temelje; ko se je ta zaslomba še ojačila in je prišla hranilnica pod zaščito vse Dravske banovine, se je začel napredek, vreden nadstolne tradicije.

Vloge na knjižicah in tekočih računih so se v treh letih skoraj potrojile in znašajo sedaj okoli 150.000.000 Din. Ta sredstva ima hranilnica naložena v nepremičninah, pupilarnovarnih vrednostnih papirjih in posojilih. Velik del je naložen na kratek rok, tako da more vsak čas zadostiti zahtevam svojih vlagateljev. Vloge obrestuje po najvišji obrestni meri, običajni na denarnem trgu, in daje posojila na amortizacijo in na tekoči račun, proti hipoteki in menični obvezi. Posreduje nakup vrednostnih papirjev, izdaja garancije in vrši vse druge posle enakih denarnih zavodov.

Za hranilnico Dravske banovine in vse njene obveznosti jamči Dravska banovina z vsem svojim premoženjem in vso svojo davčno močjo, zato je ta hranilnica najvarnejši slovenski denarni zavod.

MESTNA HRANILNICA

LJUBLJANSKA

Leva slika: Palača v Prešernovi ulici.
Srednja slika: Posvetovalnica.
Spodnja slika: Likvidatura in blagajna.

Mestna hranilnica ljubljanska je bila ustanovljena l. 1882. v spomin na zgodovinski dogodek, ko je prišla uprava mestne občine v slovenske roke.

Poslovati je začela dne 1. oktobra 1889. Šteje do danes nad 206.000 vlagateljev, ki so vložili vanjo

Din 1.455.842.109.—
in dvignili

Din 1.127.198.635.—.

Do konca l. 1930. je Mestna hranilnica ljubljanska svojim vlagateljem pripisala in izplačala na obrestih ogromno vsoto

Din 124.241.280.—.

Sedanje stanje njenih vlog znaša nad

Din 472.000.000.—.

Je to največja regulativna hranilnica, velika dobrotnica mestne občine ljubljanske, njenega prebivalstva ter bližnjih in daljnih okoličanov, katerim vsem s ceneni posojili in krediti rada pomaga pri njih gospodarstvu.

Za izplačilo vlog in obresti jamči hranilnica s svojimi rezervami in mestna občina ljubljanska s svojim premoženjem in svojo davčno močjo.

Krasen jubilej

KMETSKE POSOJILNICE

ljublanske okolice, r. z. z n. z., Ljubljana, Dunajska c. 18

Dne 18. septembra 1881 se je vršil ustanovni občni zbor Kmetijske posojilnice ljubljanske okolice v Ljubljani, ki so ga sklicali župani ljubljanske okolice. V prvi odbor so bili izvoljeni med drugimi: Janez Knez star., župan v Spodnji Šiški, Martin Bavdek, župan v Vodmatu, Vinko Ogoelec, župan v Škofljici, in Tomaž Ločnikar, župan na Viču.

Glavni organizator in pospeševatelj pa je bil znani slovenski mecen Anton Knez, ki je bil do svoje smrti leta 1893. najagilnejši delavec v zavodu. S krepko vzpodbudo sta sodelovala pri ustanovitvi tudi znana slovenska rodoljuba brata inž. Miha Vošnjak in dr. Josip Vošnjak.

Zavod je pred petdesetimi leti z uspehom začel našo narodno gospodarsko osamosvojitev, pospeševal razvoj vseh gospodarskih panog, v prvi vrsti pa povzdigo našega kmeta in zadružništva, kateremu je mnogo pripomogel do današnje veličine.

Zaradi svoje priznane solidnosti si je zavod hitro pridobil vsestransko zaupanje slovenskih gospodarskih krogov, se razvijal in rasel brez zapreke tako, da je danes največji kreditni zavod naše države na zadružni podlagi, ki upravlja nad 245 milijonov dinarjev premoženja in šteje nad 6000 deležnikov.

Iz malih začetkov so narasle vloge do danes nad Din 235.000.000.—, posojila pa na Din 193.951.969.70, izkazani rezervni zakladi presegajo vsoto dinarjev 9.500.000.—, nepremičnine, obstoječe iz zadružne palače, dveh vogalnih stanovanjskih hiš ob Dunajski cesti in mnogih stavbišč v mestu, pa reprezentirajo znatne tihe rezerve.

Poslovni rezultat je najzgovornejši dokaz, da je upravičeno vsestransko zaupanje našega naroda do «Kmetijske posojilnice ljubljanske okolice» v Ljubljani.

Ljubljanska mestna plinarna pred 70 leti.

Leta 1856. se je občinski svet ljubljanski prvi-krat posvetoval o potrebah moderne plinske razsvetljave v Ljubljani. Tedanja petrolejska luč ni več zadostovala potrebam ljubljanskega občinstva, posebno ker se je iz inozemstva in drugih mest čula pohvala glede lepote in praktičnosti plinske razsvetljave. Mestna občina je povabila občane, da izrazijo svoje mnenje in se prijavijo kot odjemalci. Priglasilo se je okoli 200 odjemalcev na okrog 500 luči.

Za to malenkostno prijavo in prenizki konzum plina pa mestna občina ni mogla dobiti podjetnika, ki bi v Ljubljani postavil plinaro. Šele leta 1859. se je priglasilo nekoliko večje število plinskih odjemalcev, tako da je mestna občina po dolgotrajnih posvetovanjih sklenila podeliti koncesijo za zgraditev plinarne. Podjetni augsburški fabrikant August Rieginger je v začetku leta 1861. pričel graditi na Resljevi cesti plinaro, in sicer na istem mestu, kjer stoji še danes. Tedanja okolica plinarne pa je bila povsem drugačna kakor je danes, zeleni travniki in polja so jo obkrožali od vseh strani. Da se je pa plinaro postavila prav na tem mestu, je bila odločilna bližina kolodvora. Veliko pobudo za zgraditev plinarne v Ljubljani je dal ravnatelj tekstilne tvornice v Ljubljani. Za razsvetljavo svoje tvornice si je sam uredil majhno plinaro.

Še celo tedaj, ko je fabrikant Rieginger postavil novo plinaro, je ta ostala še vedno v obratu, kajti plin iz privatne plinarne je bil mnogo cenejši kakor pa ga je mogla oddajati mestna občina.

Meseca novembra 1861. je prvič zagorel plin po ljubljanskih ulicah in stanovanjih. Navdušenje je bilo veliko in mnogo se je tedaj pisalo o praktičnosti in lepoti plinske luči. Ljubljana je bila tega napredka vesela in vsakdo je s ponosom gledal na lepo razsvetljavo ljubljanskih ulic.

Ker si je plin pridobil vedno več prijateljev in odjemalcev, se je morala plinaro leta 1879. povečati. Tudi kvaliteto plina so tedaj izboljšali, kajti pri fabrikaciji niso več uporabljali izključno borovega lesa, temveč so v ta namen pričeli uvažati poljski in ostravski premog. Leta 1885. pa je genialni kemik dr. Karl Auer von Welsbach napravil v plinski industriji velik korak, ko je iznašel žarilno mrežico, ki je pripomogla, da se je z manjšo množino plina dosegla svetloba 120 sveč. Premoč na polju elektrike je prisilila plinaro, da je pričela oddajati plin kot ceneno kurilno sredstvo. Plinarne v inozemstvu so pričele izkoriščati toplotno energijo plina mnogo prej kakor pri nas, kajti šele v povojnem času so postali v Ljubljani pozorni na napredek inozemcev ter pričeli svoje sobe kuriti s plinom. Poraba plina je od leta do leta rasla, tako da je konzum plina danes neprimerno večji kakor je bil v letu 1912., ko so v plinu videli le še svetlobno sredstvo.

V zgodovini plinske industrije je zabeleženo tudi ime ljubljanskega lekarnarja Wagnerja. Ta je že leta 1819. delal poizkuse z destilacijo borovega lesa. S tem si je tudi Ljubljana postavila dasi skromen, vendar upoštevanja vreden fundament za moderno zgradbo plinske industrije.

ELEKTRO-

INDUSTRIJA

Razmah slovenske industrije in velika delavnost naših gospodarskih krogov sta zahtevala, da so se v Sloveniji ustanovila podjetja za izdelovanje in dobavljanje blaga, ki smo ga morali doslej dobivati izven naših mej. Naše gospodarstvo stremi že deset let za tem, da se na vseh poljih osamosvoji in reši tuje odvisnosti.

Eno izmed važnih vprašanj industrijskih panog je bila elektroindustrija. Ta naj bi preskrbovala trgovino, obrt in industrijo z elektrotehničnimi napravami in potrebščinami ter dobavljala konzumentom moderne elektrotehnične aparate za gospodinjstvo in kuhinjo ter cenena svetila.

Tako sta agilna slovenska industrija gg. Fran in Minko Heinrihar ter komercialist g. Milan Česnik ustanovili leta 1927. tako družbo z omejenim jamstvom pod imenom «Elektroindustrija d. z o. z. z.». »

«Elektroindustrija d. z o. z.» je v kratkem času spravila svoj obrat do odlične višine. Stopila je v zdravo konkurenco z dragimi inozemskimi in tujimi priseljenimi tvrdkami. S tem je nastala kontrola cen nad firmami, ki so doslej izkoriščale slovenski trg.

Naročniki so prav kmalu ugotovili, da so naprave «Elektroindustrije d. z o. z.» brezhibne in tehnično dovršene. Dejstvo, da ima «Elektroindustrija» v svojem obratu prvovrstne strokovnjake, elektro-inženjerje, profesionaliste, monterje in sploh kvalificirano delavstvo, se je kaj hitro razvedelo. Posebej pa moramo še povedati, da so ti strokovnjaki naši ljudje, ki s svojim strokovnim in praktičnim znanjem ter z izredno žilavo pridnostjo prekašajo drage inozemske moči.

Ni torej čuda, da je postalo področje «Elektroindustrije» kot družbe z omejenim jamstvom pretesno, zato se je tvrdka pretvorila v delniško družbo. S tem je «Elektroindustriji d. d.» omogočeno, da se v širokem okviru bavi z elektrifikacijo naše ožje domovine. «Elektroindustrija» izvršuje elektrotehnične instalacije in montažo za visoko in nizko napetost. Izvršuje daljnovode, postavlja elektrotehnične centrale in transformatorske postaje. Izvršuje elektrifikacijo vseh stavbnih objektov, tako tvorniških in obrtnih obratov,

kakor tudi za stanovanjske hiše in hotele. Postavlja in dobavlja električne stroje za pogon kmetijskogospodarskih strojev ter obrtnoekonomskih in drugih elektroindustrijskih naprav.

«Elektroindustrija» ima poseben oddelek, ki se bavi s trgovino, z elektrotehničnimi stroji, aparati, elektroinstalacijskim in elektrosvetilnim materialom, tako da more dobavljati na debelo in drobno vse, kar spada pod elektroindustrijo.

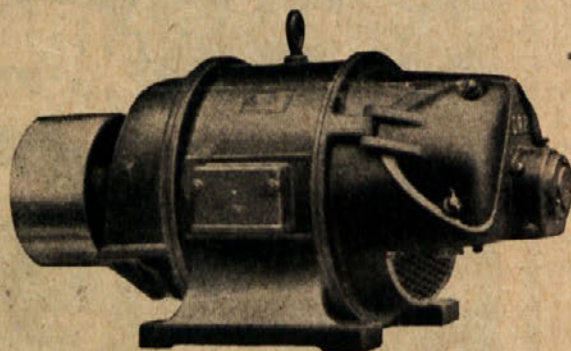
V lastnih delavnicah se predelujejo razni polfabrikati, kar je v veliki meri pocenilo elektrotehnični material.

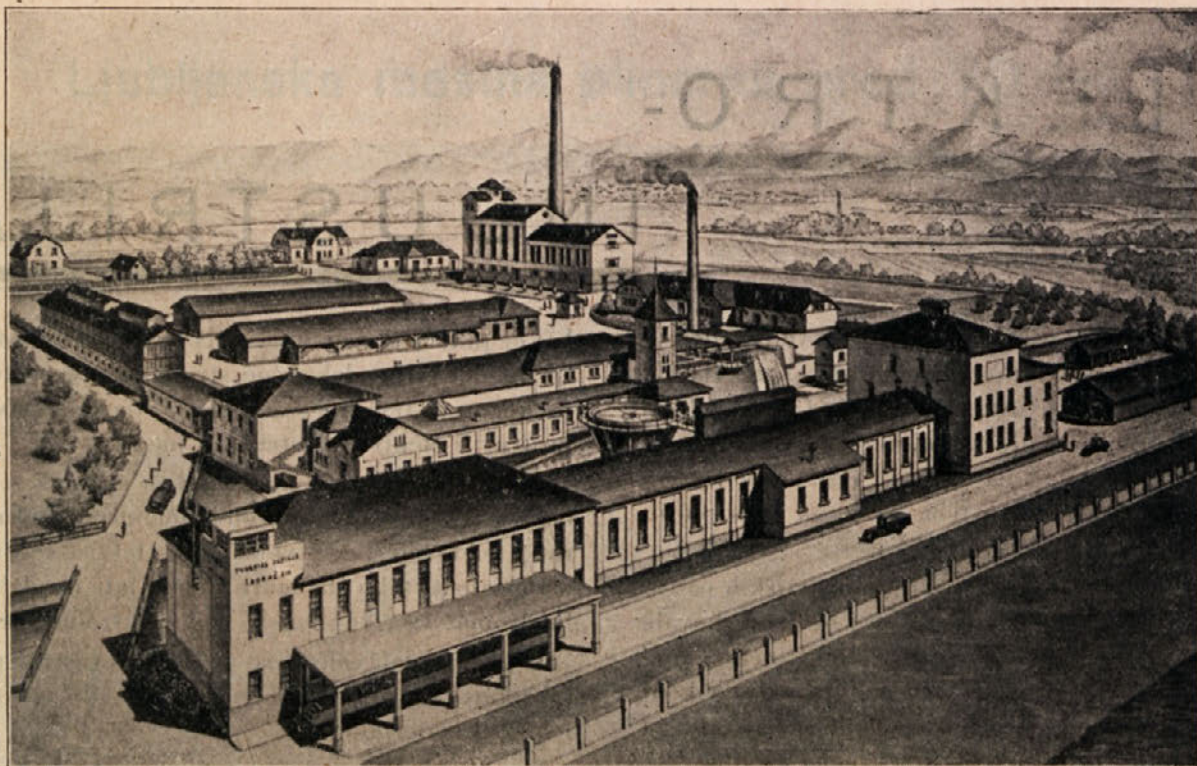
Iz potrebe, ki je v zvezi z elektroindustrijskimi stvarmi, je tvrdka ustanovila delavnico za električne napeljave in za razsvetlavo avtomobilov, kakršne doslej v Sloveniji še ni bilo. Njena «Bosch-Service» ima stalno zalogo vseh potrebščin za avtomobilsko razsvetljavo. V zvezi s tem je postavila na svojem prostoru bencinski tank in postajališče za olje in drugo.

«Elektroindustrija d. d.» napravlja svojim interesom brezplačne in brezobvezne proračune za vsa dela, ki spadajo v njeno področje. Njeni inženjerji so Vaši tehnični svetovalci. V njenih delavnicah se popravljajo vsi elektro-stroji in aparati.

«Elektroindustrija» ima svoje delavnice, poslovne prostore in pisarno v Ljubljani na Gospodarski cesti števil. 13.

S to tvrdko je izpolnjena velika vrzel v naši industriji in vrši tvrdka s svojimi kvalificiranimi strokovnjaki, s svojo solidnostjo in nizkimi cenami važno kulturno delo na slovenskem gospodarskem polju.

Tovarna za papir in lepenko na Količevem pri Domžalah

Najmodernejša oprema.

Lastna električna
centrala.

1200 konjskih sil.

I. Bonač sin, Ljubljana

Čopova cesta 16 - Telefon 23-07

izdeluje v svoji:

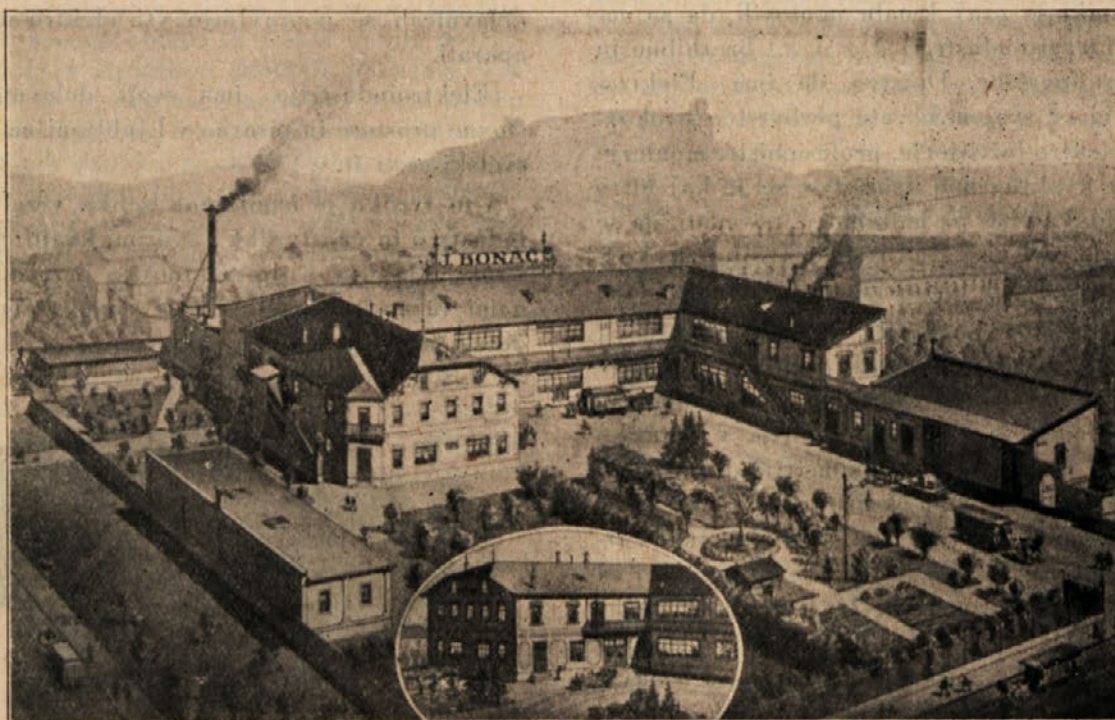
Letna izdelava
ca 5.000.000 kg
papirja in lepenke.

tvornici za papir in lepenko

vse vrste omotnih papirjev, svilasti papir,
servijete, toaletni papir, lepenko, karton itd.

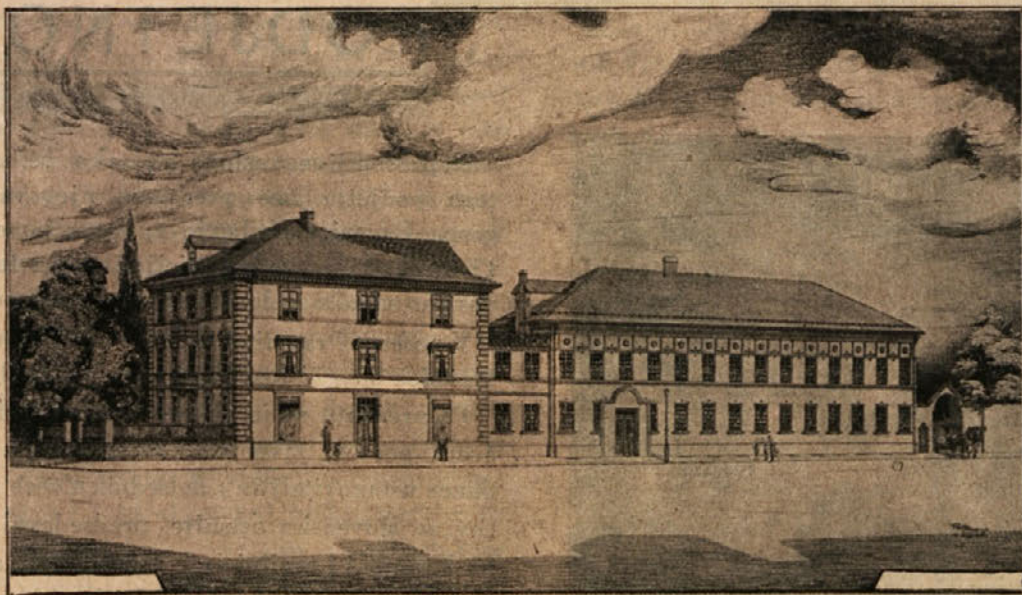
kartonažni tovarni

vse vrste embalaže, škatlice za lekarnarje, za
kemične tovarne, registratorje, papirne krožnike,
vrečice za dišave itd.

Kartonažna tovarna v Ljubljani

SOLIDNOST VODI K USPEHU

Tvornica hranil in velepražarna «Proja», d. z o. z. v Aškerčevi ulici št. 3.

Že otrok sem imel največ veselja takrat, kadar sem stal pred širokimi vrati velikih tvornic. Strmel sem v to vrvenje pridnih delavnih rok, se čudil velikanskim strojem in poslušal brnečo pesem tajnih sil, ki so poganjale zagonetna kolesa, vzmeti, bate in kaj jaz vem koliko drugih zobnikov in vreten.

Pobožnost opazovanja strojnih sil mi je ostala še do danes. Kakor prej, tako tudi sedaj rad občudujem vse, kar je zgradil človeški razum.

Kadar utegnem, stopim v to ali ono tvornico, da opazujem tam svojevrstno življenje in vrvenje. Tako sem te dni prišel tudi v pražarno «Proja». V pisarni me je sprejel prijazen gospod, ki me je z neprikritim veseljem popeljal v pražarno. Začudil sem se izredni čistoti, ki vlada v tvorniških prostorih. Že ko me je vodil v prvo nadstropje, sem opazil preproge na stopnicah, kar v tvornicah ni ravno običaj. V delovnih prostorih so se svetile čistilne naprave, sortirni aparati, veliki pražilniki, ki so od ranega jutra do pozne noči v obratu. Dvorana je počiščena kakor meščanska sprejemnica. Ob dolgih mizah sede dekleta, ki skrbno izbirajo, tehtaio, zavijajo, pečatijo in skladajo zavitke v skladovnice. Vse se vrši v hitrem tempu, da komaj slediš pridnim rokam. V dvorani je dovolj solnca, zraka in svetlobe, tako da delajo nameščenske in nameščenci svoje delo z veseljem in ljubeznijo do podjetja.

V kleti so mi pokazali posebno peč in napravo za slajenje ječmena.

V svetlem podstrešju so sušilne in čistilne naprave, kamor spravljajo z dvigalom vedno nove zaloge žita in kave, kjer se zrno temeljito presuši ter osnaži smeti in prahu.

Tvornica ima za poučne svrhe in predavanja zbirke vseh kav, da se vsakdo lahko pouči, kje se kava prideluje, kako se obdeluje, kako sortira, čisti, praži in spravlja v promet.

Videl sem, da to že ni več navadna pražarna, temveč da je «Proja» velik moderno in higiensko urejen obrat.

Čeprav je podjetje pričelo s skromnimi sredstvi, se je vendar v nekaj letih dvignilo do izredne višine. Že na prvi pogled se vidi, da vlada pri «Proji» duh podjetnosti, izredna marljivost in čudovita izumljivost. «Proja» prinaša svojim odjemalcem vedno kaj novega, najsi bo to že v praktičnih zavitkih, škatlah ali zabojčkih, ki jih potem konzument lahko praktično uporabi za dom in gospodinjstvo. «Proja» skrbi za to, da pomaga trgovcem-prodajalcem razpečavati svoje izdelke. Da je trdka na pravi poti, priča dejstvo, da nima svojih odjemalcev samo v Sloveniji, temveč tudi daleč izven mej naše ožje domovine.

Kakor mi je ambiciozni in marljivi ravnatelj podjetja, g. Vrhunc, zaupno povedal, je prešlo podjetje v last g. Ivana Jelačina ml., ki je že toliko podjetjem pomagal do lepih uspehov. Zaupanje, ki ga uživa g. Ivan Jelačin ml. ne samo kot veletržec, industrijec in upravni svetnik raznih zavodov in podjetij, ampak zlasti še kot predsednik Zbornice za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani in kot odličen podpornik naše književnosti in umetnosti, nam jamči, da bo podjetje v bodoče še bolj povzdignilo svoj sloves s prvovrstnimi izdelki, ki jih razpošilja širom Jugoslavije.

Naša želja pa je, da se podjetje dvigne do tiste višine, ki jo po svoji solidnosti zasluži.

VZOR SLOVENSKE

PODJETNOSTI

Dragotin Hribar, tvorničar in industrijalec, je bil rojen v Ljubljani l. 1862. kot sin mestnega vrtnarja in se je izučil, ko je opustil učiteljske, tiskarske obrti. Pozneje je bil urednik «Slovenskega Naroda» v Ljubljani, potem urednik in izdajatelj «Domovine» v Celju, kjer je imel tudi svojo tiskarno in založno knjigarno. Konec preteklega stoletja je nastopal kot politik in govornik na taborih, zlasti po Štajerski in Koroški, kjer je budil takrat še nezavedno slovensko ljudstvo h globlji narodni zavesti. Okoli l. 1900. se je preselil v Ljubljano, kjer je ustanovil zopet tiskarno, založno knjigarno in trgovino s papirjem. V tem času je izdajal umetniško revijo «Slovan» ter humoristična lista «Ježa» in «Palčka». Leta 1899. pa je ustanovil na Viču pri Ljubljani tvornico za pletenine. Iz najskromnejših početkov se je ta prvotna delavnica razvila v veliko industrijsko podjetje, ki razpolaga danes z lastno električno centralo 80 KVA, s približno 200 stroji in z lastno barvarijo ter zaposluje normalno nad 200 delavcev in uradnikov.

Neprecenljive zasluge za tako velik razmah tega podjetja ima predvsem njegova soproga gospa **Evgenija Hribarjeva**, danes ponosna mati 13 otrok, ki je vedno inicijativno in tako rekoč ves čas sama načelovala ogromnemu podjetju.

V posesti Dragotina in Evgenije Hribar je tudi tvornica slaščic Jos. Šumi nasl. v Ljubljani.

Po prevratu se je gospod Dragotin Hribar posvetil povsem javnemu udejstvovanju. Tako je danes ustanovitelj in predsednik Zveze industrijcev za slovensko ozemlje, predsedoval je devet let Kranjski hranilnici, je ustanovitelj, aktivni in častni predsednik Ljubljanske borze za blago in vrednote, je upravni svetnik železniške družbe «Sava-Adrija-Dunav», upravni svetnik Narodne banke v Beogradu, poslevodeči podpredsednik Sindikata lokalnih železnic itd.

Iz dolge vrste odgovornih pa tudi častnih mest je le na kratko naznačeno, kako velike sposobnosti in neumorna delavnost odlikujejo zasluženega moža.

NEKDAJ IN DANES

«No, če boš priden Janezek, pa ti zvečer povem pravljico,» mi je vedno rekla babica, kadar nisem koj na prvi mah hotel v trgovino ali k peku. Saj nisem bil poreden, toda, dasi mlad, sem imel včasih že svoje prepričanje in mi nikakor niso mogli dopovedati, da je kruh važnejši od kateregakoli mojega otroškega opravila, ki sem ga v tistem trenutku opravljal. Vendar je ni bilo moči v moji naturi, ki bi se mogla upirati tej babičini obljudi, zakaj ob njenem pripovedovanju se mi je vedno zdelo, da rasem s čudovito naglico, da postajam velik in močan, kakor tisti Peter Klepec.

Kako rad se spominjam tistih dolgih zimskih večerov... V peči je godel ogenj svojo toplo in prijetno pesem, polena so «jokala», zelena petrolejka je skopo spuščala nekaj tenkih žarkov izpod globoko segajočega senčnika v naš kot, kjer je sedela babica v svojem naslanjaču. Pletla je in pletla. Večna nit je tekla iz košarice skozi njene prste, nogavička za nogavičko je nastajala, zraven je pa tekla tudi pravljica iz neskončnosti v neskončnost. Kakor da prihajajo z večno nitjo vedno nove in nove misli, nove, neizbrisane podobe iz sanj.

Pletla je in pletla babica, pripovedovala je pravljico za pravljico, nit pa je tekla svojo večno pot skozi koščene prste, da je nogavička kar vidno rasla...

Rahel drget telesa me je prebudil iz lepih sanj. Piš je potegnil skozi odprto okno. Le s težavo sem se preselil z onega lepega, pravljičnega sveta dražestnih spominov med te živahne in klepetave stroje pletilnega obrata tvornice Henrika Franzla. Stal sem pred naravnost vsemogočnim avtomatom. Vse je delal, hitro in enakomerno, nit je tekla iz večnosti v večnost, vretena so plesala kakor koščene roke in stroj je godel enakomerno — moj Bog, kakor moja babica.

Stopil sem do drugih strojev. Čudovito opravljajo svoje delo, naravnavajo jih pa brdka dekleta, ki me spremljajo z očmi, kamor se ganem po obsežni strojnici. Spretno roke znajo same izvrševati svoje delo, da dekleta prisluškujejo lepim pravljam o rdečih nagelnih in postavnih fantih. Kup nogavic pa postaja večji in večji...

V pritličju stoji stroj, ki izgotovi v enem dnevu tudi petdeset toplih jopic. In stroj dela s polno paro, zakaj bliža se zima in nebroj trgovin vse od Ljubljane pa do Kaira, od Barcelone pa do otoka

Cipra v Sredozemskem morju, vse te trgovine že težko pričakujejo odličnih izdelkov trvdke Henrik Franzl. Da, izdelki morajo biti res odlični, če so našli pot tako daleč preko meja naše domovine.

Tvornica pripravlja ogromne dobave pletenin za zimo, a spomladi so bili vsi ljudje in stroji zaposleni preko glave z izdelovanjem kopalnih oblek slavne znamke, «Rekord», ki jo označuje lična plavajoča ribica. Te kopalne obleke so popolnoma kos tujim, pri nas dobro uvedenim izdelkom, v marsikaterem pogledu pa jih celo prekašajo. Objektiven človek mora priznati razliko v naše dobro, ako primerja domačega s tujim izdelkom. Je pa tudi silno povpraševanje po teh kopalnih oblekah dokaz za njih odlično kvaliteto in vsestransko prvovrstno izvedbo. Vse te obleke izdeluje trvdka Henrik Franzl iz posebne volne, imenovane «Virgin», ki zajamčeno obdrži svojo prvotno barvo v sladki kakor tudi v morski vodi. Prožnost tega materiala je sploh stalna, tako da se kopalne obleke «Rekord» prilegajo telesu tudi še po večletni uporabi.

V spodnjih prostorih tvornice izdelujejo med drugim tudi pleteno blago, ki ga potem v zgornjih prostorih kroje ter izgotavljajo iz njega razne kostume, svitre, pulowerje, telovnike za gospode, dame in otroke, različne šale, bluže in jopice v vseh mogočih praktičnih oblikah. Zanimivo je, da izdeluje tvornica na svoje proizvode najkrasnejše intarzije in različne druge okraske, ki so za to tvornico popolnoma značilni, ker so izvirni, prirejeni po lastnih osnutkih, ki so vsekakor jako dobro posrečeni.

Izbera izdelkov te tvornice je tako velika, da ne pride v zadrego niti kupec, še manj pa prodajalec. Tvornica ima na trgu stalno največjo kolekcijo telovnikov in pulowerjev za deco v raznih kvalitetah. Dalje otroške čepice, šale, velike in majhne, dokolenice, ovojke, nogavice za turiste in smučarje, kakor seveda tudi za zimske sportnice, zanje pa še prav posebno lepe in tople kostume ter svitre za gospode in dame.

Tvornica Henrik Franzl je bila ustanovljena leta 1886. in spada tako med najstarejše v naši državi. Ob lepi zeleni Ljubljani, na Prulah, številka 4, ima svoje obrate v lastnem poslopju, lahko pa pišete tudi na Privoz, številka 17, kadar boste želeli pogledati krasno kolekcijo te tvornice.

Palača na Miklošičevi cesti 16, kjer so v I. nadstropju nastanjeni poslovni prostori.

DRAGO GORUP & CO.

TELEFON 32-33

Oblačilna industrija v Sloveniji je bila pred vojno skoro vsa v rokah tujcev. Dunaj in Brno sta dobavljala konfekcijo našim trgovcem. Po vojni pa so stremeli podjetni ljudje, da se otresejo odvisnosti tujih mest in tujega kapitala. Popolno osamosvojitve tujega vpliva pa je dosegel g. Drago Gorup, ki je ustanovil moderno oblačilno podjetje. Kot strokovnjak-konfektionar si je pridobil odličen sloves ne samo v svoji ožji domovini, temveč tudi daleč na okrog po drugih banovinah naše države.

Z neumornim delom in z izredno podjetnostjo je razvil svojo konfekcijsko industrijo do odlične višine. Njegove delavnice

Pisarna šefa.

Knjigovodstvo.

Blagovno skladišče

Prikrojevalnica.

Kalkulacijski oddelek.

LJUBLJANA, MIKLOŠIČEVA 16

TELEFON 32-33

so moderno opremljene z vsemi potrebnimi stroji in aparati. Gorupovo oblačilno podjetje je prvo te vrste v Sloveniji, oziroma v Jugoslaviji.

S svojimi brezhibnimi izdelki in solidnimi cenami je trdka zaslovela po vsej državi. Pričujoče slike pa nam kažejo, kako vzorno je urejeno njeno podjetje. To je zopet nov dokaz, kakšen lep razmah lahko doseže slovenska podjetnost z lastnimi ljudmi in domačim kapitalom.

Zato to prvo strokovno podjetje lahko toplo priporočimo.

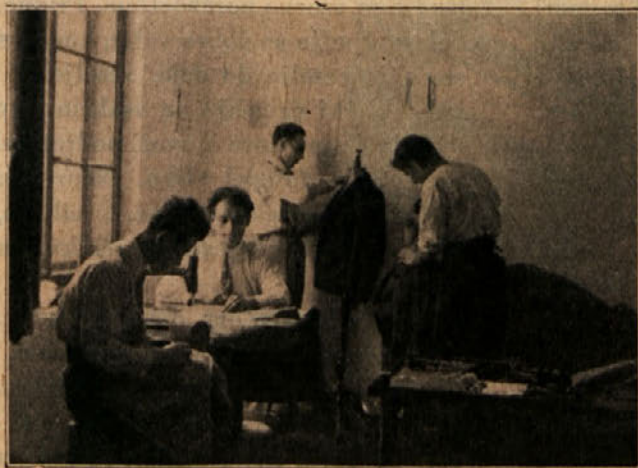
Sprejemni salon.

Oddelek za ženske obleke.

Oddelek za krznarijo.

Delavnica za moške obleke.

Pomerjevalnica.

'Zrna do zrna — pogača, kamen do kamna' — palača

Izdelki tuje tvornice? Ne! To so domači izdelki, ki se kosajo z vsako tujo konkurenco.

V skromnih razmerah je pričel Franc Zorn. Majhna delavnica, majhni dohodki, toda krepka roka je pridno kovala denar. Iz skromne delavnice so prihajali v svet izdelki, ki so zadivili vsakogar, pa najsi je bil strokovnjak ali ne. Hribolazci niso mogli prehvaliti nahrbtnikov te delavnice, potniki so na vso moč zadovoljni s svojimi praktičnimi kovčegi in aktovkami, da ne omenim posebnih avtomobilskih kovčegov, ki so v primeri s tujimi silno dragimi izdelki čudovito poceni. Hribolazec je hvalil hribolazcu svoj nahrbtnik v koči, ko so zvečer sedeli možje okrog peči in se razgovarjali o tem in onem. Nešteti avtomobilisti so občudovali praktične kovčege našega avtomobila, ko smo potovali po inozemstvu.

Tako prihaja glas o odličnih izdelkih tvrdke F. Zorn, d. z o. z., v svet. Drug drugemu povedo.

Franc Zorn je svoje podjetje ustanovil v letu 1923. Dve leti kasneje, torej leta 1925., je tvrdko F. Zorn protokoliral kot družbo z omejenim jamstvom in leta 1927. pa je firmo registriral kot tvornico.

Tvornica izdeluje vse vrste kovčegov od najpreprostejše oblike do luksuriozne izdelave.

Tvornica je dala patentirati posebne okvire za svoje kovčege. Tvornica je urejena za izdelovanje nahrbtnikov, za vse vrste potrebščin za potovanja, razne futerale za dežnike, palice, za puške in druge lovske potrebšchine. V velikih množinah izdeluje aktovke, šolske mape in taške, potem ročne torbice, denarnice itd.

Delavnice so moderno urejene, delo, čas in ljudje so vzorno porazdeljeni. Pridne roke vestno delajo, ljudje so dobre volje, ker so srečni, zakaj sreča je veselje do dela, veselje do ustvarjanja izdelkov, ki prvačijo na vsakem trgu.

Toda Franc Zorn v svoji podjetnosti in strpljivosti še ni dosegel viška. Neprestano proučuje metodo svojega dela. Njegov cilj je, da ustreže sleherni želji svojega naročnika, da mu je na uslugo!

Tvrdka Franc Zorn, d. z o. z., ima v svojih obratih zaposlene samo prvovrstne moči, same domačine, ki so se od tujih strokovnjakov naučili svoje spretnosti. Sedaj ni v tvornici niti enega tujca več. Tvornica ima najlepše izgleda za bodočnost, ker si vzgaja lasten, mlad rod domačega delavstva.

Nežna koža zahteva nežno negovanje

Poseben čar struji iz baržunaste mehkobe kože. Ta dražestna lepota se doseže z Elida Favorit milom. Obilna pena tega mila neguje nežno kožo, napravi jo mehko kot svila in ji da tisto vonjajočo svežost, ki je skrivnost zares lepe polti.

ELIDA *Favorit* MILO

Ali ga vidite v svoji kuhinji?

Predstavite si, gospa, da stoji v Vaši kuhinji eleganten FRIGIDAIRE. Na njegovih policah ostane mleko vedno hladno in čisto, maslo okusno, meso vedno sveže in salata nikdar ne ovane. Če se zamislite v to, ne boste hoteli nikdar več niti pogledati Vašo vlažno omaro z ledom. Med policami Vaše FRIGIDAIRE omare stalno kroži suh zrak. Vi dobro veste, da obdrže vsled tega Vaše jestvine svojo svežost in ostanejo nepokvarjene in tečne, pa če bi se tudi dalj časa shranjevale, med tem ko ste se morali v svojo lastno škodo prepričati, da se jestvine v omari z ledom radi delovanja plesnobe neverjetno hitro pokvarijo. Dobro premislite to in si predstavljajte, da stoji tudi v Vaši kuhinji FRIGIDAIRE.

Kaj če bi to Vašo misel uresničili?

Znanstveni dokazi o potrebi hlajenja jestvin.

Kar je gorivo za stroj, to so jestvine za človeški ustroj. Pokvarjene jedi preprečijo pravilno delovanje človeških organov in človeški organizem postane kmalu nesposoben vršiti svojo nalogo. Bakterije kvarijo jestvine. Napadajo jih mnogo preje kot jih opazimo. Razvijajo se v vročini in vlagi. Suh mraz 8°C jih uničuje.

FRIGIDAIRE

pa proizvaja tak mraz in vzdržuje avtomatično stalno temperaturo. Jestvine ne zmrznejo v FRIGIDAIRE-ju, temveč ostanejo sveže in tečne ter se ne pokvarijo.

Neposreden uvoz in izključna prodaja za Kraljevino Jugoslavijo:

«JUGOTEHNA», ^{družba} z o. z. Ljubljana, Gosposvetska c. 3.

Telefon 20-80

Stalna razstava: Ljubljana, Gledališka ulica 8.

Telefon 29-18

Telefon 20-80

Podružnice: Beograd, Kralja Milana 21 — Zagreb, Gunduličeva 7 — Split, Sinjska 2.

JAKOB NAGLAS

je ustanovil leta 1847. svoje podjetje pod firmo I. I. Naglas. V bivšem Knežjem dvorcu je prvič zapela žaga tvorniškega obrata. Dete je raslo in se polagoma razraslo v velikega in krepkega moža. Tik po potresu so Knežji dvorec porušili in tako si je moral pokojni Naglas sezidati lastno tvornico na Trnovskem pristanu, kjer je še danes. Prav pred kratkim je bila renovirana in znatno razširjena. Ukvarja se predvsem z umetnim mizarstvom in pohištveno industrijo. Lastni arhitektonski atelje izdeluje prikupne osnutke, da smo vajeni gledati v prodajnih prostorih tvrdke I. I. Naglas res samo prvovrstne in najokusnejše izdelke. Kdo se jih ne spominja z letošnjega vele-

sejma? Tudi tapetniški izdelki tvornice I. I. Naglas slove po svoji dovršenosti daleč preko meja naše banovine, koder je razširjena prodajna organizacija te ugledne tvrdke.

Leta 1905. je prevzela vodstvo tvrdke gospa dr. Bretl-Naglasova. Njena zasluga je, da zavzema podjetje danes v trgovskem kakor v industrijskem življenju Ljubljane tako prominentno stališče.

Ta stara in ugledna tvrdka ima svoje temeljne pilote zabite globoko v sigurna narodna tla in prihodnje leto ob petinosemdesetletnici ji bomo čestitali, prepričani, da bomo tudi ob stoletnici občudovali njeno renomiranost in solidnost.

LESNA INDUSTRIJA

Pred petinštiridesetimi leti, torej leta 1886., je započela tvrdka z majhnim ročnim obratom, pri katerem je zaposlovala nekaj dobrih mizarjev. Pod pridnim in požrtvovalnim vodstvom se je obrt polagoma razvijala in zavzema danes jako ugledno mesto v lesni industriji, zakaj število zaposlenega delavstva je naraslo že na 120 ljudi.

V letih 1921 do 1923 sta sedanja lastnika gg. Anton Rojina in Karel Binder postavila tvornico na čisto moderno bazo in jo tudi temu primerno opremila. Po načelu napredka: «Le v specializaciji je mogoč najvišji razvoj» sta opustila umetno mizarstvo in pričela samo s stavbnimi izdelki, ki slove danes po vsej državi, zakaj tvornica Rojina & Co je opremila s svojimi okni, vrati, portali, stenskim opažjem, lesenimi stropi, praktičnimi smučnimi okni sistema «Nikolaus», vrtilnimi vrati za javne lokale itd. najprominentnejše jugoslovanske zgradbe, med njimi: Ljubljansko kreditno banko, novi palači «Dunav» in «Viktoria», palačo TPD in večino mestnih hiš ljubljanske občine, v Zagrebu zopet Borzo, Higienško šolo, Novinarski dom, Medicinsko fakulteto na Šalati itd., v Beogradu pa med mnogimi drugimi novi kraljevski dvorec na Dedinju, Študentski dom kralja Aleksandra, Narodno banko, Jadransko banko itd., itd., sedaj pa dela na krasni palači francoskega poslaništva, ki jo grade pod francoskim vodstvom naši strokovnjaki. Kdo bi mogel naštetati vse na tem skromnem, omejenem prostoru! Poleg vsega pa je dobavila ta ugledna lesna industrija svoje izdelke tudi državnim železnicam in drugim institucijam, vsekakor dokaz, s kakšnim zaupanjem se obračajo ljudje vseh slojev na naše odlično slovensko podjetje.

A. ROJINA & Co.

100 k. s. proizvaja moderna Lanzova lokomobila z lastno čistilnico za vodo in stopnjičasto rešetko, da se lahko uporabljajo za kurivo odpadki iz lastnih delavnic. Lokomobila sama je ogromen kolos, ki spravi v skrajni potrebi tudi 120 k. s. iz sebe, da pomaga svojim gospodarjem, ki jo lepo goje in negujejo. Ta parni stroj žene preko 30 obdelovalnih strojev, poleg vsega pa še lastni dinamom, da je tvornica popolnoma neodvisna od zunanosti, ker ima sama svojo razsvetljavo. Odhajajočo paro uporabljajo za dve veliki sušilnici za les, v katerih lahko posuše tudi štiri in več vagonov lesa v enem tednu; v načrtu pa je še tretja sušilnica.

Poleg treh strojnih delavnic imajo seveda tudi več ročnih, kjer izvršujejo zadnja dela na predmetih, preden gredo na svoja mesta. Tvornico pa izpopolnjujejo še oddelek za klejanje, delavnica za popraviljanje domačih strojev, jermenic in drugih delov, zadaj pa velikansko skladišče lesa, mehkega in trdega, in vedno tudi mnogo slavonske hrastovine, da se posluje lahko nepretrgano in da naročniki ne trpe zaradi trenutnega pomanjkanja materiala. Tvornica je opremljena za vse dobave v vsakem obsegu in v vsakem praktično izvedljivem roku.

Bežen izprehod po obratu mi je zadostoval, da sem opazil najmodernejše avtomatske stroje. Občudoval sem racionalno organizirano delo, kar me je ponovno prepričalo, da zavzema tovarna A. Rojina & Co jako ugledno mesto v naši lesni industriji.

OGLEDALO — IZRAZ ČLOVEŠKE KULTURE

Obisk v obratu tvornice ogledal in brušenega stekla «Kristal» d. d.

«Gorje mu, kdor ne priznava avtoritete ogledala», je dejal znan francoski pisec. In to po vsej pravici. Ogledalo je najodkritosrčnejši naš prijatelj, ki nam kaže vse nedostatke ali pa lepoto našega oblačila, obraza in telesa — in to brez vsake zavisti... Ogledalo je najobjektivnejši kritik naše zunanosti, ki je zlasti v poslovnem oziru nikakor ne smemo omalovaževati. Ogledalo je pa predvsem tudi najvažnejši pomoček moderne žene, brez katerega ona sploh ne more biti. Seveda pa nikakor ne smemo prezreti velikanske uporabnosti ogledal v tehniki, strojni, stavbni ali električni, prav posebno pa še v stanovanjski arhitekturi.

Kamorkoli pridemo, povsod se nam prijazno nasmeje večje ali manjše zrcalo. Pomaga nam, da hitro popravimo napake na svoji zunanosti, s čimer dosežemo ugoden prvi vtis, ki ga storimo na človeka in ki je včasih tako odločilne važnosti v življenju. Ali pa morda veste, kako izdelujejo ogledala? Ne? Vidite, zopet primanjkljaj na vaši splošni izobrazbi.

Marsikdo ne ve, da ima tudi naša bela Ljubljana tvornico za ogledala. Znanе tvornice «Kristal» d. d. iz Maribora imajo kakor v Splitu tudi v Šiški podružnico, ki je domala prav tako popolno opremljena kakor centrala v Mariboru. Poklical sem po telefonu to podružnico in prosil, ali si smem ogledati njene obrate, da jih nekoliko popišem. Je namreč prav zanimivo, kako izdelujejo ogledala. Prijazni gospod poslovodja mi je rad dovolil in mi je celo sam obrazložil ves postopek pri izdelavi ogledal.

Stekleno šipo v ustrezajoči obliki in izvedbi naročenega ogledala najprej temeljito očistijo in izgladkajo. Nato jo polože na veliko mizo, katere vrhnja ploskev predstavlja nekako mrežo. Posebno zrcalno maso, ki je sestavljena iz srebrovega nitrata in raznih drugih kemikalij, polijejo po šipi in tako nastane srebrni sijaj ogledala, ki ima to lastnost, da vse svetlobne efekte odbija čisto brez vsakih izgub intenzivnosti. Kakršen je efekt, taka je tudi njegova zrcalna slika. Da se ta zrcalna masa pozneje ne poškoduje, jo zavarujejo s posebnim lakom. Na ta način potem sploh ne more do nje noben zunanji vpliv. Z ene strani steklo, z druge pa ta varovalna plast, da sestoji vsako ogledalo torej iz treh plasti. Iz stekla, ki je nosilni material, iz zrcalne srebrne plasti, ki je bistvo vsakega ogledala, in iz tretje, varovalne plasti.

Zrcalno jedro je silno občutljivo in morajo postopati z njim jako previdno, da ne dobi lis in napak. Zato uporabljajo v tvornici izključno le

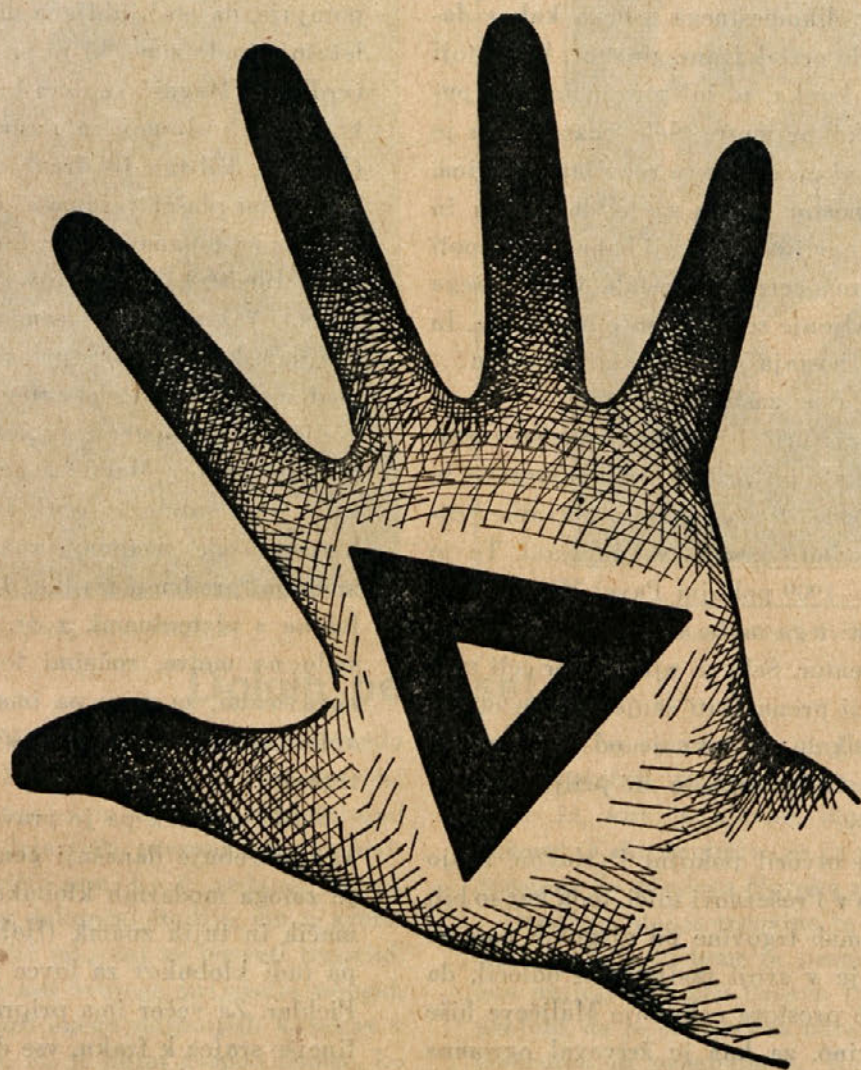
destilirano vodo, s čimer se vsako onesnaženje onemogoči. Tvornice «Kristal» d. d. imajo veliko napravo za destilacijo vode, da so popolnoma neodvisne od zunanosti. Kolikor take vode potrebujejo, si jo sproti pridelajo. Velik pomen ima pri izdelavi ogledal tudi kakovost in debelina stekla. Obstrmel sem, ko mi je poslovodja pokazal ogromno zalogo najrazličnejšega stekla. Od najtanjšega do najdebelejšega, ki stoji v velikih opažih prislonjeno na zid. Velikanske šipe merijo 4 m v višino, 420 m v dolžino in so debele 8, 10 pa tudi več centimetrov. Tudi po kakovosti materiala imajo v tvornici velikansko izbero.

Nato me je povedel gospod poslovodja v brusilnico za steklo, ki je jako lepo in popolno opremljena. Šipa prepotuje celo vrsto brusov, od najbolj hrapavega do najfinejšega, svojo pot pa konča na kolutu, prevlečenem s klobučevino, ki faseto popolnoma izgadi in ji da pravi stekleni sijaj. Za različne okraske služi poseben stroj. Vodoravno vreteno nosi kolut, ki se vrti z veliko brzino. Kolute po potrebi izmenjavajo, kakor to zahteva okrasek. Tehnika vbrusjenja teh okraskov zahteva silovito spretnost in visoko razvito risarsko sposobnost. Menda v tem pogledu tvornice «Kristal» d. d. daleko prednjačijo. Njihovi izdelki predstavljajo naravnost umetniško dovršene slike. Kdo se ne spominja zanimivega lepaka, ki je lansko leto vabil na šumarsko in lovsko razstavo v Ljubljani. Isto sliko sem videl v pisarni te tvornice. Toda bila je izdelana v steklu tako dovršeno, da se more tvornica res ponašati z njo. Vsak detajl, vsaka črta, jelenovo rogovje, celo letnice deblov v skladovnici, vse je bilo tako natančno izraženo, da sem strmel. Na drugi strani imeniten vetrni mlin v isti tehniki in velikosti. In skupina ptičev in tihožitje in mnogo, mnogo drugih zanimivosti. Vse je dokazovalo odlične sposobnosti tvorniškega osebja. Najbolj zanimivo pa je dejstvo, da se vrši podajanje ogledal obdelovalnim kolutom in brusom samo ročno, brez vsakršnih tehničnih pripomočkov. To zahteva nepopisno spretnost delavstva. Zakaj le na ta način je mogoče izdelovati tako popolne izdelke, kakršne dobavljajo tvornice «Kristal» d. d., ki so opremile že marsikateri lokal v Ljubljani, ki ga sedaj samo nemo občudujemo.

Tvornice «Kristal» d. d. pa imajo tudi najlepše izglede za bodočnost, ker dobavljajo vedno le najboljše izdelke in polagajo pri tem vso pozornost le na izdelek in na material, ki ga uporabljajo, medtem ko so jim vse žrtve postranska stvar. In da so žrtve in tveganosti pri tvornici zrcal in brušenega stekla naravnost ogromne, kdo bo dvomil o tem?

I. Z.

ZAČETEK POŠTNEGA CENTRA

VIM ČISTI
VSE

ZAČETEK POŠTNEGA CENTRA

Pred pet in dvajsetimi leti četrť okoli pošte ni imela še tako velikomestnega videza kakor danes. Ulice so bile netlakovane, prostor, kjer stoji danes Kreditna banka, je bil prazen in bolj puščavi podoben kakor mestu. Šele pozneje, ko je začela v tej četrťi cveteti in se razvijati trgovina, so se zavzeli mestni očetje za ta del mesta in danes leži pred nami v vsej svoji bahavosti, lepoti in ponosu. Poštna četrť je postala City našega mesta in vse življenje se sedaj suče okrog nje. In še se razvija in postaja vse bolj velikomestna...

In kdo ima glavne zasluge pri tem?

Tisti, ki je prvi pričel iz lastnih sredstev graditi vogalne lokale ob pričetku Šelenburgove in Aleksandrove ceste in ustanovil za takratne pojme najlepšo modno trgovino v Ljubljani. To je bil v letih 1908—1909 pokojni Pavel Magdić. Odlične sposobnosti tega moža so nam ustvarile današnji poštni center. Šele za njim so pričeli tudi drugi gospodarji prenavljati svoje hiše in otvarjati trgovske lokale, in tako je od leta do leta pridobival na svojem ugledu in priljubljenosti ljubljanski City.

Leta 1907. je otvoril pokojni P. Magdić svojo modno trgovino v Prešernovi ulici, toda ker so bili prostori za razmah trgovine po njegovih načrtih premajhni, se je v svoji podjetnosti odločil, da priredi spodnje prostore nekdanje Maličeve hiše za svojo trgovino, za kar je žrtvoval ogromne vsote prihranjenega denarja. Tako je ustanovil ondi za tedanje čase najlepšo modno trgovino v Ljubljani. Tudi danes še bi bil tisti vogal središče in prizorišče prvih modnih pojavov, da se ni vse lila v vogalni del Magdićeve trgovine knjigarna.

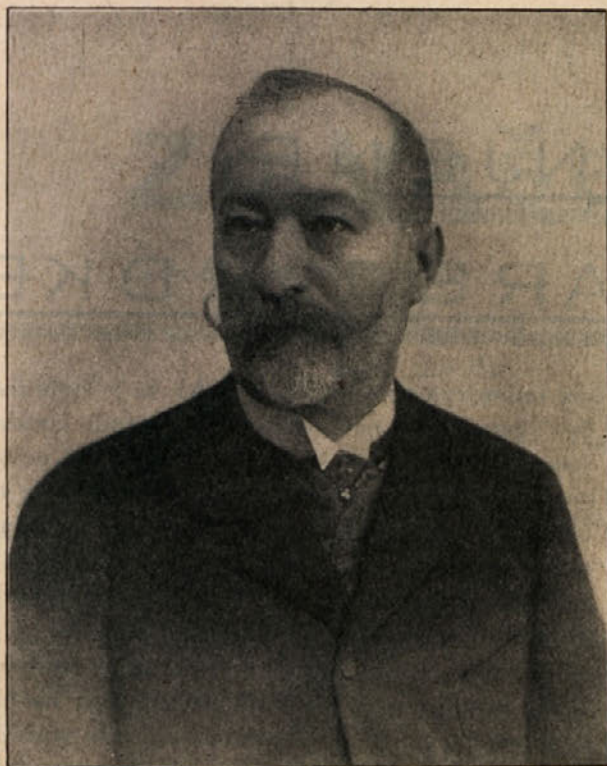
Prodajalna tvrdke P. Magdić je bila že iz vsega početka razdeljena v tri oddelke. V modni damski oddelek, v modnega moškega in, kar je bila za Ljubljano popolna novost, v sportni oddelek. To je bila edina specialna sportna trgovina v našem mestu in v dobršni meri je pomogla tudi ona k razvoju sporta pri nas. Vselej je bila založena z vsem predpisanim orodjem za turiste, lovce, za tenis itd., sedaj pa ima samoprodajo za rakete ARTA, ki slove po svoji kakovosti med vsemi teniški mojstri. Ogromno izbero ima trgovina

za zimski sport, ki jo skrbno pripravlja in izpopolnjuje, da bo Ljubljana dobro pripravljena na letošnjo hudo zimo, ki jo prerokujejo. Poleti ima tvrdka P. Magdić velikansko izbero plavalnih in kopalnih kostumov za gospode, dame in otroke (Jantzen, Ribana in druge svetovne znamke). S kopalnimi plašči, pižamami in drugim takim blagom je zastopana ta ugledna tvrdka na kraljevskem Bledu, kjer streže v svoji podružnici tudi najbolj razvajeim tujcem z vseh strani sveta.

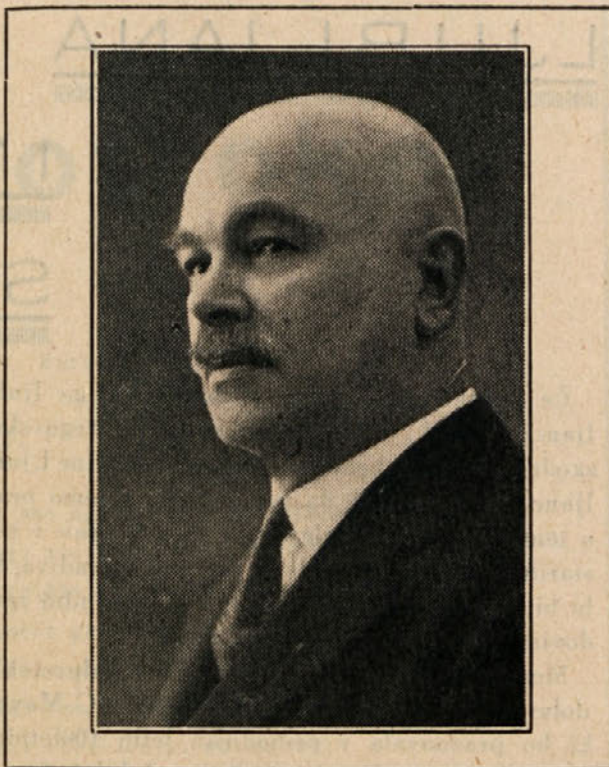
V damskem oddelku prinaša tvrdka vselej prve modne novosti, najelegantnejše modele svetovnih ateljejev in mojstrov. Toalete vseh vrst in za vse potrebe so pri Magdiću priznane najfinejše, a vzlic temu solidne v ceni. Tudi parfumov in kolonske vode svetovnih znamk ne manjka med modnimi predmeti tvrdke. Trgovina je dobro založena s pleteninami, z dr. Jägrovim perilom, s svilo na metre, ročnimi torbicami, rokavicami, nogavicami, za zimo pa ima vedno pripravljeno veliko izbero damskih plaščev iz svetovnih veletrgovin.

Moški oddelek pa je prav tako založen z vsem, kar potrebuje današnji gentleman. Zlasti velika je zaloga modernih klobukov najodličnejših domačih in tujih znamk (Habig, Borsalino, Pless), pa tudi klobukov za lovce in turiste — znamke Pichler. Za večer ima pripravljena trgovina najfinejše srajce k fraku, vse drugo modno belo perilo za gospode, poleg tega pa izdeluje vse perilo po meri v najkrajšem času in po najmodernejšem kroju, kar je zlasti za poletne srajce velevažno. Izbera specialnih cefirjev za srajce je naravnost ogromna.

Ko bi hotel človek naštevati vso zalogo, bi zmanjkalo prostora. Pravimo samo, da lahko stopi v to prodajalno kdorkoli hoče, vsak bo dobil v njej, kar išče in potrebuje. Modna trgovina P. Magdić stoji res z vsem svojim kapitalom, zalogo, osebjem in širokimi zvezami požrtvovalno v službi bele Ljubljane. Želimo ji, da se še bolj razmahne in da zavzame še večji obseg, zakaj v skromnih sedanjih izložbah ne more pokazati ljudstvu vsega, kar ima. Naj trgovini zopet kmalu zasije zarja novega razmaha!

Ustanovitelj Vaso Petričič.

Sedanji lastnik Iv. Samec.

Dolgi petdeset let . . .

Sredi minulega stoletja, leta 1862., sta otvorila podjetna trgovca Leopold Pirker in Vaso Petričič trgovino z galanterijskim blagom in deželnimi pridelki, ki jo je leta 1876. prevzel v lastno vodstvo pokojni Petričič sam. Ko je sedanji lastnik gospod Ivan Samec dokončal študije, mu je svetoval pokojni Petričič ml., naj se posveti trgovini, in g. Samec ga je kot svojega prijatelja ubogal. «In s tem sem storil enega najboljših korakov v svojem življenju», mi je dejal gospod Samec, ko sva se pomenkovala o pestri preteklosti.

Tako je pričela trgovska kariera gosp. Samca. Že kot vajenec je kazal odlične trgovske sposobnosti v največje veselje svojega šefa. Pozneje je postal v isti trgovini pomočnik, nato poslovodja, leta 1910. pa je prevzel sam vodstvo trgovine kot samostojen trgovec. Posihmal se je pričela za podjetje zlata doba neprestanega napredovanja. Tvrdka Vaso Petričiča nasl. I. Samec je pričela trgovati z vso Slovenijo, Hrvaško in Dalmacijo, kjer še danes zaposluje štiri stalne potnike.

V teku petdesetih let svojega udejstvovanja v isti trgovini je g. Samec spoznal vse potrebe in napake podjetja, katerim je šel s svojo prirojeno vztrajnostjo in vestnostjo do korenin in jih v temelju uredil. Težke so bile preizkušnje v dolgem življenju, tako tesnem in sočutnem s trgovino.

Samo jeklena natura je mogla vzdržati — in ne samo vzdržati, pri vsem tem še ohraniti zdrave živce in, kar je glavno, blagoslovljeno dobrodušnost. Kako zanimivo se je pogovarjati z gosp. Samcem. Za mladega človeka nad vse koristno.

Današnje stanje trgovine je naravnost zgledno. Lani je bila do temelja prenovljena. Postala je ena najlepših v naši državi. Prostori so moderno urejeni, da je omogočena naravnost velikomestna postrežba in preglednost. Ko je gospod Samec stopil v trgovino, je bilo v njej zaposlenih šest uslužbencev. Danes jih je šestkrat toliko, torej šest in trideset, in vsi imajo polne roke dela. Pozna se, kje je pridna roka v vodstvu. Oddelek na debelo je kakor mravljišče. Podeželski in mestni trgovci kupujejo tu svoje zaloge, potniki z vseh strani sveta ponujajo blago in gospod Samec s svojimi agilnimi sinovi izpopolnjuje zalogo z vsem, kar ve, da potrebujejo Ljubljanci. Zanimivo je opazovati ta pisani vrvež.

Kar pa je glavno: g. Samec je prijazen gospod, toda do skrajnosti trgovec. Prinjem velja hitro ravnati, zakaj čas je zaklad, ki je najdražji na svetu.

Želimo tako vzornemu podjetju kar največ poslovnih uspehov, g. Samcu pa še mnogo let take mladostne žilavosti, s katero bo dvigal svojo trgovino še više in više.

LJUBLJANA

IN NJENE

STARE TVRDKKE

Če pregledujemo stare poslovne knjige ljubljanskih tvrdk, če malo pobrskamo po »trgovski« zgodovini naše takrat nekako sentimentalne Ljubljane, se nam zazdi, da vse premalo pišemo prav o tem razvojnem poglavju in da tiči prav v teh starih ljubljanskih tvrdkah vse polno gradiva, ki bi bil kaj dragocen donos k nekaki poljudni zgodovini našega napredujočega mesta.

Med takimi stebri trgovinstva naše polpretekle dobe spada v prvo vrsto tudi tvrdka J. C. Mayer, ki bo praznovala v prihodnjih letih 100letnico svojega obstoja. Kaj lep in časten jubilej, če pomislimo, koliko viharjev, neviht in slabih časov je v tem dolgem času obiskalo Ljubljano in njeno trgovino. Kaj veličasten jubilej, če pomislimo, koliko spoštovanja do prednikov, koliko sposobnosti so morali imeti šefi, da je prehajala tvrdka od generacije v generacijo z ne samo nezmanjšanim sijajem, temveč da se je celo od roda do roda dvigala in rasla.

Tvrdko J. C. Mayer je ustanovil leta 1834, ded današnjega šefa Jakob C. Mayer z majhno manufakturno trgovino, v kateri je bil zaposlen samo en prodajalec. Že leta 1839. pa so razširili trgovino v veliko tvrdko na debelo, kateri so priklopili poleg tega še menjalnico. Leta 1858. je prevzel vodstvo tvrdke kot šef senior Emerik Mayer,

oče sedanjega gospodarja. Tvrdka, ki je štela tisti čas samo devet nameščencev, je zaradi izredne sposobnosti svojega šefa, zaradi nad vse poštenega kupčevanja od leta do leta pridobivala na obsegu. Tako je kmalu nato obstojala iz velikega manufakturnega oddelka in ločene banke in je imela že 49 nameščencev. Takratni šef Emerik Mayer, ki je vodil tvrdko nad pol stoletja, se je odlikoval z veliko dobrodelnostjo in je zaslužen zlasti zaradi svojih uspešnih prizadevanj na humanitarnem polju. Predvsem se ga naše starejše trgovstvo kaj rado spominja zaradi njegovega nesebičnega delovanja pri bolniškem in podpor-nem društvu, kateremu je predsedoval od leta 1888. do 1902. in kateremu je s svojim ugledom in zvezami izvojeval marsikatero zmago v trgovskem svetu. Prav tako človekoljubno in zgledno pa je skrbel kot šef tvrdke za svoje uslužbence.

Po smrti tega zaslužnega moža je leta 1916. prevzel posle tvrdke in vodstvo njegov sin Emerik Mayer, ki še danes načeluje temu nad vse uglednemu zavodu kot svetski človek z nezmanjšano sposobnostjo svojih prednikov in s svojim delom le še utrjuje temelje zaslug in požrtvovalnosti, s katerimi se je ime Mayer vklesalo z zlatimi črkami v trgovinsko zgodovino naše prijazne Ljubljane.

KDO JE NE POZNA...?

Kdo je ne pozna stare in ugledne ljubljanske tvrdke T. Eger, ki posluje že domala pet in šestdeset let vedno na istem mestu, in sicer na Sv. Petra cesti, takoj pri frančiškanski cerkvi. Ta trgovina, ki slovi po svoji najpopolnejši zalogi vsega modnega in pozamentarijskega blaga, je tako skromna, da se brani vsake kričeče reklame, zakaj zaveda se, da je zanjo najboljša priporočilo njenih pet in šestdeset let in vedno prvo-vrstno blago. Tvrdka T. Eger je med tistimi, ki šteje v krog svojih odjemalcev najuglednejše ljubljanske sloje, katerim streže že po dve in celo

tri generacije. Morda je tudi Vaša babica kupila ravno v tej trgovini vezanine za svojo balo...

Njen ustanovitelj, pokojni Franc Eger, je pri-potoval v naše mesto še z vozom iz Warnsdorfa, ker takrat še ni bilo železnic. Leta 1850. se je pri nas posvetil trgovini, sodeloval je v najuglednejših naših prodajalnicah, dokler se ni leta 1867. osamosvojil kot manufakturst. Pozneje je tvrdka zaradi nujne potrebe Ljubljančanov izpremenila svojo branžo toliko, da je uvedla pri nas prvo modno in pozamentarijsko blago. V tem svojstvu posluje tvrdka še danes in ji želimo krepkega razmaha tudi v bodočnosti.

Za Vaše otroke.

Društvo za zdravstveno zaščito
otrok in mladine v Mariboru.

Štev. 124/30.

Maribor, dne 28. X. 1930.

P. n.

Dr. Wander d.d.

Zagreb.

Čast nam je sporočiti, da smo uporabljali Vaš preparat *O v o m a l t i n*, katerega ste prispevali za našo dečjo počitniško napravo „Počitniški dom kraljice Marije“ pri Sv. Martinu na Pohorju, ter imeli pri deci prav ugoden uspeh. Dečki, ki so uživali Ovomaltin so pridobili v enem mesecu povprečno 950 gr na teži, med tem ko so ostali dečki pridobili povprečno le 153 gramov. Deklice, ki so uživale Ovomaltin so pridobile v enem mesecu še več in sicer povprečno 1413 gr, dočim so ostale deklice pridobile povprečno po 870 gramov. Izdajanje Ovomaltina se je vršilo po določilih in nadzorstvu Zdravstvenega doma v Mariboru, kateri Vam zamore naše podatke potrditi. Lepe uspehe Vašega sredstva smo poudarili tudi v tukajšnjih listih, katere Vam obenem prilagamo.

Najludneje se Vam zahvaljujemo za izkazano naklonjenost ter se Vam isti v nadalje priporočamo.

Za odbor :

Marija Kaiser
t.č. predsednica.

Stumpp
t.č. tajnik.

Štejemo si v dolžnost, da v interesu staršev in učiteljev razglasimo to priznanje, ki najbolje priča, da je Ovomaltine za zdravje res dragocen izdelek.

Na zahtevo pošljemo **brezplačno** vzorec.

Dobiva se povsod: mala škatla **Dln 16.—**.

Dr. A. WANDER, d. d. Zagreb.

Tvrdko A. Žibert

je ustanovil leta 1896. pokojni g. Anton Žibert, ki je bil sam priznan čevljarski strokovnjak. Mož je bil i kot obrtnik i kot človek silno popularen in priljubljen pri ljudeh. S svojimi dobrimi lastnostmi in žilavo velikopoteznostjo si je pridobil mnogo prijateljev. Vsak ga je visoko cenil in spoštoval, kogarkoli je privedla usoda v njegovo bližino.

Pričenši v svoji mali trgovinici v Prešernovi ulici, kjer še danes ta dan poslujejo njegovi nasledniki, je dosledno zadovoljeval svoje neštete odjemalce s prvovrstnim blagom. Svojsvenost tvrdke A. Žibert leži že od vsakega početka v tem, da je prodajala vedno in vselej le prvovrstno blago, pa najsi bo že domačega ali tujega vira. Kdor si je hotel nabaviti res prvovrstne čevlje, ta je stopil do «Žiberta», in ne zaman. Tvrdba je prodajala in še vedno prodaja le kvalitetno blago in ravno to jo dviga nad povprečnost. Še dandanašnji dobite v tej trgovini samo izdelke svetovnih znamk, katerih je res velika izbira, poleg odličnih domačih izdelkov. Prav gotovo se bodo še mnogo let zatekali v to trgovino vsi sloji v svoje največje zadovoljstvo.

„Pri nizki ceni“

se po vsej pravici imenuje tvrdka Ign. Žargi, ki ima dve trgovini na Sv. Petra cesti. Eno v hiši št. 3, drugo pa v lastnem poslopiju na št. 11. Ljudje radi kupujejo pri tej tvrdki, ker se res dosledno drži svojega gesla.

Tvrdko je ustanovil agilni pokojnik Ign. Žargi. Dolgo je že tega, da spada tvrdka med najstarejše v Ljubljani. Pred dvainštiridesetimi leti, torej leta 1889., je bila vpisana v trgovski register tvrdka Ign. Žargi, trgovina z drobnim, pletenim in modnim blagom, raznim perilom, moškim, ženskim in otroškim, s kravatami na drobno in debelo, potrebščinami za krojače in šivilje itd. S svojo prijazno in edinstveno postrežbo si je osvojil pokojnik na mah vsakogar. Tako je zaslovela trgovina po vsej bližnji in daljni okolici. Pred kratkim je uvedel požrtvovalni sedanji lastnik g. Bogomir Žargi tudi damsko in otroško konfekcijo. Izdelki so solidni, lepi, in kar je danes važno, poceni, kakor pravi geslo tvrdke. Marsikateri delavski pa tudi uradniški ženi je prihranjen bridek zdihljaj... — Prepričani smo in trdno želimo, da bi se tvrdka še mnogo let ravnala tako stanovito po svojem geslu.

Parna žaga, tvornica furnirja in tesarstvo Ivan Zakotnik

Petdeset let že obstoji ta odlična domača tvrdka. Pokojni ustanovitelj, mestni tesarski mojster Matjež Zakotnik, je pričel s svojim obratom že leta 1880. Vodil je svoje podjetje od uspeha do uspeha. Tvrdba je pridobivala na ugledu in zaupanju. Rad bi imel toliko dinarjev, kolikor strešnih stolov je že zgradilo to podjetje.

Toda nasledniku in sedanjemu lastniku, mestnemu tesarskemu mojstru Ivanu Zakotniku ni zadostalo samo tesarstvo. Njegova podjetnost je hotela razmaha, zato je opremil in ustanovil parno žago, katere pododdelek je tvornica furnirja, s katerim krije podjetje domala vse potrebe domače pohištvene industrije.

Tvornica Ivan Zakotnik zaposluje ob sezoni tudi po osemdeset in več uslužbencev, neprestano pa jih dela v tvornici po trideset do petdeset. Zakotnikov furnir gre po vsej Jugoslaviji; kjer koli obstoji mizarska obrt, povsod se s spoštovanjem izgovarja ime Zakotnik. Zakaj tvrdka postreže svoje odjemalce in naročnike res tako solidno in pošteno, kakor ne izlepa katera. Želimo tvrdki, da dočaka tudi stoletnico v istem stremljenju po napredku!

Vsakdo si lahko prihrani denar, delo in zamudo časa

Tvrdba «PAKETOŠPED», transportno in paketno podjetje, podružnica Ljubljana, Kolodvorska ulica 3, prevzema za odpremo pripravljene poštno pakete iz skladišč trgovcev ali iz stanovanj privatnikov ter jih odpravlja v naslovne kraje. Treba Vam je v to svrhu poklicati samo telefonsko številko 33-03 in javiti, v katerem času želite, da pride voz po Vaše blago.

Za vso manipulacijo in prevoz ne zaračunava ta tvrdka nobenih posebnih pristojbin, temveč samo čisto poštno tarifo, ako treba paket zavarovati, seveda še zavarovalno tarifo.

Vse reklamacije in naknadne odredbe zaradi oddanih paketov izvršuje ta tvrdka popolnoma brezplačno.

Če se paket poškoduje ali izgubi, izplača ta tvrdka takoj po sprejemu službene ugotovitve zavarovani znesek.

Prevoz komadnega sporovoznega in brzovoznega blaga se izvršuje po najnižji tarifi.

«Paketošped» ima uveden med Zagrebom in Ljubljano zbirni tovarni promet. S tem se nudi trgovcem cenejša tarifa na železnici, blago pa prihaja ob istem času kakor brzovozno.

Dela se na tem, da se tudi z Mariborom, Osijekom, Novim Sadom in drugimi trgovskimi centri uvede zbirni promet.

Od gosjega peresa do pisalnega stroja

Ko so še naši dedje kupčevali, so pisarili svoje poslovne dopise z gosjimi peresi. Ako pomislimo na tedanjo trgovsko korespondenco, polno fraz in vljudnostnih pripomb, si lahko mislimo, koliko truda je imel korespondent s trgovskim pismom. Treba je pa bilo tudi neprestano obrezavati polomljena ali obrabljena peresa, da je bila cela umetnost, ako je hotel kdo pisati enakomerno in doseči lepo obliko dopisa.

Tudi ko so prišla na trg kovinska peresa, ni korespondentu zadoščalo samo, da je bil dober stilist, moral je imeti tudi lepo pisavo. Moral je pisati zelo počasi, da so bili dopisi čedni. A danes služi pero le včasih še pri knjigovodstvu, kjer se vodijo knjige po starejših načinih brez knjigovodskega pisalnega stroja.

Pred petindvajsetimi leti se je ustanovila v Ljubljani v Gradišču št. 10 tvrdka THE REX CO., ki je uvedla pri nas pisalne stroje in druge moderne praktične pisarniške pripomočke.

Renome si je pridobila tvrdka zlasti s svojima prvovrstnima pisalnima strojema IDEAL in ERIKA: s pisalnim strojem IDEAL kot velikim pisarniškim in knjigovodskim strojem v zvezi s seštevalno, odštevalno in saldirno napravo, z

ERIKO kot manjšim prenosnim pisalnim strojem za vsakogar. Ne samo pri duševnih delavcih, vojaštvu in žandarmeriji je ta stroj priljubljen, ampak tudi v trgovini in posebno v mali obrti. Cena in dobavni pogoji so tako ugodni, da si ta stroj vsakdo lahko nabavi.

Danes si pač ne moremo misliti trgovskega, industrijskega ali obrtniškega podjetja brez pisalnega stroja. Dopis, ki ni spisan na stroju, napravi navadno žalosten konec v papirnem košu. Danes se poslovni ljudje ne utegnejo ukvarjati z najrazličnejšimi rokopisi. Čas je drag in denar malo vreden. Treba je delati, neprestano delati. Zato bo vsak prečital najprej najbolj lične dopise, potem manj lične, rokopise pa šele tedaj, če mu bo ostalo še kaj časa. Tako morda leži važen dopis mesece in mesece, dokler se ga ne usmili pisarniški sluga.

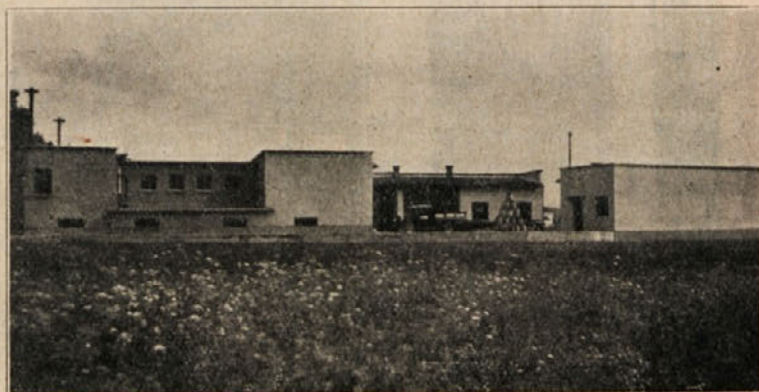
Ne samo poslovni ljudje, tudi marsikateri zasebnik nujno potrebuje stroj. Kdor hoče doseči v življenju uspeh, mora krepko stopati vstric z življenjem.

Zato naj bo ideal vsakega človeka, ki stremi za napredkom — pisalni stroj!

Produkta

tovarna za kis družba z o. z.

L J U B L J A N A - J E Ž I C A

Tik Ljubljane ob lepi Dunajski cesti obstoji že od leta 1926. podjetje, ki sta ga ustanovila gg. Fran Žužek in Fran Skerlep. To je tvornica za kis «Produkta». Oglasil sem se pri lastnikih, ki sta me prijazno sprejela in mi razkazala lepo, moderno in kar najbolj higiensko urejene prostore, ki so tudi za izdelavo kisa smotrno zgrajeni. Zunanost tvornice je arhitektonsko jako efektivna in posrečena. Na človeka napravi takoj soliden in prikupen vtis. Le žilava podjetnost obeh lastnikov je mogla ustvariti tako interesantno moderno stavbo. Posamezni prostori, zlasti ogromne kleti

z vsemi tehničnimi pripravi, pričajo, da je podjetje na višku. Kis tvornice «Produkta» se odlikuje po izbornem okusu. Kdor pozna kvaliteto izdelkov te tvornice, bo gotovo razumel, zakaj se podjetje tako lepo razvija.

Delokrog tvornice «Produkta» sega po vsej Sloveniji in delu Hrvaške. Ker čitajo naš list povsod in ker prihajajo izdelki te tvornice vsak dan v roke našim gospodinjam, se mi zdi potrebno, da opozorim naše čitatelje in čitateljice na to domače podjetje.

PROPAGANDA IN INDUSTRIJA

Prav po vojni se je opazilo.

Nov duh je prevzel producenta, duh nove kolektivnosti, ki si je na podlagi starih izkustev ustvaril nove teze. Nikdar prej ni prišlo v človeka tako razgibano hlastanje po pomnoževanju produktov, tako izrazito upodabljanje misli v železo in jeklo kakor v sedanjem dvajsetem stoletju, ki sta mu povojna doba in neka vrsta dekadanca vtisnila čisto svojevrsten žig.

Jazz-muzika je preplavila svet, zašla je tudi v tvornice.

Industrija — na eni strani: kup človeških in strojnih teles, kasarne neskončnih dimenzij, dimniki, saje in trušč.

Na drugi strani: prenapolnjeno bogastvo skladišč in tržišč, kapital, ki se nezadostno obrestuje. Zastoj.

In so se našli ljudje, ki so odkrili kal te bolezni in so jo krstili s krizo. Pa so se tudi našli ljudje, ki so si brez velikega kesanja dali veliko odvezo. Saj so itak žrtve. In celo neizogibne.

Velika tržišča zahtevajo velik odtok. Toda če A in C ne poznata izdelka, ki se ga uspešno poslužuje B, se okoristi konkurenčni tabor z dvetretjinskim uspehom. In ta rebus rešuje moderna propaganda s svojim ogromnim aparatom izkustva, znanja in okusa.

Moda je veren odsev in logična posledica psihičnega razvoja in potreb časa. Tudi propaganda je moda; preseneča z novim domislekom, ki si ga misel še ni ustvarila v določenih oblikah, čita z enotnega obraza množice vsako pričakovanje, razume in tolmači njeno nemo besedo.

Premnogokrat prevladuje mnenje, da propaganda podraži delo in s tem tudi produkt. Toda praksa je dokazala, da je ravno pravilno izvedena propaganda povečala povpraševanje po gotovem predmetu in ga s tem pocenila. Ogromna Fordova reklama je dokazala to trditev, ker bi brez te reklame ne imelo toliko ljudi v Ameriki lastnih avtomobilov, ki so prav zaradi rekordnega števila konzumentov postali tudi manj premožnim dostopni. V prvi vrsti poudarjam: njegova reklama je bila resnična; nudila je dobro blago z dobro besedo. Izdelki govorijo stvarno, toda le posamezniku in le posameznika prepričajo. Množica ne ve o tem nič, neče nič vedeti. Psihološko bistvena poteza mase je neke vrste brezbriznost, da, celo antipatija proti vsaki novosti, in najsi je samo nova beseda. Šele vztrajnemu in nevsiljivemu prigovarjanju se posreči izbrisati nezaupljivost, utreti zanimanju pot.

In v to življenje nešteti produktov, ki čakajo kupujočega občinstva, je posegla mirna roka reklamnega strokovnjaka. Z linijo in glasnim barvnim kompleksom je ustvarila nov esperanto industrije in trgovine. Esperanto, ki je razumljiv v enaki meri kmetu in meščanu. S tem je bil storjen najvažnejši korak — popularizacija produktov.

Omenili smo Forda; dolga števila njegovih zaključnih bilanc bi lahko stavil za merilo, njegov

reklamni oddelek registrira točno vsak propagandni izdatek in vso njegovo rentabilnost. Statistika zadnjih let so pokazale porast propagandnih postavk in temu sorazmeren porast prometa.

Vkljub krizi in stagnaciji.

Vsa pota vodijo do cilja, izbere se najkrajša. Če bi v tem pogledu razmotrival naše razmere, bi načel žalostno poglavje domačega gospodarstva. Interesente bolj privlačuje stojnica kakor velika izbira trgovske hiše, bolj privlačuje sodba mazačev kakor mnenje strokovnjaka, ki je polovico življenja zbiral material in izkustva na enem in istem polju. Zato poudarjam: Strokovnega mnenja je treba, tistega mnenja, ki si je z organizirano močjo in študijem priborilo enakovrednost drugih držav. Vsaka nesodobna reklama je denar, ki se vrže skozi okno na cesto, pa ga pobere pasant in spravi v svoj žep. In to velja za vse: za inserate, tekste, plakate itd., za vse panoge sploh. Brez strokovnega vodstva in nasveta ne gre! Štednja na to stran ni umestna in je samo dozdevna.

Ponavljamo: Šele pravilna propaganda seznani A in C z izdelkom, ki se ga je uspešno posluževal B. In šele to pomeni popoln uspeh!

Smotreno in uspešno propagando Vam izvrši Aloma Company, anončna, reklamna, nakupovalna in prodajna družba z o. z. v Ljubljani, Aleksandrova cesta 2/I, ki razpolaga s strokovnjaki za sestavljanje inseratov, prospektov, vabil, plakatov in sploh za vsa propagandna dela. Pokličite telefonsko številko 21-74, da Vas poseti kdo izmed naših gospodov, ki Vam bo dal vse strokovne nasvete brezplačno.

i z d e l k i U M E T N I Š K E G A I. M I K L A V E C
G R A F I Č N E G A
A T E L J E J A A L O M A C O M P A N Y

VISLUŽBI FOTOGRAFSKE UMETNOSTI

Kdo se ne ustavi pred izložbo drogerije Gregorič, kadar stopa po Prešernovi ulici? Edinstveni arangement pritegne pogled vsakogar nase. Zakaj v tem oknu je za vsakogar nekaj, največ pa za mlade ljudi, pa tudi za tiste, ki imajo že sive lase. Danes tudi nihče več ne dvomi, da je drogerija

Gregorič zaradi svoje ljubke prodajalne, zaradi neizčrpne zaloge prav vsega in zaradi eksaktne, velikomestne, prijazne in vljudne postrežbe znana v našem mestu.

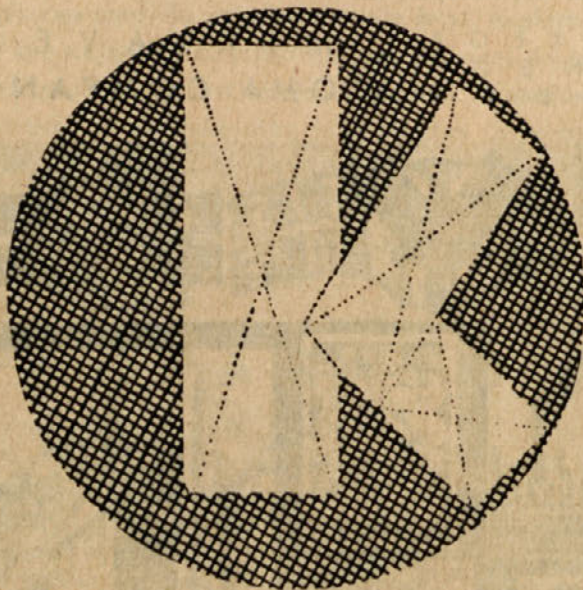
Posebno pozornost vzbujajo v javnosti izvirni ceniki, ki so res prava specijaliteta v slovenski trgovini. Moderno opremljene brošure s slikovito in živahno vsebino imajo naravnost umetniško dovršene platnice, da lahko s to strokovno literaturo kar zastopamo slovensko foto-trgovino tudi na tujem. Zlasti velike zasluge si je stekla drogerija Gregorič, ko je založila svoj znameniti «Foto-abecednik», ki so ga naši novinci tako nujno potrebovali. Sedaj ga imamo, pridno naj se ravnajo po njem!

Specialni strokovni foto-oddelek ima bogato tvorniško zalogo vsega foto-materiala. Ogromen je promet tega blaga v drogeriji Gregorič, zato imajo svetovne trdke tudi popolno zaupanje v to našo solidno domačo trdko. Najlepši dokaz za to je dejstvo, da je slavna tvornica Lumière poverila drogerijo Gregorič, da priredi tekmovanje, pri katerem bo nagrajenih 30 negativov. Slike, posnete seveda na ploščah ali filmih Lumière, naj predočujejo stvari, ki so značilne za Slovenijo. Slovenski običaji, ornamentika, razni slogi, narodni običaji in noše, naše planine in sploh vse, kar more pomoči k spoznavanju Slovencev. Nagrade so denarne in znašajo od Din 1000— do Din 50—.

To je najugodnejši trenutek za vsakega amaterja, da preizkusi svoje znanje in dá svoje izdelke nepristranski, strokovni komisiji v oceno. Prav posebno opozarjamo vse foto-amaterje na sedanjo ugodno priliko, ko bodo nudile velike ljubljanske prireditve za časa tujsko-prometne razstave vse polno lepih, zanimivih motivov za fotografiranje na Lumière-vih ploščah. Vsa pojasnila daje drogerija Gregorič, Ljubljana, Prešernova ulica št. 5.

ZA NEODVISNOST NAŠEGA POSLOVNEGA SVETA

„KUVERTA“ D-7. 0-7.

LJUBLJANA

Karlovská-c.2-Vožarski-pot.1

Huda raztreskanost razmer nas je delala tik po vojni v marsičem odvisne od tujine. Za svoboden razmah poslovnega življenja smo pa potrebovali predvsem popolno neodvisnost. Kakor pri mnogih drugih predmetih, se je pokazala ta potreba zlasti tudi pri kuvertah.

Kdo si more predstavljati današnje poslovno življenje brez korespondence? In kdo si ne more predstavljati, kakšno pot in konec bo storilo pismo v grdi, neokusni in slabo dovršeni kuverti. Kakor sodimo človeka po zunanosti, po obleki, tako smo navajeni delati tudi pri naših dopisih. Pismo, ki je po zunanosti najbolj simpatično, bomo prvo odprli, pa najsi se skriva v njem tudi zapadla menica!

Leta 1922. so ustanovili pri nas posebno tvornico za kuverte, hoteč izpolniti veliko vrzel v naši industriji. Da je bilo to res nujno potrebno, nam kaže nagli razvoj tega uglednega podjetja.

Tvrdka Mulec in drug je započela s svojim delom, že leto dni nato pa je nastala tvornica «Kuveta d. z o. z.», ki še danes krije potrebe našega poslovnega življenja v Sloveniji kakor tudi po vseh poslovnih centrih naše države. Leta 1925. so tvornico delno renovirali, leta 1928. pa so jo popolnoma preuredili in opremili z modernimi stroji. Kar se je prej delalo na roko, izgotavljajo sedaj stroji bolje, natančneje, lepše, hitreje in ceneje. Posebnost tvornice so kuverte z okenci (prozorne kuverte) in najnovejša konfekcija, kakor mape, pisemski papir itd.

Iz življenja današnje Delniške tiskarne

Ko je Gutenberg okoli leta 1450. zamislil premakljive črke iz lite kovine, se je pričelo tiskarstvo razvijati v hitrem tempu. Proniklo je v vse kulturne dežele, povsod so pričeli tiskati knjige in liste. Danes je postala tiskana beseda mednarodna velesila sveta, ki ji ni mogoče zastaviti pota. Zakaj ona je orodje človeškega duha.

Sedanja Delniška tiskarna d. d. je bila prej last tvrdke Ig. pl. Kleinmayr & Bamberg. Podjetni Ignacij Alojzij pl. Kleinmayr je ustanovil l. 1782. v Ljubljani tiskarno, ki je kmalu zaslovela po vsej bivši Avstriji. Ta tiskarna je po zanimivih potih usode prehajala iz rok v roke posameznih dedičev, ki so bili vsi vredni nasledniki ustanovitelja. Vsak izmed njih je dvignil podjetje, vsak izmed njih ga je opremil z novimi napravami, stroji in pripomočki ter prizidal nova poslopja. Zanimivo je dejstvo, da je imela Delniška tiskarna prva v Ljubljani električno razsvetljavo, ki jo je tudi sama proizvajala s pomočjo parnega stroja in električne naprave. Prej pa so razsvetljevali tiskarno z lojevimi svečami, nato s plinskimi gorelci, in tik pred uvedbo elektrike z Auerjevo lučjo. Po potresu so zgradili ob Miklošičevi cesti lepo palačo, ki stoji še sedaj. Tudi tiskarniški trakt ob Dalmatinovi ulici so preuredili do sedanje popolnosti.

Delniška tiskarna je tiskala prve slovenske knjige. Dasi so bili lastniki tiskarne Nemci, so žrtvovali mnogo truda in denarja v prosep slovenskega slovstva. Ko se nobena slovenska tiskarna ni hotela zavzeti za prve slovenske šolske knjige, je moralo prevzeti to nerentabilno delo podjetje, katerega lastniki so bili nemškega rodu. In mnogokrat še je zastavila ta tiskarna svoje moči, svoj vpliv in svojo odgovornost za interese slovenske literature, tako da smemo s ponosom omenjati to podjetje v zgodovini slovenskega slovstva.

«Prvi slovenski pisatelji: Stritar, Levstik, dr. Tavčar so dali svetu svoja zbrana dela pod mojo tvrdko. Prve publikacije pesnikov Župančiča in Cankarja kakor tudi različna druga slovenska dela so izšla v moji založbi. Ker je bilo število kupcev slovenske literature še zelo omejeno, nismo mogli delati visokih naklad, zaradi česar so bili zaposleni bolj stavci kakor pa tiskalni stroji.» Tako piše gospod Otmar Bamberg o svojem podjetju v reviji «Slovenski tisk». Edino, kar se je tiskalo v večjih nakladah, so bili slovenski abecedniki.

Eno leto po svoji ustanovitvi je tiskarna izdala Bastiančičevo «Katholshku podvuzhenje», eno izmed prvih slovenskih knjig, leto dni nato pa prvo slovensko dramo, A. T. Linhartov «Ta veseli dan ali Matizhek se sheni». Ob desetletnici je izdala ta tiskarna prvo slovensko kmetiško knjigo «Bukve od Kug inu Bolesen Goveje shivine, tih Ovaz inu Svin, popisane sa kmete». Tako je bila bivša Kleinmayr & Bambergova tiskarna agilna že iz vsega početka.

Kmalu po prevratu je prodal tiskarno tedanji lastnik, g. Otmar Bamberg st., sedanji lastnici, delniški družbi «Delniška tiskarna». Novi lastniki so tiskarno opremili z novimi pripravami po zahtevah današnje moderne grafične tehnike tako, da je danes po kakovosti svojih izdelkov med prvimi zavodi te vrste v Jugoslaviji. Podjetje ima svoj poseben oddelek za umetno grafiko, obširno tiskarno, moderno knjigoveznicno, prvovrstno reprodukcijsko napravo in bakrotisk ter zaposluje okrog 100 uslužbencev. Z vso požrtvovalnostjo deluje za prosep našega slovstva ter je znano po svojih lepih izdelkih, ki služijo v veliki meri tudi domači trgovini, obrti in industriji, moderni reklami in tujskemu prometu.

Naglemu napredku v svoji tehniki tiskarna skrbno sledi ter se tako vzdržuje na višini, ki jo priznava tudi inozemstvo.

LITOGRAFSKI ZAVOD ČEMAŽAR IN DRUG

V SLUŽBI POSLOVNEGA ŽIVLJENJA

Za uspešno razpečevanje najrazličnejših industrijskih in obrtniških proizvodov in za pridobivanje novih, stalnih odjemalcev so važni razen običajne reklame tudi drugi momenti, kakor na primer okusna, originalna in privlačna zunanja oprema, ki vzbudi v kupcu pozornost in zaupanje v solidnost blaga ter ga izkratka pripravi do nakupa dotičnega izdelka. Ako hočemo v kupcu vzbuditi vse navedene psihološko važne momente, moramo skrbeti, da oprema ustreza gorenjim načelom moderne reklame in da tudi v estetskem in umetniškem pogledu vzbuja pozornost in poželjenje po nakupu.

Plakat je eden izmed najuspešnejših in najvažnejših pripomočkov za pridobivanje novih odjemalcev. Naloga plakata ni samo v tem, da ponuja blago v nakup, temveč da v prvi vrsti popularizira predmet in njegov naziv (ime), kar je pač eden izmed glavnih propagandnih momentov. Lepak naj bo učinkovit v barvah, enostaven v izražanju, tako da vzbuja pozornost in prisili z njegovo zgovornostjo mimoidočega, da se mu proti lastni volji vtisne v spomin ime in pa predmet, ki ga propagira.

Lepak naj bo lep in umetniško dovršen, nikakor pa ne sme biti okrasna slika. Namen vsake reklame je navsezadnje vendarle prodajanje, in vsaka še tako

lepa slika nima pomena, ako ne ustreza zahtevam prodajne umetnosti. Osnutke za plakate naj izvršujejo vedno le poklicni, reklamno strokovno naobraženi slikarji-umetniki, ki imajo dovolj rutine in bogatih izkušenj. Litografska tvrdka Čemažar in drug se odlikuje s svojimi izdelki plakatov, ki vedno v polni meri ustrezajo vsem zahtevam reklamne umetnosti. Njeni plakati so izredno vabljivi ter vsled živih in vztrajnih barv zelo učinkoviti, trajni in umetniško dovršeni.

Za uspešno razpečevanje izdelkov industrije in obrti, smo rekli, je odločilne važnosti tudi način, kako se kupcu predloži blago. Torej nekaj besed o embalaži.

Prvoten namen embalaže je bil predvsem higienski. Izdelke je bilo treba zaščititi pred kvarnimi vplivi trgovskih skladišč, ki včasih še niso bila zadostno urejena za trgovski promet blaga in za njegovo shranjevanje. Trgovci so kaj hitro opazili, da dajejo odjemalci prednost blagu, ki je v okusni embalaži, in jim ni žal plačati nekoliko več, samo da je zadoščeno njihovem okusu. Ozmimo se nekoliko po poslovnem svetu in njegovih množinskih proizvodih! Danes je stvar že tako daleč ukoreninjena, da si odjemalec skoraj ne zna predstavljati raznih izdelkov prehrane, lepote, sredstev in drugih pred-

Poslovni in tiskarniški prostori litografskega zavoda Čemažar in drug v Ljubljani.

metov brez izvirne in zaščitene embalaže, ki služi obnem kot jamstvo za pristno in neoporečno blago.

Za trgovino je to seveda ogromne važnosti, ker se s tem prihrani mnogo časa za prepričevanje odjemalca o kvaliteti blaga, reklamacije za trgovca, ki predmete prodaja, ne prihajajo v poštev, ker jamči znamka za neoporečno blago, odjemalec ima v robo zaupanje, ker jo je že preizkusil, in končno tudi ne smemo prezreti dejstva, da embalaža silno olajša reklamo, pa tudi odlično pripomore k lepi prireditvi izložb.

Iz prvotnega izdelovanja preproste embalaže, ki je služila le higienskim potrebam, se je z izumom litografije postopoma razvila visoko izpopolnjena specialna industrija, ki je ta razmeroma mladi izum dvignila do neverjetne tehnične popolnosti, tako da si danes brez litografije sploh ne bi mogli misliti reklame v današnjem smislu. V predvojnih časih je bila slovenska industrija navezana nabavljati si vse te proizvode po večini iz nemških mest, ker nismo imeli dovolj primernih zavodov te vrste. Manjkalo nam je tudi domačih strokovnjakov, kakor nam jih manjka v specialnih panogah deloma še danes.

Čo vojni pa so se razmere znatno izpremenile. Nagli razvoj industrije v Sloveniji in po drugih delih naše nove države je pokazal potrebo po ustanovitvi modernih litografskih zavodov, ki naj nas tudi na tem polju napravijo neodvisne od tujine. Gospod Čemažar kot eden izmed prvih slovenskih strokovnjakov v litografiji z večletno prakso v inozemskih zavodih se je takoj zavedel važnosti tega trenutka in je že leta 1920. ustanovil v Ljubljani moderno urejen litografski zavod, ki ga je v teku let izpopolnil do podjetja, ki ima v poslovnem življenju že precej važen pomen in je še danes edini zavod te vrste v Sloveniji in morda tudi v vsej Jugoslaviji in ki je pod tehničnim vodstvom slovenskega strokovnjaka.

Kakor smo rekli, zastopa tvrdka Čemažar in drug pri nas jako izdatno to industrijsko panogo. Zahteve po lepih in okusnih izdelkih pa so vedno večje, zakaj izdelki, ki niso po svoji zunanji obliki, barvi, po svoji umetniški, zlasti pa izvirni izvedbi zadosti učinkoviti in vidni, takoj tonejo v morju drugih proizvodov. V nekem pogledu ima embalaža prav takšen pomen kakor plakat, vendar pa je zadostitev trgovsko psihološkim momentom pri tem znatno otežkočena, ker je zaradi posebne oblike in lastnosti blaga samega svoboden umetniški razmah osnutkarja jako omejen. Kljub temu pa se lahko ponaša naša domača embalažna industrija Čemažar in drug s proizvodi, ki zadovoljijo še tako kritičnega naročnika.

Tudi v raznih etiketah nas zalaga z vsem potrebnim materialom. Odlični, okusni in praktični izdelki v originalni izvedbi so prav tako važni v trgovini kakor prej omenjene stvari. Tehnično izvrševanje etiket je panoga embalažne industrije čisto zase, vendar pa jo tvrdka Čemažar in drug v vsem obvlada. Njeni specialni stroji in dobro kvalificirane moči jo usposablajo zato.

Moderna reklama zahteva tudi brez števila drugih izvirnih pripomočkov, kakor kataloge, prospekte, kolarje in druge podobne stvari, čisto individualne pisemske papirje, fakture, dopisnice itd. Bodisi po predloženih osnutkih ali pa tudi po želji in ideji na-

ročnika izdeluje ta litografski zavod najrazličnejše tiskovine, ki jih vidimo dan za dnem v prometu.

Poslovnemu življenju so pa potrebne tudi druge stvari za medsebojno občevanje in reševanje raznih trgovskih relacij ter kupčijskih primerov. To so delnice, čeki in slične stvari. Toda tvrdka Čemažar in drug je razširila svojo industrijo še na druga polja tiskarske umetnosti in obrti. Izdeluje namreč poleg vsega drugega tudi zemljevide v vseh velikostih in izvedbah, razmnožuje note in ima poseben oddelek za izdelavo raznovrstnih vrečic za semena s krasnimi barvotiski, ki so se pred tem izdelovale samo v inozemstvu.

Poseben oddelek ima za offsetni tisk s stroji najnovejše strojne tehnike. Tudi ti izdelki so odlični, kakor smo tega vajeni pri Čemažarju. Prva stvar na svetu za dobrega trgovca in industrijca je zadovoljnost naročnikov in odjemalcev. Vse ostalo izvira iz tega.

Obisk v obratih litografije Čemažar in drug je bil prav zanimiv. Mrzlična naglica je govorila o solidnosti podjetja, zakaj mnogo odjemalcev ima le dobro blago.

Iz pisarne sem stopil takoj v tiskarno, kjer so bili vsi stroji v polnem teku. Tu se tiska vse, kar potrebuje poslovno življenje. Nameščenih je tu mnogo strojev raznih dimenzij. V prvem nadstropju je pretiskarski oddelek, v katerem se pripravljajo plošče za stroj, poleg njega je brusilnica za kamne in cinkaste plošče ter rezalnica za papir in razne etikete. Na številnih policah so shranjeni litografski kamni z dragocenimi gravurami in drugimi risbami. Poseben oddelek tvorijo litografi-risarji in graverji, ki so pravi umetniki. Kdor samo enkrat vidi ta oddelek, se ne more dosti načuditi, kako morejo biti litografski izdelki tako poceni. Prav vse je izdelano ročno z vso preciznostjo in vestnostjo. Marsikaj pa je treba delati tudi s pomočjo leče, ker so fineše posameznih slik take, da bi jih s prostim očesom ne mogli izvesti. Kaj zanimiv je tudi oddelek za izdelovanje raznih vrečic. Stroj, ki lepi vrečice, je avtomat s sto premikajočimi se deli, izmed katerih vsak vrši svojo funkcijo. Višek strojne tehnike. V drugem nadstropju so vzorno urejena skladišča za papir, etikete, barvo in za druge materialije. Vsa nadstropja so zvezana med seboj z električnim dvigalom in hišnim telefonom. Izkratka — moderno urejen obrat.

Kakor smo že zgoraj omenili, se je Čemažarjev litografski zavod ustanovil leta 1920. in je podjetje letos praznovalo desetletnico obstoja. Deset let težkega, neumornega dela, deset let izpopolnjevanja obrata, deset let proučevanja novih idej je storilo, da se je zavod mogočno razvil do tehnične popolnosti. V teh desetih letih je pokazalo vodstvo do svojih 28 nameščencev polno razumevanja za njih težnje in je v vsakem oziru ugodilo njihovim željam. Zato ni čudno, če je razmerje med vodstvom in uslužbenci zgledno, kar izpričuje tudi lepo slavlje, ki se je vršilo ob priliki desetletnice, in pa dejstvo, da je osebje darovalo vodstvu v znak hvaležnosti lepo diplomu.

„KARTOTEKA“

DRUŽBA Z OMEJENO ZAVEZO

LJUBLJANA

ŠELENBURGOVA ULICA št. 6/l. nad. Tel. 33-38

RO-LEX

KNJIGOVODSTVO

ZA VSE VRSTE OBRATOV

KARTOTEČNO-KOPIRNO
KNJIGOVODSTVO

PRIHRANI

70% DELA

MATERIAL
DENAR
PROSTOR

OMOGOČA

PREGLED

PRIHRANI STROŠKE
DISPOZICIJE

JAMČI

TOČNOST

DNEVNI ZAKLJUČEK

NUDI

VELIK USPEH PRI MA-
LENKOSTNIH STROŠKIH

GLAVNI ORGANIZACIJSKI PRIPOMOČEK MODERNEGA OBRATA

KARTOTEKE ZA VSE VRSTE OBRATOV
VELIKA ZALOGA KART. PRIBORA — KART. TISKOVINE

ZAHTEVAJTE PROSPEKTE · ZAHTEVAJTE REFERENCE

M E D N A R O D N A S P E D I C I J A

Zahteve, ki jih stavi poslovno življenje današnji na podjetnike, so tako velike, da jih niti od daleč ne moremo primerjati z nekdanjimi razmerami. Posamezne panoge trgovine in trgovskih relacij so tako razširjene, da ni mogoče obdržati vseh teh potankosti v glavi. Davek, trošarina, užitnina in bog si ga vedi kakšne pristojbine še, da je človek ves zmeden. In to samo doma! Kaj pa šele tisti, ki trgujejo s tujino? Od vsake posamezne države morajo poznati predpise in zakone in najnovejše izpremembe teh zakonov in predpisov. Kakor ogromna pajčevina so te razmere, ta današnji promet blaga. Poln zapletenosti, poln skrivnosti, poln zahrbtnosti. Ali ste si v svesti, da se Vam v tej pajčevini ne izgubi Vaša pošiljatev? Ali poznate za svojo pošiljko najpreprostejšo pot, ki Vas bo najmanj veljala? Ni namreč vedno najkrajša hkrati tudi najboljša pot! In carina in deklaracije itd.?

Človek prav lahko pri tem izgubi svoje blago, če pa tega ne, dobiček prav gotovo požre — šolnina... Zato so nastale spedijske tvrdke. Pri nas je ena izmed najuglednejših «Levante». V službi ima prave strokovnjake, ki opazijo takoj vsako nevarnost, ki preti Vaši pošiljki. Tvrdka je vzorno organizirana, povsod ima podružnice, zastopnike, povsod stražijo nastavljeni na vse, kar se dogaja z Vašim blagom, da takoj obveste cen-

tralno pisarno, kaj je treba ukreniti. Vedno in vedno se proučujejo prometne razmere in se kombinirajo posamezne relacije v korist tistim, ki so spediciji poverili svoje blago za transport. Take ustanove že naprej vedo, kje čaka Vašo pošiljko nevarnost, ki jo že naprej preprečijo, in vselej in povsod zastopajo Vaše interese pri carini in železnici.

Posvetujte se s pisarno «Levante», preden pošljete blago kamorkoli v Jugoslavijo ali izven nje. Zakaj že iz vsega početka pravilno usmerjena pošiljka je največje važnosti, ker se najlažje prerije skozi vse birokratske težkoče prometnih ustanov.

Spedijska tvrdka «Levante» stoji v službi slovenskega poslovnega življenja že 10. leto. V teku tega časa je izposlovala in odlično rešila brez števila spedijskih poslov, kar je najlepši dokaz za njeno vsestransko pripravljenost in sposobnost. Zveze naše ugledne spedicije «Levante» so tako razširjene, da je ni postaje, kjer bi ona ne mogla opraviti posla za katerega koli ljubljanskega podjetnika. Poslužujte se te pisarne v lastnem interesu ob vsaki priliki. S tem si boste prihranili marsikatero — «šolnino»...

Zastopnik kanadske paroplovne družbe «Canadian-Pacific Railway Company», Ljubljana, Kolodvorska ulica 30.

SLOVENIA-TRANSPORT

ŽELEZNIŠKO-CARINSKO, ŠPEDIJSKO IN TRANSPORTNO
PODJETJE

LJUBLJANA, MIKLOŠIČEVA CESTA 21

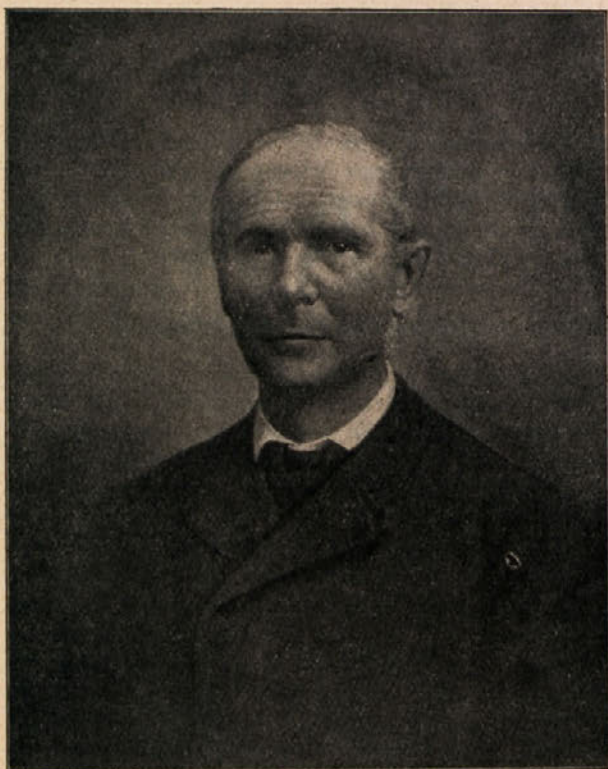
Telefon interurb. 2718

Telefon interurb. 2718

Leva zgornja slika: Lastnika tvrdke I. Šilih in M. Plečko. — Leva srednja slika: Špedijska sprejemna pisarna. — Leva spodnja slika: Prevažanje težkih tovorov. — Desna zgornja slika: Carinsko posredništvo: car. inšp. I. Bračak in v. car. insp. I. Kladnik. — Desna spodnja slika: Poslovni prostori na Miklošičevi cesti števil 21 v palači Vzajemne zavarovalnice.

Ustanovitelji uglednih ljubljanskih tvrdk

JANEZ KNEZ

šišenski župan in ustanovitelj Kmetske hranilnice
ljubljske okolice v Ljubljani, ki je povzdignil

tvrdko I. K n e z

Ljubljana, Gosposvetska cesta št. 3,
do ugledne višine.

Ustanovljena leta 1826. po Nikolaju Knezu.

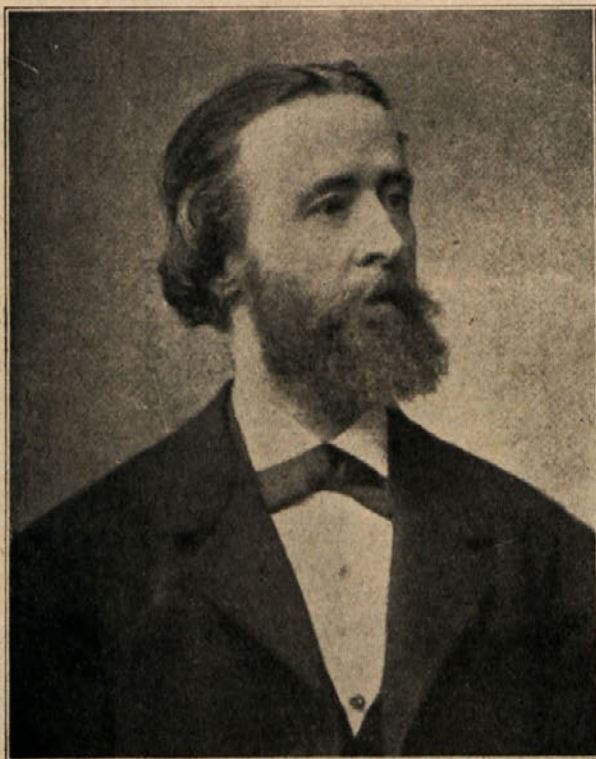
JAKOB C. MAYER

ustanovitelj firme Jakob C. Mayer

Ljubljana, Stritarjeva ulica.

Veletgovina manufakturnega blaga
en gros & en detail.

Ustanovljena leta 1834.

LORENC MIKUŠ

ustanovitelj tvrdke Lorenc Mikuš

Ljubljana, Mestni trg št. 15.

Tvornica dežnikov in solnčnikov.

Ustanovljena leta 1839.

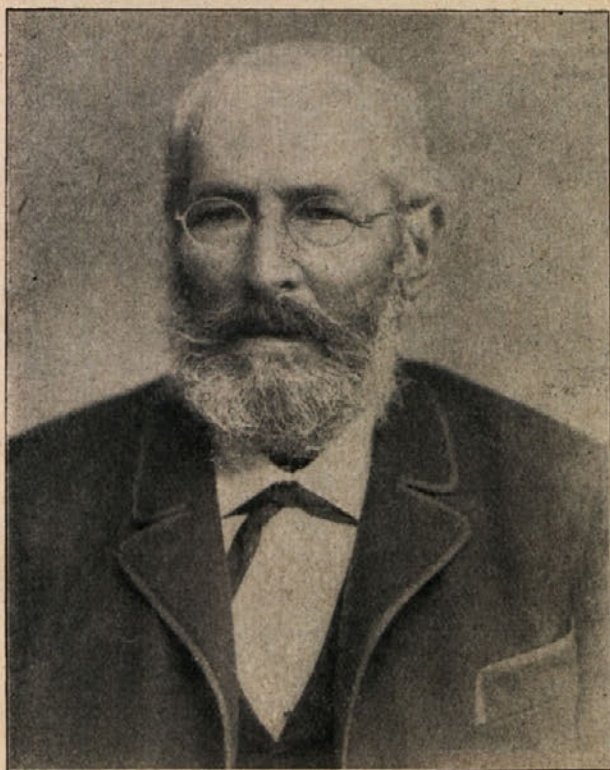

ANTON KRISPER

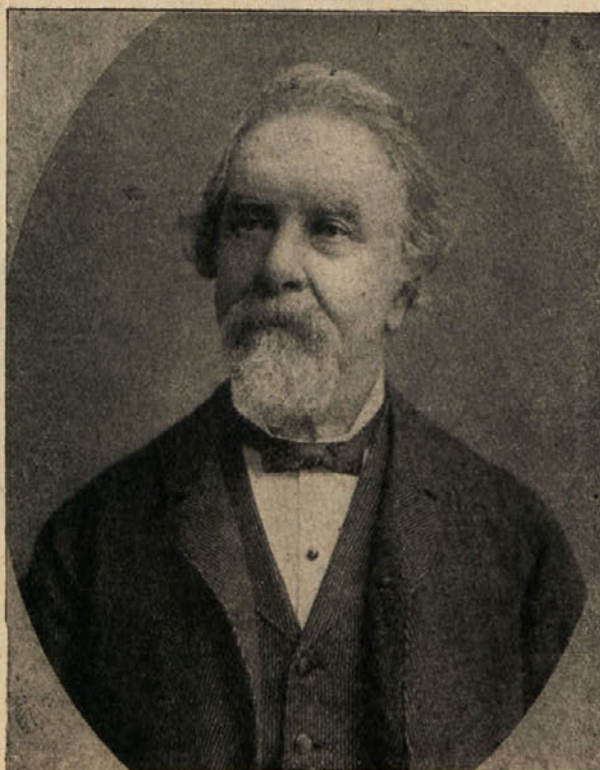
ustanovitelj firme Anton Krisper

Ljubljana, Mestni trg št. 26.

Veletgovina galanterijskega, norimberskega in drobnega
blaga. Tovarna čevljev v Šiški št. 5. Ustanovljena l. 1840.

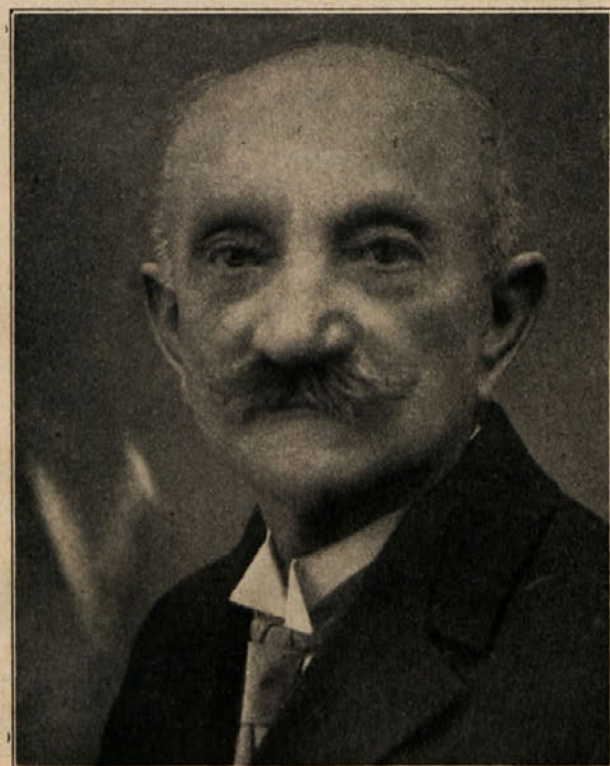

GUSTAV TÖNNIES
ustanovitelj firme
Gradbeno podjetje G. Tönnies
Ljubljana, Dunajska cesta št. 25.
Izvršuje vsa v stavbno stroko spadajoča dela.
Ustanovljena leta 1846.

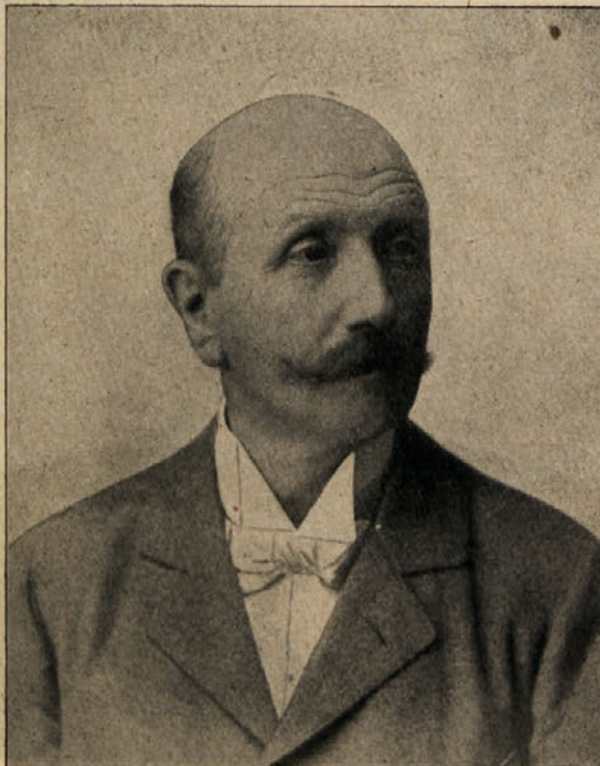

JAKOB NAGLAS
ustanovitelj firme **I. I. Naglas**
Ljubljana.

Izdelava vseh vrst pohištva v najfinejši kvaliteti.
Velika izbira. Ustanovljena leta 1847.

TEOD. KORN
(prej Henrik Korn)
Ljubljana, Poljanska cesta št. 8.
Krovec, stavbni, galanterijski in okrasni klepar.
Instalacija vodovodov, strelovodov in centralnih kurjav.
Ustanovljena leta 1852.

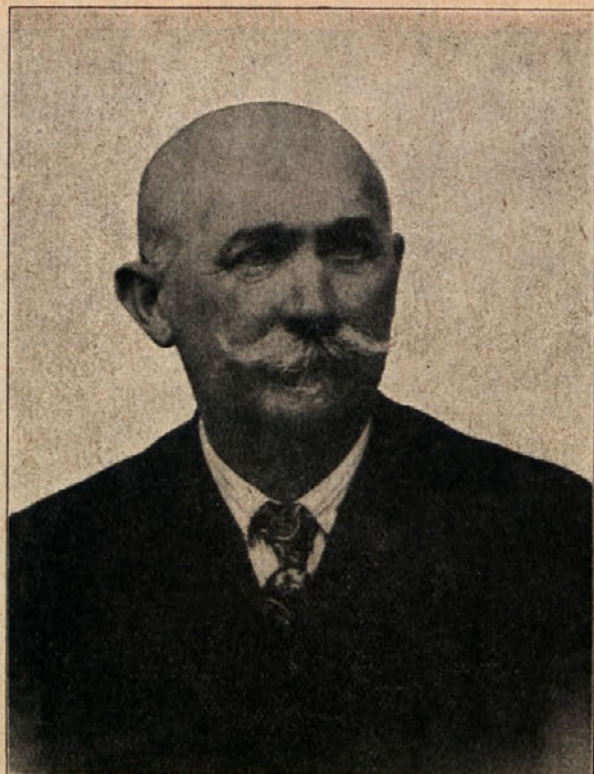
KAREL JOSIP HAMANN
ustanovitelj **tvrdke C. J. Hamann**
Ljubljana, Mestni trg št. 8.
Najstarejša izdelovalnica perila za dame, gospode in
deco. Opreme za neveste in šolarje.
Perje, puh in kapok. — Modna trgovina.
Ustanovljena leta 1866.

JOS. TERDINA

ustanovitelj tvrdke F. T e r d i n a
«Pri modri krogli», Ljubljana, Stari trg.
Trgovina s špecerijskim in kolonialnim blagom
na debelo in na drobno.

Ustanovljena leta 1870.

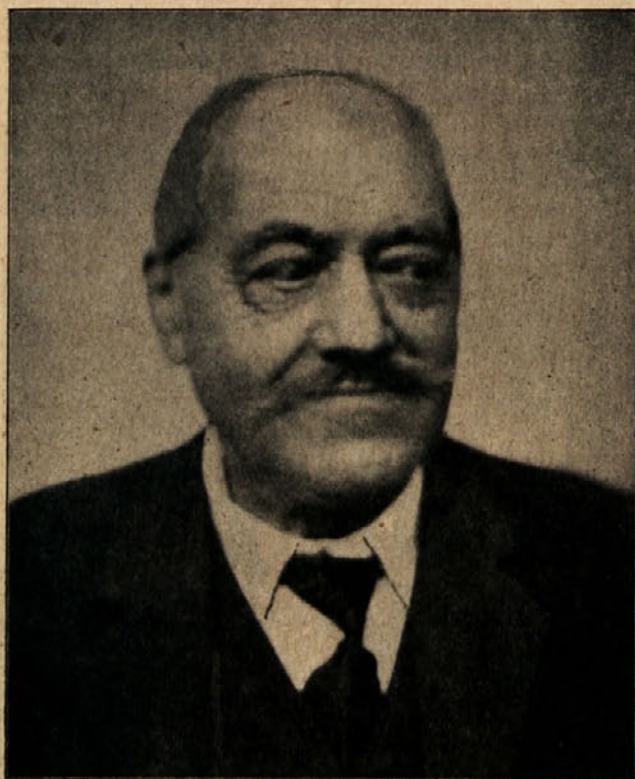

RAJMUND RANZINGER

ustanovitelj tvrdke R. R a n z i n g e r
NASLEDNIK RAJMUND RANZINGER ML.
Ljubljana.

Najstarejša špediterska tvrdka v Sloveniji.

Ustanovljena leta 1876.

VIKTOR BOLAFFIO

ustanovitelj tvrdke K a r l B o l a f f i o
trgovina vina in žganja
Ljubljana VII.

Ustanovljena leta 1881.

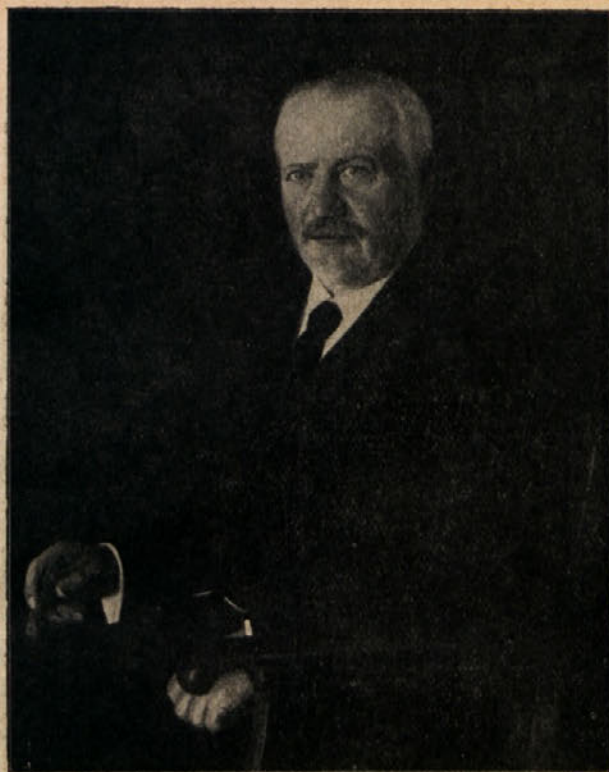

JOSIP VIDMAR

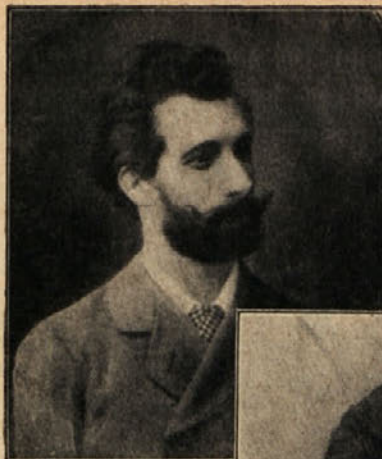
ustanovitelj prve jugoslovanske tovarne
dežnikov.

Sedanja lastnika JOSIP IN STANE VIDMAR
Ljubljana, Pred škofijo št. 19.

Ustanovljena leta 1882.

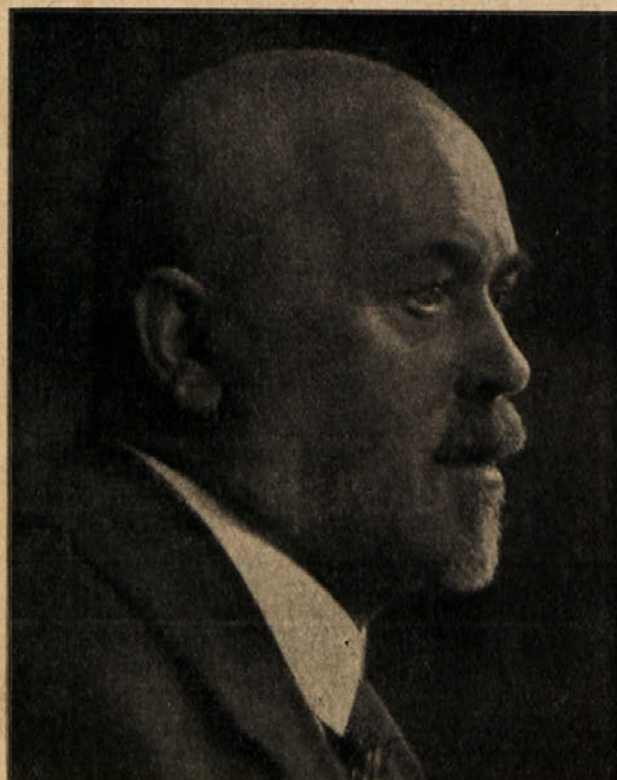
IVAN BONAČ
ustanovitelj trdnice Iv. Bonač
Ljubljana, Šelenburgova ulica št. 5.
Veletgovina s papirjem in pisarniškimi potrebščinami.
Kartonažna tvornica, knjigoveznica.
Ustanovljena leta 1883.

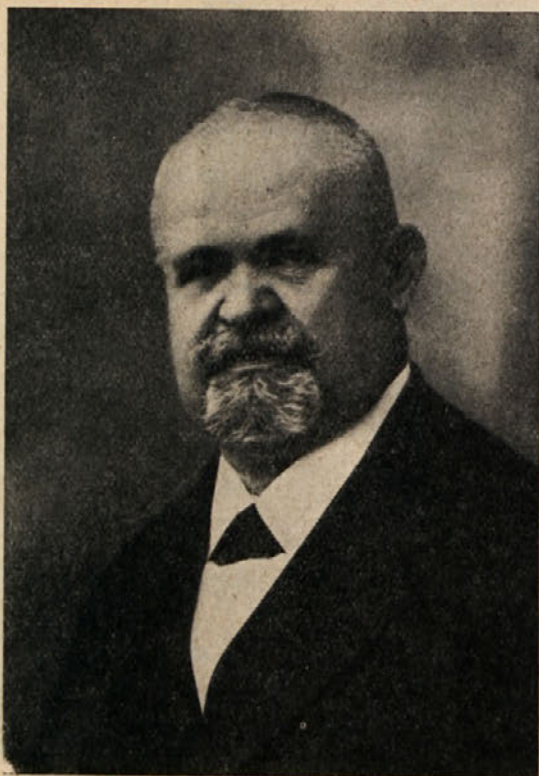
AVGUST in EDVARD SKABERNE
ustanovitelja trdnice A. & E. Skaberne
Ljubljana, Mestni trg št. 10.
Uvoz in prodaja manufakturnega blaga na debelo
in drobno.
Ustanovljena leta 1883.

FR. ŠEVČIK
Ljubljana, Židovska ulica št. 8.
Orožje, municija, prodaja smodnika, lovske in
ribolovske potrebščin, proizvodnja lov. zamaškov.
Ustanovljena leta 1884.

IVAN JELAČIN ST.
ustanovitelj trdnice Ivan Jelačin
Ljubljana, Emonska cesta št. 2.
Veletgovina kolonialnega in špecerijskega blaga.
Ustanovljena leta 1888.

FRAN KRAPEŠ

ustanovitelj »Narodne kavarne«
sedanji lastnik restavracije in kavarne »Zvezda«
v Ljubljani, Kongresni trg.

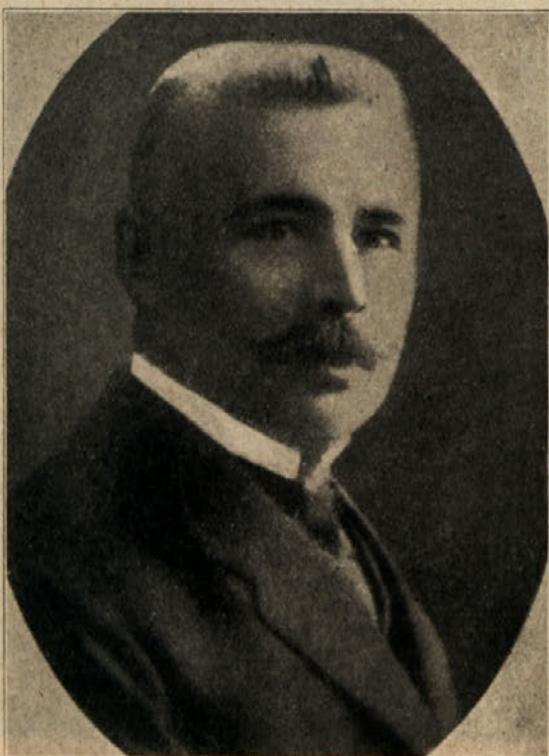
Narodna kavarna ustanovljena leta 1889.

FR. STUPICA

trgovec z železnino in poljedelskimi stroji
Ljubljana, Gosposvetska cesta št. 1.
Predsednik »Tovarne verig« d. d. v Lescah itd.

Ustanovljena leta 1893.

PAVEL MAGDIĆ

ustanovitelj trrdke P. M a g d i ć
Ljubljana, nasproti glavne pošte.
Modna in sportna trgovina za dame in gospode.

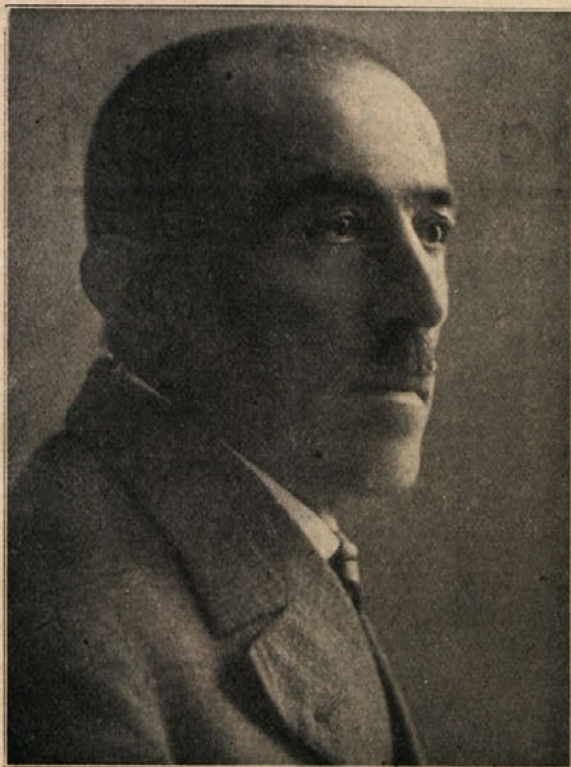
Ustanovljena leta 1907.

JOSIP MAČEK

ustanovitelj trrdke I. M a č e k
Ljubljana, Aleksandrova cesta št. 12.
Trgovina z izgotovljenimi oblekami za gospode in deco.

Ustanovljena leta 1910.

SREČKO POTNIK

ustanovitelj tvrdke Srečko Potnik in drug
Ljubljana, Metelkova ulica št. 13.

Parna destilacija esene, eteričnih proizvodov, etrov
ter izdelovanje sadnih sokov itd.

Ustanovljena leta 1911.

Poletna žeja in naše brezalkoholne pijače

Huda poletna žeja zvišuje poželenje po pijači, zato si vsak človek pomaga z različnimi pijačami, ne da bi pomislil, kadar si jih izbira, na dobre in slabe posledice, ki izvirajo iz njih. Poznamo n. pr. kvarne posledice alkohola, zlasti kar se tiče odpornosti in delovne sposobnosti, posebno duševne, a vendar pijejo poleti alkohol tudi ljudje, ki navadno tega ne delajo, samo da pijejo kaj hladnega. Spoznanje škodljivih posledic alkohola in borba proti njemu sta prinesli različne brezalkoholne pijače, ki bi se z njimi človek še zadovoljil, ako bi ne bilo v strokovnih listih z natančno analizo odločilnih strokovnjakov ugotovljeno, da največji del teh brezalkoholnih pijač sploh nima nobenih redilnih snovi ali pa jih imajo samo v malenkostni meri in v obliki, ki je za prehrano tako nepripravna, da nimajo za organizem nobenega pomena.

Neredilne tekočine so za organizem nepotrebno breme, ki se ga je treba iznebiti. Organizem je zaradi poletne žeje in s tem, da mu pot jemlje toliko vode, že tako in tako oslabil, in delo, ki ga ima z izločanjem nepotrebnih tekočin, še zmanjšuje njegovo zalogo energije.

Kdor si želi za vročih poletnih dni ohraniti svojo delovno sposobnost, ne sme žrtvovati zaradi začasnega, kratkotrajnega, sumljivega osveženja niti trohice svoje energije, ker je telo zaradi hude vročine utrujeno in je zato treba energijo na vso moč čuvati.

Pijače se morajo zatorej poleti izbirati kolikor se da oprezno. Pijmo pijače, ki nas bodo zares osvežile in okrepčale, a to dosežemo najbolje tako, če naša osvežujoča pijača ne bo samo hladna, ampak tudi kolikor možgoče redilna in da bo imela v sebi tudi vse tiste redilne snovi, ki so nam potrebne. Na žalost nimamo doslej preveč takih pijač na izbiro. Kolikor mi vemo, je hladna Ovomaltine, to že davno znano in sploh priznано redilno sredstvo, ki se pije pozimi topla, edina takšna pijača.

Hladna Ovomaltine se prireja v čaši iz aluminija, ki se ji pravi Ovomix, v kateri se v nekaj sekundah, če jo malo potresemo, dobi slastna, osvežujoča, redilna pijača, ki popolnoma ustreza pogojem prave redilne pijače za poletni čas.

S hladno Ovomaltine je rešeno vprašanje poletne pijače na način, s katerim bodo zadovoljni vsi prijatelji brezalkoholnih pijač. Ni dvoma, da bo hladna Ovomaltine, ki družji v sebi toliko prednosti, pridobila vse tiste ljudi, ki so se že kdaj bavili z vprašanjem, ki so mu namenjene te vrstice.

Frédéric Mauzens:

Živa blagajna

Iz francoščine prevedel dr. A. Debeljak

(Nadaljevanje.)

Prejkone smo namenjeni v Klondik. Trévola sem vprašal, kod drži najkrajša pot tja. Odgovoril mi je brez najmanjše obotave. Še precej je topoumen, četudi malo manj ko včeraj. Toda tolikokrat je brskal po železniških in ladijskih vozniških redih iz vseh dežel, da pozna svetovne zveze, kakor poznam jaz Pariz. V misli se lahko napoti iz Pekinga na Salomonove otoke, z Ognjene zemlje na Madagaskar, kakor grem jaz od Severne stanice na Maillosova vrata, prestopivši v Châteletu. Ako torej odrineš iz Havra, odkoder menda prihajamo, in si namenjen v Klondik, moraš po vsej priliki v New York. Odondod bodisi v Montreal ali pa še bolje preko večjega dela Združenih držav od vzhoda proti zapadu, prekoračiti kanadsko mejo blizu Calgaryja, potlej s Canadian Pacific Railwayjem v Vancouver, odkoder te parnik odvede v Skagway, potem pa z vlakom v White Horse. Od tega kraja imaš samo osem dni na saneh do Dawsona, zlatega mesta.

Hudika! Časa imamo pred seboj, preden bomo videli vse to...

25. vinotoka. Harrods in Davis sta poskušala dve čisto novi precizijski karabini, ki sta jih brez dvoma kupila v Parizu. To orožje ima majhen daljnogled na cevi. Metala sta v vodo prazne steklenice, in kadar so bile tako daleč za nami, da jih ni bilo več razločiti s prostim očesom, sta streljala vanje. Rabila sta tudi veliko prizmatično kukalo, da sta kaj vem kaj ogledovala. Ker je takrat Ivona stala tik njiu, ji je Davis pomolil svoje kukalce, brez besed, zardevši nekoliko. Moja varovanka ga

Kmetijska družba v Ljubljani

u s t a n o v l j e n a l e t a 1767.

je največja in najbolj razširjena kmetijska organizacija v Sloveniji in šteje danes nad 25.000 članov. — Njen namen je, pospeševati vse kmetijske panoge s poukom, s poizkusi, s podporami, s preskrbovanjem kmetijskih potrebščin itd. Njeno glasilo je ilustrirani gospodarski list

«K m e t o v a l e c»,
ki izhaja po dvakrat na mesec že 48 let in
je najbolje urejevan slovenski kmetijski list.
Člani Kmetijske družbe ga dobivajo brez-
plačno. — Član Kmetijske družbe je lahko
vsakdo, ki plača na leto

30 dinarjev članarine

Kmetijska družba preskrbuje svojim članom po najnižjih cenah in v najboljši kakovosti različne kmetijske potrebščine, kakor: kmetijske stroje različnih vrst, semena njivskih in drugih kultur, umetna gnojila vseh vrst, sredstva zoper rastlinske in živalske škodljivce, vinogradniške in vrtno potrebščine, pripomočke za živinorejo in mlekarstvo, krmila, tečna in pomožna, razno kmetijsko orodje in številne druge potrebščine

ENOBARVNI
IN
VEČBARVNI
NAJBOLJŠE
KVALITETE
IZVRŠUJE
NAJCENEJE

«JUGOGRAFIKA»
LJUBLJANA
SV. PETRA NASIP 23

je moško vzela v roko. Tudi ona je pogledala in opazila parnik s francosko zastavo.

Človek bi dejal, da se poletje vrača. Take občutke imam kakor na vožnji s Kaledoncem, ko se mi je kazalo nebo vedno globlje in bolj modro, kolikor dalje smo plavali proti jugu. Menda ne gremo proti New Yorku.

27. vinotoka. Davis pregleduje ves čas obzorje s prizmatičnim kukalom. Kadar odkrije kako ladjo, kaže mnogo zanimanja, potem se ozre proti Ivoni, ki ni nikdar pravdaleč, in namigne, kakor da ji hoče ponuditi pravo. Ivona pristopi ter išče točko, ki jo mladi mož označuje z iztegnjeno roko. Tudi njej je videti, da se zanima za stvar, ki jo opazuje, tako da sem se to popoldne približal še jaz in prosil dovoljenja, da bi smel pogledati skozi. Razložil sem čisto majhen parnik, na katerem ni bilo pri najboljši volji mogoče najti nič posebnega.

Trévol mi je dejal, da ne bi Ivona smela imeti nobenih stikov z razbojnikoma, ki nas imata ujete. Vrli fant ni skoro nič več potožlav, zato pa je njegova bojazen neznanska. Sicer se ne vprašuje, kaj bo z njim. Trese se osobito za naju. Za naju, to se pravi seveda za Ivono, ampak jaz imam glupo navado, da se v mislih in besedah istovetim z ljubo mladenko.

«Zagotavljam vas,» je silil vame, «da ne bi smela odgovarjati dvoumnim ponudbam tega stvora. Prezirala naj bi ga...»

Tudi jaz sem Trévolovega mnenja. Popolnoma. Ako pa meni, da bom Ivoni povedal svoje mišljenje, se hudo moti. Naj kar sam opravi in živo sem mu to na srce polagal.

«S kakšno pravico naj to storim?» je bridko odvrnil. «Saj nisva zaročena... Njenega odgovora še vedno čakam...»

«I, no, pa jo ponovno prosite, naj se izreče.»

«Saj se ne bo.»

«Mogoče pe se bo vendarle.»

28. vinotoka. Ivona je zares odgovorila. Rekla je: ne. Nič nisem presenečen. Ali potrlo me je. Trévola takisto. Ubožec se je zleknil v svoji kabini in se zavil v odeje, čeprav vročina vedno huje pritiska. Bled je in prepadel. Sicer to ni edini razlog, da ga je tako vzelo. Danes je morje močno razburkano in Jessie kar tako pleza po sinjih gorah, s katerih potem štrbunka v brezna enake barve. Za to je treba mojega ali Ivoninega želodca, da moreš kljubovati. Trévol je takšen ko krpa. Naša draga mala mu streže z divno požrtvovalnostjo. Pred dvema urama mu je dala duhati kolinske vode (stekleničico je imela v svoji ročni torbici) in piti čaja.

Ob štirih popoldne. Trévolu gre na bolje. Ivona se je osokolila, da je šla pred ka-

pitana in mu rekla eno samo besedico «Whisky». Vedela je, da gospodar in oblastnik Jes si je troši neznansko količino tega alkohola, ki utegne kot mnogi strupi služiti za zdravilo. Davis je bil baš na brvi s kapitanom. Rekel je nekaj besed in pijanec je stopil sam po steklenko najboljšega «scotcha», ki ga je z nasmehom izročil moji varovanki. Ta je dala že dobre pol čaše ognjene tekočine bolniku. Učinek je znaten. Trévol oživlja. Srce mu je ozdravelo v dvojnem zmislu besede. Rdečica se mu vrača na lice in nasmešnil se je svoji bolničarki...

30. vinotoka. Olnato morje. Ivona je prisegla Trévolu večno prijateljstvo. Vrli fant ji je krepko stisnil roko po angleški šegi in čakal, kedaj bo sam z menoj, da bi izpustil velikanski vzdih, ki ga je pridrževal. Moja varovanka naju je ostavila, da bi splezala na brv. Daljni dim ladje je menda vzbujal njeno pozornost. Z rokami si je zasenčila oči, da bi motrila obzorje, solnce namreč močno žge in slepi. Davis, ki je moral kje prežati, se je približal s proslulim prizmatičnim kukalom in stopil k dekletu. Brod je prihajal proti nam. Bil je francoski parnik. Plaval je na nekoliko sto metrov mimo nas in se oddalil. Ivona je mogla z daljnogledom razbrati napis na zadnjem delu in nam zaklicala:

«To je Peru!»

OKUSNA
IN ZDRAVA
JE

KOLINSKA
KAVA

«Peru?» mi je dejal Trévol. «To je eden veličastnih parnikov Glavne prekoceanske družbe. Vozi v Colon. Zdaj se vrača odtam in mogoče gremo mi tjakaj... Ni dvoma», je dodal po nekaj sekundah razmišljanja. «Panamski prekop, potem Pacifik, naprej proti severu do Skagwayja... To je naša smer...»

2. listopada. Stvarem hočem gledati v lice. Ivona ljubi tega Davisa.

A tega ne vem šele od danes. Kaj še! Naj bom odkrit vsaj sam s seboj, ako si ne upam biti z drugimi... Trévolu tega ne povem, niti Ivoni. A sebi samemu pravim določno: bili smo še v Parizu, ko sem že vedel, pri čem sem, medtem ko se ubogo dete morda še samo ni zavedalo, kaj čuti... Prva ljubezen je v svojih početkih tajinstvena reč za onega, ki jo čuti. Človeku se zdi, da je življenje krasno, človek se razmahne, se smeje nebu, ki se mu vidi lepo, tudi če je oblačno, in ne razume, da ta radost in ta nežnost izhaja iz strasti, ki se še skriva na dnu srca...

Ali sedaj ona vel! In vidim jo včasih mračno, včasih pijano, tupatam vse hkrati. Preveč je zaljubljena, žal, da bi se hotela odreči ljubezni, in kakor brez uma se vdaja tem sanjam, a obenem se huduje sama nase, ker je podarila svojo dušo razbojniku.

Za božji čas, kaj bi rekel ubogi Lousteau, ko bi to videl? Poklonov mi ne bi delal o mojem varuštvu... He, sem mar jaz kriv, če je ta pridanič nesrečnici glavo zmešal?

3. listopada. Trévol mi je govoril sicer prikrito, vendar govoril mi je o preočitnih čustvih Ivoninih do Harryja Davisa... Ubojemu fantu kar srce poka zbog tega. Pametno, junaško (včasih je to eno ter isto) se je odrekel moji varovanki, toda izgubiti jo zato, da pade v naročje takemu tolovaju, to je prehud.

Če pravim pasti v naročje, mislim to v prenesenem pomenu, ker oba mlada sta še daleč od tega: zadovoljujeta se s tem, da se po naključju srečujeta na brvi ali na krmi (to naključje pa je seveda često posledek duhovitih strategij) in da si rečeta nekaj besedic, ki jih Ivona mukoma izjeclja po angleško, Američan pa po francosko. Nobena teh besed ne izraža ljubavi, kajti prvič ne eden ne drugi si ne bi drznila povedati, kar čutita... To sta otroka. Zares, celo ta korenjak Harry Davis, pa bodi si še tak tatinski klatež, je sramežljivejši od mnogih današnjih deklet, to dobro vidim... In nadalje, če bi si upala, saj ne bi imela razov: njuno borno besedišče se omejuje na dvorljivost in vremenske pojave. Kadar sta se pozdravila na razne načine, kakor nanese dnevni čas, in sta na glas ugotovila, kakšno je vreme, morata zopet od konca pričeti ali pa držati jezik za zobmi. Harrodsu se pozna, da se mu zdi še to veliko preveč. Trévol je silno žalosten. Stari Američan pa togoten. Hohnjavo

vpitje se je snoči razlegalo do mene, toda stari se je moral vnovič potuhniti, kajti danes ne samo da ne čivka, marveč se dela, kakor bi me ne videl, ko me je vendar poprej ves čas divje streljal z očmi. Pravkar je slonel s hrbtom na lestvici ob brvi, s prekrižanimi rokami in z eno nogo podvito (tako najrajši stoji) in žvečil svoj «chewing gum». Tri do štiri metre vstran sem jaz sedel na zložljivem stolcu. Deset minut mi je pljuval preko glave v vodo, pa niti enkrat se mu niso črne, trde oči srečale z mojimi. Na ta način mi je kazal, da se ho-toma noče zmeniti zame.

4. listopada. Ako vse natanko pretehtam in pretuhtam, mi ni obupavati. Ta Davis je sicer res ropar, ali ropar velikega razmaha, razmah pa je v tolovajstvu vse. La Fontaine je dejal:

Mal preud aux volereaux de faire les voleurs.
L'exemple est un dangereux leurre.

Tous les mangeurs de gens ne sont pas grands seigneurs;

Où la guêpe a passé, le moucheron demeure.
Da, da, koder se je splazila osa, tam obtiči mušica. Davis pa ni mušica. To je veljak. Takšni ljudje kot on so napravili nove dežele. Menite, da so bili konkvistadorji svetniki? Kdo neki je naselil Združene države, Avstralijo, če ne kaznjenci? Ustanovili so novo ple-me boljarjev in velmož, najmočnejših na svetu. Ta dečko naj se samo spusti na delo. S svojim zdravjem, s svojo krepko voljo in z nekoliko božjaki, ki jih ima, bo daleč prišel.

A če mora odsedeti kako kazen? I kaj! ni se mu treba več vračati v Ameriko, ampak odide naj v Avstralijo. Jaz sem se skoro tam nastanil s svojim bratrancem Palisancem. Prav lahko bi se ondi udomil s svojo drago punčko in njenim možem.

5. listopada. Vioc je sedel v prisilni de-lavnici. Naposled pa je postal načelnik poli-cije. Lousteau je bil samo inspektor.

6. listopada. Pa sem se sprijaznil z mi-slijo, da bo Ivona vzela bandita za moža. Temu pravimo: spametiti se. Ali strahoten sum mi prihaja na um. Davis utegne biti še kaj hujšega ko razbojnik: lovec na doto.

Ivona, vsakdo to vidi, je kakor moja hči. In v Davisovih očeh sem jaz Elzear Philibert, gospod, ki je odkril zlat rudnik.

Saj ne! Ta fant je pač klasični ljubimec ame-riških filmov, popolnoma obrit, plečat, plah z ženskami, a pred nobenim moškim ne povesi oči. Nič gizdalinskega, kvartaškega, razvratnega, verolomnega nima na sebi.

Videz pogosto vara človeka. Gotovo. Toda moj nos, ki me še nikoli ni varal, mi nič takega ne napoveduje. Harry ima srce in celó rahlo-čutnost, izredno rahločutnost.

7. listopada. Vročina nas hoče zadušiti. Na palubi se še da dihati. J e s s i e jo še vedno dobro reže in vetrič te prijetno hladi. Toda v

Naj-
manjša
nemar-
nost

lahko vzame
ženski njene
dražesti.

Gladka in
nežna polt je
ponos vsake
ženske!

EAU
DIXOR

(tekočina za odstranjevanje dlacic)

odpravi nadležne dlacice v eni minuti. To je odličen in edin-stven preparat svoje vrste, redka in bistra tekočina, ki vzame tudi najmočnejšim dlaticam življenjsko sposobnost in jih popol-noma uniči.

Uporaba je prav preprosta in čista, a ob vsem tem se te tekočine malo porabi. Brez Eau Dixorja ni moderne dame! Prodajna cena Din 40 -.

Société des Produits „Dixor“
PARIS.

Depot: COSMOCHEMIA,
Zagreb, Smičiklasova ulica 23.

obednici in v svoji kabini moram biti golorok. In flanelo bi si hotel preobleči. V Panami, upam, bomo smeli na kopno, da si nakupimo, česar pogrešamo. Pri sebi imamo samo to, kar smo imeli v trenutku, ko so nas ugrabili.

8. listopada. Solnčarico imam. Strašno me glava boli.

13. listopada. Domala sem okreval. Bil sem jako bolan. Precej šibek sem še. Ivona je prebedela nekaj noči ob mojem vzglavju. Tudi Trévol in Davis menda nista legla ves ta čas. Harrods, mi je rekel Trévol, je bil videti zelo nemiren. Sedaj pazijo name, da ne bi šel spet na solnce. Kapitan mi je dal svojo staro če-lado iz plute. Ker je bila notranjost, vsaj oni del, ki se dotika glave, črna od znoja, sem jo očedil s cunjo, namočeno v whiskyju.

14. listopada. Popolnoma dobro se po-čutim.

15. listopada. V Panamskem kanalu smo. Zagatna pripeka. V senci jadra, ki so ga na-peli čez krmo Jessije, sedimo na sklopnih stoli in gledamo, kako snujejo mimo nas

VSE PRIDE V LJUBLJANO

na slavnosti, ki se vršé te dni, in tudi Vas pričakujemo. Izrabite to priliko in si oglejte mojo pravkar došlo zalogo jesenskega blaga za dame, gospode in otroke. Tudi za Vas imamo veliko izbiri. Gotovo boste našli pri meni nekaj, kar Vam bo všeč.

Zase kakor za svoje si lahko izberete najnovejše modno blago, angleški kamgarn in sportni ševijot, damsko volнено blago za obleke in plašče, modni pliš in baržun, krasno svilo ter fino in trpežno perilno blago.

A. ŽLENDER

manufakturna trgovina

LJUBLJANA, Mestni trg št. 22.

obale te čudne mrzlične dežele. Trévol kar zija. Zbegan in zmeden je videti. Vprašal sem ga, zakaj. Mrmra:

«Niti oddaleč si nisem mislil, da je tako...»

Razumel sem. Mnogi njegovih romanov se vrše v vročem pasu. Med pisanjem si je moral kakorkoli predočevati te kraje, koder ni hodil nikdar, in pomalem si je bil napravil prav jasno, določno predstavo... Sedaj prvič vidi tropsko zemljo. In to je tako malo slično njegovim domnevi, da se ne more nastrmeti. Kar iz uma je.

Čprav se niti ne ganemo, smo vsi vlažni. Zrak je tolikanj nasičen z vodnimi hlapi, da kar sopemo.

19. listopada ob 9. Zasedrali smo se v samem Panamskem pristanu. Ivona je prosila zase, za Trévola in zame dovoljenja, da bi smela na suho. Harrodsu in Davisu je pokazala našo obleko in svojo, ponavlja je «too hot» (prevroče) in jemaje denar iz svoje torbice. Dobro sta razumela, da si hočemo kupiti nove obleke in perila. Po živahnem pomenku med Davisom in Harrodsom je poslednji privolil, da pojde moja sirotka z ladje, toda pod njegovim varstvom... Trévol in jaz pa sva strogo zastražena na krovu. Brv so sneli, čim je Ivona odšla s Harrodsom za petami, in sam kapitan (Harrods ne zaupa več popolnoma svojemu tovarišu) je prisedel k meni s svojim

vivčkom v ustih, a v desnem žepu suknjiča je imel samokres, ki se mu je razločeval obris skozi modrikasto tkanino.

Ob 10. Dvigalo na paro je pričelo nasipati polne koše premoga v posebno shrambo. Dela se črn prah, ki ni prijeten.

Ob 11. Ivona in stari Američan sta nazaj. Dva črnca sta prinesla nakupljene stvari. Bilo jih je za nas troje.

«Veste, da je Panama prav čedno mestece?» je rekla Ivona. «Po trgovinah je vsega dobiti. Ostala bi bila dalje, pa me je jezilo, ker sem imela za seboj ves čas to dolgo preklo.»

V ostalem bi ga morala biti že vajena. Precejkrat sva imela dolgina za seboj v Parizu in mladenka se je dozdevno prav brž vživela v stvar. Davisova navzočnost ji je po vsej priliki blažila Harrodsovo.

«In ali uganete, zakaj me ni pustil niti za ped samo? Bal se je, da bom poslala brzjavko ali vsaj vrgla pismo v nabiralnik. Ustavila sem se pred velikim poslopjem, kjer je stalo nad vrati: «Administración central de Correos». Dobro sem videla, da je pošta. Storila sem, kakor da hočem noter. Starina pa mi je zastavil pot in hohnjal: «No!» Takrat sem umela.»

«Ne dá, da bi mogli klicati na pomoč!» je del Trévol.

«Kupila sem pariški dnevnik», je nadaljevala Ivona in brskala po kupu svežnjev. «Evo ga.»

«Od kedar je?»

«Od 26. oktobra... Prišel je pred nami v Panamo, ker je bil oni parnik, ki ga je pripeljal, hitrejši od Jessije.»

Trévol je vzel novine in jih razgrnil.

«Ah!» je pridušeno jeknil.

«Kaj pa je?»

«Poglejte!»

Naše tri glave so se približale nad prvo stranjo in čitali smo v tretjem stolpiču:

Ugrabitev g. Leona Trévola.

«Snoči smo poročali dogodke, ki so se baje odigrali na Bineaujevem bulvaru. Poizvedba, ki jo je vodil na mestu g. Vertaizon, neuillyski komisar, v družbi svojega tajnika, g. Milasa, in orožniškega poveljnika Flamboina, poldne pa g. Brunoy, preiskovalni sodnik, doslej ni omogočila razjasniti čudno zadevo.»

Uradniki ne skrivajo svojih pomislekevanj pram pripovedi edine priče, gdčne Lucije Blau chardove. Ta je ponovila pred sodnikom svojo izjavo, ki jo naši čitatelji že poznajo: dekle je baje navalila na prvega napadača in ga ugriznila v roko, da je spustil svoj plen. Potlej se je ka-li zagnala na druge može, ki so hiteli na pomoč. In da bi se je iznebili, so jo ti z udarcem omotili.

Ta zgodba kroži od ust do ust. A občinstvo se bolj zabava nego vznemirja spričo drame, ki se tako lepo strinja z načinom odličnega

Tujsko-prometna razstava

Vas bo privedla v Ljubljano. Ne pozabite pri tej priliki posetiti tvrdke

Drago Franz, Ljubljana

Stari trg št. 24

ki ima veliko zalogo barv in lakov lastnega izdelka; firnež, strojno-prašno olje ter vse potrebščine za slikarstvo in pleskarstvo. — Velika izbira vseh vrst šablon za stene.

Okrasite svoje domove za majhen denar!

romanopisca. Vsakdo je prepričan, da se bo ta zopet pojavil na dan, kadar izide njegova prihodnja knjiga.

XVIII.

17. listopada. Panamska ožina gine na obzorju.

Trévol se še ni oddahnil od udarca, ki mu ga je dalo čitanje časopisa. Kakor da ga je potrla srčnost in vdanost uboge Lucije Blanchardove. Vse nama je povedal, seveda malo takega, kar bi nama bilo še neznano.

«Našel sem jo ob vaših vratih», je pripovedoval z drhtečim glasom. «Čakala me je... Bogme, čakala! Vi ne uganete, čemu.»

Še na koncu pameti nama ni bilo, da bi mu povedala, da nama ni treba nič ugibati, to pa iz enostavnega vzroka, ker sva vse slišala. Verno nama je poročal o svojem pomenku z malo tipkarico. Sedaj se zanjo več ne sramuje zbog razbrzdanosti, ki se je končala s toli junaškim činom.

«Odšla sva skupaj proti Champerretskim vratom, kjer sva mislila stopiti v metro, jaz do Pigalle, ona do Belleville... Naskočili so me, kakor sem že pravil. Vpraševal sem se, zakaj me je izpustil moj napadalec, ki me je nesel vrtoglavega, držeč me čez pas. Domneval sem, da se je spotaknil, čeprav se mi je to zdelo precej neverjetno. Zdaj vem, da je bila temu kriva moja mala branilka, ki ga je ugriznila... Ubogo dete!... In ti malopridneži, toliko da je niso ubili!... Ah, to je strašno!»

«In ves Pariz je pokonci zaradi te zgodbe!» je rekla Ivona.

«Eh, kaj mi je do Parižanov?» je odvrnil Trévol. «Naj si mislijo, kar hočejo, to mi je vseeno! Sicer sem slutil, da si bodo glave belili, kam sem izginil. Menil sem, da sta odšli moja stara postrežnica in hišna na redarstvo javit, da sem šel z doma 21. oktobra ob polni sedmih zvečer in da me ni nazaj... Pa kaj mi je do vsega tega... Ampak to ubožico bi moral pomiriti... Pa takoj... Obupana

je... Sama ne ve, kaj naj si misli... Ah, kaj naj storim, Bože mili?»

Pogled vrlega fanta je obtičal na opremi za brezžično telegrafijo, ki jo je imela Jessie.

«Ko bi Harrods hotel...»

Pa bo li hotel? V bojazni, da bi utegnil kdo naših izkoristiti to občilo, je bil snel, to smo znali, enega bistvenih delov pri oddajnem aparatu in ga neprestano nosil pri sebi. Na slepo srečo se je Ivona pogajala z Davisom, a ta ni morda dodobra razumel želje ali pa je bil njegov drug neupogljiv, odgovor je bil odločno nikalen.

18. listopada. Še vedno smo med nebom in vodo. Vročina je neprenehoma silovita, vendar za spoznanje manjša in osobito manj soparna in manj zatohla nego v Panamski ožini. No, pa zdaj smo oblečeni v lahno belo flanelo.

Mikalo me je zvedeti, zakaj ta pariški dnevnik ni bleknil nobene besedice o tem, da sva izginila midva z Ivono. Ali če se preudari, stvar ni osupljiva. Za najinega hišnika v Montmartrskem predmestju sva na leto višju v okolici. Na Bineaujevem bulvaru pa nisva imela vratarja in nekaj trenutkov pred ugrabitvijo sta naju zapustila tudi najina posla. Kdo neki bil bil mogel opaziti najino odsotnost? Nihče.

Posredovalnica, ki nama je dala oba apaša policista in kateri sta onadva poročala o naši ugrabitvi, ni marala razglašati zadeve. Nasprotno. Vezana je bila s stanovsko molččnostjo in nič je ni mikalo, da bi jo prelomila, saj bi s tem oznanila, da jo je druga posredovalnica potolkla.

20. listopada. Nič novega. Vročina popušča, Trévol tarna, ker ne more nemudoma kablovati Luciji Blanchardovi. Sedaj govori zgolj o njej. Našel je na njej kopo vrlin, ki so po moji sodbi zrasle v njegovi pisateljski domišljiji. Ivona pa še pretirava. V ogenj piha.

22. listopada. Gremo li na konec sveta? Dnevi se vrste tako enolično, da nima kaj pisati.

„RUDE IN KOVINE“

D. D.

Ljubljana, Masarykova cesta št. 12.

Glavno zastopstvo: Cinkarne d. d., Celje.

EN GROS: Cinkovo belilo „Briljant“, cinkova pločevina, pocinkana železna pločevina, cink, cinkov prah, „Ciakopon“, svinec, svinčena pločevina, kositer, antimon.

Brzjavi: Rude Ljubljana. Telefon int. 27-27, 28-27.

OB VSAKI PRILIKI SE SPOMNITE,

da so „Jutrovi“ „Mali oglasi“ v Sloveniji najuspešnejša, najcenejša in najhitrejša **posredovalnica za službe** vseh vrst, za prodaje in nakup vseh stvari, za nepremičnine, lokale, podjetja, kapital, ženitve in za vse drugo

V teku **enega** leta je bilo po „Jutrovih“ „Malih oglaših“ uspešno posredovano v nad **40.000 primerih**

Ugodnosti posredovanja po „Malih oglaših“ se more z lahkoto poslužiti **vsakdo**. Treba je le svojo željo sporočiti na naslov: **Oglasni oddelek „Jutra“ v Ljubljani, Prešernova ulica 4**. Pri naročilu je pristojbino poslati v znamkah ali v denarju naprej, za vsako besedo 50 par. Za oglase trgovskega značaja, dopisovanje in ženitve se računa od vsake besede 1 Din

NE POZABITE!

ELITNI KINO MATICA

ZVOČNI KINO Z NAJBOLJŠO SVETLOBNO TONAPARATURO

TELEFON 2124 **WESTERN ELECTRIC** TELEFON 2124

PREDVAJA PREMIERE IZBRANO NAJBOLJŠIH ZVOČNIH FILMOV

Ivona in Harry Davis se še venomer opazujata drug z drugim, gledata se od daleč ali iz pregovorita tuptam nekaj vsakdanjih besedi. Njun položaj je očividno težaven, kočljiv. Ta mladič me je odvedel z namenom, da bi mi nazadnje nastavil nož na vrat, češ, naj ga vodim k zlatemu rudniku, kakor so štek-ljačarji med veliko revolucijo žgali podplate svojim žrtvam, da bi jim pokazale svoj skriti zaklad. To je nevšečen začetek. Vsakemu zaljubljenцу bi bilo vsaj nerodno v takih okoliščinah. In potem ta dva ne znata istega jezika. Tudi to ne olajšuje zblíževanja. Menil sem, da bosta urno napredovala, eden v francosčini, druga v angleščini. Pa ni nič. A kako naj bi bilo drugače, ko skoro nič ne govorita? Razumem, da je Ivona oprezna. Ona je v dekliški vlogi. A če bi bil jaz razbojnik, se mi zdi, da bi bil drznejši od tega fanta, ki je tako boječ ko Trévol. Moji varovanki je po vsej priliki usojeno, da ima same obletovalce, ki ne znajo drugega ko vzdihovati. Jaz vendar ne morem zgrabit Davisa (recimo, da bi se znal z njim porazgovoriti) in mu dobrovoljno reči: «Udarite, zet! Kdaj bo svatba?» Celo proti Ivoni se delam, kakor da nič ne vidim.

25. listopada. Zasidrani smo v malem pristanišču San Pedru, kjer sem se pred 15 leti izkrcal z Sea Gulla. Spoznal sem nabrežino, poplavljeno s solncem, odkoder sem plakaje odšel na slepo srečo. Skrajno sem ginjen.

Jessie jemlje premog. Trévol je bil povedal, kakor hitro smo zavili v Panamski preliv: «Mahnili bomo navzgor ob zapadni ameriški obali do Skagwayja, glavne, da ne rečem edine luke na Alaski... Ampak ustavili se bomo bržčas v kakem kolifornijskem pristanišču, da si napolnimo shrambe.»

Ivona je iznova skušala obrazložiti Davisu, da bi najin prijatelj rad brzojavil v Pariz in potolažil gospodično, ki obupava zaradi nje-

ga. Kabel ne bi navedel nobene podrobnosti... Besedilo se bo predložilo Harrodsu, ki bi mogel iti na kopno in ga pokazati tolmaču, na priliko kakemu ameriškemu trgovcu, ki je morda francoski konzul v San Pedru. Od daleč sem prisostvoval pomenku obeh mladčev. To so bili križi. Že samo od tega, da sem videl njegove kretnje, mi je bilo vroče pod flanelasto opravo. Toda Ivona menda že za prvo silo lomi angleščino. Torej se ji je obneslo, da je približno razjasnila stvar, in Davis je stopil vnovič k Harrodsu in mu prejkone točneje obrazložil nego prvokrat. Harrods je prišel k dekletu in ji čemerno povedal, da se strinja, vendar s pogojem, da bo sam odposlal brzojavko.

Trévol je sam sestavil poslanico. Pokazal nam jo je. Evo: «Lucija Blanchard, 45 ulica Belleville, Paris. Zdrav sem. Ljubim vas. Trévol.»

Tople čestitke in krepko stiskanje rok, kar je najinega prijatelja do solz ganilo. Harrods je šel na suho s poslanico, ki jo je menda hotel preizkusiti, preden bi jo oddal, kakor smo mu sami nasvetovali.

28. listopada. San Francisco. Kvara na stroju nas je prisilila, da počivamo. Davis, ki se je bil izkrcal, je prinesel za Ivono čokolado s smetano in precej francoskih novin. Štirinajst dni so stare. V nobenem ne najdemo niti najmanjšega namigavanja na Trévolovo ugrabitev. Množica se je zabavala nekaj hipov, kakor se zabava ob pijančevem kolo-vratenju in besedičenju ali ob pasjem ravsu. Njena pozornost je sedaj drugod. Brez ne-strpnosti čaka, da se pogrešanec povrne. Oziroma ga sploh ne pričakuje. Niti ne misli nanj.

29. listopada. Zopet smo jo ubrali na morje. Nič več ni vroče. Celo hladno je. Beli flaneli smo dali slovo.

(Nadaljevanje prihodnjič.)

Smešnice

«Ali veš, da je strašno, če žena zna kuhati, pa neče kuhati?»

«Mislim, da je še huje, če žena ne zna kuhati, pa vendar kuha.»

«Kaj res niste slišali snoči tistega strašnega grmenja in treskanja?»

«Ne. Moja žena je imela snoči več vizit...»

Gost: «Biftek je bil strašansko majhen, pa še slabo pripravljen.»

Natakar: «Slabo pripravljen, pravite. Potem zahvalite Boga, da je bil majhen.»

«Kako da ste že nekaj časa tako zamišljeni, gospod Mežan?»

«Kaj bi ne bil! Le pomislite! Neki gospod, ki stanuje v isti hiši kakor mi, je nekaj koristnega izumil — in zdaj je moja žena dan za dnem nad menoj, naj tudi jaz kaj izumim.»

«Ne, papa, jaz ne bom vzela gospoda Rogača, prav nič ga nimam rada. Rajši skočim v vodo!»

«Ah, to ni tako nevarno, vsaka goska zna plavati.»

Žena: «Kdaj si pa snoči že spet priklovratil domov, mrcina grda?»

Mož: «Zdi se mi, da okoli tretje ure.»

Žena: «Oho, meni se pa zdi, da je že bila pet!»

Mož: «Ampak ob treh sem bil čisto gotovo že pri vratih... potem pa seveda... preden sem odklenil, je bila morda res že pet...»

«Tinka,» pravi mala Olgica svoji zaročeni sestri, «tvoj zaročenec je pa plešast!»

«Kaj le misliš, Olgica, on vendar ni plešast, ampak ima samo tako visoko čelo.»

«Ampak on ima tudi zadaj čelo.»

«Kaj, ti, ki imaš komaj osemnajst let, hočeš vzeti tega starega človeka in preživeti z njim vse svoje življenje?»

«Ne, samo vse njegovo življenje.»

Tudi tolažba.

«Misliš, da je to za smeh, če mi moja žena vedno pripoveduje o možu, ki ga je imela pred menoj?»

«Prijatelj, ti še ne veš, kako si srečen! Moja žena mi pa venomer govori o možu, ki ga bo dobila za menoj.»

Vzgoja.

«Kako je to, gospa doktorjeva, da vaš soprog zvečer nikoli ne hodi zdoma?»

«Čisto naravno, gospa svetnikova; ko je zadnjič nekoč priklovratil zjutraj domov, sem vprašala: Ali si ti, Artur?»

«No, pa je pomagalo?»

«Seveda! Moj mož se imenuje namreč Josip!»

Čudno vprašanje.

«Kakšen kraval pa je bil včeraj ponoči pri vas? Mislil sem, da se bo strop udr.»

«Ah, to me je samo moja stara vprašala, kje sem bil tako dolgo.»

Solidarnost.

«Ali vas ni sram beračiti? Vi bi lahko delali za tri!»

«Tako nekolegialen pa nisem, milostljiva, da bi pripravil tri ljudi ob delo!»

Skoraj dovolj.

«Pomislite, gospa, moji hčerki se je rodilo dete, a tehta komaj pet funtov!»

«No, veste kaj — za ta dva meseca, kar je poročena, je to skoraj dovolj!»

Zarekel se je.

«Da te ni sram, Tone, včeraj sem te videla z neznano žensko!»

«Kako to — neznano? Jaz se z njo poznam že tri leta!»

Egoizem.

Gospa: «Pa še nekaj, preden vas sprejemem v službo, Ana. Povejte mi, zakaj ste pustili svojo zadnjo službo?»

Služkinja: «Ker me je gospod vsak hip poljubil.»

Gospa: «In tega niste prenašali?»

Služkinja: «Jaz že, ampak gospa ne.»

Na postaji.

Kmetica pri blagajni: «Prosim, karto za nazaj.»

«Kam?»

«No, to se razume, da zopet semkaj!»

Težko izpolnjiva želja.

«No, Lenčka, kaj pa bi si vi želeli za božič?»

«Ah, milostljiva, ali poznate škafarjevega Jožeta?»

Bog obvari!

«Papa, danes smo se v šoli učili, da dobivajo živali vsako zimo nov kožuh.»

«Dečko, če mi tole zineš pred mamo, ti potrgam ušesa!»

Sveta resnica.

«Snoči sem bil na karnevalu norcev. Prvo nagrado, kot največji norec, je dobil naš prijatelj Vavrin.»

«Ni mogoče; kaj pa je uganjal ta človek?»

«Vso noč je plesal samo s svojo ženo!»

Nasprotja.

«Kaj pa ste tako veseli, gospod plačilni?»

«Ženim se prihodnji teden, gospod doktor! Da bom že vendar imel končno mirno in zadovoljno življenje!»

«Ta je dobra! Jaz se pa prav zaradi tega hočem ločiti!»

Diagnoza.

«Miha, jaz sem nekam bolan! Že tri dni nisem pil žganja!»

«Pa kaj ti manjka?»

«Denarja!»

Pesnik.

«Zakaj tako pozno, Bruno, gotovo si zopet zlagal pesmi?»

«Nesmisel — —!»

«Nič ne de, prečitaj ga!»

Nesramnost.

«Pomislite, Ela, ta nesramnež! Zvabil me je na svoje stanovanje pod pretevo, da mi pokaže filatelistični album!»

«In kaj je delal, ko si prišla k njemu?»

«Kazal mi je filatelistični album!»

Naročnina za reviji «Domači prijatelj» in «Naš obzor» znaša za vse leto Din 60.—, za pol leta Din 31.—, za četrt leta Din 17.—. Posamezna številka Din 7.—. Izdajata konzorcij revij «Domači prijatelj» in «Naš obzor».

Odgovoren za izdajateljstvo, uredništvo in upravnništvo Emil Podkrajšek, tiska Delniška tiskarna, d. d.

v Ljubljani, predstavnik Miroslav Ambrožič, oba v Ljubljani.

Uredništvo in upravnništvo sta v Ljubljani, Praprotnikova ulica št. 1.

PROJA

špecialne kavine mešanice

so sestavljene iz najfinejših vrst kave.

Zato so neprekosljive v kvaliteti!

*Mi pijemo
„Proja“
sladno kavo*

„Proja“ sladna in dvojno sladna ječmenova in ržena kava
je redilna in zdrava, zelo priporočljiva Vaši deci kakor tudi bolnikom.

Kdor ljubi svoje zdravje, uživa „Proja“ sladno kavo.

Pri nakupu pazite na naše originalne zavitke!

Nikakih skrbi ni več v jeseni

odkar ve vsaka pametna gospodinja, da se sedežni madeži dajo
lahko in sigurno oprati. – To omogoča edino SCHICHT^{OV}

RADION ki varuje perilo.